LIETUVIŲ KALBOS
INSTITUTAS

Parengė
Milda Lučinskienė

Jono Jaknavičiaus 1647 metų

EWANGELIE POLSKIE Y LITEWSKIE

*Dokumentinis leidimas ir
kompaktinė plokštelė
su skaitmenine faksimile*

LIETUVIŲ
KALBOS
INSTITUTO
LEIDYKLA

VILNIUS 2005

BIBLIOTHECA ARCHIVI LITHUANICI 6

Parengė

Milda Lučinskienė

Jono Jaknavičiaus 1647 metų

EWANGELIE POLSKIE Y LITEWSKIE

UDK 23/28
Ja-177

Recenzavo
Lietuvos MA narys,
prof. habil. dr. Zigmas Zinkevičius
doc. dr. Virginija Vasiliauskienė

Knygos leidybą rėmė
Lietuvos Respublikos kultūros ministerija
Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo
ministerija

ISSN 1648-3294
ISBN 9986-668-97-2

Turinys

Pratarmė

Tarp iškilių XVII amžiaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės veikėjų vis dažniau prisimename jėzuitą Joną Jaknavičių. Pamokslininkas, švietėjas, lingvistas ir aktyvus Katalikiškosios reformos veikėjas labiausiai Lietuvos kultūrai nusipelnė katalikiškų evangelijų vertimu į lietuvių kalbą. Kitų jo darbų, parašytų lietuvių kalba, neišliko. Jaknavičiaus verstos evangelijos XVII amžiuje ir vėliau buvo perleidžiamos daug kartų: tai buvo svarbiausi Vilniaus vyskupystės bažnyčios tekstai. Evangelijų vertimai, kaip ir Mikalojaus Daukšos bei Konstantino Sirvydo darbai, buvo raštijos lietuvių kalba pamatas.

1647 metais Vilniaus akademijos spaustuvėje spausdintos *Ewangelie polskie y litewskie* – rytinio raštų kalbos varianto paminklas. Deja, iki šiol išliko tik vienintelis šio leidinio egzempliorius, saugomas Kauno technologijos universiteto bibliotekoje (signatūra – C 72772).

1989 metais buvo kukliai paminėtos Jono Jaknavičiaus gimimo 400-osios metinės, o tik dabar, praėjus dar keliems dešimtmečiams, įprasminame šio kultūros veikėjo vardą publikuodami dokumentinį 1647 metų *Ewangelie polskie y litewskie* leidimą. Unikalus XVII amžiaus lietuviškas tekstas taps prieinamas mokslo bei kultūros visuomenei. Dokumentiniame leidime pateikiamos 1647 metų *Ewangelie polskie y litewskie* knygos faksimilės, paraidiniai lenkiško ir lietuviško teksto perrašai ir kompaktinė plokštelė su skaitmenine faksimile.

Lietuvių kalbos instituto Kalbos istorijos ir dialektologijos skyriuje, Senųjų raštų duomenų bazėje saugomos 1647 metų *Ewangelie polskie y litewskie* leidimo elektroninės žodžių formų konkordancijos, parengtos Valstybinės lietuvių kalbos komisijos lėšomis pagal Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos vartojimo ir ugdymo 1996–2005 metų programą. Artimiausiu metu numatyta išleisti Jaknavičiaus verstų perikopių žodžių indeksą.

Parengti tokio pobūdžio leidinį kaip šis buvo nelengva. Todėl už vertingas pastabas ir patarimus norėčiau padėkoti Kalbos istorijos ir dialektologijos skyriaus mokslininkams, ypač vyriausiajam mokslo darbuotojui habil. dr. Sauliui Ambrazui, vyresniesiems moks-

lo darbuotojams dr. Onai Aleknavičienei, dr. Juozui Karaciejui ir skyriaus vadovei doc. dr. Danguolei Mikulėnienei, prof. habil. dr. Giedriui Subačiui.

Nuoširdžiai dėkoju knygos recenzentams Lietuvos MA nariui, prof. habil. dr. Zigmui Zinkevičiui ir Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Lietuvių kalbos katedros dėstytojai doc. dr. Virginijai Vasiliauskienei.

Ačiū Kauno technologijos universiteto bibliotekos direktorei Genei Duobinienei, leidusiai mokslo tikslams pasinaudoti unikaliu XVII amžiaus leidiniu, bei Retų knygų skyriaus vedėjai dr. Nijolei Lietuvninkaitei už konsultacijas.

Taip pat dėkoju Vilniaus universiteto Lenkų filologijos katedros vyr. asistentei dr. Viktorijai Ušinskienei už konsultacijas rengiant lenkiško perrašo tekstą, asistentei dr. Krystynai Rutkowskai už įvado vertimą į lenkų kalbą, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Senosios literatūros skyriaus darbuotojai Astai Vaškelienei už geranorišką pagalbą, istorikui Traideniui Raudeliūnui už vertingus patarimus.

Ačiū visiems, pasidalijusiems savo patirtimi ir žiniomis, kurių dėka ši publikacija tapo geresnė.

Jonas Jaknavičius ir 1647 metų katalikiškos *Evangelijos* lietuvių kalba

XVI amžiaus antroji pusė ir XVII amžius – Katalikų Bažnyčios atsinaujinimo ir stiprėjimo metas. Tuo laikotarpiu ne tik stiprėjo Kontrreformacijos judėjimas, bet vyko ir Katalikiškoji reforma. Vis dėlto šie procesai pirmiausia buvo vidiniai Bažnyčios pertvarkymai – nuo vaidmens pasaulyje apmąstymo iki ekumeninio dialogo iniciatyvų, nuo esminių pokyčių Romos kurijoje, episkopato pertvarkymo, naujų reikalavimų vyskupams iki Šv. Sosto nutarimų realaus vykdymo net krikščioniškojo pasaulio pakraščiuose. Kontrreformacija kartais vadinama *aktyviąja gynyba*[1]. Ją Lietuvoje taip pat lydėjo kovos su įvairių krypčių reformatų doktrinomis. Aktyvioji gynyba reikalavo ne eventualių reformų ar abstraktaus, beveik scholastinio katalikybės gynimo, reikėjo naujų, atsidavusių, įvairiapusiškai išsilavinusių, įvairiakalbių žmonių, galinčių vykti bet kur ir bet kada. Teko sukurti iš esmės naują katalikiškojo auklėjimo bei švietimo sistemą, kuri, be kita ko, ugdytų ir vietinius pamokslininkus. Reikėjo įtvirtinti Šventojo Rašto vertimų šaltinius, sunorminti pačius vertimus, kurie iki tol dažnai buvo savavališki, kai kada net eretiški. Iškilo būtinybė įvairiomis kalbomis leisti religinę ir poleminę literatūrą. Sielovada turėjo pasiekti visus gyventojų sluoksnius.

Šitos priežastys iš dalies lėmė, kad tokiai misijai buvo pasirinktas Jėzuitų ordinas (*Societas Jesu*). Nors jėzuitai formaliai buvo kosmopolitinė organizacija ir tautiniai dalykai nebuvo jų tiesioginis rūpestis, tačiau prisidėjo prie lietuvių raštijos kėlimo ir lietuvių rašomosios kalbos ugdymo[2]. XVI amžiuje Vilniuje lietuviškai sakyti pamokslus, klausytis išpažinčių pradėjo ir Jėzuitų ordino nariai[3]. Tai buvo lietuviškai pramokę ispanai, italai, vokiečiai, vėliau ir lenkai.

1 Plačiau žr. Hermann Tüchle, *Historia Kościoła. 1500–1715*, 3, Warszawa: Instytut Wydawnictwa Pax, 1986, 130; Karl Bihlmeyer, *Kirchengeschichte. Die Neuzeit und die neueste Zeit* 3, Paderborn, München, [20]1996, 160–164.

2 Plg. Konstantinas Jablonskis, *Lietuvių kultūra ir jos veikėjai*, Vilnius: Mintis, 1973, 314.

3 Jau XV ir XVI amžiais Lietuvoje apaštalavę bernardinai vartojo lietuvių kalbą. Jogaila ir Vytautas paprasčiausias katalikų maldas ir poterius taip pat buvo išmokę lietuviškai. Pirmasis Vilniaus vyskupas pranciškonas Andrius irgi mokėjęs lietuviškai (Paulius Rabikauskas, *Krikščioniškoji Lietuva. Istorija, hagiografija, šaltiniotyra*, sudarė Liudas Jovaiša, Vilnius: Aidai, 2002, 48–49).

Jie nuolat sakydavo pamokslus Vilniuje, kartais tiesiog gatvėje. Tai patvirtina Romos archyvuose išlikę lietuviškus pamokslus sakiusių Lietuvos jėzuitų provincijos sąrašai.

XVI amžiaus pabaigoje jau stengiamasi parengti ir vietinių kunigų. Zenono Ivinskio duomenimis, pirmieji jėzuitai lietuviai pradėjo rastis apie 1580 metus[4]. Lietuviški pamokslai nuo tų metų Vilniuje jau sakomi reguliariai. Taip nurodoma jėzuitų kolegijos kataloguose, siųstuose į Romą kas treji metai (*catalogi triennales*)[5]. Po septynerių metų pačiame Vilniuje jau buvo aštuoni vietiniai jėzuitai lietuviai, o nuo 1594 iki 1600 metų lietuviškai pamokslus sakė net penki žmonės. Pauliaus Rabikausko duomenimis, 1573 metų gale buvo 13 lietuvių jėzuitų[6].

1608 metais įkuriama atskira Lietuvos jėzuitų provincija. Šios provincijos jėzuitai, 1611 metais susirinkę Braneve į kongregaciją, tvirtino, kad provincijai reikalingi pamokslininkai, galintys sakyti pamokslus net šešiomis kalbomis: lenkų, vokiečių, lietuvių, latvių, estų ir rusų (turbūt gudų). Tuo tikslu 1614-aisiais Lietuvos ir Lenkijos provincijų vizitatorius Giovanni Argenti liepė organizuoti scholastikos dėstymą lietuvių, latvių ir estų kalbomis[7].

Vilniaus vyskupu nuo 1631-ųjų buvo Abraomas Vaina, perkeltas čia iš Žemaičių ir vyskupavęs iki 1649 metų. Diecezinius sinodus jis sušaukė 1631, 1635 ir 1644 metais[8]. Vyskupų žinioje ir vadovybėje dirbo žymiai pagausėjusi kunigija, parengta savose seminarijose. Todėl jau XVII amžiaus antrajame ketvirtyje lietuviai jėzuitai kunigai Vilniaus akademijoje sudarė 30–40 procentų bendro joje esančių jėzuitų kunigų skaičiaus[9].

Tuo pačiu metu veiklą plėtė ir Vilniaus akademijos spaustuvė. Aktyvumą liudija tuo laikotarpiu Vilniuje pasirodę Konstantino Sirvydo veikalai, 1647, 1674, 1679, 1690 metų *Ewangelie polskie y litewskie*, Saliamono Mozerkos Slavočinskio 1646 metų giesmynas, Roberto Belarmino 1677 metų katekizmas. Vien religinei praktikai XVII amžiuje buvo išleistos 122 knygos lietuvių, lenkų ir lotynų kalbomis. Apskritai religinė literatūra XVII amžiuje sudarė 45 procentus visos spaustuvės produkcijos, o XVIII a. – 42[10].

4 Zenonas Ivinskis, „Lietuvių kalba viešajame Lietuvos 16–17 amž. gyvenime. Žiupsnelis medžiagos iš Romos archyvų", *Aidai* 8, 1953, 360–368.

5 K[azimierz] Drzymała, *Działalność jezuitów wileńskich w XVI w.*, Bąkowice pod Chyrowem: Drukarnia J. Styflego w Przemyślu, 1936, 26.

6 Paulius Rabikauskas, *Vilniaus akademija ir Lietuvos jėzuitai*, sudarė Liudas Jovaiša, Vilnius: Aidai, 2002, 121.

7 Stanisław Obirek, *Jezuici w Rzeczypospolitej Obojga Narodów w latach 1564–1668*, Kraków: Drukarnia Wydawnictwa WAM, 1996, 98.

8 Jakub Sawicki, *Concilia Poloniae, źródła i studia krytyczne, II. Synody diecezji wileńskiej i ich statuty*, Warszawa: Nakładem towarzystwa naukowego warszawskiego, 1948, 62–71.

9 *Krikščionybė Lietuvoje*, redagavo Vytautas S. Vardys, Čikaga: Draugas, 1997, 203–205; Rabikauskas 2002, 255–257.

10 I[rena] Petrauskienė, *Vilniaus Akademijos spaustuvė 1575–1773*, Vilnius: Mokslas, 1976, 58, 183.

Jono Jaknavičiaus biografija

Ligi šiol Jaknavičiaus(Jan Jachnowicz, Ioannes Iachnowicz, Jean Jacknowicz) biografija tebėra neišsami, daug gyvenimo ir veiklos faktų nežinomi. Remiantis kai kuriais archyviniais dokumentais (Vaclovas Biržiška[11]) bei jo raštų kalbos duomenimis (Zigmas Zinkevičius[12]), jis kildinamas iš Lydos apskrities (rytinės dalies).

Skirtingai pateikiama gimimo data: vieni bibliografai ir tyrėjai nurodo 1598 metus (Biržiška 1960, 274), Zinkevičius[13], Witoldas Armonas[14]), kiti – 1589 (Józefas Brownas[15], Karlas Sommervogelis[16], Levas Vladimirovas[17], Ludwikas Piechnikas[18]). Vis dėlto daugiau faktų paremia prielaidą, kad Jaknavičius gimė anksčiau, t. y. 1589 metais. Visų pirma Piechnikas (1983, 219) matė jėzuitų katologo įrašus apie Jaknavičių ir teigia, kad vargu ar į ordiną galėjo būti priimtas dešimtmetis berniukas. Į noviciatą dažniausiai būdavo priimami asmenys, sulaukę 15 metų.

Biržiška (1960, 274), rašydamas apie Konstantino Sirvydo įstojimo į noviciatą datą ir jo amžių (vienuolika metų), pabrėžė, kad tai

11 Vaclovas Biržiška, *Aleksandrynas. Senųjų lietuvių rašytojų, rašiusių prieš 1865 m., biografijos, bibliografijos ir biobibliografijos* 1. *XVI–XVII amžiai*, Čikaga: JAV LB kultūros fondas, 1960, 274.

12 Z[igmas] Zinkevičius, „Dėl K. Sirvydo 'Punktų Sakymų' genezės ir kalbos", *Baltistica* 7(2), 1971, 166.

13 Zigmas Zinkevičius, *Lietuvių kalbos istorija* 3. *Senųjų raštų kalba*, Vilnius: Mokslas, 1988, 266.

14 Witold Armon, „Jachnowicz Jan", *Polski Słownik Biograficzny* 10, Wrocław–Warszawa–Kraków: Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1962–1964, 269–270.

15 Józef Brown, *Biblioteka pisarzów assystencyi polskiej Towarzystwa Jezusowego*, Poznań: w komisie i czcionkami Ludwika Merzbacha, 1862, 202.

16 Carlos Sommervogel, *BIBLIOTHÉQUE DE LA COMPAGNIE DE JÉSUS* 4, Bruxelles: Oscar Schepens Société Belge de Librairie, 1893, 706–707. Ši Sommervogelio bibliografija yra brolių jėzuitų Augustino ir Aloiso de Backerių knygos *Bibliothéque des écrivains de la Compagnie de Jésus* 3-ias leidimas. Augustinas de Backeris 1853–1861 metais išleido šią bibliografiją septyniais tomais, vėliau 1869–1876 metais ją norėjo perleisti trimis tomais, tačiau trečiąjį tomą baigė jo brolis Aloisas de Backeris. Sommervogelis brolių Backerių bibliografiją papildė ir 1890–1900 metais perleido devyniais tomais.

17 Levas Vladimirovas, *Knygos istorija. Senovė. Viduramžiai. Renesansas. XVI–XVII amžius*, Vilnius: Mokslas, 1979, 448.

18 Ludwik Piechnik, *Rozkwit Akademii Wileńskiej w latach 1600–1655*, Rzym: Apud „Institutum historicum Societatis Jesu", 1983, 219.

yra aiški nesąmonė, nes tokio amžiaus vaikai niekados nebuvo į noviciatą priimami. Tačiau visai neabejodamas panašių duomenų pateikia apie Jaknavičių: „Būdamas 11 metų amžiaus, 1609 VIII 5 jis įstojo į Vilniaus jėzuitų naujokyną ir nuo to laiko pradėjo visiems jėzuitams privalomas studijas".

Dar vieną argumentą, patvirtinantį minimą ankstyvesnę Jaknavičiaus gimimo datą, randame tame pačiame Biržiškos *Aleksandryne*. Čia įdėtame lotyniškame dokumente „Jėzuitų archyvo Romoje pastabos apie Jaknavičių", rašoma, kad šis „deramai pasiruošė vėlyvai, bet labai laimingai mirčiai, kurios sulaukė Vilniuje, Kolegijoje, 1668 m. balandžio mėn. 11 d., viršydamas septyniasdešimtuosius amžiaus, – o Draugijos penkiasdešimtuosius, – devyneriais metais" (Biržiška 1960, 245, 274, 285)[19]. Jei Jaknavičius mirė sulaukęs 79 metų, tai jis turėjo būti gimęs 1589-aisiais.

1609 metų rugpjūčio 15 dieną Jaknavičius įstojo į jėzuitų noviciatą. Manoma, kad pirmuosius naujoko 1609–1610 metus praleido Tartu[20], vėliau mokėsi Vilniaus kolegijoje, 1611–1615 – Polocko jėzuitų kolegijos Pedagoginiame seminare. 1616–1618 metais studijavo filosofiją (fiziką, logiką ir metafiziką) Braunsbergo kolegijoje (dab. Branievas, Lenkija), vėliau ketverius metus (1618–1622) – teologiją Vilniaus kolegijoje. 1622 metais įšventintas kunigu. Trečiąją probaciją (*tercia probatio*) atliko Nesvyžiaus kolegijoje. Nuo 1616 metų joje veikė Lietuvos jėzuitų provincijos terciatas, kur studijas baigę kunigai praleisdavo trečiuosius bandymo metus ir duodavo galutinius įžadus.

1627 metų balandžio 18 dieną Vilniuje išlaikė ketverių metų probacijų egzaminą ir gavo visą jėzuitams nustatytą išsilavinimą[21]. Baigęs Akademiją liko dirbti Vilniuje ir Kontrreformacijos stiprėjimo laikotarpiu tapo aktyviu lietuvių pamokslininku (*concionator lithuanicus*). Jau 1628 metų liepos mėnesį Jaknavičius kartu su Sirvydu dalyvavo Vilniuje vykusiame Lietuvos jėzuitų provincijos suvažiavime (kongregacijoje), kuriam vadovavo provincijolas Jonas Jamielkauskis. Be kitų jėzuitams svarbių problemų, ten buvo svarstomas klausimas „Apie lietuvių kalbos studijų skatinimą"[22].

Jaknavičius sakė pamokslus Šv. Jono bažnyčioje 1623–1635[23], 1640–1644 ir 1658–1661 metais (Tumelis 1989, 119). Padėjo Konstantinui Sirvydui rengti lietuviškas knygas ir pats pradėjo rašyti lietuviškai (spėjama, kad nuo 1627 metų) bei versti. 1631–1634 metais jis buvo Vilniaus alumnato regentas[24]. Didesnę gyvenimo dalį Jaknavičius praleido Vilniuje. 1639–1644 metais dirbo misijose Že-

19 Atque hisce artibus suae se serae quidem, votum felicissimae morti, apte congruenterque comparauit, quam Vilnae in collegio 11 Aprilis 1668 subiit, cum aetatis septuagesimum, societatis quinquagesimum, nouem annis excederet (Biržiška 1960, 283).

20 Juozas Tumelis, „Švietėjas, pamokslininkas, labdarys", *Katalikų kalendorius žinynas*, Kaunas – Vilnius: Lietuvos Vyskupų Konferencija, 1989 (C), 119.

21 Christianas Schweigaardas Stangas yra publikavęs Jaknavičiaus egzaminų įvertinimus Braunsbergo ir Vilniaus kolegijose, 1622 metų Vilniaus akademijos protokolą apie galutinių Jaknavičiaus egzaminų atidėjimą, pažangumo moksle bei keturių probacijų egzaminų įvertinimus (Chr[istianas] S[chweigaardas] Stangas, „Archivalia", *Archivum Philologicum* III knyga, 1932, 41–43).

22 Plačiau žr. Rabikauskas 2002, 460–463.

23 Rabikausko nurodoma, kad visą laiką iki 1635 metų kataloguose *concionator lithuanicus* nurodomas Jonas Jaknavičius (Rabikauskas 2002, 456).

24 Kituose šaltiniuose nurodoma, kad 1633–1635 metais buvo abiejų Vilniaus dvasinių seminarijų (diecezinės ir popiežiškosios) regentas (Tumelis 1989, 119).

maitijoje bei Kražių kolegijos rektoriumi, vėliau paskiriamas Smolensko kolegijos (iki 1647) rektoriumi[25]. Gyvendamas Kražiuose buvo vyskupo Jurgio Tiškevičiaus nuodėmklausys.

Apie 1653 metus Jaknavičius tapo Vilniaus profesų namų prepozitu. 1655–1661 metais – Vilniaus kolegijos rektorius. Spėjama, kad vėliau atsisakė šių pareigų ir liko gyventi Vilniuje.

Jaknavičius puikiai dirbo organizacinį darbą, todėl ir užėmė tiek įvairių pareigų jėzuitų švietimo sistemoje. Jis rūpinosi Vilniaus kolegijos Tėvų sveikatos reikalais, Vilniuje siaučiant marui drąsiai aptarnavo ligonius[26].

Jo pasiaukojimą sergantiems ir ištikimą tarnybą mini daugelis bibliografų bei istorikų. Antai Franciszekas Siarczyńskis leidinyje *Obraz wieku panowania Zygmunda III* rašė: „słynął swych czasów iak gorliwy i wymowny Kaznodzieia Litewski, był nauczycielem ludu prostego, któremu nietylko w kościołach, ale po wsiach, po drogach i chatach słowo Boże opowiadał"[27]. Vykdydamas labdaringą veiklą, Jaknavičius įsteigė prieglaudą, įkūrė Nikodemo ir Juozapo iš Arimatėjos broliją.

Nepaisydamas silpnos sveikatos, buvo akademijos jėzuitų bendruomenės dvasios tėvas ir nuodėmklausys. Nuo 1663 metų išvyko į Pašiaušės kolegiją nuodėmklausiu. Prieš mirtį Jaknavičius vėl grįžo į Vilnių.

Jonas Jaknavičius mirė 1668 metų balandžio 11 dieną Vilniuje.

Literatūrinė Jono Jaknavičiaus veikla

Apie patį Jaknavičių ir jo parengtas knygas, tarp jų ir *Evangelijas*, pirmasis rašė Philippas Alegambė lotynų kalba Antverpene išleistoje knygoje *Bibliotheca scriptorvm Societatis Iesv*[28].

Čia pateikiama trumpa Jaknavičiaus biografija ir išvardijamos jo parengtos knygos. Tarp keturių lietuviškų Jaknavičiaus knygų nurodyta *Euangelia aucta in vfum Concionatorum* bei 1637 metai. Tačiau iki šiol nėra rastas nė vienas šios knygos egzempliorius.

Romoje pasirodęs Nathanaele Sotvello[29] žodynas pakartojo Alegambės pateiktas žinias. Čia plačiau aprašyta tik Jaknavičiaus biografija, o jam priskiriamų lenkiškų ir lietuviškų knygų sąrašas paliktas tas pats. Nors per 30 metų laikotarpį tarp Alegambės ir Sotvello žodyno buvo išleistos 1647 metų *Evangelijos*, tačiau žodyne jos neminimos, o nurodomas tik tas pats neišlikęs 1637-ųjų leidimas.

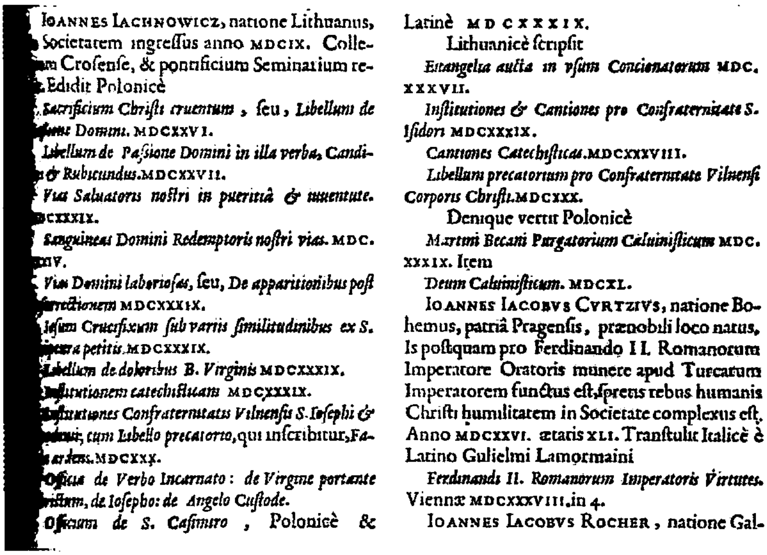
25 Yra išlikęs provincijolo Jono Gruževskio 1645 metais rašytas atsakymas Smolensko kolegijos rektoriui Jonui Jaknavičiui dėl fundacijos suteikimo dviems rusų popams (Andrzej Paweł Bieś, Ludwik Grzebień, Marek Inglot, *Polonica w Archiwum Rzymskim Towarzystwa Jezusowego. Tom 2, Lituania*, Kraków: Wydawnictwo WAM, 2003, 129).

26 Z[enonas] I[vinskis], „Jaknavičius Jonas", *Lietuvių enciklopedija* 9, South Boston: Lietuvių enciklopedijos leidykla, 1956, 257.

27 Franciszek Siarczyński, *Obraz wieku panowania Zygmunda III* 1, Lwów: WYCISNIĘTO KROTŁAMI JOZEFA SCHNAYDERA, DRUKARZA T. CZ. INST. BIBLIOT. IM. OSSOLINS., 1828, 185–186.

28 Philippe Alegambe, *BIBLIOTHECA SCRIPTORVM SOCIETATIS IESV*, Antverpiae: Apud IOANNEM MEVRSIVM 1643, 251, 492.

29 Nathanaele Sotvello, *Bibliotheca scriptorum Societatis Iesu*, Romae: Ex Typographia Iacobi Antonij de Lazzaris Varesij, 1676, 464.

Ioannes Lachnowicz, natione Lithuanus, Societatem ingressus anno MDCIX. Collegium Crosense, & pontificium Seminarium rexit. Edidit Polonicè
Sacrificium Christi cruentum, seu, Libellum de ... Domini. MDCXXVI.
Libellum de Passione Domini in illa verba, Candidus & Rubicundus. MDCXXVII.
Vitam Saluatoris nostri in pueritiâ & iuuentute. MDCXXXIX.
Sanguineas Domini Redemptoris nostri vias. MDC. XXV.
Vias Domini laboriosas, seu, De apparitionibus post resurrectionem MDCXXXIX.
Iesum Crucifixum sub variis similitudinibus ex S. Scriptura petitis. MDCXXXIX.
Libellum de doloribus B. Virginis MDCXXXIX.
Institutionem catechisticam MDCXXXIX.
Institutiones Confraternitatis Vilnensis S. Iosephi & ...; cum Libello precatorio, qui inscribitur, Fasciculus ... MDCXXX.
Officia de Verbo Incarnato: de Virgine portante Christum, de Iosepho: de Angelo Custode.
Officium de S. Casimiro, Polonicè & Latinè MDCXXXIX.
Lithuanicè scripsit
Euangelia aucta in vsum Concionatorum MDC. XXXVII.
Institutiones & Cantiones pro Confraternitate S. Isidori MDCXXXIX.
Cantiones Catechisticas. MDCXXXVIII.
Libellum precatorium pro Confraternitate Vilnensi Corporis Christi. MDCXXX.
Denique vertit Polonicè
Martini Becani Purgatorium Caluinisticum MDC. XXXIX. Item
Deum Caluinisticum. MDCXL.
Ioannes Iacobus Curtzius, natione Bohemus, patriâ Pragensis, praenobili loco natus, Is postquam pro Ferdinando II. Romanorum Imperatore Oratoris munere apud Turcarum Imperatorem functus est, spretis rebus humanis Christi humilitatem in Societate complexus est. Anno MDCXXVI. aetatis XLI. Transtulit Italicè è Latino Gulielmi Lamormaini
Ferdinandi II. Romanorum Imperatoris Virtutes. Viennae MDCXXXVIII. in 4.
Ioannes Iacobus Rocher, natione Gal-

1 PAV. Philippe Alegambe, *Bibliotheca scriptorvm Societatis Iesv* 1643, 251: pirmieji bibliografiniai duomenys apie Joną Jaknavičių; VUB; III 19056

Bibliografijose dažniausiai pateikiamos šios lietuviškos Jaknavičiaus knygos:

1. *Euangelia aucta in vſum Concionatorum* (Papildytos evangelijos pamokslininkams, 1637);
2. *Inſtitutiones et Cantiones pro Confraternitate S. Iſidori* (Šv. Izidoriaus brolijos įstatai, taisyklės ir giesmės, 1639)[30];
3. *Cantiones Catechiſticae* (Katechetiniai pamokslai ar giesmės, 1638);
4. *Libellum precatorium pro Confraternitate Vilnenſi Corporis Chriſti* (Maldų knygelė Kristaus kūno brolijai Vilniuje, 1630);
5. *Historia passionis Christi punctatim animae devotae per 3 libros et capita exposita,* Warszawa (Kristaus kančių istorija, 1655)[31].

Iki šiol nėra aišku, ar šios lietuviškos Jaknavičiaus knygos iš tikrųjų buvo išspausdintos. Tuo abejoti verčia visų pirma jau Alegambės bibliografija. Prie lenkiškų Jaknavičiaus knygų joje lotyniškai prirašyta *edidit*, o prie lietuviškų – *scripsit* (Alegambė 1643, 251). Manoma, kad žodis *edidit* buvo pridedamas prie spausdintų veikalų, o jei bibliografas nežinodavo, ar knyga išspausdinta, prirašydavo tiesiog *scripsit*[32].

1744 metais pastorius Sylwiuszas Wilhelmas Ringeltaubas išleido nepaprastai vertingą Efraimo Oloffo[33] darbą, skirtą lenkų gies-

30 1636 metais Žemaičių vyskupijos diecezinis sinodas nutarė prie bažnyčių steigti Šv. Izidoriaus artojo brolijas.

31 Šią lietuvišką Jaknavičiaus knygą pirmasis nurodo Józefas Brownas lotyniškoje lenkų jėzuitų bibliografijoje, kuri vėliau buvo išleista lenkų kalba (išvertė Władysław Kiejnowski).

32 Vaclovas Biržiška, „Dar dėl Jaknavičiaus ir Ewangelie polskie y litewskie", *Archivum Philologicum* VIII knyga, 1939, 73.

33 Efraim Oloff, *Polnische Liedergeschichte von Polnischen Kirchengesängen und derselben Dichtern,* Danzig, 1744, 98, 230.

mių istorijai, kuriame pateikė ne tik biografinius Jaknavičiaus duomenis, bet manė, jog jis 1660 metais parengė katalikiškų giesmių rinkinėlį, tačiau nenurodė leidimo vietos.

Remdamasis Oloffo knyga, Gotfridas Ostermejeris bene pirmasis iš protestantų istoriografų, 1793 metais vokiečių kalba išleistoje giesmynų istorijoje mini Jaknavičių kaip katalikiškų giesmių leidėją[34]. Jis pažymi giesmyno naudingumą ir reikalingumą, bet nepateikia jokių duomenų apie leidimo vietą. Remdamasis Ostermejeriu, Jaknavičiaus 1660 metų giesmių rinkinį paminėjo ir Adalbertas Bezzenbergeris[35].

Teologas, istorikas jėzuitas Janas Poszakowskis (1684–1757) parašė bibliografinį žodyną apie žymius Lietuvos jėzuitų provincijos vienuolius *De viris illustribus Provinciae Lithuaniae S. I.* (jis liko nespaudintas). Čia išsamių žinių pateikė apie Jaknavičių ir Sirvydą[36]. Poszakowskis rėmėsi ne tik kitų bibliografų darbais, bet ir oficialiais nekrologais, siųstais centriniam Jėzuitų ordino archyvui Romoje, be to, juos papildė naujais jėzuitų rašytiniais darbais. Poszakowskio rankraštinio žodyno medžiagą apie Jaknavičių bei kai kuriuos kitus jėzuitus paskelbė istorikas Mečislovas Jučas[37].

Stanislao Rostowskis, remdamasis lotynų kalba parašytomis ordino istorijomis, *Litvanicarum Societatis Jesu historiarum provincialium* pateikė platesnę Jaknavičiaus biografiją, kiek kitokias knygų antraštes ir jų leidimo datas negu Alegambė[38]. Šioje bibliografijoje, apimančioje 1564–1664 metų laikotarpį, yra daug medžiagos apie aktyvią jėzuitų veiklą, politinį ir kultūrinį Lietuvos gyvenimą. Šį veikalą 1877 metais Paryžiuje atnaujino ir išleido Janas Martinovas pavadinimu *Lithuanicarum Societatis Iesu historiarum libri decem.*

Franciszekas Siarczyńskis 1828 metais darbe *Obraz wieku panowania Zygmunda III* pateikė neišsamią Jaknavičiaus bibliografiją ir nurodė, kad Jaknavičius lietuviškai parašė *Ewanielie ku użyciu kaznodzieiów. r. 1637* (1828, 186).

Brownas (1862, 203) lotynų kalba parašytoje lenkų jėzuitų raštijai skirtoje bibliografijoje bene pirmasis priskyrė Jaknavičiui dar vieną lietuvišką knygelę – *Historia passionis Christi punctatim animae devotae per 3 libros et capita exposita* (Warszawa, 1655). Tuos pačius duomenis perteikė ir Sommervogelis (1893, 707).

Maurycy Stankiewiczius išvardijo jau kitų bibliografų minėtas Jaknavičiaus knygas, tarp jų ir 1637 metų *Evangelijas*, ir pažymėjo, kad nė vienas iš šių veikalų nėra išlikęs[39].

Vaclovas Biržiška (1960, 277) Jaknavičiui priskyrė jau minėtą lietuvišką knygelę *Institutiones et cantiones pro Confraternitatae S. Isi-*

34 Gottfried Ostermeyer, *Erste littauische Liedergeschichte*, Königsberg: gedruckt mit Driestischen Schriften, 1793, 277.

35 Adalbert Bezzenberger, *Beiträge zur Geschichte der Litauischen Sprache auf Grund Litauischer Texte des XVI. und XVII. Jahrhunderts*, Göttingen: Verlag von Robert Peppmüller, 1877, 35.

36 Plačiau žr. Leonas Gineitis, *Lietuvių literatūros istoriografija ligi 1940 m.*, Vilnius: Vaga, 1982, 32; Bronisław Natoński, „Jan Poszakowski", *Polski Słownik Biograficzny* 27, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź: Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1983, 706–707.

37 Mečislovas Jučas, *Krikščionybės kelias į Lietuvą*, Vilnius: Baltos lankos, 2000, 148.

38 Stanislao Rostowski, *Litvanicarum Societatis Jesu historiarum provincialium. Pars prima.* 1564–1664, VILNÆ: TYPIS S. R. M. REIPUBLICÆ ACADEMICIS SOCIETATIS JESU, 1768, 439, 448–449.

39 Maurycy Stankiewicz, *Studya bibliograficzne nad literaturą litewską. Bibliografia litewska od 1547 do 1701 r.*, Kraków: Księgarnia G. Gebethnera i Spółki, 1889, 39–40.

QVàm benè vernanti vernans rosa tempore prodit!
Quam benè florentes flos nouus ornat agros!
Te CASIMIRE solum, te syluæ, flumina, fontes,
Te vada Neptuni, te polus ipse notat.
Blandula blandidulo præbent fomenta puello,
Pulchraq; pulchello lilia, poma, rosas.
Omnia frugiferis rident sata consita terris,
Omnis in arboribus plantula fronde viret.
Tecum veris honos, æstiuaq; tempora tecum,
Tecum deliciæ, iubila, plausus, amor.
Clara nouas tecum diffundunt sidera flammas,
Insolitùmq; micat Phæbus ab axe tibi.
Si citiùs nostras penetrasses, Paruule, in oras;
Ipsa reor Litauis verna fuisset hyems.

Joannes Ciechanowiecki.

Item In Infantem Serenis.

MIrus purpureo Titan quòd candicat ore;
Plenaq; quòd miri luminis astra micant.
Quòd Litaui fines miro certamine plaudunt;
Edunt quòd mirum dulcia plectra melos.
Vilna virûm lectos campis quòd fundit aceruos;
Quòd resonat miro Palladis aula sono.
Quæ causa est quæris? mirus quòd in omnibus ordo?
Crediderim, mirus quòd CASIMIRVS adest.

Ioannes Iachnowicz.

Periocha

2 PAV. *Gratvlationes a stvdiosa ivventvte Academiae Vilnensis Societatis Iesv* 1609, 32: Jono Jaknavičiaus lotyniškas eilėraštis „Item In Infantem Serenis[simum]"; VUB; III 19967

dori (1639), tačiau jos autorystė nėra įrodyta. Kiek kitokį lietuviškos knygos pavadinimą *Regulae, cantilenae et devotiones confraternitatis S. Isidori* pirmasis nurodė Brownas (1862, 203), vėliau pakartojo ir Sommervogelis (1893, 707).

Manoma, kad Jaknavičius po Sirvydo mirties parengė spaudai *Punktų sakymų* antrąją dalį (1644). Be to, jis buvo vienas iš šio veikalo redaktorių (Zinkevičius 1971, 166). Greičiausiai Jaknavičius pa-

rengė spaudai ir Sirvydo *Dictionarivm trivm lingvarvm* trečiąjį (1642) leidimą (gal net ir ankstesnį, išleistą 1631 metais).

Jaknavičius rašė ne tik lietuviškai, bet ir lenkiškai, todėl jo pavardė įtraukiama ir į lenkų enciklopedijas bei bibliografinius žodynus. Alegambė priskyrė Jaknavičiui 11 originalių knygų ir du vertimus lenkų kalba. Enciklopediniame žodyne *Polski Słownik Biograficzny* jis taip apibūdintas: „Jan Jachnowicz, pisarz jezuicki polsko-litewski, lingwista" (Armon 1962–1964, 269). Manoma, kad Jaknavičius lenkų kalba parašė ar į ją išvertė apie 13 knygelių. Keletą darbų buvo parašęs ir lotyniškai. Deja, iš visų jo raštų išliko tik *Ewangelie polskie y litewskie* (1647 metų ir vėlesni jų leidimai) bei lotyniškas eilėraštis „Item In Infantem Serenis[simum]", publikuotas 1609 metais Vilniaus akademijos leidinyje[40].

Apie Jaknavičiui priskiriamas knygas, istoriografijoje pateikiamų žinių tikrumą plačiau rašė Leonas Gineitis, bet apie 1647 metų *Evangelijų* leidimo aplinkybes naujos medžiagos nepateikė[41]. Jaknavičiaus biobibliografija, jam priskiriami vertimai, jo išleistos ar spėjamos knygos pateikiamos ir šiuose enciklopediniuose leidiniuose: Karolio Estreicherio *Bibliografia polska*[42], *Podręczna encyklopedia kościelna*[43], *Słownik polskich teologów katolickich*[44], *Mały słownik jezuitów w Polsce*[45], jau minėtas *Polski słownik biograficzny* 10 (Armon 1962–1964, 269–270), *Encyclopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995*[46], *Encyklopedia katolicka*[47], *Lietuvių enciklopedija*[48], *Lietuvos TSR bibliografija*[49] bei Vilniaus akademijai skirtoje Piechniko studijoje *Rozkwit Akademii Wileńskiej w latach 1600–1655* (1983, 219–221). Itin išsami Jaknavičiaus bibliografija ir jėzuitų pastabų (nekrologo) apie Jaknavičių vertimas iš lotynų kalbos paskelbti Biržiškos *Aleksandryne* (1960, 274–285)[50].

40 *Gratvlationes a stvdiosa ivventvte Academiae Vilnensis Societatis Iesv, factae, Serenissimis et Avgvstissimis, Sigismvndo III. Poloniae, Svetiae, Gothiae, Vandaliae, [Reg]i et Magno Lithvaniae Dvci, &c et Constantiae Avstriacae Reginae. cvm Sigismvndo Wladislao, et Ioanne Casimiro filiis, ac Poloniae principibvs, Vilnam ingredientibus. Ab Adamo Chalecki de Chalec, collectae, et Magno Principi Sigismvndo Wladislao, oblatae.* Anno à Virgineo partu, 1609, VILNÆ: Typis Academicis S. I. (egzempliorius saugomas Vilniaus universiteto bibliotekoje, signatūra – III 19967). Jono Jaknavičiaus eilėraščio publikaciją 1912 metais pasisekė surasti Mykolui Biržiškai. Jis ir paskelbė šį kūrinį bei jo vertimą į lietuvių kalbą (M[ykolas] B[iržiš]ka, „Jono Joknavičios tekstelis", *Vairas* 7, 1923, 18; [Mykolas Biržiška] „Jono Joknavičios tekstelis", *Iš mūsų kultūros ir literatūros istorijos* 1, Kaunas: Spindulys, 1931, 367).

41 Leonas Gineitis, *Lietuvių literatūros istoriografija ligi 1940 m.*, Vilnius: Vaga, 1982, 23, 25, 33, 35, 72, 83, 176, 179 ir t. t.

42 Karol Estreicher, *Bibliografia polska* 18, Kraków: Czcionkami drukarni uniwersytetu Jagiellońskiego pod zarządem Józefa Filipowskiego, 1901, 370–371.

43 J[an] N[iedzielski], „Jachnowicz Jan", *Podręczna encyklopedia kościelna* 17–18, Warszawa: Wyd. Zygmund Chełmicki i inni, 1909, 250–251.

44 Ludwik Grzebień, „Jachnowicz Jan", *Słownik polskich teologów katolickich* 2, Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej, 1982, 99–100.

45 Felicjan Paluszkiewicz, *Mały słownik jezuitów w Polsce*, Warszawa: Bobolanum, 1995, 89.

46 *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995*, opr. Ludwik Grzebień SJ, Kraków: WAM, 1996, 234.

47 Janusz Bazydło, „Jachnowicz Jan", *Encyklopedia katolicka* 7, pod redakcją St. Wielgusa, Lublin: Katolicki Uniwersytet Lubelski, 1997, 646–647.

48 Z[enonas] I[vinskis], „Jaknavičius Jonas", *Lietuvių enciklopedija* 9, South Boston: Lietuvių enciklopedijos leidykla, 1956, 257–259.

49 *Lietuvos TSR bibliografija. Knygos lietuvių kalba* 1, Vilnius: Mintis, 1969, 136–137.

50 1989 metais, Jono Jaknavičiaus gimimo

400 metų sukakties proga, nekrologą išvertė ir Vaclovas Aliulis (V[aclovas] A[liulis], „Tėvo J. Jaknavičiaus nekrologas iš Ordino Mirusiųjų knygos", *Katalikų kalendorius žinynas*, Kaunas – Vilnius: Lietuvos Vyskupų Konferencija, 1989 (C), 120–121).

Jaknavičiaus verstos *Evangelijos* ne tik padėjo skleisti katalikybę Lietuvoje, bet turėjo didelės įtakos ir rašomosios lietuvių kalbos raidai. Nuo XVII amžiaus vidurio iki XVIII amžiaus pabaigos pasirodė apie 30 jo verstų *Evangelijų* leidimų. Norint suvokti Jaknavičiaus darbų svarbą, reikėtų prisiminti, kad XVI–XVIII amžiuje Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybiniame gyvenime lietuvių kalbos statusas buvo menkas, ji neturėjo lygių teisių su kitomis kalbomis. Oficialioji valdžios įstaigų rašto kalba XVI–XVII amžiuje buvo kanceliarinė slavų kalba, sukurta senosios slavų kalbos pagrindu. Nuo 1697 metų oficialia LDK raštvedybos kalba tapo lenkų kalba. Mokslo įstaigose funkcionavo lotynų kalba: iki 1781 metų Edukacinės komisijos mokyklų reformos ja buvo dėstoma Vilniaus universitete ir kolegijose. Lotyniškai buvo rašomos ir mokslo knygos. Vėliau ši komisija lenkų kalbą kaip dėstomąją įvedė į vidurines ir pradines mokyklas[51].

Dėl ankstesnių *Ewangelie polskie y litewskie* leidimų

Žemaičių vyskupui Jurgiui Tiškevičiui 1635 metais vizituojant Krakių bažnyčią buvo surašytas inventorius, kuriame minima knyga *Euangelia Polskie y Litewskie małe*, bet jos išleidimo data nenurodyta[52].

Galima spėti, kad inventoriuje pažymėtas *Evangelijų* leidimas apėmė tik reikalingiausius katalikų bažnyčios tekstus, kuriuos vertė ne Jaknavičius. Lebedžio (1963, 365) nuomone, šios *Evangelijos* buvo išleistos ne 1635 metais, bet žymiai anksčiau, o Jaknavičius jas vėliau iš naujo perdirbo ir papildė. Šis darbas turėjo būti baigtas apie 1637 metus, nes Alegambės ir Sotvello bibliografijose nurodoma, kad Jaknavičius 1637 metais lietuviškai parašęs papildytas *Evangelijas* pamokslininkams, tik neaišku, ar jos tada buvo išspausdintos.

Zitos Genienės ir Jono Genio knygoje *Varnių kunigų seminarija*[53] randame šią informaciją: „Kataloge įrašytos tik kelios lietuviškos knygos: J. Jaknavičiaus 1637 m. išleista Evangelija, liuteronų spaudai parengta Biblija bei Naujasis Testamentas, dar du leidiniai, kurių tikslius pavadinimus pagal aprašą sunku nustatyti". Iš tikrųjų Žemaičių kunigų seminarijos bibliotekos 1812 metų kataloge (katalogas saugomas Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje, signatūra LNB RS: F. 90-367) nei autorius, nei leidimo data nenurodyti – tik įrašyta „N° 33 Ewangelie Polskie y Litewskie" bei nurodytas 8° formatas. Taigi lieka neaišku, kuriuo leidimu remiantis padarytas įrašas.

51 *Lietuvių kalbos enciklopedija*, parengė Kazys Morkūnas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1999, 590–592, 399, 363–364.

52 Jurgis Lebedys, *Mikalojus Daukša*, Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1963, 365–366.

53 Zita Genienė, Jonas Genys, *Varnių kunigų seminarija*, Vilnius: Žemaičių kultūros draugijos redakcija, 1999, 133.

Be jau minėto Kražių bažnyčios inventoriaus aprašo ir Žemaičių kunigų seminarijos bibliotekos katalogo, dar *Ewangelie polskie y litewskie* įtrauktos į Paparčių (1825) bei Liškiavos (1823) dominikonų vienuolynų ir Laurušavo (Naugarduko pavietas) bazilijonų, Miroslavo marijonų (1811) vienuolynų bibliotekų katalogus[54], turėtos jos ir Daugpilio (1780) kolegijos bibliotekoje, Kaunatavos misijoje (apie 1760), Kretingos pranciškonų, Palėvenės (1828), Troškūnų (1782), Vilniaus pranciškonų (1797) vienuolynų bibliotekose[55].

Ewangelie polskie y litewskie buvo etnografinės Lietuvos teritorijoje buvusių vienuolynų bibliotekoms privaloma knyga, tačiau dažnai neminima bibliotekų kataloguose ar inventoriniuose aprašuose. Jei knyga ir minima, tai paprastai nenurodomi leidimo metai.

54 Arvydas Pacevičius, *Vienuolynų bibliotekos Lietuvoje 1795–1864 m.*, Vilnius: Versus aureus, 2005, 178–189.

55 Plačiau žr. Jurgis Lebedys, *Lietuvių kalba XVII–XVIII a. viešajame gyvenime*, Vilnius: Mokslas, 1976, 88–121.

Ewangelie polskie y litewskie XVII amžiuje

Po 1647 metų *Ewangelie polskie y litewskie* dar buvo išleistos 1674, 1679 ir 1690 metais[56]. Visos jos parašytos rytiniu raštų kalbos variantu. Palyginus visus šiuos leidimus, galima teigti, kad daugiausia kalba redaguota 1674 metų leidime. Be to, šiame leidime papildomai pridėta dar viena perikopė, skirta Šv. Juozapui (Mt 1,18–21), o knygos gale pridėtas dviejų puslapių tekstas tik lietuvių kalba „Lithuanica confessio" (1674, 219_1–220_{10}).

1705 metais šios *Evangelijos* buvo perrašytos viduriniu raštų kalbos variantu: rytietiškos ir dzūkiškos lytys pakeistos vidurietiškomis. Su šia data siejamas ir rytinio raštų kalbos varianto išnykimas. 1705 metų leidimu rėmėsi vėlesni *Evangelijų* leidimai XVIII amžiuje, jų pasirodė per dvidešimt[57].

56 Elektroniniai šių leidimų tekstai bei elektroninės žodžių formų konkordancijos saugomos Lietuvių kalbos instituto Kalbos istorijos ir dialektologijos skyriuje, Senųjų raštų duomenų bazėje; jos parengtos 1998–2000 metais Valstybinės lietuvių kalbos komisijos lėšomis pagal Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos vartojimo ir ugdymo 1996–2005 metų programą. Rengėjai ir laikmenų inventoriaus numeriai nurodyti literatūros sąraše.

57 Plačiau žr. Jonas Palionis, „Lietuvių rašomosios kalbos ir tarmių santykis XVIII a. LDK", *Lietuvių kalbotyros klausimai* 39, 1998, 101–133. XVIII–XIX amžiuje išleistų *Ewangelie polskie y litewskie* bibliografija pateikta knygoje *Lietuvos TSR bibliografija* (1969, 137–144).

1647 metų *Ewangelie polskie y litewskie* tyrimų apžvalga

Iki XIX amžiaus pabaigos apie Jaknavičių daugiausiai rašė bibliografijų sudarytojai ir istorikai, pateikdami duomenų apie jo biografiją ir veiklą, parašytus ar jam priskiriamus veikalus. Tik nuo XX amžiaus pradėta rašyti apie *Evangelijų* kalbą bei jų įtaką lietuvių rašomosios kalbos formavimuisi. Daugeliui lietuvių kalbos tyrėjų 1647 metų leidimas ilgai buvo nežinomas (maždaug iki 1937-ųjų), todėl šio šaltinio kalbos niekas netyrė ir neaptarė.

XX amžiaus pradžioje lietuviškiems Šventojo Rašto vertimams skirtose Adomo Jakšto[58] ir Jono Reitelaičio[59] apžvalgose kalbama tik apie 1705 bei 1711 metų to paties pavadinimo evangelijas. Pirmasis jų vertėjas Jaknavičius apskritai neminimas. Šiose apžvalgose padaryta gana svarbi išvada dėl jų sklaidos Lietuvoje – XVIII amžiuje *Evangelijos* buvo labai „pajieškomos, kaipo knyga kiekvienoje Lietuvos bažnyčioje būtinai reikalinga". Be to, Jakštas pažymi, kad Sirvydo *Punktuose sakymų* įdėtas lietuviškas tekstas „nėra verstas paties Širvydo, bet paeinąs iš toli senesnės gadinės" (Jakštas 1902, 31).

1933 metais Jakštas studijoje *Apie katalikiškus lietuviškus šventraščio vertimus ir vertėjus* nurodo priežastį, kodėl buvo pradėtos leisti evangelijos be pamokslų. Mat „evangelijų aiškinimas sustorindavo evangelijų knygas ir apsunkindavo jų išleidimą, gerokai pakeldavo jų kainą", be to, evangelijų aiškinimus gali „patiekti" gyvu žodžiu ir patys kunigai, tad būtinas dalykas esą tiktai „e v a n g e l i j ų t e k s t a i". Jakštas juos siūlo vadinti *evangelynais*[60].

Vaclovas Biržiška 1926 metais publikavo atskirą straipsnį, skirtą Jono Jaknavičiaus raštų apžvalgai[61]. Autorius ne tik apžvelgė Jaknavičiaus bibliografiją, bet ieškojo motyvų, kodėl Jaknavičius rašė lietuviškai. Tuo metu Žemaičių vyskupijos kunigų susirinkimuose buvo nurodomas lietuviškų religinių knygų trūkumas. Jaknavičius stengėsi šią spragą užpildyti: „tuo laiku Jaknavičius buvo vienintelis praktinės teologijos rašytojas". Biržiška taip pat aptarė 1774 metų *Evangelijų* laidą, remdamasis Augustu Gothilfu Krauze (1834)[62], Jaknavičiui priskyrė ir 1737 metais išleistą gramatiką *Universitas Lingvarum Litvaniae.* Biržiškos nuomone, *Evangelijų* ir gramatikos kalba labai panaši, ją Jaknąvičius galėjęs parašyti apie 1660 metus Vilniuje.

Pranas Skardžius, palyginęs šių tekstų kalbą, priėjo prie išvados, kad „Evangelijų ir Universito kalba yra rytiečių pietiečių išlyginta koinė <...> ir ji prieštaraute neprieštarauja V. Biržiškos spėjimui"[63]. Šią prielaidą paneigė Kazimieras Eigminas. Jo nuomone, *Universito* ir *Evangelijų* autorius yra ne tas pats. Jonui Jaknavičiui priskiriami evangelijų vertimai parašyti rytiniu raštų kalbos variantu, o gramatikos kalbos pamatas – vidurinis raštų kalbos variantas[64].

Paulis Salopiata ieškojo ryšių tarp Mikalojaus Daukšos *Postilės*, Sirvydo *Punktų sakymų* ir Baltramiejaus Vilento *Evangelijų bei Epistolų* lietuviškų perikopių vertimų, tyrė jų santykius su lenkišku, lotynišku bei graikišku originalais. Nors Jaknavičiaus verstų evangelijų jis nemini, tačiau mums svarbi Salopiatos nuomonė dėl Sirvydo tekstų. Jis nustatė, kad Sirvydas rėmėsi Daukšos bei Vilento verstomis evangelijomis. Tačiau, kaip ir Spechtas, atkreipė dėmesį, kad „Sirvydo kalba Evangelijose nukrypsta nuo pamokslų

58 Adomas Jakštas, „Apie lietuviškuosius Šventraščio vertimus", *Žinyčia* 4–5, 1902, 27–36.

59 Jonas R[eitelai]čių, „Šv. Rašto į lietuvių kalbą vertimo istorija", *Vadovas* 47, 1912, 245–260.

60 A[domas] Jakštas, *Apie katalikiškus lietuviškus šventraščio vertimus ir vertėjus*, Kaunas: Žaibo bendrovė, 1933, 8–9.

61 Vacl[ovas] Biržiška, „Dvi lietuvių literatūros istorijos XVII–XVIII amžiaus problemos", *Tauta ir Žodis* IV knyga, 1926, 301–313.

62 August Gotthilf Krause, *Litthauen und dessen Bewohner in Hinsicht der Abstammung, der volksthümlichen Verwandtschaft und Sprache: ein geschichtliche Versuch, mit Beziehung auf Ruhigs Betrachtung der litthauischen Sprache*, Königsberg: Druck und Verlag der Hartungschen Hofbuchdrukkerei, 1834, 135.

63 Pr[anas] Skardžius, „Dėl 'Universitas lingvarum Litvaniae' autoriaus", *Archivum Philologicum* I knyga, 1930, 119.

64 K[azimieras] Eigminas, „Lietuvių kalbos gramatikos iki 1737 m. ir 'Universitas Lingvarum Litvaniae' atsiradimo sąlygos", *Universitas Lingvarum Litvaniae*, Vilnius: Mokslas, 1981, 17.

tekstų"[65]. Be to, tais laikais buvo gana įprasta pasinaudoti veikalais ir nenurodyti šaltinio.

Nemažai naujų faktų dėl Jaknavičiaus *Evangelijų* išleidimo datos, autorystės bei pasirodymo aplinkybių buvo iškelta Biržiškos ir Jono Kabelkos diskusijoje. Kabelka 1938 metais *Archivum Philologicum* aprašė 1647 metų *Evangelijų* egzempliorių, kai kurias perikopes sulygino su atitinkamais Sirvydo *Punktų sakymų* tekstais, apžvelgė vėlesnius šių *Evangelijų* leidimus ir padarė tokias išvadas: 1) 1647 metų leidimas nėra pirmoji evangelijų laida; 2) jas vertė ne Jaknavičius; 3) jų vertėjas yra rytų aukštaitis; 4) jos galėtų būti išleistos tarp 1599 ir 1629 metų[66].

Biržiška šiuos teiginius jau kitame *Archivum Philologicum* numeryje paneigė (Biržiška 1939, 49–82). Tenka apgailestauti, kad jis rėmėsi ne 1647 metų leidimu, o jam prieinamu 1690 metų leidimu (taigi trečiuoju) bei Kabelkos *Archivum Philologicum* pateiktomis 1647 metų *Evangelijų* ištraukomis. Tačiau Biržiškos padarytos išvados net ir dabartiniams tyrėjams beveik nekelia abejonių. Jis įrodė, kad 1647 metų evangelijas tikrai vertė Jaknavičius ir kad jos galėjo būti parengtos jau prieš 1637 metus (tik neaišku, ar buvo išspausdintos, ar ne). Mat evangelijos – oficialūs liturginiai tekstai, todėl jos buvo peržiūrimos kelių kunigų, svarstomos ir tik tada priimamos. Dėl mišrios Vilniaus vyskupijos gyventojų etninės sudėties evangelijas, kaip ir Sirvydo *Punktus sakymų*, buvo nuspręsta leisti lietuvių ir lenkų kalbomis (tekstą išdėstant *pagina fracta*).

Taigi Biržiška neabejojo, kad Jaknavičiaus biografų minima *Evangelijų* knygutė, nors pateikiamos skirtingos lotyniškos antraštės, ir yra tos pačios *Ewangelie polskie y litewskie*, kurių dalį Jaknavičius buvo įdėjęs į Sirvydo 1629 metų *Punktus sakymų*, o paskui tik padidinęs jų skaičių.

1967 metais Jonas Palionis[67] pirmasis pabandė bendrais bruožais apžvelgti *Ewangelie polskie y litewskie* 1647, 1674, 1679, 1690 ir 1705 metų leidimų kalbos skirtumus.

XX amžiaus antroje pusėje Zigmas Zinkevičius įrodė, kad 1647 metų *Evangelijas* rengė ne vienas Jaknavičius ir kad būtent 7 paskutinės evangelijos (psl. 201–211) verstos ar redaguotos kito asmens, nurodė pastarojo teksto dalies kalbos ypatybes (1971, 153–167). Jis palygino Jaknavičiaus ir Sirvydo *Punktų sakymų* perikopes, nustatė jų skirtumus ir išvardijo Sirvydo taisymus, apžvelgė Sirvydo, Jaknavičiaus ir anoniminio *Punktų sakymų* antrosios dalies taisytojo kalbos ypatybes, lokalizavo jų kilimo vietą.

Vytautas Ambrazas[68] tirdamas absoliutinio naudininko paplitimą XVI–XVII amžiaus lietuvių kalbos paminkluose, priėjo prie iš-

65 Paul Salopiata, *Das Verhältnis der Evangelien-Texte in den ältesten katholisch-litauischen Drucken*, Göttingen: Gedruckt bei Hubert & Co. G. m. b. H., 1929, 56–57.

66 J[onas] Kabelka, „1647 metų evangelijos", *Archivum Philologicum* VII knyga, 1938, 73–87.

67 J[onas] Palionis, *Lietuvių literatūrinė kalba XVI–XVII a.*, Vilnius: Mintis, 1967, 88–89.

68 Vytautas Ambrazas, „Absoliutinis naudininkas XVI–XVII a. lietuvių kalbos paminkluose", *Lietuvių kalbotyros klausimai* 5, 1962, 47.

vados, kad 1674 metų *Evangelijose* absoliutinės konstrukcijos vartojamos panašiai kaip Sirvydo *Punktų sakymų* perikopėse, tačiau absoliutinių naudininkų vartojimui *Evangelijose* įtakos turėjo ir Mikalojaus Daukšos *Postilės* perikopės. Antanas Jakulis[69] nustatė, kad *Sumos Evangelijų* rengėjai neabejotinai rėmėsi *Ewangelie polskie y litewskie*, tik neaišku, ar 1647 metų leidimu, ar ankstesniuoju.

Sintaksės tyrimams skirtas ir Artūro Judženčio[70] straipsnis apie šalutinius daiktavardinius (arba aiškinamuosius, veiksnio ir papildinio) 1647 metų *Evangelijų* sakinius. Jaknavičiaus *Evangelijomis* remiasi Saulius Ambrazas tirdamas lietuvių kalbos būdvardžių darybos raidą[71].

Pastaraisiais metais Milda Lučinskienė sistemingai tiria 1647 ir 1674 metų *Evangelijų* kalbos skirtumus. Ji aprašė anoniminiam vertėjui priskirtos dalies leksikos redagavimą 1674 metų leidime, skirtingą rytietybių vartoseną abiejuose *Evangelijų* leidimuose, rašybos norminimo apraiškas bei leksinių variantų atrankos kriterijus 1674 metų leidime[72].

Vertimo šaltinis

Iki šiol dar nėra tiksliai nustatyta, iš kokio šaltinio Jaknavičius vertė evangelijas. Manoma, kad Jaknavičius lenkiškąjį tekstą ėmė iš Jokūbo Wujeko 1620 metų leidinio *Ewangelie i epistoły, tak niedzielne jako i wszystkich świąt, które w kościele katolickim według rzymskiego porządku przez cały rok czytają* (Lietuvos TSR bibliografija 1969, 136). Vienas šių Wujeko *Evangelijų* egzempliorius dabar saugomas Vilniaus universiteto bibliotekoje, signatūra – III 14426.

Tačiau ten pat randame informacijos, kad lenkiški evangelijų tekstai imti iš Wujeko 1593 metais Krokuvoje išleistos postilės *Ewangelie i epistoły* [...]. Šiuos tekstus Jaknavičius įdėjęs į Sirvydo *Punktų sakymų* antrąją dalį[73] ir dar pakartojęs savo 1647 metų *Evangelijų* leidime (Lietuvos TSR bibliografija 1969, 395).

Leidinyje *Słownik polskich teologów katolickich* (Wyczawski 1983, 474) nurodoma, kad į lietuvių kalbą evangelijas Jaknavičius išvertė 1637 metais, tačiau konkretus vertimo šaltinis neįvardytas.

Atkreiptinas dėmesys, kad Wujeko evangelijos, be jau nurodytų 1593 metų, Krokuvoje pakartotinai išleistos (pakeistu pavadini-

69 Antanas Jakulis, „'Sumos evangelijų' ir 'Maldų krikščioniškų' ryšiai su ankstesniais lietuviškais raštais", *Kalbotyra* 35 (1), 1984, 37.

70 Artūras Judžentis, „Šalutiniai daiktavardiniai 1647 m. evangelijų sakiniai", *Baltistica* 39 (2), 2004, 259–267.

71 Saulius Ambrazas, „Dėl būdvardžių su priesaga *-intelis (-ė)* kilmės", *Baltistica* 39 (1), 2004, 71–76; „Dvi Zietelos šnektos būdvardžių darybos ypatybės istoriniu požiūriu: dėl *o* ir *(i)jo* kamienų mišimo", *Kalbos istorijos ir dialektologijos problemos* 1, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2005, 117–139.

72 Milda Lučinskienė, „Rytietybių redagavimas Jono Jaknavičiaus *Ewangelie polskie y litewskie* 1674 metų leidime", *Archivum Lithuanicum* 3, 2001, 117–128; „1674 metų *Ewangelie polskie y litewskie* tekstų, priskiriamų ne Jaknavičiui, leksikos redagavimas", *Acta Linguistica Lithuanica* 45, 2001, 113–121; „Rašybos norminimo apraiškos *Ewangelie polskie y litewskie* 1647 ir 1674 metų leidimuose", *Acta Linguistica Lithuanica* 49, 2003, 51–59; „1647 ir 1674 metų *Ewangelie polskie y litewskie* leksika", *Prace Bałtystyczne* 2, 2005, 53–64.

73 Sirvydo pamokslų lietuvišką tekstą, t. y. punktus, Jaknavičius pats išvertė į lenkų kalbą.

mu) dar 1611, 1616, 1617 metais, o papildžius trūkstamomis evangelijomis – 1626, 1636, 1637 (Sandomierz) metais. Pasak Siarczyńskio, pirmasis šių evangelijų leidimas turėjęs pasirodyti Vilniuje 1579 metais (nuo 1578 metų birželio iki 1579 metų liepos Wujekas buvo Vilniaus kolegijos vicerektorius-rektorius). Tačiau Estreicheris abejojo, kad toks leidimas galėjęs būti.

Kituose šaltiniuose nurodoma, kad 1647 metų leidime lietuviški evangelijų tekstai pakartoti iš 1629 metų Sirvydo *Punktų sakymų*, „tik lenkiškas Evangelijas paimant iš Wuyko N. Testamento" (Ivinskis 1956, 258). Wujeko *Nowy Testament Pana naszego Jezusa Christusa znowu z łacińskiego y z greckiego na polskie wiernie a szczyrze przełożony* pasirodė Krokuvoje taip pat 1593 metais, 1594 metais pakartotas jau pakeičiant tekstą, remiantis 1593 metų leidimu dar kartą išleistas 1605, vėliau – 1617, 1621 metais (Wyczawski 1983, 472).

Nustatyta, kad 1594 metų *Naujojo Testamento* vertimas skiriasi ir nuo 1593 metų vertimo (pastarasis artimesnis lotyniškajai *Vulgatai*), ir nuo tekstų, išleistų 1599 metais kartu su Wujeko versta *Biblija*, kurią redagavo speciali jėzuitų komisija[74]. Be to, Wujekoverstos evangelijų ištraukos buvo paskelbtos jau 1573 metais išleistoje knygoje *Postilla catholica to jest kazania na każdą niedzielę i na każde święto przez cały rok*[75].

Vargu ar 1647 metų *Evangelijų* leidimo šaltiniu galėtume laikyti tik 1620 metų Wujeko leidimą. Mat jame nėra net šešių (iš septynių) ne Jaknavičiui priskirtinų perikopių, yra tik viena – „Na dźień Bożego Ciała, Iana 6" (209_{21-22}).

Taigi norint tiksliai nustatyti 1647 metų vertimo šaltinį reikėtų nuodugniai ištirti įvairius Wujeko vertimus bei palyginti juos su lietuviškais atitikmenimis. Be to, tolesnių tyrimų laukia ir Jaknavičiaus *Evangelijų* santykis su Sirvydo *Punktuose sakymų* paskelbtomis perikopėmis.

Proveniencijos 1647 metų *Ewangelie polskie y litewskie* egzemplioriuje

Kadangi seniausias iki mūsų dienų išlikęs yra Jaknavičiaus *Ewangelie polskie y litewskie* 1647 metų leidimas, tai jį paprastai vadiname pirmuoju. Kol kas žinomas tik vienas šio leidimo egzempliorius. Dabar jis saugomas Kauno technologijos universiteto bibliotekoje (signatūra – C 72772).

74 Wujeko *Naujojo Testamento* 1593, 1594 ir 1599 metų vertimų tyrėjas Julian Gołąb nurodo, kad „1593 metų leidimas pirmine savo forma niekada nebuvo perspausdintas, o visi XVII a. vertimai, tiek teksto, tiek ir išorinės formos atžvilgiu, yra 1594 metų *Naujojo Testamento* perspaudai" (Julian Gołąb, *O tłómaczeniu Nowego Testamentu przez Ks. Jakóba Wujka*, Warszawa: nakładem redakcyi „Przeglądu Katolickiego", 1906, 14, 17).

75 Plačiau žr. *Nowy Korbut. Piśmiennictwo staropolskie* 3, Warszawa: Państwowy instytut wydawniczy, 1965, 419–424.

Šiame egzemplioriuje yra išlikusių knygos ženklų, atskleidžiančių jos savininkus[76]:

1. Kražių jėzuitų misija-kolegija (įrašas ranka);
2. Vilniaus viešoji biblioteka (ekslibrisas ir inventorinis numeris);
3. Vilniaus universiteto biblioteka (antspaudas, inventorinio numerio nėra);
4. Kauno Politechnikos instituto biblioteka (antspaudas);
5. Kauno Antano Sniečkaus Politechnikos instituto biblioteka (antspaudas).

Įrašas ranka „Collegij Crofens[is] || Soc[ieta]tis JESV || Mifsionariorum" liudija *Evangelijų* egzempliorių buvus Kražių jėzuitų kolegijos bibliotekoje. Nustatyti tiksliai šio egzemplioriaus kelią gana sudėtinga, nes pati kolegijos biblioteka ne kartą buvo perkelta iš vienos vietos į kitą. Paskutinį kartą ji perkelta 1843 metais į Kauną[77]. Keliant Kražių gimnaziją į Kauną, senosios kolekcijos rinkinys (2 553 tomai), kaip netinkamas mokyklai, buvo atskirtas ir atiteko Žemaičių kunigų seminarijos bibliotekai. Dalį knygų pasiėmė Raseinių stačiatikių dvasininkija, o daugiausia inkunabulų (17) išsireikalavo Vilniaus mokslo apygardos kuratorius.

1773 metais, panaikinus Jėzuitų ordiną, Edukacinė komisija Kražių kolegiją pertvarkė į apygardos mokyklą. 1797–1817 metais kolegija priklausė Kolainių karmelitams. 1803 metų Kražių bibliotekos katalogo lietuviškų knygų skyriuje „Lituani et Samogiti" nurodyta, kad jų bibliotekoje buvo 18 lietuviškų knygų, tarp jų ir penki egzemplioriai 1647 metų *Ewangelie polskie y litewskie*[78].

1870 metais iš Kauno gimnazijos dalis knygų buvo perduota Vilniaus viešajai bibliotekai, o likusios Kaune vėliau atsidūrė Vytauto Didžiojo universitete[79].

1832 metais buvo uždarytas Vilniaus universitetas, o bibliotekos fondai dalijami Rusijos imperijos mokslo įstaigoms. 1865 metais Senienų muziejus ir Skaitymo kabinetas buvo perorganizuoti į Vilniaus viešąją biblioteką ir muziejų. Taigi tikėtina, kad apie 1870 metus šis egzempliorius pateko į Vilniaus viešąją biblioteką.

Kiek plačiau šį egzempliorių 1938 metais aprašė Jonas Kabelka: „Vienintelis žinomas 1647 m. evangelijų egzempliorius yra Vilniaus Universiteto bibliotekoje Z 30 8/35=36 (2890)[80]. Taigi knygelė yra buvusi Kražių jėzuitų knygyne, iš ten rusų laikais patekusi į Vilniaus viešąją biblioteką (tai rodo bibliotekos kortelė „Виленская Публичная БИБЛІОТЕКА.", prilipinta antroje viršelio pusėje) (1938, 73). Kortelės pavyzdys pateiktas Pauliaus Galaunės straipsnyje[81].

76 Antraštinio puslapio verstoje pusėje pieštuku įrašytas skaičius 624758. Šio įrašo kilmės nustatyti nepavyko.

77 1843 metais likvidavus Kražių gimnaziją, mokyklos turtas ir inventorius (ir dalis bibliotekos) buvo perkeltas į Kauno Platovo vardo 1-ąją berniukų gimnaziją. Šiuo metu pastarieji knygų fondai yra saugomi Kauno apskrities viešojoje bibliotekoje.

78 Meilė Lukšienė, „Bibliotekos Lietuvoje XIX a. pirmoje pusėje", *Bibliotekininkystės ir bibliografijos klausimai* 5, Vilnius, 1966, 125.

79 A[rvydas] P[acevičius], „Kražių kolegijos biblioteka", *Knygotyra. Enciklopedinis žodynas*, Vilnius: Alma littera, 1997, 206.

80 Įrašas 2890 viršutiniajame klijuotajame priešlapyje pablukęs, sunkiai įžiūrimas.

81 P[aulius] Galaunė, „Ex-librisas Lietuvoje (XVI–XX šimtmečiai)", *Tauta ir Žodis* IV knyga, 1926, 641, pieš. Nr. 40.

3 PAV. Kauno technologijos universiteto bibliotekoje saugomas konvoliutas, kuriame 1647 metų knyga *Ewangelie polskie y litewskie* įrišta pirmoji; C 72772

Biržiška (1939, 49–51) rašė, kad prieš kelerius metus Vilniuje rastas ir Vilniaus universiteto bibliotekoje saugojamas *Ewangelie polskie y litewskie* 1647 metų egzempliorius, tačiau „šių evangelijų savo rankose neturėjau, bet, sprendžiant iš vėlesnių, artimiausių leidimų, šis tekstas, kaip Daukšos, buvo padalytas į dvi nelygias dalis...". Taigi aiškėja, kad 1647 metų egzempliorius minėtu laikotarpiu buvęs Vilniuje. Žinoma, kad 1959 metais Vilniaus universitete šio leidinio jau nebuvo. Tais metais pasirodęs Nojaus Feigelmano leidinys *Senoji lietuviška knyga Vilniaus universitete*[82] jos nefiksuoja kaip esančios Vilniaus universiteto fonduose. 1969 metais išleistoje *Lietuvos TSR bibliografijoje* nurodyta šį egzempliorių esant Kaune.

Aprašomame egzemplioriuje yra 1948 metų datos antspaudas. Greičiausiai tai Kauno universiteto inventorinis antspaudas.

Kada knyga pateko į Kauną galime tik spėti. 1930–1947 metais Kaune veikė Vytauto Didžiojo universiteto biblioteka, 1946–1950 metais pervadinta Kauno valstybinio universiteto biblioteka. 1950 metais Kauno universitetą pertvarkius į Kauno politechnikos ir

82 Nojus Feigelmanas, *Senoji lietuviška knyga Vilniaus universitete*, Vilnius: Vilniaus valstybinis V. Kapsuko universitetas, Mokslinė biblioteka, 1959, 41.

Kauno medicinos institutus, didžioji knygų fondo dalis atiteko Kauno politechnikos instituto bibliotekai[83]. 1966 metais ši knyga buvo inventorinta kaip Kauno politechnikos instituto bibliotekos nuosavybė (antspaudas). Vėliau dar kartą antspauduota Kauno Antano Sniečkaus politechnikos instituto bibliotekos antspaudu (nuo 1974 iki 1989 metų šis institutas buvo vadinamas Antano Sniečkaus vardu).

Kaip jau buvo minėta, dabar knyga saugoma Kauno technologijos universiteto bibliotekoje. Kauno technologijos universiteto bibliotekos inventoriaus knygoje tenurodyta, kad šis egzempliorius sutvarkytas 1966 metais iš paveldėto Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekos fondo[84].

Tikėtina, kad į Kauną šias *Evangelijas* atvežė pats Vaclovas Biržiška. Mat 1923–1944 metais Biržiška buvo Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekos direktorius, šioje bibliotekoje įsteigto Bibliografijos instituto vadovas, 1940–1941 metais ir Vilniaus universiteto bibliotekos direktorius, Teisės fakulteto dekanas. Be to, 1931–1940 metais dar ir Lietuvos bibliotekininkų draugijos pirmininkas (vienas iš jos įkūrėjų), aktyvus XXVII knygos mėgėjų draugijos narys[85].

Taigi galime manyti, kad Biržiška, 1940–1941 metais vadovaudamas abiem bibliotekoms ir norėdamas ištirti seniausią žinomą *Evangelijų* egzempliorių, pats asmeniškai paėmė knygą ir atsivežė į Kauną. Deja, prasidėjus karui nespėjo atlikti tyrimo ir dėl sovietinės okupacijos 1944 metais traukdamasis į Vakarus (į Vokietiją) knygą paliko Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekoje.

1647 metų *Ewangelie polskie y litewskie* egzempliorius

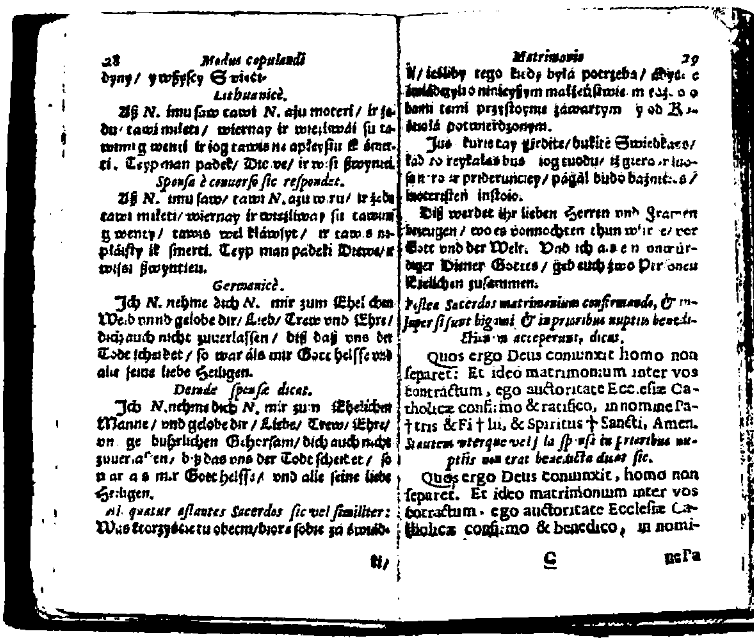
Konvoliutas įrištas tamsiai žalios spalvos ištisu pergamentu, bloko kraštai tamsiai raudonos spalvos, viršutiniajame ir apatiniajame kietviršiuose likusios keturių šviesios minkštos odos raištelių liekanos. Knygos įrišimo nugarėlėje matomos ties ryšiais iškilusios žymės. Nugarėlės viršuje priklijuotos dvi Vilniaus viešosios bibliotekos lipdės su signatūromis 35 ir 36, apačioje – baltais dažais žaliame fone užrašyta Kauno technologijos universiteto bibliotekoje saugomo egzemplioriaus signatūra C 72772.

Galima spėti, kad prieš įrišant knyga buvo apipjaustyta atskirais lankais. Apskritai knygos įrišimas gana kuklus, be kokių ypatingų skiriamųjų požymių.

83 Vertėtų atkreipti dėmesį į tai, kad būtent 1950 metais buvo nutarta prie Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių ir retų knygų skyriaus sudaryti atskirą senų lietuviškų knygų rinkinį. Šio rinkinio pradžią sudarė Vilniaus viešosios bibliotekos lituanistikos fondas, o 1952 metais į šį rinkinį įsiliejo iš buvusio Kauno universiteto bibliotekos perimta gausi ir turtinga lietuviškų knygų kolekcija (Feigelmanas 1959, 4–5), tačiau Jaknavičiaus *Evangelijų*, matyt, joje nebuvo.

84 Už suteiktą vertingą informaciją esu dėkinga Kauno technologijos universiteto bibliotekos Retų knygų skyriaus vedėjai dr. Nijolei Lietuvninkaitei.

85 Vaclovas Biržiška, *Knygotyros darbai*, Vilnius: Pradai, 1998, 10–12.

4 PAV. *Ritvale sacramentorvm* 1648, 28–29: greta vokiškų ir lenkiškų santuokos sakramento formulių pateiktos ir lietuviškos; KTUB; C 72772

Knygos pradžioje trūksta priešlapio: atvertus viršelį iš karto įrištas antraštinis 1647 metų *Ewangelie polskie y litewskie* lapas. Po šios knygos įrištas vienas tuščias lapas, tada – antroji savarankiška konvoliuto knyga *RITVALE SACRAMENTORVM, AC ALIARVM ECCLESIÆ CÆREMONIARVM*. Ex Rituali, iuxta decretum Synodi Prouinc: Petricouien: edito, de promptum, ad vniformem Ecclefiarum Regni Polon: & M. Ducatus Lith. vfum. infuper aliquibus auctum. *Cum fcitu & Permiffu Officii*. VILNÆ Typis Acad: Soc: IESV A. D. MDCXLVIII[86].

Po šios knygos įrišti penki tušti puslapiai ir du puslapiai, prirašyti ranka lenkiškai apie išpažintį („Powßechna spowiedz"), po jų – vienas tuščias ir dvylika ranka lotyniškai prirašytų puslapių iki pat knygos pabaigos. Šiuose puslapiuose vienuolika lotyniškų maldų[87], sakramentalijų, kurios skirtos palaiminti įvairius (dažniausiai liturgijoje) naudojamus daiktus:

1. „Benedictio Aquae S: Ignatij";
2. „Benedictio Sacerdotalium || indumentorum in specie. || cuiuslibet";
3. „De Benedictione Mapparum, seu || Linteaminum sacri altaris";

86 Tokiu pavadinimu apeigynas leidžiamas nuo 1633 metų. Jame krikšto ir santuokos formulės, be lenkų ir vokiečių kalbų, pateikiamos ir lietuviškai. 1616 ir 1630 metų apeigynai buvo vadinami *Agenda parva*. 1648 metų *Ritvale sacramentorvm*, kuris įrištas šiame konvoliute, taip pat yra frazių lietuvių kalba.

87 Šių tekstų skaitmeninė faksimilė pateikta kompaktinėje plokštelėje.

4. „De Benedictione Corporalium";
5. „De Benedictione Imagines[88] B[eatae] V[irginis] Mariae";
6. „De Benedictione Aliar[um] Imagin[um]";
7. „De Benedictione sacror[um] Vaso‖rum at aliorum ornamentorum";
8. „De Bened[ictione] tabernaculi, siue Vasculi ‖ pro sacrosancta Eucharistia servanda";
9. „De Benedictione Armorum";
10. „De Benedictione Ensis";
11. „De Benedictione Vexilli bellici".

1647 metų *Ewangelie polskie y litewskie* – palyginti nedidelė 211 puslapių knygutė, kurios formatas *in octavo* (155 x 90 mm). Knyga išspausdinta Vilniaus akademijos spaustuvėje. Egzemplioriaus popierius gelsvai rusvas, su dviem skirtingais vandenženkliais (psl. 49, 51, 57, 59, 65, 67, 73, 75, 127, 147, 193, 195, 201, 203).

Antraštinis lapas įrėmintas augaliniu ornamentu ir papuoštas leidybiniu ženklu – Jėzuitų ordino emblema su įrašytu jėzuitų šūkiu „[LAVDA]BILE NOMEN DOMINI". Šis ženklas dar pakartotas 137 (baigiasi pirmoji *Evangelijų* dalis) ir 138 (prasideda antroji *Evangelijų* dalis) puslapiuose. Dar antraštiniame lape tik lenkų kalba pateikta ištrauka iš apaštalo Pauliaus Laiško filipiečiams (2,10): „Na imię Paná Ieʒuſowe niechay klęka wßelkie kolano / niebieſkich / ʒiemſkich / y podʒiemnich. Philip 2"[89]. Paskutinis *Evangelijų* lapas papuoštas nedideliu dailiu ornamentu (vinjete).

Spausdintos paginacijos nėra. Kas antras *Evangelijų* puslapis greičiausiai bibliotekininkų sunumeruotas pieštuku. Paskutinis numeruotas puslapis yra 210, nors turėtų būti 211. Dar klaidingai pažymėtas 50 puslapis, turėtų būti 51.

Knygoje spausdintos tik lankų signatūros: A^8–M^8, I–I_2–I_3–5 be sign., K^8–M^8, N–N_2–N_3–5 be sign., O–O_2, vienas be signatūros. Signatūros žymimos didžiosiomis raidėmis, išskyrus b_5 ir g_4.

Evangelijų tekstas surinktas keliais šriftais: lenkiškas ir lietuviškas tekstas – gotišku švabachu[90], antraštės lenkų kalba – lotyniškąja antikva, o lietuviškos antraštės ir perikopių tekste pateikti gretiminiai leksemų variantai – lotyniškąja antikva kursyvu. Pirmoji lenkiškų ir lietuviškų perikopių nespalvota inicialinė raidė išsiskiria didesniu šriftu. Jos aukštis dažniausiai atitinka dviejų arba trijų teksto eilučių aukštį. Po tokios raidės einanti antra, dažnai ir trečia raidė taip pat būna didžioji.

88 Turėtų būti *-is*.

89 „kad Jėzaus vardui *priklauptų kiekvienas kelis danguje, žemėje* ir po žeme" (*Biblija arba Šventasis Raštas. Ekumeninis leidimas*, Senąjį Testamentą iš hebrajų, aramėjų ir graikų k. vertė Antanas Rubšys, Naująjį Testamentą iš graikų k. vertė Česlovas Kavaliauskas, Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija, 1999, 243).

90 Gotiškasis švabachas greitai plito ir XVI–XVII amžiuje buvo vartojamas daugelyje šalių. Įdomus faktas, kad švabachas dažniausiai buvo vartojamas tekstuose, sukurtuose tautinėmis kalbomis (lenkų, lietuvių ir kt.), o tekstai lotynų kalba dažniausiai buvo rinkti antikva. Lotyniškoji antikva, nestipriai pakreipta į dešinę pusę, buvo vadinama kursyvu arba italiku. Toks kursyvas vartotas siekiant išskirti atskirus žodžius tekste ar teksto dalis, surinktas antikva (B[ogusław] L[ehman], „Pismo gotyckie", „Pismo pochyłe", *Współczesne polskie drukarstwo i grafika książki. Mały słownik encyklopedyczny*, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo, 1982, 218–221; Andrzej Tomaszewski, *Leksykon pism drukarskich*, Warszawa, Wydawnictwo Krupski i S-ka, 1996, 184–185, 223).

Tekstas išdėstytas *pagina fracta*: kairėje pusėje lenkų, dešinėje – lietuvių kalba. Stulpelius dažniausiai sudaro 28 eilutės (mažiausiai eilučių surinkta 53 ir 73 psl. – 22, daugiausiai 105, 129, 161, 197 psl. – po 29 eilutes). Gana dažnai lenkiškas tekstas ilgesnis už lietuvišką, tada jis spausdinamas per visą puslapio plotį po abiem stulpeliais (psl. 4, 14, 19, 22, 39, 47, 53, 55, 58, 59, 64, 66, 73, 76, 82, 85, 88, 90, 96, 114, 137, 169, 172, 196, 198, 203, 206, 208). Lietuviškas tekstas taip surinktas tik psl. 50, 86, 122, 142, 145, 158, 160, 161, 166. Kiekviename puslapyje virš teksto spausdinamas kolontitulas, kuriame lenkų kalba nurodoma knygos antraštės pirmasis žodis *EWANGELIE*. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad net tris kartus klaidingai surinktas kolontitulas – *EWAMGELIE* (psl. 50, 70, 83).

Knygos puslapių pabaigoje po lietuvišku tekstu dešinėje pusėje lenkų kalba spausdinami puslapiniai kustodai (201 psl. lietuvių kalba surinktas kustodas *ir*, nors kitame puslapyje šis žodis nepasikartoja), 57, 92, 129, 161, 197 puslapiuose kustodų trūksta. Dažniausiai kustodą sudaro vienas ar keli kito puslapio pirmojo žodžio skiemenys, rečiau – visas žodis.

Knygos sandara

Knygą *Ewangelie polskie y litewskie* sudaro dvi dalys. Pirmoji (1_1–137_{11}) apima evangelijas nuo pirmojo Advento sekmadienio (Lk 21,25–33) iki 24 sekmadienio po Sekminių (Mt 24,15–35). Antroji (139_1–211_{25}), kurią sudaro evangelijos, skirtos įvairių šventųjų ir mažesnių švenčių dienoms, prasideda perikope, skirta apaštalo Andriejaus šventei (Mt 4,18–22), ir baigiasi Laidotuvių dienai (Jn 11,21–27) skirta ištrauka.

1647 metų leidinyje pateiktos 103 perikopės: iš Evangelijos pagal Matą – 37, iš Evangelijos pagal Luką – 36, iš Evangelijos pagal Joną – 26, iš Evangelijos pagal Morkų – 4.

1647 metų *Ewangelie polskie y litewskie* kalba

Senieji XVI–XVII amžiaus lietuvių raštai buvo rašomi trimis rašomosios kalbos variantais: Rytų Prūsijoje raštų kalba buvo paremta to krašto vakarų aukštaičių tarme, o LDK buvo rašoma viduriniu bei rytiniu raštų kalbos variantu. Vilniuje, Vilniaus vyskupystės centre, tuomet rašyta vadinamąja rytietiškąja raštų kalba[91]. Žy-

91 Seniausių išlikusių lietuviškų poterių (tekstas įrašytas ranka 1503 metais) kalbos ištakos yra tos pačios, kaip ir rytinio raštų kalbos varianto (žr. Zigmas Zinkevičius, *Lietuvių poteriai*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000, 71–80).

miausi šiuo variantu rašę autoriai – Konstantinas Sirvydas ir Jonas Jaknavičius.

Išsamiausiai Jaknavičiaus raštų kalbą aprašė Zinkevičius šiuose straipsniuose: „Dėl K. Sirvydo 'Punktų Sakymų' genezės ir kalbos" (1971, 153–167), „Rytietiškoji XVII a. lietuvių raštų kalba, jos kilmė ir išnykimas", „Dėl lietuvių raštų kalbos kilmės" bei knygoje *Lietuvių kalbos istorija* 3. *Senųjų raštų kalba*[92]. Juose atskirai aptariamos Jaknavičiui ir anoniminiam paskutinių septynių evangelijų vertėjui priskiriamos kalbos ypatybės.

Rašyba. 1647 metų *Evangelijose* buvo vartojami šie rašmenys: *A, a, á, à, ā, ȧ, â, ą*; *B, b*; C, *c, ć, ċ*; *D, d*; *E, e, é, è, ę* (*ę* tik lotyniškąja antikva spausdintuose tekstuose); *ſ*; G, *g*; *H, h*; *I, i, Y, y*; *K, k*; *L, l, ł*; *M, m*; *N, n, ń*; O, *o, ò, ō, ó*; *P, p*; *R, r*; *S, s, ſ*; *ś, ṡ, ß*; *T, t*; *u, ū, u̇*; *V, v*; *W, w*; *x*; *Ʒ, ʒ* (*z* tik lotyniškąja antikva spausdintuose tekstuose), *ʒ́*, *ʒ̇* (*ź, ż* tik lotyniškąja antikva spausdintuose tekstuose). Panašus raidynas buvo Sirvydo raštuose, 1646 metų Slavočinskio giesmyne, iš dalies Belarmino katekizme. *Evangelijų* tekstas nekirčiuotas.

Balsių rašyba daugiausia paremta fonetiniu principu. Priebalsiai Sirvydo (Daukšos, Kleino), kartu ir Jaknavičiaus, dažniausiai buvo rašomi morfologiškai, nors nuosekliai šių principų dar nebuvo laikomasi.

1647 metų leidime vartotos abreviatūrinės raidės <ā> (14x) ir <ū> (5x), pvz.: *walādá* $22_{20–21}$, *iā* 25_{1}, *paſkućiauſiā* 34_{10}, *ſkayćiū* 49_{3}, *adūt* $81_{25–26}$. Neretai tokiais rašmenimis baigiama eilutė arba žodis perkeliamas į kitą eilutę. Taigi tokia abreviatūrinė raidė žymėjo du garsus *am, an* arba *um, un*[93].

Sirvydo raidyne rašmuo <u> žymėjo balsius [u] ir [ū], <v> rašytas žodžio pradžios trumpajam balsiui [u], o dviguboji <w> – garsui [v] žymėti (plačiau žr. Palionis 1967, 36, 40).

1647 metų *Evangelijose* [u] žodžio viduryje ir gale dažniausiai žymimas rašmeniu <u>, pvz.: *nauio* 170_{4}, *Kuriemus* $61_{10–11}$, *kuno* 170_{21}, *naudu* $45_{27–28}$, *ſakau* $113_{26–27}$, *naſrus* 197_{10}. Žodžio pradžioje [u] perteikia rašmuo <v> (pvz.: *vbagay* 197_{13}, *vʒ̇weyʒdetoias* $23_{15–16}$, *vlićiu* 89_{24}), tik kelis kartus pabaigoje (pvz.: *ſakav* 183_{10}, *ʒ̇imćiugv* 179_{6}, *IEƷV* 130_{5}), rečiau grafema <u> (4x žodžio pradžioje) (pvz.: *ußſwiro* 119_{20}, *unt* (2x) 50_{14}, 131_{23}, *uuʒ̇dangoi* $209_{4–5}$*[94]).

Rašmuo <w> žymi garsą [u] žodžio gale įvardžių vns. naud. formose *taw* (42x) ir *ſaw* (3x) ir dar keliais atvejais (pvz.: *ażurawgie* 30_{28}, *mielawſis* 43_{11}, *pławkas* 206_{4}*, *ſakaw* 208_{19}*). Grafema <w> gana nuosekliai vartojama garsui [v] žodžio pradžioje ir viduryje žymėti (pvz.: *Wagis* 85_{11}, *wadinaſi* 139_{9}, *wayſius* 177_{19}, *paſiwiſkins* 1_{22}, *gałwas* 2_{4}, *ißwido* 139_{7}).

92 Z[igmas] Zinkevičius, „Rytietiškoji XVII a. lietuvių raštų kalba, jos kilmė ir išnykimas", *Baltistica* 8 (1), 1972, 79–100; „Dėl lietuvių raštų kalbos kilmės",*Baltistica* 13(1), 1977, 237–244; *Lietuvių kalbos istorija* 3. *Senųjų raštų kalba*, Vilnius: Mokslas, 1988, 266–270.

93 Ši žymėjimo tradicija kilusi iš rankraštinių raštų, kai skubant ir taupant laiką buvo stengiamasi žodžius ir atskirus skiemenis trumpinti (*Encyklopedia wiedzy o książce*, red. Aleksander Birkenmajer et al., Wrocław, Warszawa, Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1971, 2–3).

94 Simbolis žvaigždutė (*) žymi, kad žodžio forma iš ne Jaknavičiaus verstos *Evangelijų* teksto dalies.

Jaknavičiaus vertime / *a, e, u + i* / junginiai žymimi dvejopai: su *i* ar *y* antrajame dėmenyje. Remiantis 1647 metų *Evangelijų* atvirkštinės žodžių formų konkordancijos duomenimis, nustatyta, kad grafema <y> dvibalsiuose *ai, ei, ui* rašoma net šešis kartus dažniau nei <i>: pvz.: *vbagai* 3_{19}, *kaip* 7_{18}, *páſnikais* 15_{23}, *Diewui* 15_{25}, *kurſay* 47_{1}, *iſſleydis* 84_{15-16}, *paſkuy* 201_{24}, *pranaſſay* 62_{20}, *intikieiey* 178_{3}, *ʒmoguy* 127_{10}. Jaknavičius [š] žymėjo rašmeniu <ß> (lotyniškąja antikva išspausdintuose tekstuose – *ſz* ir *ſſ*), o minkštąjį [š] rašmeniu <ś> (pvz.: *auſſtunt* 11_{2}, *praſſoks* 2_{18}, *naſſle* 115_{14}, *naſſta* 160_{8}, *śieſſtos* 30_{1}, *paraśinetus* 8_{21}, *rayśieii* 3_{15}, *dešimtims* 15_{20}).

Fonetika. Žodžio pradžioje varijuoja [e] ir [a] rašyba (pvz.: *aſunti* 20_{17}) ir (pvz.: *eyk* 26_{5}, 34_{9}, 41_{24}), būdinga kontrakcija *e+a>o* (pvz.: *nopimtu* 190_{21}, *nopkincia* 195_{20}, *notgims* 170_{16}, *notleyſite* 129_{23}, *notſiunte* 82_{16}) ir *o+a>o* formoje *pokim* (4x). Tiesa, dažniau vartota ilgesnė forma *poakim* (6x: 92_{20-21}, 118_{12}).

Sistemingai siaurinami nosiniai balsiai *ą, ę* ir *an* tipo junginiai, pvz.: *runda* 46_{13}, *runkas* 65_{9-10}, 67_{8}; *ruſto* 87_{24}, 88_{2-3}; *pinketu* 48_{23}; *pinkias* 102_{1}, *atłunkimo* 103_{26-27}. Po <ł> Jaknavičiaus dažniausiai rašomi <e>, <ei>, <ė>, pvz.: *fułeſe* 35_{12}, *atłeydimo* 122_{1}, *atłeyde* 128_{8}, 182_{11-12}, *naſſłe* 115_{14}, *pakiełe* 111_{8}, nors pasitaiko būtojo kartinio laiko veiksmažodžių formų ir su <a>, pvz.: *impiła* 56_{10}, *puoła* 35_{13}, 94_{16}. Sporadiškai kietinamas [r], pvz.: *giroy* 97_{24}, *kraywos* 8_{2-3}, *gieraufioy* 37_{12-13}.

Kartais grafiškai neskiriamos <ć>, <dʒ́>, <dʒ>, <ś> nuo <c>, <dʒ>, <s>, pvz.: *cinśiu* 130_{19}, *aſliciu* 53_{18}, *trecia* 61_{27}, *ʒodʒiuoſe* 61_{16}, *waldʒios* 18_{12}, *siu* 10_{9}, *sitay* 17_{8}, *simterioku* 35_{23}.

Pasitaiko dzūkavimo atvejų, kai vietoj minkštųjų *t, d* (iš **tj, *dj*) prieš *ie* parašoma *c, dz*, pvz.: *łaukiunćiemus* 160_{20-21}.

Vartojamas tik archajiškesnis prielinksnis *iʒ* (išlaikęs senesnį tarimą), *iſſ* šiame leidime apskritai nėra. Asmeninio įvardžio forma *aʒ* su nesuduslėjusiu priebalsiu absoliutiniame žodžio gale pastebėta tik kartą (45_{9}). Jeigu tokia rašyba atspindi tarimą, tai ji aiškintina asimiliacija su gretimo žodžio pirmuoju priebalsiu (*A ieygi aʒ Beelʒebuby iʒmetineiu welinus* 45_{9-10}).

Morfologija. Nurodytinos šios pagrindinės Jaknavičiaus raštų kalbai būdingos morfologijos ypatybės:

1) vns. naud. galūnė galūnė *-u* (apie 20% visų šio linksnio formų, jos dažniausiai turimos prielinksninėse konstrukcijose) šalia dažnesnės *-ui* (pvz.: *iki gału numiłeio* 55_{17}, *iki metu tiki* 36_{26}, *Nikodemuy* 82_{6-7}, *iſſmanimuy* 21_{2}, *tarnuy* 89_{22}), dgs. naud. galūnė *-mus* (192x) ir *-ms* (139x), *-mis* (1x)[95], pvz.: *iiemus* 67_{18}, *kunigamus* 111_{14}, *Angełamus* 41_{4}, *mokitiniams* 164_{23-24}, *Karalams* 20_{2-3}, *iemis* 9_{18};

95 Apie įnaginінko formos su *-mi(s)* vartojimą naudininko reikšme žr. Albertas Rosinas, *Baltų kalbų įvardžiai: morfologijos raida*, Vilnius: Vilniaus universitetas, 1995, 120.

2) sutrumpėjusios dgs. įnagininko formos su *-ms* (16x), pvz.: *ſu iums* 86_{12}, *aßaroms* 182_{28}, *małdoms* 15_{24};
3) gerai išlaikyti visi keturi postpoziciniai vietininkai:
   a) vns. ir dgs. inesyvas, pvz.: *medeliy* 165_{22}, *liemeniy* 165_{23}, *ißmintiy* 21_{26}, *ſenatwey* 164_{5}, *dunguoſe* 198_{17-18}, *dwieiuoſe* 119_{18-19}, *kuriuoſe* 45_{26-27}, *ʒ̇odʒiuoſe* 61_{16};
   b) vns. iliatyvas, pvz.: *eldiian* 27_{12-13}, *kieman* 123_{13}, *gardan* 84_{4};
   c) dgs. iliatyvo sutrumpinta galūnė *-sn* (19x) dažnesnė nei *-sna* (12x), pvz.: *erßkiećiuoſn* 37_{1-2}, *runkaſn* 56_{3}, *tumſibeſn* 26_{24-25}, *peduoſn* 29_{25}; *marioſna* 179_{15}, *ſuduoſna* 179_{21-22}, *kłuonuoſna* 113_{12-13};
   d) vns. ir dgs. aliatyvas, pvz.: *świeſibeſp* 83_{13-14}, *Wießpatieſp* 201_{4-5}*, *maniſp* 177_{23-24}, *ſukałbetoſp* 162_{12}, *Motinoſp* 14_{24}, *ʒ̇monoſp* 182_{22}, *Diewop* 56_{5}, *tewop* 55_{15}, *Pharizeußump* 116_{26-27}, *Iump* 12_{20}, *pardaweiump* 154_{17}, *miniump* 3_{26};
   e) vns. ir dgs. adesyvas, pvz.: *grabiep* 62_{5}, *Ioniep* 146_{3}, *manip* 81_{24}, *iʒganitoip* 178_{13}, *Tiewiep* 168_{13}, *iuſpi* 165_{16}, *muſpi* 63_{22-23};
4) pramaišiui vartojamos parodomojo įvardžio mot. g. vns. vardininko formos *toj* ir *to*, pvz.: *toi* 115_{14}, 137_{5}, 210_{11}*, *to* 2_{18}, 15_{14}, 183_{8};
5) veiksmažodžio esamojo laiko *i* kamieno 3 asmens formos trumpinamos, pvz.: *tur* 29_{9}, *tuur* 203_{8}*, *gal* 113_{20}, *negal* 203_{8}*, *mil* 185_{18};
6) retesnės *-i̯ŏ-* kamieno formos, pvz.: *gindʒia* 72_{18}, 72_{21}, *guldʒiu* 70_{25-26};
7) liepiamosios nuosakos formos su *-k* ir be *-k*, pvz.: *vʒeyk* 126_{1}, *ſuſimilk* 38_{26-27}, *Wadink* 33_{8}, *łeyd* 158_{14}, *parod* 167_{28}, 168_{10-11}.

Leksika. Jaknavičiaus tekste vartojamos rytų aukštaičių tarmės plote ir rytiniame raštų variante paplitusios rytietybės ir archaizmai[96]. Pirmiausia minėtini šie: *algoti* 'vadinti' (188_{12}, 157_{6}), *bernelis* 'vaikelis, kūdikis' (151_{21}, 158_{6}), *byloti* 'kalbėti, sakyti, šnekėti' (17_{11-12}, 94_{17-18}), *drauginykas*, *sėbras* 'draugas' (128_{28}, 129_{13}, 95_{2}), *dangtis* 'stogas, lubos' (133_{24}), *duksėtis* 'tikėtis' (104_{17}, 45_{27}), *gentis* 'giminaitis' (205_{26}*), *giminėtas* 'artimas' (173_{3-4}), *kalinė* 'kalėjimas' (128_{23-24}), *keltuva* 'galvijas' (109_{28}), *miežienis* 'miežinis' (49_{19}, 48_{23-24}), *mažitelys* 'mažutėlis' (159_{9-10}), *nasrai* 'burna' (31_{11}, 197_{10}), *nauda* 'turtas' (45_{27-28}), *parašas* 'raštas, surašymas' (8_{17}), *pateikauti* 'tinginiauti' (32_{26}), *pateisiai* 'tikrai, iš tikrųjų, iš tiesų' (51_{9}, 161_{25}), *suversti* 'atsimokėti, atsiteisti, atlyginti' (128_{20-21}), *truputis* 'trupinys' (49_{14}, 98_{15}), *užtekėti* 'užbėgti kam priešais, pasitikti' (111_{4-5}), *valgyklas* 'maistas' (113_{6-7}), *velinas* 'velnias' (40_{24}, 77_{27}), *žmona* 'moteris' (182_{22}, 46_{26}).

Jaknavičius, kaip ir Mikalojus Daukša, vieną lenkišką žodį dažnai vertė dviem, rečiau trimis sinonimais. Vertime net 107 kartus pavartotos gretybės, kai antrasis žodis paaiškina, papildo pirmąjį, pvz.:

96 Plačiau žr. Zinkevičius 1988, 270; Lučinskienė 2001, 117–128; 2005, 53–64.

Kiekwienu ßakieli (aba atažału) kuri manimp ne atneßa wayſiaus / atkirs iu 165_{1-5};
Wßelką latorośl / ktora we mnie nie rodźi owocu / odetnie ią 164_{28}–165_{1-3};

Pamikintek (aba pakinteimu turek vnt manis) á wiſſa ataduoſiu taw 127_{28}–128_4;
Miey ćierpliwość nademną: a wßytko tobie oddam 128_{1-3};

A beda <...> *peninčiomus (aba žindžiunčiomus) anoſe dienoſe* 134_{2-7};
A biadá <...> *pierśćiámi karmiącym w one dni* 134_{3-6}.

Skoliniai šioje pozicijoje vartojami rečiau (41x), pvz.:

<...> *adunt vžkartu akmeni girnu (aba akmeni melničios) vnt kakło io* 193_{11-14};
<...> *áby záwießono kámień młyńſki v ßyie iego* 193_{13-15}.

Tik tris kartus vertėjas skolinį aiškino skoliniu, pvz.:

<...> *iog ne eſmi kaip kiti žmones płešitoiey / neteyſus / prieraunikay (aba prieray)* 105_{3-7};
<...> *žem nie ieſt iáko inni ludźie; drapieżni / nieſprawiedliwi / cudzołożnicy* 105_{3-7}.

Nuosekliai Jaknavičius vartojo jungtuką *adunt* (*adūt, ádunt*) (101x: 75_{16}, 118_{6-7}, 81_{25-26}, 199_1, 13_{5-6}) ir tik ne Jaknavičiaus verstame tekste jau 4x pavartota forma *idant*. Kitų jungtukų vartosena varijuoja: *a* (392x: 20_{16}, 52_{21}, 84_{19}, 133_{27}), *o* (22x: 7_2, 12_{15}, 13_{21}), *ė* 'o' (1x: 69_1); *bet* (56x: 14_3, 82_{14}, 128_{22}) ir *bat* 'bet' (17x: 45_{23}, 59_{18}, 84_{20})[97]; *er* 'ar' (7x: 63_{21}, 111_{26}, 117_1), *ergu* 'ar' (3x: 3_8, 121_{23}, 130_{20}) ir *ar* (1x: 3_{28}).

Minėtinos archajiškesnės prieveiksmių formos: *kodrin* (2x: 50_{16}, 191_{21}) ir *kodrinag* 'kodėl' (1x: 5_{25}), *todelig* (1x: 183_{10}), *todrin* 'todėl' (9x: 9_4, 89_{16}), *todring* 'todėl' (1x: 163_{26}), *nū* 'dabar' (10x: 15_1, 81_{17}, 189_{19}).

Rytų aukštaičiams būdingas prielinksnis *ažu* (18x) dažniau vartojamas negu *už* (8x), o priešdėlio forma *už-* (77x) dažnesnė negu *ažu-* (43x).

1647 metų *Ewangelie polskie y litewskie* anoniminiam vertėjui priskiriamų evangelijų kalba

Didesnė dalis paskutinių septynių perikopių rašybos ir kalbos ypatybių vis dėlto sutampa su Jaknavičiaus, tačiau yra ir skirtumų. Minėtinos šios specifinės ypatybės[98]:

97 1647 metų *Evangelijose* iki 84 puslapio pramaišiui rašomos abi jungtuko formos – *bat* (18x) ir *bet* (18x), tačiau tolesniame tekste tik *bet* (iš viso 55x).

98 Plačiau žr. Zinkevičius 1971, 153–167.

1) rašmens <ę> vartojimas, pvz.: *ſwętes* 208_{2-3}, 208_5;
2) rašmens <ß> vartojimas žodyje *dešimtis* (Jaknavičiaus – *deś(s)imtis*), pvz.: *deßimti* 202_{25}, *deßimtim* 202_{27};
3) nuoseklus dvigubos ilgosios <ſ> rašymas asmeninio įvardžio *jūs* gen. pl. (Jaknavičiaus – *iuſu*), pvz.: *iuſſu* 202_6, 205_{28}, 207_{20};
4) dvigubos raidės ilgiesiems balsiams žymėti, pvz.: *iira* 210_{12}, *buut* 202_4, nom. pl. *ruudis* 203_9, 209_{14}, gen. *liguu* 206_{24}; rečiau taip žymimi pailgėję balsiai, pvz.: *uuȝdangoi* 209_{4-5}, *tuur* 203_8, *neiißkaſa* 209_{16};
5) rašmuo <w> žymi garsą [u] žodžio gale, pvz.: *ſakaw* 208_{19};
6) moteriškosios giminės daiktavardžių iness. sg. galūnė <oi> (Jaknavičiaus – <oy>), pvz.: *garboi* 204_{10}, *dienoi* 207_{26-27}, 211_{10-11}, *kurioi* 208_4;
7) priešdėlis *at-* prie priebalsiais *t, d* prasidedančių veiksmažodžių, pvz.: *atduos* 204_{12};
8) priešdėlio variantas *užu-*, pvz.: *vȝuſiȝada* 203_{18}, *vȝugiedȝius* 207_{22};
9) *an* tipo tautosilabiniai junginiai, pvz.: *kantribei* 206_6, *amȝinai* 211_{18-19};
10) keli dzūkavimo atvejai, kai vietoj minkštųjų *t, d* (*tj, *dj) prieš *ie* parašoma *c, dz*, pvz.: *vȝugiedȝius* 207_{22}, *priciks* 205_{14};
11) įvardžiuotinės kilmės klausiamųjų bei santykinių įvardžių vyriškosios giminės nom. pl. formos *kuriey* (206_{21}, 206_{24-25}), 207_{14}; parodomojo įvardžio moteriškosios giminės nom. sg. forma *Toi* (210_{11});
12) jungtuko *bet* vartojimas (204_{21}, 205_5, 209_3, 211_1);
13) greta vieną kartą pavartoto jugtuko *adunt* (202_{10}) vartojama forma *idant* (202_{12}, 206_{22}, 208_{16}, 208_{24});
14) lenkų kalbos jungtukai *abowiem* ir *bo* verčiami jungtuku *net* (Jaknavičiaus – *nes*) (202_{5-9}, 204_{1-5}, 204_{8-11}, 209_{17-20});
15) anoniminiam vertėjui priskirtoje *Evangelijų* dalyje leksinės gretybės nevartojamos.

Teksto skelbimo forma ir parengimo principai

Šis 1647 metų *Evangelijų* leidimas priskirtinas *dokumentinei* publikacijai. Čia bandoma kuo tiksliau perteikti originalo vaizdą. Skelbiamas originalas – vienintelis žinomas ligi šių dienų išlikęs pirmojo *Evangelijų* leidimo egzempliorius. Tiksli publikacija padės išsaugoti šį unikumą nuo išnykimo, be to, paskatins įvairių šakų bei sričių mokslininkus toliau jį tirti.

Pagrindinė dokumentinio leidimo forma – faksimilių publikavimas[99]. Kartu čia pateikiami ir tikslūs lenkiško ir lietuviško tekstų perrašai, išlaikant šaltinio rašmenis, diakritinius ženklus, punktuaciją, eilučių tvarką, kustodus. Kadangi originale puslapiai nenumeruoti, perraše, pradedant antraštiniu puslapiu, jie sunumeruoti eilės tvarka.

Rinkėjo padarytos klaidos komentuojamos išnašose. Išnašos ženklas įterptas į pagrindinį tekstą, o kiekvieno puslapio apačioje po pagrindiniu tekstu aptariamas pasirinktas originalo fragmentas. Lenkiškas tekstas nekomentuojamas. Tekstologiniame aparate[100] nurodomos dėl spaustuvės kaltės ar šaltinio susidėvėjimo atsiradusios užrašo spragos, praleisti žodžių kėlimo ženklai, sunkiai įskaitomi ar klaidingai surinkti žodžiai, teksto iškraipymai, komentuojami klaidingai nurodyti Biblijos skyriai.

Neaiškiai atspaustos ar ištrupėjusios bei sunkiai įskaitomos raidės atstatomos riestiniuose, visai nesurinktos raidės – laužtiniuose skliaustuose. Žodžiams kelti dažniausiai vartojamas kėlimo (-) ar lygybės (=) ženklas. Atvejai, kai vietoj kėlimo ženklo surinktas taškas arba skersinis brūkšnys (/), traktuojami kaip rinkimo klaidos ir nurodoma, kad trūksta kėlimo ženklo.

Gana dažnai ir lenkiškame, ir lietuviškame tekste po klaustuko sakinys pradedamas mažąja raide, o po dvitaškio – didžiąja. Tokie atvejai nekomentuojami, nes jie atspindi senesnę kalbos skyrybos sistemą. Pavyzdžiui, dvitaškis senesniais laikais rankraščiuose žymėjęs eilučių pabaigą, vėliau – periodų skaidymą. O tai buvo labai reikalinga bažnytiniams raštams, Biblijai, kitaip tariant – oratoriams, pamokslininkams. Dauguma skyrybos ženklų skirti garsiai skaitančiam žmogui ir turėjo nurodyti, kur, kada ir kiek ilgai jis turėtų stabtelėti, teksto ritmika buvo svarbiau nei gramatika[101].

Evangelijose vienskiemeniai tarnybiniai žodeliai gana retai rašomi kartu su po jais einančiais žodžiais (*ſumanim* 46_1, *iʒnauio* 57_{23}). Tačiau tokie atvejai netaisomi, nes žodžių rašymas drauge ir skyrium XVI–XVII amžiuje nebuvo kodifikuotas.

Perspausdinamame tekste ne visada matyti neaiškiai atsispaudę diakritikai virš raidžių <a>, <c>, <s>, <z> ir raidės <ł> perbrauka, žyminti kietąjį [l]. Daugiau tokių neaiškumų yra lenkiškame tekste. Tais atvejais, kai neaiškų diakritiką reikėjo pažymėti, vadovautasi tuometinėmis, nors ne iki galo sunormintomis ortografijos taisyklėmis (Burzywoda)[102], 1674 metų *Evangelijų* leidimu[103] bei Wujeko 1593 metų *Naujojo Testamento* leidimu[104].

Evangelijų teksto tikriniai vardai rašomi didžiąja raide ir tik retais atvejais mažąja, todėl pastarieji nurodomi komentaruose ir tai-

99 Plačiau žr. Paulius Subačius, *Tekstologija. Teorija ir praktikos gairės*, Vilnius: „Aidai", 2001, 27–29.

100 Sąvoka *aparatas* čia vartojama plačiąja prasme – tai atskirai atspausdinta, bet su leidžiamu tekstu susieta knygos dalis.

101 Plačiau žr. Juozas Abaravičius, *Skyrybos stilistika*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2002, 113, 62; Maria Juda, *Pismo drukowane w Polsce XV–XVIII wieku*, Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2001, 328–331.

102 Urszula Burzywoda, Danuta Ostaszewska, Artur Rejter, Mirosława Siuciak, *Polszczyzna XVII wieku. Stan i przeobrazenia*, Katowice: Śląsk, 2002, 27–71.

103 [Jaknavičius, Jonas,] *EWANGELIE POLSKIE Y LITEWSKIE. Ták* NIEDZIELNE *Iáko y* WSZYTKICH SWIĄT, *Ktore w kośćiele Katholickim, według Rzymskiego porządku przez cały Rok czytaią*. WILNÆ. Typis Academicis Soc: IESV, 1674.

104 Władysław Smereka, *Nowy Testament w przekładzie Ks. Dr Iakuba Wuika T. J. z roku 1593*, Kraków: Polskie Towarzystwo Teologiczne, 1966.

somi. Nuosekliai didžiąja raide rašomas ir žodis *Dievas*, išskyrus vieną atvejį (112_{25}), kuris nurodomas kaip taisytinas.

Dešinėje pusėje prie pagrindinio teksto arabiškais skaitmenimis nurodytos Biblijos eilutės (remiamasi Nestle-Alando leidimu)[105]. Knygos pabaigoje pridedama Biblijos vietų rodyklė.

Prie knygos pridedamoje kompaktinėje plokštelėje skaitytojams pateikiama 1647 metų *Ewangelie polskie y litewskie* skaitmeninė faksimilė ir kompiuterinis leidžiamos knygos variantas[106].

105 Nestle-Aland, *Novum Testamentum Latine*, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1992.

106 Artimiausiu metu numatyta išleisti Jaknavičiaus 1647 metų *Ewangelie polskie y litewskie* žodžių indeksą.

Jan Jachnowicz i Ewangelie katolickie z 1647 roku napisane po litewsku

Kościół katolicki w drugiej połowie XVI wieku i w wieku XVII przeżywał okres odnowy i umocnienia wpływów. Kontrreformacja (i Reforma katolicka) dokonała przede wszystkim wewnętrznej reformy Kościoła – począwszy od rozpatrywanych przez nią zagadnień roli jednostki w społeczeństwie do inicjatyw dialogu ekumenicznego, od postulowanych zasadniczych zmian w Kurii Rzymskiej, reorganizacji episkopatu, nowych obowiązków duszpasterskich dla biskupów aż do wykonania rozporządzeń Stolicy Apostolskiej na obrzeżach świata chrześcijańskiego. Kontrreformacja czasami jest nazywana „aktywną obroną"[1]. Na Litwie towarzyszyły jej liczne walki toczone z przedstawicielami różnych odłamów reformacji. „Aktywna obrona" potrzebowała nie ewentualnych reform czy też abstrakcyjnej, wręcz scholastycznej obrony katolicyzmu. Potrzebni byli nowi, oddani, wszechstronnie wykształceni, znający wiele języków ludzie, którzy by mogli w dowolnym momencie wyruszyć do dowolnego miejsca. Niezbędnym było stworzenie nowego systemu oświaty oraz wychowania katolickiego, który byłby w stanie kształcić i jednoczyć duchowieństwo. Należało zatwierdzić źródła przekładów Pisma Świętego, ustalić przekłady normatywne, bowiem większość istniejących dotychczas zawierała wolne interpretacje, nawet herezje. Wynikła potrzeba wydawania w różnych językach literatury religijnej i polemicznej. Pismo Święte musiało dotrzeć do wszystkich warstw socjalnych.

Przyczyny te po części zadecydowały, że dla spełnienia takiej misji wybrany został zakon jezuitów (*Towarzystwo Jezusowe, Societas Jesu*). Chociaż formalnie jezuici stanowili organizację kosmopolityczną i kwestie narodowe nie były dla nich zadaniem pierwszor-

1 Szczegółowiej zob. Hermann Tüchle, *Historia Kościoła. 1500–1715*, 3, Warszawa: Instytut Wydawnictwa Pax, 1986, 130; Karl Bihlmeyer, *Kirchengeschichte. Die Neuzeit und die neueste Zeit* 3, Paderborn, München, [20]1996, 160–164.

zędnym, jednakże przyczynili się oni znacznie do kształtowania się i rozwoju piśmiennictwa litewskiego[2]. Już w XVI wieku w Wilnie pierwsi członkowie zakonu wygłaszali kazania po litewsku i słuchali spowiedzi w tym języku[3]. Byli to znający litewski Hiszpanie, Włosi, Niemcy, a nieco później – też Polacy. Stale wygłaszali oni kazania w Wilnie, czasami wprost na ulicy. Świadczą o tym zachowane w archiwach rzymskich spisy jezuitów prowincji litewskiej, którzy wygłaszali kazania w języku narodowym.

Pod koniec XVI w. zaczęto przygotowywać też księży miejscowych. Na podstawie danych, przytaczanych przez Zenonasa Ivinskisa, wiadomo, że pierwsi jezuici pochodzenia litewskiego pojawiają się na Litwie około 1580 roku[4]. Kazania po litewsku były wygłaszane w Wilnie regularnie właśnie od tego roku. Świadczą o tym katalogi kolegium, które były wysyłane do Rzymu co trzy lata (*catalogi triennales*)[5]. Po siedmiu latach w Wilnie było już ośmiu miejscowych jezuitów Litwinów, a w okresie od 1594 do 1600 roku kazania po litewsku w tym samym czasie wygłaszało pięciu księży. W 1608 roku została utworzona odrębna prowincja jezuitów litewskich. Jezuici tej prowincji, zgromadzeni na konferencji kongregacji w Braniewie, stwierdzili, że prowincja potrzebuje kaznodziejów, którzy by mogli wygłaszać kazania w sześciu językach: polskim, niemieckim, litewskim, łotewskim, estońskim i rosyjskim (prawdopodobnie białoruskim). Toteż 1614 roku wizytator prowincji polskiej i litewskiej wydał rozporządzenie o wykładaniu scholastyki w języku litewskim, łotewskim i estońskim[6].

Funkcje biskupa wileńskiego od 1631 do 1649 roku pełnił Abraham Wojna, który został przeniesiony do Wilna ze Żmudzi. Synody diecezjalne zwołał on w latach 1631, 1635 i 1644[7]. W tym czasie w zarządzie biskupim i ogólnie w diecezji pracowało już sporo księży, przygotowanych w miejscowych seminariach[8]. W drugiej ćwierci XVII wieku księża jezuici pochodzenia litewskiego stanowili w Akademii Wileńskiej 30–40 procent od ogólnej liczby pracujących tu księży jezuitów.

Aktywną działalność prowadziła również w tym okresie drukarnia Akademii Wileńskiej. Świadczą o tym wydane dzieła Konstantego Szyrwida, wydrukowane w latach 1647, 1674, 1679 i 1690 *Ewangelie polskie y litewskie*, psałterz Salomona Mozerki Sławo-

2 Por. Konstantinas Jablonskis, *Lietuvių kultūra ir jos veikėjai*, Vilnius: Mintis, 1973, 314.

3 Wiadomo, że w XV i XVI wieku bernardyni, pełniący obowiązki duszpasterskie na Litwie, używali języka litewskiego. Jagiełło i Witold znali najprostsze modlitwy katolickie i pacierz po litewsku. Pierwszy biskup wileński, franciszkanin Andrzej (Andrius), też znał język litewski (Paulius Rabikauskas, *Krikščioniškoji Lietuva. Istorija, hagiografija, šaltiniotyra*, oprac. Liudas Jovaiša, Vilnius: Aidai, 2002, 48–49).

4 Zenonas Ivinskis, „Lietuvių kalba viešajame Lietuvos 16–17 amž. gyvenime. Žiupsnelis medžiagos iš Romos archyvų", *Aidai* 8, 1953, 360–368.

5 Kazimierz Drzymała, *Działalność jezuitów wileńskich w XVI w.*, Bąkowice pod Chyrowem: Drukarnia J. Styflego w Przemyślu, 1936, 26.

6 Stanisław Obirek, *Jezuici w Rzeczypospolitej Obojga Narodów w latach 1564–1668*, Kraków: Drukarnia Wydawnictwa WAM, 1996, 98.

7 Jakub Sawicki, *Concilia Poloniae, źródła i studia krytyczne, II. Synody diecezji wileńskiej i ich statuty*, Warszawa: Nakładem towarzystwa naukowego warszawskiego, 1948, 62–71.

8 *Krikščionybė Lietuvoje*, redagavo Vytautas S. Vardys, Čikaga: Draugas, 1997, 203–205; Paulius Rabikauskas, *Vilniaus akademija ir Lietuvos jėzuitai*, sudarė Liudas Jovaiša, Vilnius: Aidai, 2002, 255–257.

czyńskiego 1646 r., katechizm Roberta Balarmina 1677 r. Jedynie dla potrzeb kościoła zostały wydane w XVII w. 122 książki w języku litewskim, polskim i łacińskim. Ogółem literatura religijna stanowiła w XVII w. 45 procent całej produkcji drukarni, w wieku zaś XVIII – 42 procent[9].

Życiorys Jana Jachnowicza

Życiorys Jana Jachnowicza (Jonas Jaknavičius, Ioannes Iachnowicz, Jean Jacknowicz) nie jest jeszcze dokładnie ustalony, wiele faktów z życia i działalności nie są dotychczas znane. W oparciu o dane archiwalne (Vaclovas Biržiška[10]) oraz właściwości językowe pism J. Jachnowicza (Zigmas Zinkevičius[11]) przypuszcza się, że pochodził on ze wschodniej części okręgu lidzkiego. Niejednakowo jest też podawana data jego urodzenia: jedni biografowie i badacze podają rok 1598 (Biržiška (1960, 274), Z. Zinkevičius[12], Witold Armon[13]), inni – 1589 rok (Józef Brown[14], Carlos Sommervogel[15], Levas Vladimirovas[16], Ludwik Piechnik[17]). Jednak więcej jest danych świadczących o tym, że Jan Jachnowicz urodził się wcześniej, tzn. w 1589 roku. Po pierwsze, L. Piechnik (1983, 219) widział zapis w katalogu jezuitów dotyczący J. Jachnowicza. Po drugie, jego zdaniem, wątpliwym jest, że do zakonu mógł być przyjęty dziesięcioletni chłopiec. Do nowicjatu zazwyczaj były przyjmowane osoby, które już osiągnęły wiek 15 lat.

V. Biržiška (1960, 274), podając datę wstąpienia do nowicjatu Konstantego Szyrwida i określając jego wiek (jedenaście lat), podkreślał, że nie jest to prawdopodobne, by dzieci w takim wieku były przyjmowane do nowicjatu. Natomiast w przypadku Jana Jachnowicza już bez żadnych wątpliwości pisze on: „Będąc w wieku 11 lat, w roku 1609 VIII 5, wstąpił on do nowicjatu jezuitów wileńskich i od tego czasu rozpoczął naukę obowiązującą wszystkich jezuitów".

9 Irena Petrauskienė, *Vilniaus Akademijos spaustuvė 1575–1773*, Vilnius: Mokslas, 1976, 58, 183.

10 Vaclovas Biržiška, *Aleksandrynas. Senųjų lietuvių rašytojų, rašiusių prieš 1865 m., biografijos, bibliografijos ir biobibliografijos* 1. *XVI–XVII amžiai*, Čikaga: JAV LB kultūros fondas, 1960, 274.

11 Zigmas Zinkevičius, „Dėl K. Sirvydo 'Punktų Sakymų' genezės ir kalbos", *Baltistica* 7(2), 1971, 166.

12 Zigmas Zinkevičius, *Lietuvių kalbos istorija* 3. *Senųjų raštų kalba*, Vilnius: Mokslas, 1988, 266.

13 Witold Armon, „Jachnowicz Jan", *Polski Słownik Biograficzny* 10, Polska Akademia Nauk, Instytut historii, Wrocław–Warszawa–Kraków: Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1962–1964, 269–270.

14 Józef Brown, *Biblioteka pisarzów assystencyi polskiej Towarzystwa Jezusowego*, Poznań: w komisie i czcionkami Ludwika Merzbacha, 1862, 202.

15 Carlos Sommervogel, *Bibliothéque de la Compagnie de Jésus* 4, Bruxelles: Oscar Schepens Société Belge de Librairie, 1893, 706–707. Bibliografia ta jest III wydaniem bibliografii *Bibliothéque des écrivains de la Compagnie de Jésus*, napisanej przez braci jezuitów Augustyna i Aloisa de Backerów. Augustyn de Backer w latach 1853–1861 sam wydał tę bibliografię w siedmiu tomach, w latach 1869–1876 zamierzał ją ponowić w trzech tomach, lecz trzeci tom ukończył jego brat Alois de Backer. C. Sommervogel bibliografię braci Backerów uzupełnił i wydał w latach 1890–1900 w dziewięciu tomach.

16 Levas Vladimirovas, *Knygos istorija*, Vilnius: Mokslas, 1979, 448.

17 Ludwik Piechnik, *Rozkwit Akademii Wileńskiej w latach 1600–1655*, Rzym: Apud „Institutum historicum Societatis Jesu", 1983, 219.

Jeszcze jednego argumentu, potwierdzającego wcześniejszą datę urodzin J. Jachnowicza, dostarcza ten sam *Aleksandryn* (*Aleksandrynas*) V. Biržiški. W znajdującym się tam łacińskim dokumencie „Uwagi o J. Jachnowiczu pochodzące z archiwum jezuickiego w Rzymie" mówi się, że przygotował się on godnie do późnej, lecz bardzo szczęśliwej śmierci, której się doczekał w Wilnie, w Kolegium, 11 kwietnia 1668 r., przekraczając własne siedemdziesięciolecie, – a Towarzystwa pięćdziesięciolecie, – o dziewięć lat" (Biržiška 1960, 245, 274, 285)[18]. Więc jeżeli zmarł on w wieku 79 lat, to musiał się urodzić w 1589 roku.

15 sierpnia 1609 r. wstąpił J. Jachnowicz do nowicjatu jezuickiego. Przypuszcza się, że pierwsze lata nowicjatu spędził w Tartu[19], później zaś uczył się w kolegium wileńskim. W latach 1611–1615 studiował w Seminarium Pedagogicznym połockiego kolegium jezuitów. W kolegium w Braunsbergu (dzisiejsze Braniewo, Polska) w 1616–1618 r. studiował filozofię (fizykę, logikę i metafizykę), następnie przez cztery lata studiował teologię w kolegium wileńskim (1618–1622). Trzecią probację odbył w kolegium w Nieświeżu. Od 1616 roku działał tu tercjat litewskiej prowincji jezuickiej, gdzie po ukończeniu nauki księża spędzali trzeci rok próbny. W 1622 roku przyjął święcenia kapłańskie.

18 kwietnia 1627 roku zdał w Wilnie egzamin z czterech lat probacji i zdobył całościowe, obowiązujące jezuitów wykształcenie[20]. Po ukończeniu Akademii został pracować w Wilnie i w czasie wzmożonej działalności kontrreformacji był aktywnym litewskim kaznodzieją (*concionator Lithuanicus*). Już w lipcu 1628 roku J. Jachnowicz razem z K. Szyrwidem brał udział w odbywającym się w Wilnie zjeździe jezuitów prowincji litewskiej (kongregacji), któremu przewodniczył prowincjał Jan Jamiołkowski. Spośród innych ważnych dla jezuitów problemów było tam rozpatrywane też zagadnienie „O nauczaniu języka litewskiego"[21].

Wygłaszał J. Jachnowicz w latach 1623–1635[22], 1640–1644 i 1658–1661 kazania w kościele św. Jana (Tumelis 1989, 119). Pomagał K. Szyrwidowi w wydawaniu książek litewskich i sam zaczął pisać po litewsku (przypuszczalnie od roku 1627) oraz tłumaczyć na litewski. W latach 1631– 1634 był on regensem alumnatu wileńskiego[23].

Większą część życia J. Jachnowicz spędził w Wilnie, w latach 1639–1644 był misjonarzem żmudzkim oraz rektorem kolegium w Krożach, następnie został wyznaczony na rektora kolegium w Smoleńsku (do 1647 r.). Podczas pobytu w Krożach był spowiednikiem Jerzego Tyszkiewicza.

18 Atque hisce artibus suae se serae quidem, votum felicissimae morti, apte congruenterque comparauit, quam Vilnae in collegio 11 Aprilis 1668 subiit, cum aetatis septuagesimum, societatis quinquagesimum, nouem annis excederet (Biržiška 1960, 283).

19 Juozas Tumelis, „Švietėjas, pamokslininkas, labdarys", *Katalikų kalendorius žinynas*, Kaunas – Vilnius: Lietuvos Vyskupų Konferencija, 1989 (C), 119.

20 Christian Schweigaard Stang opublikował wyniki egzaminów Jachnowicza uzyskane w kolegiach w Braunsbergu i Wilnie, protokół Akademii Wileńskiej z 1622 r. o odroczeniu końcowych egzaminów, oceny z czterech egzaminów probacyjnych („Archivalia", *Archivum Philologicum* 3, 1932, 41–43).

21 Więcej zob. P. Rabikauskas 2002, 460–463.

22 P. Rabikauskas podaje, że w katalogach *concionator lithuanicus* J. Jachnowicz jest wzmiankowany cały czas aż do 1935 roku (Rabikauskas 2002, 456).

23 Inne źródła podają, że w latach 1633–1635 pełnił on funkcje regensa obu seminariów duchownych w Wilnie (diecezalnego i papieskiego) (Tumelis 1989, 119).

W 1653 roku został prepozytem domu profesów w Wilnie. W latach 1655–1661 pełnił funkcję rektora kolegium wileńskiego. Przypuszcza się, że zrzekł się tych obowiązków i pozostał na stałe w Wilnie.

J. Jachnowicz posiadał duże zdolności organizacyjne, toteż pełnił on bardzo różnorodne funkcje w jezuickim systemie oświaty. Zajmował się też sprawami zdrowotnymi Ojców kolegium wileńskiego, podczas panującej w Wilnie epidemii moru odważnie pomagał chorym[24].

O jego poświęceniu się dla chorych i wytrwałej posłudze pisze wielu biografów oraz historyków. Otóż Franciszek Siarczyński w książce *Obraz wieku panowania Zygmunta III* pisze: „słynął swych czasów iak gorliwy i wymowny Kaznodzieia Litewski, był nauczycielem ludu prostego, ktoremu nietylko w kościołach, ale po wsiach, po drogach i chatach słowo Boże opowiadał"[25]. Zajmował się również działalnością charytatywną – otworzył przytułek, założył Bractwo Nikodema i Józefa z Arymatei.

Mimo słabego zdrowia był ojcem duchownym i spowiednikiem członków akademickiej wspólnoty jezuickiej. Od 1663 roku wyjeżdżał jako spowiednik do kolegium w Poszawie (Pašiaušė). Przed śmiercią J. Jachnowicz wrócił do Wilna. Zmarł 11 kwietnia 1668 roku w Wilnie.

Działalność literacka Jana Jachnowicza

Pierwsza wzmianka o J. Jachnowiczu i wydanych przez niego książkach, w tym też o *Ewangeliach*, jest zawarta w książce Philippe Alegambe *Bibliotheca scriptorvm Societatis Iesv* napisanej po łacinie i wydanej w Antwerpii[26].

Zob. rys. 1, s. 14. Dane bibliografa jezuickiego P. Alegambe o Janie Jachnowiczu, umieszczone w informatorze z 1643 roku.

Przytoczony jest tu krótki życiorys J. Jachnowicza i są podane napisane przez niego książki. Spośród czterech książek w języku litewskim wymienione jest też *Euangelia aucta in vfum Concionatorum* oraz rok 1637. Lecz dotychczas nie napotkano ani jednego egzemplarza tej książki.

W słowniku Nathanaele Sotvello[27], wydanym w Rzymie, są powtórzone dane przytaczane przez P. Alegambe. Nieco dokładniej jest tu przedstawiony tylko życiorys J. Jachnowicza, natomiast lista przypisywanych mu książek polskich i litewskich jest pozostawio-

24 Zenonas Ivinskis, „Jaknavičius Jonas", *Lietuvių enciklopedija* 9, South Boston: Lietuvių enciklopedijos leidykla, 1956, 257.

25 Franciszek Siarczyński, *Obraz wieku panowania Zygmunda III* 1, Lwów: WYCISNIĘTO KROTŁAMI JOZEFA SCHNAYDERA, DRUKARZA T. CZ. INST. BIBLIOT. IM. OSSOLINS., 1828, 185–186.

26 Philippe Alegambe, *Bibliotheca scriptorvm Societatis Iesu*. Antverpiae: Apud IOANNEM MEVRSIVM 1643, 251, 492.

27 Nathanaele Sotvello, *Bibliotheca scriptorum Societatis Iesu*, Romae: Ex Typographia Iacobi Antonij de Lazzaris Varesij, 1676, 464.

na bez zmian. Chociaż w ciągu 30 lat, które upłynęły pomiędzy ukazaniem się słownika P. Alegambe i N. Solvello, zostały wydane *Ewangelia* 1647 roku, w tym drugim słowniku nie są one wymienione. Wzmiankuje się tylko niezachowane wydanie z 1637 roku.

W bibliografiach najczęściej są podawane następujące książki J. Jachnowicza napisane po litewsku:

1. *Euangelia aucta in vfum Concionatorum* (1637).
2. *Inftitutiones et Cantiones pro Confraternitate S. Ifidori* (1639)[28].
3. *Cantiones Catechifticae* (1638).
4. *Libellum precatorium pro Confraternitate Vilnenfi Corporis Chrifti* (1630).
5. *Historia passionis Christi punctatim animae devotae per 3 libros et capita exposita*, Warszawa (1655)[29].

Jednak dotychczas niewiadomo, czy te książki J. Jachnowicza, pisane w języku litewskim, naprawdę zostały wydrukowane. Takie wątpliwości nasuwa sporządzona przez P. Alegambe bibliografia. Książki J. Jachowicza pisane po polsku mają przypis łaciński *edidit*, natomiast do książek napisanych po litewsku jest dodawany przypis *scripsit* (Alegambe 1643, 251). Przypuszcza się, że wyraz *edidit* był dodawany do dzieł, które się ukazały drukiem, natomiast jeżeli bibliograf nie miał pewności co do wydania książki, dopisywał po prostu *scripsit*[30].

W 1744 roku pastor Sylwiusz Wilhelm Ringeltaub wydał bardzo cenną pracę Efraima Oloffa[31], poświęconą historii psalmów polskich, w której przytoczył nie tylko dane biograficzne J. Jachnowicza, lecz też przypisał mu przygotowanie w 1660 roku zbioru psalmów katolickich, lecz nie podał miejsca wydania tego zbioru.

Gottfried Ostermeyer, jeden z pierwszych historiografów protestanckich, w wydanej w 1793 roku po niemiecku historii psałterzy, w oparciu o książkę Efraima Oloffa, wymienia Jachnowicza wśród wydawców psalmów katolickich[32]. Charakteryzuje on psałterz jako potrzebny i pożyteczny, lecz również nie podaje miejsca jego wydania. W oparciu o bibliografię G. Ostermeyera, psałterz J. Jachnowicza wzmiankuje też Adalbert Bezzenberger[33].

Teolog i historyk, jezuita Jan Poszakowski (1684–1757) napisał słownik biograficzny o znanych zakonnikach Litewskiej Prowincji Jezuickiej *De viris illustribus Provinciae Lithuaniae S. I.* (pozostał w rękopisie). Zawiera on dużo cennych informacji o J. Jachnowiczu i K. Szyrwidzie[34]. J. Poszakowski wykorzystał nie tylko pra-

28 W 1636 roku synod diecezjalny biskupstwa żmudzkiego powziął decyzję o zakładaniu przy kościołach Bractw św. Izydora Oracza.

29 Tę litewską książkę J. Jachnowicza wymienia jako pierwszy Józef Brown w łacińskiej bibliografii jezuitów polskich, która później była wydana też w języku polskim (w przekładzie Władysława Kiejnowskiego).

30 Vaclovas Biržiška, „Dar dėl Jaknavičiaus ir Ewangelie polskie y litewskie", *Archivum Philologicum* VIII księga, 1939, 73.

31 Efraim Oloff, *Polnische Liedergeschichte von Polnischen Kirchengesängen und derselben Dichtern*, Danzig, 1744, 98, 230.

32 Gottfried Ostermeyer, *Erste littauische Liedergeschichte*, Königsberg: gedruckt mit Driestischen Schriften, 1793, 277.

33 Adalbert Bezzenberger, *Beiträge zur Geschichte der Litauischen Sprache auf Grund Litauischer Texte des XVI. und XVII. Jahrhunderts*, Göttingen: Verlag von Robert Peppmüller, 1877, 35.

34 Zob. też Leonas Gineitis, *Lietuvių literatūros istoriografija ligi 1940 m.*, Vilnius: Vaga, 1982, 32; Bronisław Natoński, „Jan Poszakowski", *Polski Słownik Biograficzny* 27, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź: Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1983, 706–707.

ce innych bibliografów, lecz także oficjalne nekrologi, wysyłane do centralnego archiwum zakonu jezuitów w Rzymie oraz najnowsze jezuickie źródła drukowane. Materiały zawarte w rękopiśmiennym słowniku J. Poszakowskiego i dotyczące J. Jachnowicza oraz niektórych innych jezuitów ogłosił drukiem Mečislovas Jučas[35].

Stanislao Rostowski, w oparciu o historie zakonu pisane po łacinie, podaje w *Litvanicarum Societatis Jesu historiarum provincialium pars prima* bardziej szczegółowy życiorys J. Jachnowicza, nieco inne tytuły jego książek i daty ich wydania niż P. Alegambe[36]. W tej bibliografii, obejmującej okres od 1564 do 1664 roku, przytoczony jest znaczny materiał dotyczący aktywnej działalności jezuitów, życia politycznego i kulturalnego na Litwie. Dzieło to wznowił Jan Martinov wydając je w 1877 roku w Paryżu pod tytułem *Lithuanicarum Societatis Iesu historiarum libri decem.*

Franciszek Siarczyński w pracy *Obraz wieku panowania Zygmunta III,* wydanej w 1828 roku, podał bardzo krótki życiorys J. Jachnowicza i wymienił napisane przez niego po litewsku *Ewanielie ku użyciu kaznodzieiów.* r. 1637 (1828, 186).

Józef Brown (1862, 203) przypisał Jachnowiczowi w napisanej po łacinie i przeznaczonej dla potrzeb piśmiennictwa polskiego bibliografii jeszcze jedną litewską książkę *Historia passionis Christi punctatim animae devotae per 3 libros et capita exposita* (Warszawa, 1655). Te same dane przytacza też C. Sommervogel (1893, 707).

Maurycy Stankiewicz wymienił podawane już przez innych bibliografów książki J. Jachnowicza, wśród nich też *Ewangelie* 1637, i zaznaczył, że ani jedno z tych wymienionych dzieł nie zostało zachowane[37].

Vaclovas Biržiška (1960, 277) przypisał Jachnowiczowi już wymienianą wyżej litewską książkę *Institutiones et cantiones pro Confraternitatae S. Isidori* (1639), lecz dotychczas autorstwo tego dzieła nie zostało ostatecznie udowodnione. Nieco inny tytuł tej litewskiej książki *Regulae, cantilenae et devotiones confraternitatis S. Isidori* jako pierwszy podał J. Brown (1862, 203), nieco później powtórzył go też C. Sommervogel (1893, 707).

Uważa się, że po śmierci K. Szyrwida J. Jachnowicz przygotował do druku drugą część *Punktów kazań* (1644). Oprócz tego był on jednym z redaktorów tego dzieła (Zinkevičius 1971, 166). Prawdopodobnie J. Jachnowicz przygotował do druku też trzecie wydanie *Dictionarivm trivm lingvarvm* K. Szyrwida (1642), a może nawet i wcześniejsze, wydane w 1631 roku.

J. Jachnowicz pisał nie tylko po litewsku, lecz i po polsku, dlatego też jego nazwisko jest zamieszczane w polskich encyklopediach

35 Mečislovas Jučas, *Krikščionybės kelias į Lietuvą,* Vilnius: Baltos lankos, 2000, 148.

36 Stanislao Rostowski, *Litvanicarum Societatis Jesu historiarum provincialium. Pars prima.* 1564–1664, VILNÆ: TYPIS S. R. M. REIPUBLICÆ ACADEMICIS SOCIETATIS JESU, 1768, 439, 448–449.

37 Maurycy Stankiewicz, *Studya bibliograficzne nad literaturą litewską. Bibliografia litewska od 1547 do 1701 r.,* Kraków: Księgarnia G. Gebethnera i Spółki, 1889, 39–40.

i słownikach biograficznych. P. Alegambe przypisał J. Jachnowiczowi autorstwo 11 oryginalnych książek oraz dwóch przekładów na język polski. W *Polskim Słowniku Biograficznym* jest on scharakteryzowany następująco: „Jan Jachnowicz, pisarz jezuicki polsko-litewski, lingwista" (Armon 1962–1964, 269). Przypuszcza się, że J. Jachnowicz napisał w języku polskim oraz przetłumaczył na polski około 13 książek. Kilka prac napisał też po łacinie. Niestety, spośród wszystkich jego dzieł zachowało się tylko *Ewangelie polskie y litewskie* (1647 roku i wydania późniejsze) oraz napisany po łacinie wiersz *Item In Infantem Serenis*[*simum*], wydrukowany w wydaniu Akademii Wileńskiej w 1609 roku w Wilnie[38].

Zob. rys. 2, s. 16. Wiersz Jana Jachnowicza napisany po łacinie, wydrukowany w 1609 roku w wydaniu Akademii Wileńskiej.

Bardzo szczegółowo o przypisywanych J. Jachnowiczowi książkach i o wiarygodności informacji zawartych w źródłach bibliograficznych owych czasów pisał Leonas Gineitis. Lecz nie przytoczył on żadnych nowych danych o wydaniu *Ewangelii* 1647 roku[39]. Bibliografia prac J. Jachnowicza, przypisywane mu tłumaczenia, wydane przez niego aktualnie bądź przypuszczalnie książki są wymieniane w następujących źródłach encyklopedycznych: *Bibliografia polska* Karola Estreichera[40], *Podręczna encyklopedia kościelna*[41], *Słownik polskich teologów katolickich*[42], *Mały słownik jezuitów w Polsce*[43], *Polski Słownik Biograficzny* 10 (Armon 1962–1964, 269–270), *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995*[44], *Encyklopedia katolicka*[45], *Lietuvių enciklopedija*[46], *Lietuvos TSR bibliografija. Knygos lietuvių kalba*[47] oraz w studium L. Piechnika poświęconym działalności Akademii Wileńskiej *Rozkwit Akademii Wileńskiej w latach 1600–1655* (1983, 219–221). Najbardziej pełna bibliografia prac

38 *Gratvlationes a stvdiosa ivventvte Academiae Vilnensis Societatis Iesv, factae, Serenissimis et Avgvstissimis, Sigismvndo III. Poloniae, Svetiae, Gothiae, Vandaliae, [Reg]i et Magno Lithvaniae Dvci, &c et Constantiae Avstriacae Reginae. cvm Sigismvndo Wladislao, et Ioanne Casimiro filiis, ac Poloniae principibvs, Vilnam ingredientibus. Ab Adamo Chalecki de Chalec, collectae, et Magno Principi Sigismvndo Wladislao, oblatae.* Anno à Virgineo partu, 1609 (egzemplarz jest przechowywany w Bibliotece Uniwersyteta Wileńskiego, sygnatura – III 19967). Opublikowany wiersz Jana Jachnowicza odnalazł w 1912 roku Mykolas Biržiška. On też wydrukował ten wiersz oraz przytoczył jego tłumaczenie na język litewski (Mykolas Biržiška, „Jono Joknavičios tekstelis", *Vairas* Nr. 7, Kaunas: Rašto bendrovė, 1923, 18; „Jono Joknavičios tekstelis", *Iš mūsų kultūros ir literatūros istorijos* 1, Kaunas: Spindulys, 1931, 367).

39 Leonas Gineitis, *Lietuvių literatūros istoriografija ligi 1940 m.*, Vilnius: Vaga, 1982, 23, 25, 33, 35, 72, 83, 176, 179 itd.

40 Karol Estreicher, *Bibliografia polska* 18, Kraków: Czcionkami drukarni uniwersytetu Jagiellońskiego pod zarządem Józefa Filipowskiego, 1901, 370–371.

41 J[an] N[iedzielski], „Jachnowicz Jan", *Podręczna encyklopedia kościelna* 17–18, Warszawa: Wyd. Zygmund Chełmicki i inni, 1909, 250–251.

42 Ludwik Grzebień, „Jachnowicz Jan", *Słownik polskich teologów katolickich* 2, Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej, 1982, 99–100.

43 Felicjan Paluszkiewicz, *Mały słownik jezuitów w Polsce*, Warszawa: Bobolanum, 1995, 89.

44 *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995*, opr. Ludwik Grzebień SJ, Kraków: WAM, 1996, 234.

45 Janusz Bazydło, „Jachnowicz Jan", *Encyklopedia katolicka* 7, pod redakcją St. Wielgusa, Lublin: Katolicki Uniwersytet Lubelski, 1997, 646–647.

46 Z[enonas] I[vinskis], „Jaknavičius Jonas", *Lietuvių enciklopedija* 9, South Boston: Lietuvių enciklopedijos leidykla, 1956, 257–259.

47 *Lietuvos TSR bibliografija. Knygos lietuvių kalba* 1, Vilnius: Mintis, 1969, 136–137.

J. Jachnowicza oraz tłumaczenie z łacińskiego informacji o nim, pochodzących z nekrologu jezuitów, jest zawarta w książce V. Biržiški *Aleksandrynas* (1960, 274–285)[48].

Przetłumaczone przez J. Jachnowicza *Ewangelie* nie tylko sprzyjały szerzeniu się katolicyzmu na Litwie, lecz miały także duży wpływ na rozwój piśmiennictwa w języku litewskim. Od połowy XVII wieku do końca XVIII ukazało się około 30 przekładów *Ewangelii* jego autorstwa. Chcąc zrozumieć znaczenie prac J. Jachnowicza, należy sobie przypomnieć, że w XVI–XVIII wieku w Wielkim Księstwie Litewskim język litewski miał niski status społeczny, nie miał on równych praw, przysługujących innym językom. Oficjalnym językiem urzędowo-pisanym w XVI–XVII w. był kancelaryjny język słowiański, utworzony na podstawie języka staro-słowiańskiego. Od 1697 roku oficjalnym językiem urzędowym na terenie WKL staje się język polski. W instytucjach naukowych fukcjonował też język łaciński: do reformy szkolnictwa, przeprowadzonej w 1781 roku przez Komisję Edukacyjną, w języku łacińskim wykładano na Uniwersytecie Wileńskim i w kolegiach. Po łacinie były pisane też rozprawy naukowe. Później Komisja Edukacyjna wprowadziła nauczanie w języku polskim też w szkołach podstawowych[49].

O wcześniejszych wydaniach *Ewangelii polskich y litewskich*

Podczas wizytacji kościoła w Krożach w 1635 roku przez biskupa żmudzkiego Jerzego Tyszkiewicza został sporządzony inwentarz, w którym znajdowała się książka *Ewangelie polskie y litewskie małe,* lecz nie był podany rok jej wydania[50].

Można przypuścić, że wymienione w inwentarzu wydanie *Ewangelii* zawierało tylko najpotrzebniejsze dla kościoła katolickiego teksty, które przetłumaczył nie J. Jachnowicz. Zdaniem J. Lebedysa (1963, 365), *Ewangelie* te zostały wydane nie w 1635 roku, lecz znacznie wcześniej. J. Jachnowicz zaś znacznie później na nowo je przerobił i uzupełnił. Praca ta musiała być ukończona około 1637 roku, bowiem w bibliografiach P. Alegambe i N. Sotvello podaje się, że J. Jachnowicz w 1637 roku napisał po litewsku uzupełnione *Ewangelia,* przeznaczone dla kaznodziejów. Lecz dotychczas niewiadomo, czy zostały one wówczas wydrukowane.

W książce Zity Genienė i Jonasa Genysa *Seminarium Duchowne w Worniach*[51] znajdujemy taką informację: „W katalogu są odnotowane tylko nieliczne książki litewskie: *Ewangelie* 1637 roku J. Jach-

48 W 1989 roku, z okazji 400 rocznicy urodzin Jana Jachnowicza, nekrolog przetłumaczył też Vaclovas Aliulis („Tėvo J. Jaknavičiaus nekrologas iš Ordino Mirusiųjų knygos", *Katalikų kalendorius žinynas,* Kaunas – Vilnius: Lietuvos Vyskupų Konferencija, 1989 (C), 120–121.

49 *Lietuvių kalbos enciklopedija,* oprac. Kazys Morkūnas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1999, 590–592, 399, 363–364.

50 Jurgis Lebedys, *Mikalojus Daukša,* Vilnius: Valstybinė Grožinės Literatūros Leidykla, 1963, 365–366.

51 Zita Genienė, Jonas Genys, *Varnių kunigų seminarija,* Vilnius: Žemaičių kultūros draugijos redakcija, 1999, 133.

nowicza, przygotowana do druku przez luteranów Biblia, Nowy Testament oraz jeszcze dwa wydania, których dokładnej nazwy na podstawie opisu nie udało się ustalić". I rzeczywiście, w katalogu z 1812 roku biblioteki Żmudzkiego Seminarium Duchownego (katalog jest przechowywany w Bibliotece Narodowej Martinasa Mažvydasa, sygnatura LNB RS: F. 90-367) ani autor, ani data wydania tej książki nie są wymienione – istnieje tylko wpis *N° 33 Ewangelie Polskie y Litewskie* oraz podany jest 8° format. Toteż dokładnie niewiadomo, na podstawie którego wydania został zrobiony ten wpis[52].

Ewangelie polskie y litewskie w XVII wieku

Po 1647 roku *Ewangelie polskie y litewskie* były wznawiane w latach 1674, 1679, 1690. Wszystkie wydania zostały przepisane wschodnim wariantem języka pisanego. Z porównania wszystkich tych wydań wynika, że najbardziej zredagowany został język w wydaniu 1674 roku. Również w tym wydaniu została dodana jedna perykopa z Ewangelii według św. Mateusza (Mt 1,18–21), poświęcona św. Józefowi. Na końcu zaś książki został umieszczony tekst, napisany tylko w języku litewskim *Lithuanica confessio* (1674, 219_1–220_{10}).

W 1705 roku *Ewangelie* te zostały przepisane środkowym wariantem języka pisanego. Regionalne odmiany wschodnia i dzukijska zostały zastąpione przez odmianę środkową. Z tą datą wiąże się też zanikanie wschodniego wariantu języka pisanego. Wydanie *Ewangelii* z 1705 roku było podstawą wydań późniejszych, pochodzących z XVIII wieku, których ukazało się ponad dwadzieście[53].

Stan badań nad wydaniem *Ewangelie polskie y litewskie* 1647 roku

Do końca XIX wieku o J. Jachnowiczu pisali przeważnie bibliografowie i historycy, którzy zazwyczaj podawali dane z jego życiorysu i działalności, wymieniali napisane przez niego lub przypisywane mu książki. Dopiero w wieku XX zaczęto opisywać język *Ewangelii* oraz podkreślać jego wpływ na kształtowanie się litewskiego języka pisanego. Ewangelie 1647 roku wydania dla większości badaczy języka litewskiego przez dłuższy czas nie było znane (prawie do 1937 r.), toteż nie było ono przez nikogo badane i analizowane.

52 Elektroniczne warianty tych wydań oraz elektroniczne konkordancje wszystkich form wyrazowych są przechowywane w Zakładzie Historii Języka i Dialektologii Instytutu Języka Litewskiego, w bazie danych Starodruków. Zostały one sporządzone w 1998–2000 roku na środki Państwowej Komisji Języka Litewskiego w ramach programu, dotyczącego użycia i rozwoju języka państwowego Republiki Litewskiej, zrealizowanego w latach 1996–2005. Wydawcy tekstów oraz numery inwentaryzacyjne wersji elektronicznych są podane w spisie literatury.

53 Więcej zob. Jonas Palionis, „Lietuvių rašomosios kalbos ir tarmių santykis XVII a. LDK", *Lietuvių kalbotyros klausimai*, 1998, t. 39, 101–133. Bibliografia wszystkich wydań *Ewangelie polskie y litewskie*, które się ukazały na przeciągu wieków XVIII–XIX, jest podana w książce *Lietuvos TSR bibliografija* (1969, 137–144).

Na początku XX wieku w opracowaniach autorstwa Adomasa Jakštasa[54] i Jonasa Reitelaitisa[55], dotyczących litewskich przekładów Pisma Świętego, mówi się tylko o *Ewangeliach* 1705 oraz wydaniu 1711 roku, mającym ten sam tytuł. Pierwszy ich tłumacz J. Jachnowicz w ogóle nie jest wzmiankowany. W tych przeglądach jest zawarte bardzo cenne spostrzeżenie o rozpowszechnieniu *Ewangelii* na Litwie – *Ewangelie* w XVIII wieku były bardzo „poszukiwane, jako książki niezbędnie potrzebne w każdym kościele". Na uwagę zasługuje również wniosek A. Jakštasa o tym, że tekst perykop w *Punktach kazań* K. Szyrwida „nie jest przekładem samego K. Szyrwida, lecz pochodzi z czasów bardziej odległych" (Jakštas 1902, 31).

W opublikowanym w 1933 roku artykule „O litewskich przekładach Pisma Świętego i ich tłumaczach" A. Jakštas podaje przyczynę, z powodu której ewangelie były w owych czasach wydawane bez kazań. Ponoć „objaśnienia do ewangelii mocno powiększały objętość książek i utrudniały tym samym ich druk, bowiem wzrastały koszty wydania", oprócz tego objaśnienia ewangelii mogły docierać poprzez księży, poprzez żywe słowo, toteż częścią niezbędną były tylko „teksty ewangelii". A. Jakštas proponuje nazywać je *ewangelinami*[56].

V. Biržiška w 1926 roku opublikował cały artykuł, poświęcony analizie dzieł Jana Jachnowicza[57]. Autor nie tylko umieścił tu bibliografię prac J. Jachnowicza, lecz też doszukiwał się motywacji, dlaczego pisał on po litewsku. Jak się okazało, na zebraniach księży biskupstwa żmudzkiego stale podkreślano brak literatury religijnej w języku litewskim. J. Jachnowicz starał się to niedociągnięcie naprawić: „w owych czasach był J. Jachnowicz jedynym autorem, który pisał po litewsku na tematy teologii praktycznej". V. Biržiška opisał również wydanie *Ewangelii* 1774 roku oraz w oparciu o dane Augusta Gothilfa Krauze (1834)[58] przypisał J. Jachnowiczowi wydaną w 1737 roku gramatykę *Universitas Lingvarum Litvaniae.* Zdaniem V. Biržiški język ewangelii i gramatyki ma wiele cech wspólnych. Gramatykę mógł J. Jachnowicz napisać około 1660 roku w Wilnie.

Pranas Skardžius porównał język tych tekstów i zrobił wniosek, że „językiem Ewangelii i Universitas jest ujednolicona wschodnio-południowa odmiana języka pisanego <...>, co wprost nie przeczy założeniom V. Biržiški"[59]. Natomiast przeciwko tym przypuszczeniom wystąpił Kazimieras Eigminas. Jego zdaniem „Universitas i Ewangelie nie są dziełem jednego autora. Przypisywane J. Jachnowiczowi tłumaczenie Ewangelii zostało napisane tzw. wschodnią odmianą języka pisanego, Universitas zaś – środkową odmianą języka pisanego"[60].

54 Adomas Jakštas, „Apie lietuviškuosius Šventraščio vertimus", *Žinyčia* 4–5, 1902, 27–36.

55 Jonas R[eitelai]čių, „Šv. Rašto į lietuvių kalbą vertimo istorija", *Vadovas* 47, 1912, 245–260.

56 A[domas] Jakštas, *Apie katalikiškus lietuviškus šventraščio vertimus ir vertėjus*, Kaunas: Žaibo bendrovė, 1933, 8–9.

57 Vacl[ovas] Biržiška, „Dvi lietuvių literatūros istorijos XVII–XVIII amžiaus problemos", *Tauta ir Žodis* IV knyga, 1926, 301–313.

58 August Gotthilf Krause, *Litthauen und dessen Bewohner in Hinsicht der Abstammung, der volksthümlichen Verwandtschaft und Sprache: ein geschichtliche Versuch, mit Beziehung auf Ruhigs Betrachtung der litthauischen Sprache*, Königsberg: Druck und Verlag der Hartungschen Hofbuchdrukkerei, 1834, 135.

59 Pr[anas] Skardžius, „Dėl 'Universitas lingvarum Litvaniae' autoriaus", *Archivum Philologicum* I knyga, 1930, 119.

60 K[azimieras] Eigminas, „Lietuvių kalbos gramatikos iki 1737 m. ir 'Universitas Lingvarum Litvaniae' atsiradimo sąlygos", *Universitas Lingvarum Litvaniae*, Vilnius: Mokslas, 1981, 17.

Paul Salopiata doszukiwał się związku pomiędzy *Postyllą* Mikołaja Daukszy, *Punktami kazań* Konstantego Szyrwida oraz litewskim tłumaczeniem perykop *Ewangelie i Epistoły* Bałtromieja Wilenta, porównywał te źródła z ich oryginałami pisanymi po polsku, łacińsku oraz grecku. Chociaż P. Salopiata nie pisze bezpośrednio o tłumaczeniach ewangelii autorstwa J. Jachnowicza, lecz cennym jest jego zdanie dotyczące tekstów K. Szyrwida. P. Salopiata ustalił, że K. Szyrwid opierał się na tekstach M. Daukszy, bowiem prawdopodobnie „znał i miał przed sobą oryginał tekstu Wilenta". Podobnie jak Specht, zwrócił ten badacz uwagę na to, że „język K. Szyrwida w Ewangeliach różni się od języka tekstów kazań"[61]. Chociaż w owych czasach dość często autorzy korzystali z poszczególnych dzieł i nie podawali ich źródeł.

Sporo nowych faktów dotyczących daty wydania *Ewangelii* J. Jachnowicza, autorstwa zabytku oraz okoliczności jego napisania wyłoniło się w trakcie prowadzonej przez Vaclovasa Biržiškę i Jonasa Kabelkę dyskusji. J. Kabelka w 1938 roku w *Archivum Philologicum* opisał *Ewangelie* 1647 roku, niektóre perykopy porównał z odpowiednimi tekstami *Punktów kazań* K. Szyrwida, scharakteryzował późniejsze wydania tych *Ewangelii* i zrobił następujące wnioski: 1) wydanie 1647 roku nie jest pierwszym wydaniem ewangelii; 2) ewangelie przetłumaczył nie J. Jachnowicz; 3) tłumacz ewangelii pochodzi ze Wschodniej Auksztoty; 4) ewangelie ukazały się między 1599 i 1629 rokiem[62].

Tym założeniom zaprzeczył V. Biržiška już w następnym numerze *Archivum Philologicum* (Biržiška 1939, 49–82). Szkoda tylko, że nie mógł on skorzystać z wydania 1647 roku, a tylko z dostępnego mu wówczas wydania 1690 roku (to znaczy trzeciego) oraz fragmentów *Ewangelii* 1647 roku, przytoczonych przez J. Kabelkę w *Archivum Philologicum*. Mimo to wnioski zrobione przez V. Biržiškę nie budzą żadnych wątpliwości nawet u współczesnych badaczy.

V. Biržiška udowodnił, że ewangelie 1647 roku rzeczywiście przetłumaczył J. Jachnowicz i że mogły one być przygotowane nawet przed 1637 rokiem (tylko niewadomo, czy zostały wydrukowane). Ponieważ ewangelie mają status oficjalnego tekstu liturgicznego, toteż były one czytane przez wielu księży, zatwierdzane i tylko wtedy drukowane. Ze względu na niejednorodny skład etniczny mieszkańców biskupstwa wileńskiego, ewangelie, podobnie jak i *Punkty kazań* K. Szyrwida, postanowiono drukować w języku litewskim i polskim (układając tekst *pagina fracta*).

Również V. Biržiška jest zdania, że wymieniana przez biografów J. Jachnowicza książeczka *Ewangelii*, mimo podawanych nieco

61 Paul Salopiata, *Das Verhältnis der Evangelien-Texte in den ältesten katholisch-litauischen Drucken*, Göttingen: Gedruckt bei Hubert & Co. G. m. b. H., 1929, 56–57.

62 J[onas] Kabelka, „1647 metų evangelijos", *Archivum Philologicum* VII księga, 1938, 73–87.

odmiennych tytułów łacińskich, stanowi te same *Ewangelie polskie y litewskie*, których część J. Jachnowicz umieścił w *Punktach kazań* K. Szyrwida 1629 roku i tylko później je poszerzył.

Język różnych wydań *Ewangelii polskich y litewskich* (1647, 1674, 1679, 1690 i 1705 roku)[63] po raz pierwszy opisał w 1967 roku Jonas Palionis, przedstawiając opis bardzo ogólny.

W drugiej połowie XX wieku Zigmas Zinkevičius udowodnił, że *Ewangelie* przygotowywał nie tylko J. Jachnowicz i że 7 ostatnich ewangelii (s. 201–211) zostało przetłumaczonych i zredagowanych przez innego autora, scharakteryzował język części danych tekstów (1971, 153–167). Porównał też perykopy J. Jachnowicza i *Punktów kazań* K. Szyrwida oraz ustalił różnice między nimi, wskazał poprawki zrobione przez K. Szyrwida, opisał cechy językowe K. Szyrwida, J. Jachnowicza i anonimowego redaktora drugiej części *Punktów kazań*, ustalił pochodzenie tych cech.

Vytautas Ambrazas[64] badał zasięg występowania konstrukcji tzw. absolutnego dativu w litewskich zabytkach piśmiennictwa z XVI–XVII w. i ustalił, że w *Ewangeliach* 1674 roku konstrukcje te są używane w sposób analogiczny, co i w rozdziałach *Punktów kazań* K. Szyrwida, chociaż na użycie konstrukcji absolutnego celownika w *Ewangeliach* wpływ miały też rozdziały *Postylli* Mikołaja Daukszy. Antanas Jakulis[65] ustalił, że autorzy *Ewangelii na Sumę* niewątpliwie korzystali z *Ewangelii polskich y litewskich*, tylko niewiadomo, z którego wydania – 1647 roku czy też wcześniejszego.

Analizie składni zdania złożonego w *Ewangelii* 1647 roku poświęcony jest artykuł Artūrasa Judžentisa[66], w którym opisuje on podrzędne zdania rzeczownikowe, występujące w tym zabytku. Saulius Ambrazas wykorzystuje tekst *Ewangelii* analizując rozwój przymiotników w języku litewskim[67].

Ostatnio systematycznie język tekstów *Ewangelii* 1647 i 1674 roku bada Milda Lučinskienė. Opisała ona redakcję słownictwa w części wydania 1674 roku przypisywanej nieznanemu autorowi, odmienne stosowanie wschodnich wariantów wyrazów w obu wydaniach *Ewangelii*, przejawy stosowanej normy językowej w zakresie słownictwa w wydaniu 1674 roku oraz kryteria doboru wariantów leksykalnych w tym wydaniu[68].

63 J[onas] Palionis, *Lietuvių literatūrinė kalba XVI–XVII a.*, Vilnius: Mintis, 1967, 88–89.

64 Vytautas Ambrazas, „Absoliutinis naudininkas XVI–XVII a. lietuvių kalbos paminkluose", *Lietuvių kalbotyros klausimai* 5, 1962, 47.

65 Antanas Jakulis, „'Sumos evangelijų' ir 'Maldų krikščioniškų' ryšiai su ankstesniais lietuviškais raštais", *Kalbotyra* 35 (1), 1984, 37.

66 Artūras Judžentis, „Šalutiniai daiktavardiniai 1647 m. evangelijų sakiniai", *Baltistica* 39 (2), 2004, 259–267.

67 Saulius Ambrazas, „Dėl būdvardžių su priesaga *-intelis (-ė)* kilmės", *Baltistica* 39 (1), 2004, 71–76; „Dvi Zietelos šnektos būdvardžių darybos ypatybės istoriniu požiūriu: dėl *o* ir *(i)i̯o* kamienų mišimo", *Kalbos istorijos ir dialektologijos problemos* 1, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2005, 117–139.

68 Milda Lučinskienė, „Rytietybių redagavimas Jono Jaknavičiaus *Ewangelie polskie y litewskie* 1674 metų leidime", *Archivum Lithuanicum* 3, 2001, 117–128; „1674 metų *Ewangelie polskie y litewskie* tekstų, priskiriamų ne Jaknavičiui, leksikos redagavimas", *Acta Linguistica Lithuanica* 45, 2001, 113–121; „Rašybos norminimo apraiškos *Ewangelie polskie y litewskie* 1647 ir 1674 metų leidimuose", *Acta Linguistica Lithuanica* 49, 2003, 51–59; „1647 ir 1674 metų *Ewangelie polskie y litewskie* leksika", *Prace Bałtystyczne* 2, 2005, 53–64.

Źródła przekładu

Do dziś nie zostało ustalone, z jakich źródeł korzystał J. Jachnowicz tłumacząc *Ewangelia*. Przypuszcza się, że J. Jachnowicz wykorzystał polski tekst z ewangelii Jakuba Wujka *Ewangelie i epistoły, tak niedzielne jako i wszystkich świąt, które w kościele katolickim według rzymskiego porządku przez cały rok czytają* 1620 roku wydania (LTSR bibliografija 1969, 136). Jeden z egzemplarzy tego wydania *Ewangelii* obecne jest przechowywany w Bibliotece Uniwersytetu Wileńskiego (sygnatura – III 14426).

Istnieją również dane świadczące o tym, że polski tekst *Ewangelii* pochodzi z wydanej w 1593 roku w Krakowie postylli J. Wujka *Ewangelie i epistoły* [...], teksty te J. Jachnowicz włączył do drugiej części *Punktów kazań* K. Szyrwida[69] i jeszcze powtórzył w swoich *Ewangeliach* 1647 roku wydania (LTSR bibliografija 1969, 395).

Należy zaznaczyć, że wydanie to, oprócz wymienianego wyżej wydania z 1593 roku, zostało wznowione w Krakowie (pod innym tutyłem) jeszcze w latach 1611, 1616, 1617 oraz, po uzupełnieniu go o brakujące ewangelia, też w latach 1626, 1636, 1637 (Sandomierz).

Słownik polskich teologów katolickich (Wyczawski 1983, 474) podaje, że J. Jachnowicz przetłumaczył ewangelie na język litewski w 1637 roku, chociaż nie wymienia źródła tego tłumaczenia.

F. Siarczyński zakłada, że pierwsze wydanie *Ewangelii* musiało się ukazać w Wilnie w 1579 roku (od czerwca 1578 roku do lipca 1579 roku J. Wujek był rektorem kolegium wileńskiego). Lecz K. Estreicher takie przypuszczenie kwestionuje.

W innych źródłach podaje się, że w wydaniu 1647 roku litewski tekst ewangelii został wzięty z *Punktów kazań* K. Szyrwida 1629 roku, „tylko polski tekst został wzięty z N. Testamentu Wujka" (Ivinskis 1956, 258). Również w 1593 roku ukazał się w Krakowie *Nowy Testament Pana naszego Jezusa Christusa znowu z łacińskiego y z greckiego na polskie wiernie a szczyrze przełożony* J. Wujka, który został powtórnie wydany w 1594 roku w zmienionej wersji, natomiast wydanie 1593 roku zostało wznowione w 1605 roku, później też w latach 1617 i 1621 (Wyczawski 1983, 472).

Zostało już ustalone, że przekład Nowego Testamentu z 1594 roku różni się od przekładu z roku 1593 (ostatni jest bliższy łacińskiej *Wulgacie*) oraz tekstów wydanych w 1599 roku razem z *Biblią*, przetłumaczoną przez J. Wujka i zredagowaną przez specjalną komisję jezuicką[70]. Oprócz tego, urywki z ewangelii w przekładzie J. Wujka były drukowane w wydanej już w 1573 roku książce *Postilla catholica to jest kazania na każdą niedzielę i na każde święto przez cały rok*[71].

69 Litewski tekst kazań K. Szyrwida, tzn. punkty, J. Jachnowicz sam przetłumaczył na język polski.

70 Julian Gołąb, badacz przekładów *Nowego Testamentu* J. Wujka z 1593, 1594 i 1599 roku, podaje, że „wydanie z 1593 roku w swojej pierwotnej postaci nigdy nie było wznawiane, wszystkie zaś pozostałe siedemnastowieczne przekłady ze względu zarówno na tekst, jak i formę zewnętrzną, stanowią przedruki *Nowego Testamentu* 1594 roku" (Julian Gołąb, *O tłómaczeniu Nowego Testamentu przez Ks. Jakóba Wujka*, Warszawa: nakładem redakcyi „Przeglądu Katolickiego", 1906, 14, 17).

71 Zob. też *Nowy Korbut. Piśmiennictwo staropolskie* 3, Warszawa: Państwowy instytut wydawniczy, 1965, 419–424.

Wydanie ewangelii J. Wujka z 1620 roku nie może być uważane za jedyne źródło *Ewangelii* 1647 roku. Brak w nim bowiem aż sześciu (z siedmiu) perykop, przypisywanych nie J. Jachnowiczowi, jest tylko jedna perykopa „Na dźień Bożego Ciała, Iana 6" (209_{21-22}).

Toteż chcąc dokładnie ustalić źródło przekładu 1647 roku, należy dogłębnie zbadać różne przekłady ewangelii J. Wujka oraz porównać je z litewskimi tłumaczeniami. Niezbędne są również szczegółowe porównania *Ewangelii* J. Jachnowicza z perykopami, umieszczonymi w *Punktach kazań* K. Szyrwida.

Proweniencje w egzemplarzu *Ewangelie polskie y litewskie* 1647 roku

Ponieważ najstarszym zachowanym do naszych czasów wydaniem ewangelii jest wydanie *Ewangelie polskie y litewskie* 1647 roku J. Jachnowicza, toteż zazwyczaj nazywa się je pierwszym. Dotychczas znany jest tylko jeden egzemplarz tego wydania. Obecnie jest on przechowywany w Bibliotece Kowieńskiego Uniwersytetu Technologicznego (sygnatura – C 72772).

W tym egzemplarzu zachowały się znaki książkowe, ukazujące na jego właścicieli[72]:

1. Misja-kolegium jezuickie w Krożach (wpis ręczny);
2. Wileńska Biblioteka Publiczna (ekslibris);
3. Biblioteka Uniwersytetu Wileńskiego (pieczątka, numeru inwentaryzacyjnego brak);
4. Biblioteka Instytutu Politechnicznego (pieczątka);
5. Biblioteka Kowieńskiego Instytutu Politechnicznego Antanasa Sniečkusa (pieczątka).

Zrobiony ręcznie wpis „Collegij Crofens[is] || Soc[ieta]tis JESV || Mifsionariorum" świadczy o tym, że egzemplarz ten był własnością biblioteki kolegium jezuickiego w Krożach. Ustalić dalsze losy tego egzemplarza jest dość trudno. Widocznie sama biblioteka niejednokrotnie była przenoszona z miejsca na miejsce. Po raz ostani została ona przeniesiona w 1843 roku do Kowna[73]. Podczas gdy gimnazjum w Krożach było przenoszone do Kowna, zbiór starej kolekcji (2 553 tomy) był uznany za nieprzydatny do użytku szkolnego i został przekazany bibliotece Żmudzkiego Seminarium Duchownego, część książek przejęło duchowieństwo prawosławne w Rosieniach, większą zaś część inkunabułów (17) wypotrzebował kurator wileńskiego okręgu oświaty.

72 Na wewnętrznej stronie okładki ołówkiem są wpisane cyfry 624758. Pochodzenia tego wpisu nie udało się ustalić.

73 Po zlikwidowaniu gimnazjum w Krożach w 1843 roku, mienie szkoły i inwentarz (też część biblioteki) zostały przeniesione do Kowna, do 1-ego gimnazjum męskiego imienia Platowa. Obecnie owe zbiory książek są przechowywane w Kowieńskiej Okręgowej Bibliotece Powszechnej.

Po zlikwidowaniu w 1773 roku zakonu jezuickiego Komisja Edukacyjna przekształciła kolegium w szkołę okręgową. W 1797 roku kolegium należało do karmelitów kolańskich. Wiadomo, że w dziale „Lituani et Samogiti" w 1803 roku było 18 litewskich książek, wśród nich też pięć egzemplarzy wydania *Ewangelie polskie y litewskie* 1647 roku[74]. W 1870 roku część książek z gimnazjum w Kownie została przekazana Wileńskiej Bibliotece Publicznej, pozostawione zaś w Kownie później odnaleziono w księgozbiorach Uniwersytetu Witolda Wielkiego[75].

W 1832 roku został zamknięty Uniwersytet Wileński, a księgozbiór biblioteki został podzielony pomiędzy placówki naukowe Imperium Rosyjskiego. W 1865 roku Muzeum Starożytności i Gabinet Czytelniany zostały zreorganizowane w Publiczną Bibliotekę Wileńską i Muzeum. Toteż bardzo prawdopodobnym jest, że w 1870 roku egzemplarz ten trafił do Wileńskiej Biblioteki Publicznej.

Nieco szczegółowiej egzemplarz ten był opisywany przez Jonasa Kabelkę w 1938 roku: „Jedyny znany egzemplarz ewangelii 1647 roku znajduje się w Bibliotece Uniwersytetu Wileńskiego Z 30 8/35=36 (2890). Książeczka pochodzi z księgozbioru jezuitów w Krożach, skąd w czasach rosyjskich trafiła do Wileńskiej Biblioteki Publicznej (świadczy o tym nalepka biblioteki „Виленская Публичная БИБЛIОТЕКА.", przyklejona na wewnętrznej stronie okładki) (1938, 73). Wzór tego księgoznaku jest zamieszczony w artykule Pauliusa Galaunė[76].

V. Biržiška (1939, 49–51) pisał, że przed kilkoma laty w Wilnie został odnaleziony i obecnie przechowywany w Bibliotece Uniwersytetu Wileńskiego egzemplarz *Ewangelie polskie y litewskie* 1647 roku, lecz „tych ewangelii w rękach swoich nie miałem i mogę przypuszczać tylko na podstawie wydań późniejszych, najbliższych wydań, że tekst ten, podobnie jak Daukszy, był podzielony na dwie nierówne części....". Toteż wyjaśnia się, że egzemplarz 1647 roku w owym okresie znajdował się w Wilnie. Wiadomo również, że w 1959 roku na Uniwersytecie Wileńskim tego wydania już nie było. Książka Nojusa Feigelmanasa *Stara książka litewska na Uniwersytecie Wileńskim*[77], która się ukazała w tym roku, już nie wymienia go wśród innych książek, znajdujących się w funduszach biblioteki. W wydanej w 1969 roku bibliografii (*Lietuvos TSR bibliografija*) podaje się, że egzemplarza tego w Wilnie nie ma.

W opisywanym egzemplarzu jest pieczątka z 1948 roku, prawdopodobnie jest to pieczątka inwentaryzacyjna Uniwersytetu Kowieńskiego.

74 Meilė Lukšienė, „Bibliotekos Lietuvoje XIX a. pirmoje pusėje", *Bibliotekininkystės ir bibliografijos klausimai* 5, Vilnius, 1966, 125.

75 A[rvydas] P[acevičius], „Kražių kolegijos biblioteka", *Knygotyra. Enciklopedinis žodynas*, Vilnius: Alma littera, 1997, 206.

76 P[aulius] Galaunė, „Ex-librisas Lietuvoje (XVI–XX šimtmečiai)", *Tauta ir Žodis* IV księga, 1926, 641, ryc. Nr. 40.

77 Nojus Feigelmanas, *Senoji lietuviška knyga Vilniaus universitete*, Vilnius: Vilniaus valstybinis V. Kapsuko universitetas, Mokslinė biblioteka, 1959, 41.

Możemy się tylko domyślać, w jakim okresie książka trafiła do Kowna. W 1930–1947 roku w Kownie istniała Biblioteka Uniwersytetu Witolda Wielkiego, w latach 1946–1950 została ona przemianowana na Bibliotekę Kowieńskiego Uniwersytetu Państwowego. W 1950 roku dokonano reorganizacji Uniwersytetu Kowieńskiego, utworzono na jego podstawie Kowieński Instytut Politechniczny oraz Kowieński Instytut Medyczny. Większa część funduszy biblioteki została przekazana Instytutowi Politechnicznemu[78]. W 1966 roku książka ta została zarejestrowana jako własność Biblioteki Kowieńskiego Instytutu Politechnicznego. Później jeszcze raz została opieczętowana pieczęcią Biblioteki Kowieńskiego Instytutu Politechnicznego Antanasa Sniečkusa (od 1974 do 1989 roku instytut ten nosił imię Antanasa Sniečkusa).

Jak już była mowa wyżej, obecnie książka jest przechowywana w Bibliotece Kowieńskiego Uniwersytetu Technologicznego. W księdze inwentaryzacyjnej Biblioteki Kowieńskiego Uniwersytetu Technologicznego podaje się, że egzemplarz ten został wpisany do inwentarza w 1966 i pochodzi ze zbiorów, odziedziczonych po bibliotece Uniwersytetu Witolda Wielkiego[79].

Prawdopodobnie *Ewangelie* przywiózł do Kowna sam Vaclovas Biržiška. W latach 1923–1944 był on dyrektorem Biblioteki Uniwersytetu Witolda Wielkiego, kierownikiem utworzonego w tej bibliotece Instytutu Bibliograficznego, w 1940–1941 dyrektorem Biblioteki Uniwersytetu Wileńskiego, dziekanem Wydziału Prawa. Oprócz tego, w latach 1931–1940 pełnił on funkcje przewodniczącego Towarzystwa Bibliotekarzy Litwy (był też jednym z jego założycieli), był aktywnym członkiem XXVII Towarzystwa Miłośników Książki[80].

Toteż można przypuścić, że V. Biržiška, który w latach 1940–1941 był dyrektorem obu bibliotek i chciał osobiście zbadać najstarszy znany egzemplarz *Ewangelii*, przywiózł go do Kowna. Jednak po rozpoczęciu się wojny nie zdążył tej pracy wykonać, bo z powodu sowieckiej okupacji musiał w 1944 roku emigrować na Zachód (do Niemiec), zostawiając książkę w bibliotece Uniwersytetu Witolda Wielkiego.

Egzemplarz *Ewangelie polskie y litewskie* 1647 roku

Konwolut jest oprawiony w pergamin ciemnozielonego koloru, brzegi bloku są koloru ciemnoczerwonego, na pierwszej i ostatniej twardej okładce są widoczne resztki czterech zachowanych sznur-

78 Należy zwrócić uwagę na to, że właśnie w 1950 roku postanowiono w Bibliotece Uniwersytetu Wileńskiego utworzyć osobny zbiór starodruków litewskich przy Dziale Rękopisów i Książek Rzadkich. Podstawą tego zbioru był tzw. Fundusz Lituanistyczny Wileńskiej Biblioteki Publicznej, a w 1952 roku skład tego zbioru został wzbogacony o liczną i bogatą kolekcję starych książek litewskich z Biblioteki Uniwersytetu Kowieńskiego (Feigelmanas 1959, 4–5), lecz ewangelii J. Jachnowicza w niej, widocznie, nie było.

79 Za udzieloną mi cenną informację serdecznie dziękuję kierowniczce Działu Książek Rzadkich Biblioteki Kowieńskiego Uniwersytetu Technologicznego dr Nijolė Lietuvninkaitė.

80 Vaclovas Biržiška, *Knygotyros darbai*, Vilnius: Pradai, 1998, 10–12.

ków z jasnej miękkiej skóry. Na grzbiecie książki, w miejscu zszycia, są widoczne zwięzy. Na górnej części grzbietu są przyklejone dwie nalepki Wileńskiej Biblioteki Publicznej z sygnaturami 35 i 36, na dole zaś białą farbą na zielonym tle jest wypisana sygnatura egzemplarza, przechowywanego w Bibliotece Kowieńskiego Uniwersytetu Technologicznego C 72772.

Można przypuścić, że przed zszyciem książka była obcinana porcjami, odrębnymi arkuszami. Oprawa książki jest bardzo skromna, bez szczególnych znaków charakterystycznych.

Zob. rys. 3, s. 25. Konwolut, przechowywany w Bibliotece Kowieńskiego Uniwersytetu Technologicznego, w który książka *Ewangelie polskie y litewskie* 1647 roku została oprawiona jako pierwsza.

Na początku książki brak jest pierwszej strony: za okładką od razu znajduje się strona tytułowa *Ewangelie polskie y litewskie* 1947 roku. Za tą książeczką jest włożona jedna czysta kartka, a następnie – druga samodzielna księga konwolutu *RITVALE SACRAMENTORVM, AC ALIARVM ECCLESIÆ CÆREMONIARVM*. Ex Rituali, iuxta decretum Synodi Prouinc: Petricouien: edito, de promptum, ad vniformem Ecclefiarum Regni Polon: & M. Ducatus Lith. vfum. infuper aliquibus auctum. *Cum fcitu & Permiffu Officii*. VILNÆ Typis Acad: Soc: IESV A. D. MDCXLVIII[81].

Zob. rys. 4, s. 26. 28 i 29 strona z *Ritvale Sacramentorvm* (1648).

Po tej księdze znajduje się pięć pustych stron oraz dwie strony zapisane od ręki po polsku, dotyczące spowiedzi („Powßechna spowiedz"), potem jeszcze jedna pusta strona i dwanaście stron zapisanych od ręki po łacinie aż do końca książki. Na tych stronach jest jedenaście łacińskich modlitw, sakramentaliów[82], przeznaczonych do błogosławieństwa różnych przedmiotów, wykorzystywanych najczęściej podczas liturgii:

1. „Benedictio Aquae S: Ignatij";
2. „Benedictio Sacerdotalium || indumentorum in specie. || cuiuslibet";
3. „De Benedictione Mapparum, seu || Linteaminum sacri altaris";
4. „De Benedictione Corporalium";
5. „De Benedictione Imagines[83] B[eatae] V[irginis] Mariae";
6. „De Benedictione Aliar[um] Imagin[um]";
7. „De Benedictione sacror[um] Vaso||rum at aliorum ornamentorum";
8. „De Bened[ictione] tabernaculi, siue Vasculi || pro sacrosancta Eucharistia servanda";
9. „De Benedictione Armorum";
10. „De Benedictione Ensis";
11. „De Benedictione Vexilli bellici".

81 Księgi obrzędów kościelnych pod taką nazwą zaczęto wydawać od 1633 roku. Zawarte w nich formuły chrztu i ślubu są podawane nie tylko w języku polskim i niemieckim, lecz również w języku litewskim. W latach 1616 i 1630 takie księgi nazywano *Agenda parva*. W części konwolutu *Ritvale sacramentorvm*, sporządzonym w 1648 roku, są też słowa napisane po litewsku.

82 Cytrowe faksymilie tekstów są podane w komputerowej wesji wydania.

83 Powinno być *-is*.

Ewangelie polskie y litewskie 1647 roku jest niedużą książeczką, zawierającą 211 stron formatu *in octavo* (155x90 mm). Książka została wydrukowana w drukarni Akademii Wileńskiej. Papier tego egzemplarza jest żółtawy o odcieniu brązowym, z dwoma różnymi znakami wodnymi (s. 49, 51, 57, 59, 65, 67, 73, 75, 127, 147, 193, 195, 201, 203). Strona tytułowa jest obramowana ornamentem roślinnym i ozdobiona znakiem wydawniczym – emblematem zakonu jezuitów z wpisanym hasłem jezuickim „[LAVDA]BILE NOMEN DOMINI". Znak ten jest umieszczony również na stronie 137 (koniec pierwszej części *Ewangelii*) oraz na stronie 138 (początek drugiej części *Ewangelii*). Jeszcze na stronie tytułowej tylko w języku polskim jest zamieszczony fragment z Listu św. Pawła do Filipian (2,10) „Na imię Paná Ieȝuſowe niechay klęka wßelkie kolano / niebieſkich / ȝiemſkich / y podȝiemnich. Philip 2". Ostatnia strona *Ewangelii* jest ozdobiona niedużą ładną kompozycją rysunkową (winieta).

W wydaniu tym brak drukowanej paginacji. Każda druga strona *Ewangelii* jest ponumerowana ołówkiem, prawdopodobnie przez bibliotekarza. Ostatnia paginowana strona ma numer 210, chociaż musiałaby mieć 211. Błędnie została ponumerowana strona 50, musiał tam być numer 51.

W książce są wydrukowane tylko sygnatury arkuszy: A^8–M^8, I–I_2–I_3–5 bez sygn., K^8–M^8, N–N_2–N_3–5 bez sygn., O–O_2, jeden bez sygnatury. Sygnatury są pisane dużymi literami, za wyjątkiem b_5 i g_4.

Tekst polski i litewski został wydrukowany gotycką szwabachą[84], tytuły w języku polskim – łacińską antykwą, litewskie zaś nagłówki oraz oboczne warianty wyrazów przytaczane w tekście perykop – łacińską antykwą z kursywą. Pierwsza niekolorowa litera inicjalna perykop polskich i litewskich wyróżniona jest większą czcionką. Jej wysokość jest równa wysokości dwóch lub trzech linijek tekstu. Druga litera, występująca od razu po inicjalnej, a często też i trzecia, są duże.

Tekst jest ułożony *pagina fracta*: z lewej strony – pisany po polsku, z prawej – po litewsku. Kolumny zazwyczaj mają 28 wierszy (najmniej wierszy znajduje się na stronie 53 i 73 – 22, najwięcej na stronach 105, 129, 161, 197 – po 29 wierszy). Dosyć często tekst polski jest dłuższy od litewskiego, wtedy jest on ułożony na całej szerokości strony pod obu kolumnami (s. 4, 14, 19, 22, 39, 47, 53, 55, 58, 59, 64, 66, 73, 76, 82, 85, 88, 90, 96, 114, 137, 169, 172, 196, 198, 203, 206, 208), tekst litewski w taki sam sposób jest wydrukowany tylko na s. 50, 86, 122, 142, 145, 158, 160, 161, 166.

Na każdej stronie nad tekstem jest drukowana żywa pagina, zawierająca tytuł *EWANGELIE*. Należy zwrócić uwagę, że aż w

84 Gotycka szwabacha szybko się rozpowszechniła i w XVI–XVII wieku była już używana w większości krajów. Interesującym jest fakt, że szwabachę wykorzystywano najczęściej w tekstach, pisanych w językach narodowych (polskim, litewskim i in.), teksty łacińskie zaś częściej drukowano antykwą. Łacińska antykwa, nieznacznie pochylona w prawą stronę, była nazywana kursywą albo italikiem. Takiej kursywy użyto do zaznaczenia poszczególnych wyrazów, czy też części tekstu wydrukowanego antykwą (B[ogusław] L[ehman], „Pismo gotyckie", „Pismo pochyłe", *Współczesne polskie drukarstwo i grafika książki. Mały słownik encyklopedyczny*, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo, 1982, 218–221; Andrzej Tomaszewski, *Leksykon pism drukarskich*, Warszawa, Wydawnictwo Krupski i S-ka, 1996, 184–185, 223).

trzech miejscach żywa pagina jest odciśnięta błędnie – *EWAMGELIE* (s. 50, 70, 83).

Na końcu strony, pod litewskim tekstem (kolumną druku), znajdują się wydrukowane po polsku kustosze (na s. 201 jest wydrukowany kustosz *ir*, chociaż na następnej stronie wyraz ten się nie powtarza), na stronach 57, 92, 129, 161, 197 kustosze nie zostały wydrukowane. Najczęściej kustosze stanowią jedna lub kilka sylab pierwszego wyrazu z następnej strony, rzadziej – cały wyraz.

Zawartość książki

Ewangelie polskie y litewskie składa się z dwóch części. Pierwsza część zawiera ewangelie od pierwszej niedzieli Adwentu (Łk 21,25–33) do 24 niedzieli po Świątkach (*ofic. kość.* Zesłanie Ducha Świętego) (Mt 24,15–35). Druga część (139_1–211_{25}), którą stanowią ewangelie przeznaczone na dni różnych świętych oraz mniejsze dni świąteczne, zaczyna się od perykopy, przeznaczonej na dzień św. Andrzeja Apostoła (Mt 4,18–22) i kończy się fragmentem przeznaczonym na dzień Pogrzebu (Jn 11,21–27).

W wydaniu 1647 są umieszczone 103 perykopy: z Ewangelii według św. Mateusza – 37, z Ewangelii według św. Łukasza – 36, z Ewangelii według św. Jana – 26, z Ewangelii według św. Marka – 4.

Język wydania *Ewangelie polskie y litewskie* 1647 roku

Starodruki litewskie, pochodzące z XVI–XVII wieku, były pisane w trzech odmianach języka pisanego: w Prusach język pisany stanowił odmianę gwary zachodnioauksztockiej, na terenie WKL używano odmiany środkowej oraz wschodniej języka pisanego. W Wilnie, centralnej części biskupstwa wileńskiego, używano wówczas tzw. odmiany wschodniej języka[85]. Wschodnią odmianę języka posługiwali się też najwybitniejsi przedstawiciele tego okresu – Konstanty Szyrwid oraz Jan Jachnowicz.

Bardzo szczegółowo język pism Jana Jachnowicza badał Z. Zinkevičius w następujących pracach: „Dėl K. Sirvydo 'Punktų Sakymų' genezės ir kalbos" („O genezie i języku 'Punktów kazań' K. Szyrwida"), „Rytietiškoji XVII a. lietuvių raštų kalba, jos kilmė ir išnykimas" („Wschodnia odmiana języka pisanego XVII w., jej pochodzenie i zanik"), „Dėl lietuvių raštų kalbos kilmės" („O pocho-

85 Język najstarszych zachowanych pacierzy litewskich (tekst napisany ręcznie w 1503 roku) zawiera cechy, charakterystyczne też dla wschodniej odmiany języka pisanego (zob. Zigmas Zinkevičius, *Lietuvių poteriai*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000, 71–80).

dzeniu litewskiego języka pisanego") oraz w książce *Lietuvių kalbos istorija* 3: *Senųjų raštų kalba (Historia języka litewskiego 3: Język starych druków)*[86]. Z. Zinkevičius osobno charakteryzuje właściwości języka J. Jachnowicza oraz siedmiu ostatnich ewangelii, przypisywanych anonimowemu autorowi.

Pisownia. W *Ewangeliach* 1647 roku były stosowane następujące znaki graficzne: : *A, a, á, à, ā, ȧ, ą, â; B, b; C, c, ć, ċ; D, d; E, e, é, è, ę* (ę tylko w tekstach drukowanych łacińską antykwą); *f; G, g; H, h; I, i, Y, y; K, k; L, l, ł; M, m; N, n, ń; O, o, ò, ō, ó; P, p; R, r; S, s, ſ; ś, ṡ, ß; T, t; u, ū, u̇; V, v; W, w; x; З, ʒ* (z tylko w tekstach drukowanych łacińską antykwą), *ʒ́, ʒ̇* (ź, ż tylko w tekstach drukowanych łacińską antykwą).

Podobny zestaw liter był stosowany w pismach K. Szyrwida, w psałterzu S. M. Sławoczyńskiego, częściowo też – w katechizmie R. Belarmina. Tekst *Ewangelii* nie jest akcentowany.

Pisownia samogłosek jest oparta na zasadzie fonetycznej, zaś pisownia spółgłosek, zarówno w pismach K. Szyrwida (M. Daukszy, D. Klejna) jak i J. Jachnowicza, najczęściej jest oparta na zasadzie morfologicznej.

W wydaniu 1647 roku są używane abrewiatury <ā> (14x) oraz <ū> (5x). Te znaki były stosowane na końcu wiersza, albo przy przenoszeniu wyrazu do następnego wiersza. Taka abrewiatura oznaczała zazwyczaj dwa dźwięki *am, an* albo *um, un*[87].

W zestawie liter K. Szyrwida znak <u> oznaczał samogłoski [u] i [ū], <v> było pisane na początku wyrazu na miejscu krótkiej samogłoski [u], podwojone <w> było stosowane dla oznaczania dźwięku [v] (zob. więcej na ten temat Palionis 1967, 36, 40).

W *Ewangeliach* 1647 roku [u] w środku wyrazu najczęściej jest zapisywane przy pomocy znaku <u>, np.: *nauio* 170_{4}, *Kuriemus* 61_{10-11}, *kuno* 170_{21}, *naudu* 45_{27-28}, *ſakau* 113_{26-27}, *naſrus* 197_{10}.

Na początku wyrazu [u] jest oddawane przy pomocy grafemu <v> (np.: *vbagay* 197_{13}, *vʒ̇weyʒdetoias* 23_{15-16}, *vlićiu* 89_{24}) i na końcu wyrazu (*ſakav* 183_{10}, *ʒ̇imćiugv* 179_{6}, *IEЗV* 130_{5}), rzadziej jest stosowany grafem <u> (4x na początku wyrazu) (*ußſwiro* 119_{20}, *unt* (2x) 50_{14}, 131_{23}, *uuʒ̇dangoi* 209_{4-5}*[88]).

Przy pomocy znaku <w> jest oddawany dźwięk [u] na końcu wyrazu w formach zaimków, użytych w dat. sg. *taw* (42x) i *ſaw* (3x) i w wyrazach *ażurawgie* 30_{28}, *mielawſis* 43_{11}, *pławkas* 206_{4}*, *ſakaw* 208_{19}*. Grafem <w> dość konsekwentnie oznacza dźwięk [v] na początku i w środku wyrazu (np.: *Wagis* 85_{11}, *wadinaſi* 139_{9}, *wayſius* 177_{19}, *paſiwiſkins* 1_{22}, *gałwas* 2_{4}, *ißwido* 139_{7}).

86 Z[igmas] Zinkevičius, „Rytietiškoji XVII a. lietuvių raštų kalba, jos kilmė ir išnykimas", *Baltistica* 8 (1), 1972, 79–100; „Dėl lietuvių raštų kalbos kilmės", *Baltistica* 13(1), 1977, 237–244; *Lietuvių kalbos istorija* 3. *Senųjų raštų kalba*, Vilnius: Mokslas, 1988, 266–270.

87 Taki sposób zapisu pochodzi z tradycji rękopiśmiennej, kiedy to pisarze śpiesząc i oszczędzając czas, skracali wyrazy i sylaby (*Encyklopedia wiedzy o książce*, red. Aleksander Birkenmajer et al., Wrocław, Warszawa, Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1971, 2–3).

88 Gwiązdką (*) są zaznaczane formy wyrazowe, które pochodzą z części *Ewangelii*, przetłumaczonych nie przez J. Jachnowicza.

W tłumaczeniu J. Jachnowicza połączenia samogłosek / *a, e, u* + *i* / są oznaczane na dwa sposoby: z *i* albo *y* w drugiej części. W oparciu o dane konkordancji odwrotnych form wyrazowych *Ewangelii* 1647 roku ustalono, że grafem <y> w dyftongach *ai, ei, ui* jest używany dwa razy częściej niż <i>, np.: *vbagai* 3_{19}, *kaip* 7_{18}, *páfnikais* 15_{23}, *Diewui* 15_{25}, *kurfay* 47_{1}, *ißłeydis* 84_{15-16}, *pafkuy* 201_{24}, *pranaßay* 62_{20}, *intikieiey* 178_{3}, *ȝmoguy* 127_{10}. Głoskę [š] zaznaczał J. Jachnowicz przy pomocy znaku <ß> (w tekstach drukowanych łacińską antykwą – *fz* i *ß*), miękką zaś spółgłoskę [š] zapisywał w postaci <ś> (np.: *außtunt* 11_{2}, *praßoks* 2_{18}, *naßłe* 115_{14}, *naßta* 160_{8}, *śießtos* 30_{1}, *paraśinetus* 8_{21}, *rayśieii* 3_{15}, *dešimtims* 15_{20}).

Fonetyka. Na początku wyrazu występują wahania w zapisie [e] i [a] (np.: *afunti* 20_{17}) i (*eyk* 26_{5}, 34_{9}, 41_{24}), charakterystyczne jest ściągnięcie *e+a>o* (np.: *nopimtu* 190_{21}, *nopkincia* 195_{20}, *notgims* 170_{16}, *notłeyfite* 129_{23}, *notfiunte* 82_{16}) i *o+a>o* w formie *pokim* (4x). Częściej jest stosowana forma dłuższa, bez kontrakcji *poakim* (6x: 92_{20-21}, 118_{12}).

Systematycznie są zwężane samogłoski *ą, ę* i połączenia typu *an*, np.: *runda* 46_{13}, *runkas* 65_{9-10}, 67_{8}; *rufto* 87_{24}, 88_{2-3}; *pinketu* 48_{23}; *pinkias* 102_{1}, *atłunkimo* 103_{26-27}. Po <ł> J. Jachnowicz najczęściej pisze <e>, <ei>, <ė>, np.: *fułefe* 35_{12}, *atłeydimo* 122_{1}, *atłeyde* 128_{8}, 182_{11-12}, *naßłe* 115_{14}, *pakiełe* 111_{8}, chociaż w zakończeniach czasownikowych form jednokrotnego czasu przeszłego jest spotykany zapis z <a>, np.: *impiła* 56_{10}, *puoła* 35_{13}, 94_{16}. Sporadycznie stwardnieniu ulega [r], np.: *giroy* 97_{24}, *kraywos* 8_{2-3}, *gieraufioy* 37_{12-13}.

Czasami występuje pomieszanie grafemów <ć>, <dȝ́>, <dȝ>, <ś> i <c>, <dȝ>, <s>, np.: *cinśiu* 130_{19}, *afliciu* 53_{18}, *trecia* 61_{27}, *ȝodȝiuofe* 61_{16}, *waldȝios* 18_{12}, *siu* 10_{9}, *sitay* 17_{8}, *simterioku* 35_{23}.

Zdarzają się przypadki tzw. dzukowania, kiedy to na miejscu miękkich *t, d* (z **tj, *dj*) przed *ie* pisze się *c, dz*, np.: *łaukiunćiemus* 160_{20-21}.

Używana jest bardziej archaiczna postać przyimka *iȝ* (zachowana jest również wymowa archaiczna), postać *iß* w tym wydaniu w ogóle nie jest używana. Forma zaimka osobowego *aȝ* z zachowaniem spółgłoski dźwięcznej w wygłosie absolutnym wyrazu wystąpiła tylko jednokrotnie (45_{9}). Jeżeli taki zapis oddaje wymowę, to można go wytłumaczyć procesem asymilacji – udźwięcznieniem pod wpływem sąsiedztwa następnej spółgłoski dźwięcznej (*A ieygi aȝ Beelȝebuby iȝmetineiu welinus* 45_{9-10}).

Morfologia. Niżej przytoczone są tylko najbardziej charakterystyczne cechy języka J. Jachnowicza z zakresu morfologii:

1) końcówka *-u* w dat. sg. (około 20 % użytych w tym przypadku form, najczęściej wchodzą one w skład konstrukcji przyimko-

wych) obok częstszej końcówki *-ui* (np.: *iki gału numiłeio* 55$_{17}$, *iki metu tiki* 36$_{26}$, *Nikodemuy* 82$_{6-7}$, *ißmanimuy* 21$_{2}$, *tarnuy* 89$_{22}$), końcówka dat. pl. *-mus* (192x) i *-ms* (139x), *-mis* (1x)[89], np.: *iiemus* 67$_{18}$, *kunigamus* 111$_{14}$, *Angełamus* 41$_{4}$, *mokitiniams* 164$_{23-24}$, *Karalams* 20$_{2-3}$, *iemis* 9$_{18}$;

2) skrócone formy instr. pl. zakończone na *-ms* (16x), np.: *ſu iums* 86$_{12}$, *aßaroms* 182$_{28}$, *małdoms* 15$_{24}$;
3) dobrze zachowane formy wszystkich czterech lokatywów postpozycyjnych:
   a) inessiwu sg. i pl., np.: *medeliy* 165$_{22}$, *liemeniy* 165$_{23}$, *ißmintiy* 21$_{26}$, *ſenatwey* 164$_{5}$, *dunguoſe* 198$_{17-18}$, *dwieiuoſe* 119$_{18-19}$, *kuriuoſe* 45$_{26-27}$, *ȝodȝiuoſe* 61$_{16}$;
   b) illatiwu sg., np.: *eldiian* 27$_{12-13}$, *kieman* 123$_{13}$, *gardan* 84$_{4}$;
   c) skrócona końcówka illatiwu pl. *-sn* (19x) częstsza niż *-sna* (12x), np.: *erßkiećiuoſn* 37$_{1-2}$, *runkaſn* 56$_{3}$, *tumſibeſn* 26$_{24-25}$, *peduoſn* 29$_{25}$, *marioſna* 179$_{15}$, *ſuduoſna* 179$_{21-22}$, *kłuonuoſna* 113$_{12-13}$;
   d) allatiwu sg. i pl., np.: *świeſibeſp* 83$_{13-14}$, *Wießpatieſp* 201$_{4-5}$*, *maniſp* 177$_{23-24}$, *ſukałbetoſp* 162$_{12}$, *Motinoſp* 14$_{24}$, *ȝmonoſp* 182$_{22}$, *Diewop* 56$_{5}$, *tewop* 55$_{15}$, *Pharіȝeußump* 116$_{26-27}$, *Iump* 12$_{20}$, *pardaweiump* 154$_{17}$, *miniump* 3$_{26}$;
   e) adessiwu sg. i pl., np.: *grabiep* 62$_{5}$, *Ioniep* 146$_{3}$, *manip* 81$_{24}$, *iȝganitoip* 178$_{13}$, *Tiewiep* 168$_{13}$, *iuſpi* 165$_{16}$, *muſpi* 63$_{22-23}$;
4) używane wymiennie formy żeńskie zaimka wskazującego nom. sg. *toj* i *to*, np.: *toi* 115$_{14}$, 137$_{5}$, 210$_{11}$*, *to* 2$_{18}$, 15$_{14}$, 183$_{8}$;
5) skrócone formy 3 osoby czasu teraźniejszego czasowników *-i-* tematowych, np.: *tur* 29$_{9}$, *tuur* 203$_{8}$*, *gal* 113$_{20}$, *negal* 203$_{8}$*, *mil* 185$_{18}$;
6) rzadsze formy *-i̯ŏ-* tematowe, np.: *gindȝia* 72$_{18}$, 72$_{21}$, *guldȝiu* 70$_{25-26}$;
7) formy rozkaźnika z *-k* i bez *-k*, np.: *vȝeyk* 126$_{1}$, *ſuſimilk* 38$_{26-27}$, *Wadink* 33$_{8}$, *łeyd* 158$_{14}$, *parod* 167$_{28}$, 168$_{10-11}$.

Leksyka. W tekście J. Jachnowicza występują wyrazy, rozpowszechnione na terenie występowania wschodnich gwar auksztockich oraz charakterystyczne dla wschodniej odmiany litewskiego języka pisanego[90]. Przede wszystkim należy wymienić następujące wyrazy: *algoti* 'zwać' (188$_{12}$, 157$_{6}$), *bernelis* 'dzieciątko' (151$_{21}$, 158$_{6}$), *byloti* 'mówić' (17$_{11-12}$, 94$_{17-18}$), *drauginykas, sėbras* 'towarzysz' (128$_{28}$, 129$_{13}$, 95$_{2}$), *dangtis* 'dom' (133$_{24}$), *duksėtis* 'spodziewać się' (104$_{17}$, 45$_{27}$), *gentis* 'krewny' (205$_{26}$*), *giminėtas* 'krewny' (173$_{3-4}$), *kalinė* 'więzienie' (128$_{23-24}$), *keltuva* 'bydło' (109$_{28}$), *miežienis* 'jęczmienny' (49$_{19}$, 48$_{23-24}$), *mažitelys* 'malutki' (159$_{9-10}$), *nasrai* 'usta' (31$_{11}$, 197$_{10}$), *nauda*

89 O użyciu form instr. zakończonych na *-mi(s)* w funkcji dat. zob. Albertas Rosinas, *Baltų kalbų įvardžiai: morfologijos raida*, Vilnius: Vilniaus universitetas, 1995, 120.

90 Więcej zob. Zinkevičius 1988, 270; Lučinskienė 2001, 117–128; 2005, 53–64.

'majętności, majątek' (45_{27-28}), *parašas* 'popis, pismo' (8_{17}), *pateikauti* 'próżnować' (32_{26}), *pateisiai* 'naprawdę' (51_{9}, 161_{25}), *suversti* 'oddać' (128_{20-21}), *truputis* 'odłamki, kawałki' (49_{14}, 98_{15}); *užtekėti* 'spotkać' (111_{4-5}), *valgyklas* 'pokarm' (113_{6-7}), *velinas* 'diabeł' (40_{24}, 77_{27}), *žmona* 'niewiasta' (182_{22}, 46_{26}).

J. Jachnowicz, podobnie jak i M. Daukša, do każdego polskiego wyrazu często dobierał dwa, albo nawet trzy synonimy. W tekście występuje 107 przypadków, kiedy drugi wyraz uzupełnia, wyjaśnia pierwszy, np:

Kiekwienu ßakieli (aba atażału) kuri manimp ne atneßa wayſiaus / atkirs iu 165_{1-5}; *Wßelką latorośl / ktora we mnie nie rodźi owocu / odetnie ią* 164_{28}–165_{1-3};

Pamikintek (aba pakinteimu turek vnt manis) á wiſſa ataduoſiu taw 127_{28}–128_{4}; *Miey ćierpliwość nademną: a wßytko tobie oddam* 128_{1-3};

A beda <...> *peninčiomus (aba żindżiunčiomus) anoſe dienoſe* 134_{2-7}; *A biadá* <...> *pierśćiámi karmiącym w one dni* 134_{3-6}.

Wyrazy zapożyczone w takiej funkcji są używane rzadziej (41x):

<...> *adunt vżkartu akmeni girnu (aba akmeni melnićios) vnt kakło io* 193_{11-14};
<...> *áby zawießono kámień młyńſki v ßyie iego* 193_{13-15}.

Tylko trzy razy tłumacz wyraz zapożyczony wyjaśnia przy pomocy wyrazu zapożyczonego:

<...> *iog ne eſmi kaip kiti żmones płeśitoiey / neteyſus / prieraunikay (aba prieray)* 105_{3-7};
<...> *żem nie ieſt iáko inni ludźie; drapieżni / nieſprawiedliwi / cudzołożnicy* 105_{3-7}.

Konsekwentnie J. Jachnowicz używa spójnika *adunt* (*adūt, ádun*) 'żeby' (101x) i tylko w tekście tłumaczonym przez innego tłumacza 4x została użyta forma *idant*. Inne spójniki są używane wymiennie: *a* (392x), *o* (22x), *ė* 'a' (1x: 69_{1}); *bet* (56x) i *bat* 'lecz' (17x)[91]; *er* 'czy' (7x), *ergu* 'czy' (3x: 3_{8}, 121_{23}, 130_{20}) i *ar* (1x: 3_{28}).

Dość licznie występują też archaiczne formy przysłówkowe: *kodrin* (2x: 50_{16}, 191_{21}) i *kodrinag* 'dlaczego' (1x: 5_{25}), *todelig* (1x: 183_{10}), *todrin* 'dlatego' (9x: 9_{4}, 89_{16}), *todring* 'dlatego' (1x: 163_{26}), *nū* 'teraz' (10x: 15_{1}, 81_{17}, 189_{19}).

Częsty jest przyimek *ažu* 'za' (18x), charakterystyczny dla terenów wschdnioauksztockich, rzadziej występuje przyimek *už* (8x). Lecz w formacjach przedrostkowych częściej wystąpi postać *už* (77x) niż *ažu* (43x).

91 W tekście *Ewangelii* 1647 roku do strony 84 są używane obie formy spójnika – *bat* (18x) i *bet* (18x), lecz w dalszej jego części występuje już tylko forma *bet* (ogółem 55x).

Język wydania *Ewangelie polskie y litewskie* 1647 przypisywanego anonimowemu tłumaczowi

Pisownia i cechy językowe ostatnich siedmiu perykop w tym wydaniu zasadniczo się nie różnią od perykop, napisanych przez J. Jachnowicza, lecz występują też niektóre różnice. Wśród nich należy wymienić następujące[92]:

1) użycie grafemu <ę>, np.: *ßwętes* 208_{2-3}, 208_{5};
2) użycie grafemu <ß> w wyrazie *dešimtis* (w tekście J. Jachnowicza – *deś(s)imtis*), np.: *deßimti* 202_{25}, *deßimtim* 202_{27};
3) konsekwentna pisownia podwojonego długiego <ſ> w formie gen. pl. zaimka osobowego *jūs* (w tekście Jachnowicza – *iuſu*), np.: *iuſſu* 202_{6}, 205_{28}, 207_{20};
4) podwojone litery dla oddawania samogłosek długich, np.: *iira* 210_{12}, *buut* 202_{4}, nom. pl. *ruudis* 203_{9}, 209_{14}, gen. *liguu* 206_{24}; rzadziej w taki sposób są zaznaczane wydłużone samogłoski, np.: *uuȝdangoi* 209_{4-5}, *tuur* 203_{8}, *neiißkaſa* 209_{16};
5) użycie grafemu <w> dla oznaczania dźwięku [u] na końcu, np.: *ſakaw* 208_{19};
6) końcówka <oi> iness. sg. rzeczowników rodzaju żeńskiego (w tekście J. Jachnowicza – <oy>), np.: *garboi* 204_{10}, *dienoi* 207_{26-27}, 211_{10-11}, *kurioi* 208_{4};
7) przedrostek *at* w czasownikach zaczynających się na spółgłoski *t, d*, np.: *atduos* 204_{12};
8) wariant przedrostka *užu-*, np.: *vȝuſiȝada* 203_{18}, *vȝugiedȝius* 207_{22};
9) połączenia tautosylabiczne typu *an*, np.: *kantribei* 206_{6}, *amȝinai* 211_{18-19};
10) kilka przypadków dzukowania, kiedy zamiast miękkich *t, d* (**tj, *dj*) przed *ie* występują *c, dz*, np.: *vȝugiedȝius* 207_{22}, *priciks* 205_{14};
11) formy nom. pl. zaimków pytajnych oraz względnych rodz. męskiego (*kuriey* 206_{21}, 206_{24-25}, 207_{14}); forma nom. sg. zaimka wskazującego rodzaju żeńskiego *Toi* (210_{11});
12) użycie spójnika *bet* (204_{21}, 205_{5}, 209_{3}, 211_{1});
13) użycie spójnika *idant* (202_{12}, 206_{22}, 208_{16}, 208_{24}) obok tylko jednokrotnie użytej formy *adunt* (202_{10});
14) polskie spójniki *abowiem* i *bo* tłumaczone jako *net* (w tekście J. Jachnowicza – *nes*) (202_{5-9}, 204_{1-5}, 204_{8-11}, 209_{17-20});
15) brak oboczności leksykalnych w części przypisywanej anonimowemu tłumaczowi.

92 Zob. też Zinkevičius 1971, 153–167.

Forma wydania i zasady opracowania tekstu

Niniejsze wydanie *Ewangelii* 1647 roku jest wydaniem *dokumentalnym*. Toteż ma ono na celu przekazanie w sposób najbardziej dokładny oryginalnej postaci zabytku. Drukowany oryginał jest, jak już była mowa wyżej, jedynym znanym, zachowanym dotychczas egzemplarzem pierwszego wydania *Ewangelii*. Niniejsza publikacja pomoże uchronić to unikum przed zaginięciem, zachęci naukowców różnych dziedzin do dalszych badań nad zabytkiem.

Podstawową formą publikacji jest publikacja faksymile[93]. Jednocześnie do wydania zostały dołączone dokładne odpisy tekstu polskiego i litewskiego, w których zachowana jest oryginalna pisownia dokumentu, znaki diakrytyczne, punktuacja, układ wersetów, kustosze. Ponieważ w oryginale strony nie są numerowane, w odpisie zostały one ponumerowane poczynając od strony tytułowej.

Błędy popełnione przez zecera są omawiane w przypisach. Znaki przypisu są umieszczone w tekście podstawowym, na końcu zaś strony, pod tekstem podstawowym, są komentowane wybrane fragmenty oryginału. Tekst polski nie jest komentowany. W aparacie tekstologicznym[94] są omawiane usterki, które się pojawiły z winy drukarni lub wskutek zniszczenia zabytku, podawane są opuszczone przy przenoszeniu wyrazów znaki, słowa mało czytelne, czy też błędnie złożone, zniekształcenia tekstu, błędnie wskazane rozdziały Biblii.

Słabo widoczne i nieczytelne litery są odtwarzane i podawane w nawiasach-klamrach, litery całkiem opuszczone przez zecera - w nawiasach kwadratowych. Do przenoszenia wyrazów jest stosowany znak przenoszenia (-) lub znak równości (=). Przypadki, kiedy na miejscu znaku przenoszenia została złożona kropka lub kreska pochyła (/), są traktowane jako błąd składu i wtedy jest podawany komentarz, że w tekście brak znaku przenoszenia.

Dość często w tekście polskim i litewskim małą literą jest zaczęte nowe zdanie, występujące po znaku zapytania, zdanie zaś po dwukropku – dużą literą. Takie przypadki nie są komentowane. Odzwierciedlają one starszą normę interpunkcyjną. Na przykład, przy pomocy dwukropka w dawnych rękopisach oznaczano koniec linijki, nieco później – podział na periody. Stosowano takie znaki w księgach kościelnych, Biblii, bowiem miały one ogromne znaczenie dla oratorów i kaznodziei. Znaki przestankowe były przeznaczone w większości dla osoby głośno wygłaszającej tekst i wskazywały, w jakim miejscu i na jak długo trzeba się zatrzymać[95].

93 Zob. szczegółowiej Paulius Subačius, *Tekstologija. Teorija ir praktikos gairės*, Vilnius: „Aidai", 2001, 27–29.

94 Pojęcie *aparat* jest tu rozumiane szeroko – jest to część książki wydrukowana osobno, lecz związana z wydawanym tekstem.

95 Więcej zob. Juozas Abaravičius, *Skyrybos stilistika*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2002, 113, 62; Maria Juda, *Pismo drukowane w Polsce XV–XVIII wieku*, Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2001, 328-331.

Jednasylabowe wyrazy pomocnicze w *Ewangeliach* dość rzadko są pisane łącznie z wyrazami po nich następującymi (*fumanim* 46_1, *iʒnauio* 57_{23}). Lecz takie wersje zapisu nie są poprawiane, bowiem w XVI–XVII wieku nie była jeszcze ustalona norma w zakresie pisowni łącznej lub rozłącznej.

W drukowanym tekście nie zawsze są dobrze widoczne znaki diakrytyczne umieszczone nad literami <a>, <c>, <s>, <z> oraz kreseczka oznaczająca twarde [l]. Najwięcej takich niejasności jest w tekście polskim. W takich przypadkach, kiedy niewyraźnie zaznaczony diakrytyk należało uzupełnić, posługiwano się ówczesnymi zasadami ortograficznymi, mimo że nie były one jeszcze ostatecznie skodyfikowane (Burzywoda)[96], wydaniem *Ewangelii* 1674 roku[97] oraz wydaniem *Nowego Testamentu* J. Wujka[98] z 1593 roku.

Imiona własne w tekście ewangelii są pisane dużą literą i tylko czasami – małą. Toteż napisane małą literą nazwy własne są omawiane w komentarzach i poprawiane. Konsekwentnie dużą literą jest pisany wyraz *Bóg*, za wyjątkiem jednego przypadku (112_{25}), który jest poprawiony.

Z prawej strony, przy tekście podstawowym, cyframi arabskimi są zaznaczone wersety z Biblii (wykorzystano w tym celu wydanie Nestle-Alando)[99]. Na końcu książki jest umieszczony indeks wersetów z Biblii.

Jako dodatek do książki jest załączone cyfrowe faksymile i komputerowa wersja wydania[100].

Tłumaczyła Krystyna Rutkowska

96 Urszula Burzywoda, Danuta Ostaszewska, Artur Rejter, Mirosława Siuciak, *Polszczyzna XVII wieku. Stan i przeobrażenia*, Katowice: Śląsk, 2002, 27–71.

97 [Jaknavičius, Jonas,] *EWANGELIE POLSKIE Y LITEWSKIE. Ták* NIEDZIELNE *Iáko y* WSZYTKICH SWIĄT, *Ktore w kośćiele Katholickim, według Rzymskiego porządku przez cały Rok czytaią.* WILNÆ. Typis Academicis Soc: IESV, 1674.

98 Władysław Smereka, *Nowy Testament w przekładzie Ks. Dr Iakuba Wuika T. J. z roku 1593*, Kraków: Polskie Towarzystwo Teologiczne, 1966.

99 Nestle-Aland, *Novum Testamentum Latine*, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1992.

100 W najbliższym czasie ukaże się też indeks wyrazów *Ewangelie polskie y litewskie* J. Jachnowicza 1647 roku.

Jonas Jaknavičius' 1647 *Ewangelie polskie y litewskie*

Summary

Among the illustrious personages of the seventeenth century Grand Duchy of Lithuania, the Jesuit priest Jonas Jaknavičius (1589–1668) is gaining increasing recognition. He was a homilist, an educator, and a linguist who was also active in the Counter-Reformation. Jaknavičius was the first person to translate Catholic Gospels into Lithuanian thus making a major contribution to Lithuanian culture.

Bibliographies most often list the following of his Lithuanian books (though no one of these has survived to our days):

1. *Euangelia aucta in vſum Concionatorum* (1637);
2. *Inſtitutiones et Cantiones pro Confraternitate S. Iſidori* (1639);
3. *Cantiones Catechiſticae* (1638);
4. *Libellum precatorium pro Confraternitate Vilnenſi Corporis Chriſti* (1630);
5. *Historia passionis Christi punctatim animae devotae per 3 libros et capita exposita* (1655).

The only work by Jaknavičius that has come down to us is his 1647 *Ewangelie polskie y litewskie*, which was printed at the Vilnius Academy press. These seventeenth-century Gospels were republished on many occasions (1674, 1679, and 1690). These are the most important texts in the possession of the Vilnius bishopric. Jaknavičius' translated Gospels along with works by Mikalojus Daukša and Konstantinas Sirvydas are the cornerstones of Lithuanian writing.

The *Ewangelie polskie y litewskie* of 1647 is a monument to the Eastern variant of the written language used by the Vilnius bish-

opric. Unfortunately, only a single copy of this publication has survived and now it's in the possession of the library of the Kaunas Technology University (signature – C 72772).

The copy bears the original markings of its past owners: the Jesuit college of Kražiai (hand inscription); the Vilnius Public Library (bookplate); the library of Vilnius University (stamp, no inventory number); the library of Kaunas Polytechnic (stamp); and the library of Kaunas Antanas Sniečkus Polytechnic (stamp).

The book lacks a flyleaf; when one turns the cover one immediately sees the full-title page of the 1647 *Ewangelie polskie y litewskie.* At the end of this work, a single blank page has been inserted, which is then followed by a second separate book: *RITVALE SACRAMENTORVM, AC ALIARVM ECCLESIÆ CÆREMONIARVM.* Ex Rituali, iuxta decretum Synodi Prouinc: Petricouien: edito, de promptum, ad vniformem Ecclefiarum Regni Polon: & M. Ducatus Lith. vſum. inſuper aliquibus auctum. *Cum ſcitu & Permiſſu Officii.* VILNÆ Typis Acad: Soc: IESV A. D. MDCXLVIII.

This second book is followed by five blank pages and two pages containing hand-written texts on confession in Polish (*Powſzechna spowiedz*); then another empty page and, finally, twelve hand-written pages in Latin till the end of the book. These pages contain eleven sacramental prayers in Latin intended for the blessing of holy items (mostly of those used during the liturgy).

Ewangelie polskie y litewskie is comprised of two parts. The first (1_1–137_{11}) encompasses Gospels from the first Sunday of Advent (Lk 21,25–33) to the twenty-fourth Sunday after Whitsunday (Mt 24,15–35). The second (139_1–211_{25}), consisting of Gospels, is intended for various feasts and lesser celebrations, staring with a pericope dedicated for the feast of Saint Andreas (Mt 4,18–22), and ending with an excerpt for Funeral Day (Jn 11,21–27).

The 1647 copy contains 103 pericopes: 37 from the Gospel according to Matthew; 36 from the Gospel according to Luke; 26 from the Gospel according to John, and four from the Gospel according to Mark.

This publication of the 1647 *Ewangelie polskie y litewskie* is intended as a documentary edition with a precise-as-possible rendition of the original. It aims to prevent a unique publication from disappearing and should encourage scholars from various disciplines to study it further.

The principle form of this documentary edition involves facsimile reproductions. As well, precise Polish and Lithuanian language transcriptions are presented: these are faithful to the original scripts, diacritical marks, punctuation, line-order and custodes.

The Polish text has not been annotated. The typesetters' errors of the Lithuanian text are indicated in the footnotes. The textual apparatus indicates blank spaces in the text which appeared because of specific defects of the press or because of the wear and tear of the source document, including missing letters, words that are difficult to read or that were incorrectly set and other deviations in the text. Incorrect references to passages in the Bible have been indicated. Badly printed characters and others that are difficult to decipher have been extrapolated and are indicated using braces. Letters that were not printed at all are shown in angle brackets.

Passages from the Bible are indicated to the right of the main text using arabic numerals. The book is appended with an index indicating Biblical places.

The book comes with a compact disc containing a digital facsimile of the 1647 *Ewangelie polskie y litewskie* as well as an electronic version of the documentary edition text.

Ewangelie polskie
y litewskie

EWANGELIE

POLSKIE Y LITEWSKIE.

NA NIEDZIELE
pierwſzą Adwentu,
5 Ewangelia v Luka-
ſza ś w Rozdz: 21.

WON cʒás.
Mowił Ie=
ʒus vcʒniom
10 ſwoim: Będą ʒnáki
ná ſłońcu / y kśięʒy=
cu / y gwiaʒdach: á
na ʒiemi vćiśnienie
narodow / dla ʒamie-
15 ßánia ßumu mor-
ſkiego / y náwáłno=
śći: ták iʒ Ludʒie
ſchnąć będą od ſtrá-
chu / y ocʒekawánia
20 tych rʒecʒy / ktore
będą prʒychodʒić ná
wßytek świát. Al=
bowiem mocy nie-
bieſkie wʒrußone bę-
25 bą. A tedy vyʒrʒą
Syná cʒłowiecʒego
prʒychodʒącego w

VNT PIRMOS NE=
delos Aduento Ewage[1]*-*
5 *lla*[2] *Luk. Padeimi* 21.

Anuo metu: Bi=
łoio wießpats
Ieʒus mokit[3]-
niump ſawo. ◇Bus ◇25
10 ʒinkłai vnt ſaułes /
ir meneſio / ir ʒwayʒ-
dʒiu / ir vnt ʒiames
priſpaudimas gimi=
niu / del ſumiśimo
15 vʒieima mariu ir
wilniu: ◇dʒiuſtunt ʒmo[4] ◇26
nemus nuog bay-
mes / ir łaukimo (tu
dayktu) kurie á=
20 tays vnt wiſo ſwie-
to. Nes galibes dun=
gaus paſiwiſkins:
◇ir tadu ißwis Sunu ◇27
ʒmogaus ataiunti
25 debeſiy / ſu galiby
didʒiu ir Maieſtotu

𝔄 2 obłoku

1 Eil. 4: turėtų būti *Ewange*
2 Eil. 5: turėtų būti *lia*
3 Eil. 8: turėtų būti *mokiti*
4 Eil. 16: trūksta kėlimo ženklo po *ʒmo*

obłoku / ʒ mocą y ʒ
Maieſtátem wielkim
A to gdy ſię dʒiáć
poczʒnie / pogłąday-
5 ćieẞ á podnoscie glo-
wy, wáẞe: boć ſię
prʒybliʒa odkupienie
waẞe. Y powiedʒiał
im podobieńſtwo:
10 Poyrʒyćie ná figę / y
ná wẞytkie drʒewá:
gdy iuʒ ʒ śiebie liſtki
wypuẞcʒáią / wiećie /
ʒec iuʒ bliſko ieſt lá-
15 to. Takʒe y wy / gdy
vyrʒyćie iʒ ſię to bę=
dʒie dʒiało / wiedʒ=
ćieẞ / ʒeć bliſko ieſt
kroleſtwo Boʒe. Ʒa-
20 prawdę mowię wam;
ʒec nie prʒeminie ten
to wiek / aʒ ſię wẞy-
tko ʒiśći: Niebo y ʒiemia prʒeminą: ale ſło=
wa moie nie prʒeminą.

✧O tiemus daykta= ✧28
mus pradeduntis /
weyʒdekite ir pakial-
kite gałwas iuſu:
5 nes iau artinas at=
pirkimas iuſu. ✧Ir ✧29
paſakie iemus pri-
liginimu. Weyʒde=
kite vnt figos / ir vnt
10 wiſu medʒiu: ✧kad iau ✧30
ſprogſtà / ʒinote iog
arti ira waſara. ✧Tei- ✧31
pági ir ius / kadu iʒ=
wiſite tai deduntis /
15 ʒinokite iog: arti irà
karaliſte Diewo ✧vʒ- ✧32
tieſu ſakau iumus /
iog ne praẞoks tò
gimine / net wiſa tai
20 iſipildis. ✧Dungus ir ✧33
ʒiame praeis / bet ʒo-
dʒiei mano nie praeis.

25 W Niedźiele wtorą
Adwentu, Ewangelia
v Mattheuſża ś. w
Rodz: 11.

Vnt vntros Nedelos
Adweto[1] *Ewangelia*
25 *Math. Pad.* 11;
Won

1 Eil. 24: turėtų būti *Adwento*

WON cʒas: Vſłyſʒawſʒy Ian w wię=
ʒieniu dʒiełá Chry=
ſtuſowe / poſławſʒy
dwu ʒ vcʒniow ſwó.
ich / rʒekł mu: Tyʒeś
ieſt on / ktory miał
prʒyść / cʒyli inſʒe-
go cʒekámy? A od=
powiedáiąc IEʒus
rʒekł im: Sʒedſʒy ó-
ʒnaymićie Ianowi
coś{ć}ie ſłyſʒeli y wi-
dʒieli. Slepi widʒą /
chromi chodʒą / trę̨=
dowáći biorą ocʒy-
śćienie / głuſʒy ſłyſʒą
vmarli ʒmartwych-
wſtáią / vbodʒy E-
wangelią prʒyimu-
ią. A błogoſławio-
ny ieſt / ktory ſię ʒe
mnie nie ʒ gorſʒy. A
gdy oni odeſʒli / po=
cʒął IEʒus mowić
(onym) rʒeſʒam o
Ianie. Coʒeśćie wy-

ANo[1] metu: ✧Iʒ= ✧2
girdis Ionas
turmoie (*kali-
ney*) darbus Chryſtuſo /
nuſiuntis du iʒg mo-
kitiniu ſawo / ✧tare iam[2] ✧3
Tugu eſsi / kurſai
turi atait / ergu ki-
to laukiame? ✧O at= ✧4
ſakidamas w. IE=
ʒus tare iemus: Nu=
ei apſakikite Ionuy
ku girdeiote ir regie=
iote. ✧Aklieii regi / ✧5
rayśieii waykśćioia /
raupuoti apćiſtiti
eſt / kurtiney girdi /
numirelei kielaſi iʒ
numiruſiu / vbagai
Ewangeliu priimdi=
neia: ✧ir pagirtas ✧6
ira kuriſai ne papi=
ktinſis manimp. ✧O ✧7
atſtoiuntiemus pra=
deio w. IEʒus biłot
miniump ape Ionu[3]
Ko iſʒeiot girion re=
gietu. Ar nindres

A 3 ſʒli

1 Eil. 1: turėtų būti *ANuo*
2 Eil. 6: nesurinktas skyrybos ženklas
3 Eil. 26: nesurinktas skyrybos ženklas

ʒli ná puʒczą wi-
dźieć? trzćinę chwie-
iącą ſię od wiátru?
Ale cośćie wyʒli wi-
5 dźieć? człowieka w
miękkie ʒaty obleczo-
nego? Oto ktorzy
miękkie ʒáty noʒą /
w domiech krolew=
10 ſkich ſą. Ale cośćie
wyʒli widźieć? Pro=
roka? Zaiſte powie-
dam wam / y więcey niż Proroká.
15 Boć ten ieſt / o kto-
rym nápiſano: Oto
ia poſyłam Anyołá
mego przed obli=
czem twoim / ktory
20 zgotuie grodę twą przed tobą.

ſiubioiunćios nuog
weio? ✧Bet iʒeio- ✧8
te regietu. Zmo=
gaus ʒwełnaiś ru-
5 bais apwiłkto? ʒitai
kurie ʒwełnus ru=
bus neśioia / namuo-
ſe karaliu eſti. ✧Bet ✧9
kogi iʒeiote regietu?
10 Pranaʒo? vźtieſu
ſakau iumus / ir dau=
gieſn neg Pranaʒo.
✧Nes taſai ira / ape ✧10
kuri paraʒita. Szi-
15 tai aʒ ſiunćiu Ange-
łu mano / pirm wey=
do tawo / kurſái ſu-
gatawis kialu tawo /
pokim tawis.

W Niedźielę Trze=
ćią Adwentu, Ewan=
gel: v Iana ś. Rod. 1.

20 *Vnt Trećios Nedelos*
Adwento Ewangelia
Ioan. cap: 1.

WON czas: Po=
25 ſłáli Zydowie z
Ieruzalem. Kapła=

ANuo metu: ✧Nu= ✧19
ſiunte Zyday iźgi
25 Ieruzalem Knnigus[1]
ny y

1 Eil. 25: turėtų būti *Kunigus*

ny y Lewity do Ia=
na / aby go ʒopyta=
li / ktoś ty ieſt? Y
wyʒnał / á nie ʒáprʒał:
5 á wyʒnał / ʒem ia
nie ieſt Chryſtus Y
ſpytali go: Coś tedy?
Ieſteś ty Eliaſʒ? Y
rʒekł: Nie ieſtem.
10 Ieſteś ty Prorok? Y
odpowiedʒiał; Nie.
Rrʒekli mu tedy: Kto
ʒeś ieſt / ʒebychmy da-
li odpowiedʒ / tym
15 ktorʒy nas poſłali? Co
powiedaſʒ o ſobie?
Rʒekł: Iam głos
wołaiącego ná pu=
ſʒcʒy: Proſtuyćie
20 drogę Pańſką / iá-
ko powiedʒiáł Eʒá=
iaſʒ Prorok. A ći co
byli poſłani / byli ʒ
Phariſʒeuſʒow. Y
25 pytali go / á mowili
mu: Cʒemuʒ tedy
krʒćiſʒ / ieśliʒeś ty

ir Lewitus Ionop /
adunt kłauſtu io: kas
tu eſsi? ✧Ir iʒpaʒi- ✧20
no o ne vʒgine: ir iʒ[1]
5 paʒino / iog neeſmi
aſʒ Chryſtus: ✧Ir ✧21
kłauſe io? kaſgi ta=
du? Elias eſsi tu?
Ir tare. Ne eſmi /
10 Pranaſʒas eſsigutu?
Ir adſakie[2]. Ne. ✧Ta[3] ✧22
re tadu iam. Kaſ-
gi eſsi / adunt atſa=
kimu duotume tiemus
15 kurie mus atſiunte?
ku ſakai ape ſawi pa-
ti? ✧Tare. Aſʒ bałſas ✧23
ſʒaukiunćio girioi: tay-
ſikite kialiu wieſʒpa=
20 ties kaip paſakie Iſa-
ias pranaſʒas. ✧O ku= ✧24
rie buwo atſiuſti / bu=
wo iʒ Phariſeuſʒu.
✧Ir kłauſe io / ir ta- ✧25
25 re iam. Kodrinag
krikſtii / iey tu nei
eſsi Chryſtus / ne-

A 4 nie

1 Eil. 4: trūksta kėlimo ženklo po *iʒ*
2 Eil. 11: turėtų būti *atſakie*
3 Eil. 11: trūksta kėlimo ženklo po *Ta*

nie ieſt Chryſtus / áni
Eliaß / áni Prorok?
Odpowiedʒiáł im
Ian / mowiąc: Iać
5 krʒcʒę wodą: ále w
pośrʒodku was ſtá=
nał / ktorego wy nie
ʒnaćie. Tenći ieſt /
ktory ʒa mną prʒyi-
10 dʒie / ktory prʒede-
mną był: ktoregom
ia niegodʒień / żebym
roʒwiąʒał rʒemyk v
trʒewiká iego. Toć ſię
15 dʒiało w Bethániey
ʒá Iordanem / kędy
Ián krʒćił.

W Niedźielę Czwar
tą Adwentu Ewāgel
20 v Luka: ś. Rozd. 4.

ROku piętna=
ſtego Pano=
wánia Tybe=
riußá Ceſarʒa / gdy
25 Pontſki Piłat ſka=
roſtą był Iudſkim /
á Herod Tetrarchą

Pranaßás? ✧Atſakie ✧26
iemus Ionas / tari[1]
damas. Aß krikßti-
iu wundeniu / bet
5 widuy iuſu ſtoios /
kurio ius ne ʒinote.
✧Taſai ira / kurſai po- ✧27
man atais / kurſai
pirma manis buwo[2]
10 Kurio aß neeſmi
wertas adunt ißʒ=
megśćio dirʒieli ap-
ſiawimo io. ✧Tai de= ✧28
ios Bethanioy vż
15 Iordano / kur Io=
nas krikſtiio.

Vnt Ketwirtos Nede-
los Adwento Ewange-
lia Luk: cap. 4[3].

20 ✧ MEtuoſe pin= ✧1
ktuoſe liekuo-
ſe wießpata-
wimo Tiberiußo Cie=
ſoriaus / kad Pont-
25 ſkas Piłotas ſtora=
ſto buwo Iudeas /
Galilei

1 Eil. 2: trūksta kėlimo ženklo po *tari*
2 Eil. 9: trūksta skyrybos ženklo
3 Eil. 19: klaidingai nurodytas Evangelijos pagal Luką skyrius, turėtų būti *3*

Gáliléyſkim / á Phi-
lip brat iego Tetrar-
chą Itureyſkim y
Trachonitſkiey kra=
iny / á Liźáńiaß A-
bileńſkim Tetrár=
chą / zá Arcyká-
płanow Annaßa y
Kaiphaßá: ſtáło
ſię ſłowo Pańſkie
do Iana Zácharya-
ßowego ſyna ńá pu=
ßczy. Y przyßedł do
wßytkiey krainy (le=
żącey nad Iorda=
nem / opowiedaiąc
chrzeſt pokuty ná
odpußczenie grze=
chow / iako nápi-
ſano w Kśięgách
mow Izáiaßa Pro=
rok{á}: Głos wołá=
iącego na pußczy.
Gotuyćie drogę
Pańſką / czyńcie
proſte śćießki iego.
Każda dolina będźie
napełniona: á każda

o Herodas Tetrar=
chu Galileos / o Phi=
lippas brolis io te=
trarchu Itureos ir
Trakonitidos ßalies /
o Liſanias tetrar-
chu Abilinos / ✧kad ✧2
buwo Wiſkupais
Anośius ir Kaipho-
śius: ſtoios żodis
wießpaties Ionop
Zachariaśiaus ſunáu[1]
ſp girioy. ✧Ir áta= ✧3
io ingi wiſu ßali Ior=
dano / apſakidamas
krikßtimu gáyłeimo /
vnt átłeydimo nuſi=
deimu: ✧kaip para= ✧4
ßita ira knigoſe żo=
dźiu Iſaiośiaus Pra[2]
naßo: Bałſas ßau-
kinćio girioy: Ga-
tawikite kieliu wieß-
paties / tieſus da=
rikite takus io. ✧Wi[3] ✧5
ſokias kłonis bus
papilditas / ir wi-
ſokias kałnas ir kał=

𝔄 5 gora

1 Eil. 12: trūksta kėlimo ženklo po *funáu*
2 Eil. 20: trūksta kėlimo ženklo po *Pra*
3 Eil. 25: trūksta kėlimo ženklo po *Wi*

gor{á} y pagorek poni=
żon będźie. Y (miey=
ſcá) krzywe ſie wy=
proſtuią / á drogi o-
5 ſtre sſtaną ſię bitemi.
Y ogląda wſzelkie ćia=
ło zbáwienie Boże.

Ná pierwſzey Mſzey
Narodzenia Bożego
10 Ewangelia v Luka=
ſza ś. w. Rozdź: 2.

WON czás:
Wyſzedł de=
kret od Ce-
15 ſarza Auguſtá / aby
popiſano wſzytek
świat. Ten popis
pierwſzy / był od ſta=
roſty Syriyſkiego
20 Cyryná. Y śli wſzy-
ſcy / áby ſię popiſá=
li / każdy do miaſtá
ſwego. Szedł też y
Iozeph od Galile=
25 iey z miaſta Nazá=
rethu / do Iudſkiey

nelis bus pażemin-
tas; ir bus kray=
wos wietos tieſio=
mis / o áſztras kielas
5 pramintás. ✧Ir iżwis ✧6
wiſokias kunas iżga=
nimu Diewo.

Vnt Dienos Vżgimi-
mo ſunaus Diewo E-
10 *wangelia Luk:*
cap. 2.

✧ANuo metu / iſzeio ✧1
iſakimás niog[1]
Cieſoráus Auguſto /
15 adunt butu para=
ſzitas / wiſas świe=
tas. ✧Tas paraſzas ✧2
pirmas buwo nuog
ſtoraſtos Syrios Cy=
20 rino. ✧Ir eio wiſi ✧3
paraśinetus / kiek=
wienas ingi mieſtu
ſáwo. ✧Ir nueio ir ✧4
Iozephas nuog Ga=
25 lileos iżgi mieſto
Nazareth / ingi że-
żiemiey /

1 Eil. 13: turėtų būti *nuog*

ʒiemiey do miáſtá
Dawidowego / kto=
re ʒową Bethleem:
prʒeto iʒ był ʒ domu
5 y pokolenia Dawi-
dowego: áby był
popiſan ʒ Maryą
poslubioną ſobie mał
ʒonką (ktorá była)
10 brʒemienną. sſtało=
ſię: gdy tám byli-
wypełniły ſię dni
áby porodʒił{á} Sy=
na ſwego pierwo-
15 rodnego / á vwinęłá
go w pieluſzki / y po=
łoʒyłá go we ʒłobie:
iʒ mieyſcá dla nich nie
było w goſpodʒie.
20 A byli paſterʒe w
teyʒe krainie cʒuią-
cy / y ſtrʒegący no=
cne ſtraʒe nad trʒo=
dą ſwoią. A oto /
25 Anyoł Páńſki ſt{á}=
nał wedla nich: a ia
ſność Boʒą ʒewſząd

my Iudos / ing mie-
ſtu Dowido / kuri
wadina Bethleem:
todrin iog buwo iʒ
5 namu ir gimines
Dowido / ✧adunt bu- ✧5
tu paraśitas ſu Ma[1]
riu paſawintu ſaw
moterim / kuri bu=
10 wo nesćiu. ✧Ir tikos ✧6
kad tinay buwo / iʒ-
pildes dienos / ádunt
pagimditu. ✧Ir pagim.[2] ✧7
de ſunu ſawo pirmági[3]
15 mi / ir ſuwiſte gi wi-
ſtikłais / ir padeio gi
prakarty: iog ne
bowo[4] iemis wie-
tos pádwarioy. ✧Ir ✧8
20 buwo piemenes ta=
iaigi ſzáiliy[5] / kurie
iuteio ir ſergeio ſar[6]
gibas nakties vnt
ſtodo ſawo. ✧O ſzitay ✧9
25 Angełas Wieſzpa-
ties ſtoios pas iuos /
ir świeſibe Diewo
ie o-

1 Eil. 7: trūksta kėlimo ženklo po *Ma*
2 Eil. 13: vietoj kėlimo ženklo surinktas taškas
3 Eil. 14: trūksta kėlimo ženklo po *pirmági*
4 Eil. 18: turėtų būti *buwo*
5 Eil. 21: turėtų būti *ſzáliy*
6 Eil. 22: trūksta kėlimo ženklo po *far*

ie oświećiłá: y vlę=
kli ſię boiáʒnią wiel=
ką. Y rʒekł im An=
yoł. Nie boyćie ſię
5 Bo oto opowiedam
wam weſele wiel=
kie / ktore będʒie
wßytkiemu ludowi:
iʒ̇ ſię wam dʒiś ná-
10 rodʒił ʒbawićiel / kto-
ry ieſt Chryſtus Pan /
w mieśćie Dawi-
dowym. A ten wám
(dáie) ʒnák: ʒnay-
15 dʒiećie niemowiątko
vwinione w pielu-
ßki / y położone w
ʒ̇łobie. A nátych=
miaſt (ʒ onym) An=
20 yołem prʒybyło wie=
le ʒaſtępow niebie=
ſkich / chwalących
Bogá y mowiących:
Chwała ná wyſoko=
25 śći Bogu: á ná ʒie=
mi pokoy ludʒiom
dobrey wo[l]ey.

apświete iuos / ir nu-
ſigundo didʒiu iʒgu-
śćiu. ✧Ir tare iemus ✧10
Angełas: Nebiioki=
5 tes. Nes ßitay ap=
ſakau iumus dʒiaug=
ſmu didi / kurſai bus
wiſiemus ʒ̇monemus:
✧iog gime iumus siu ✧11
10 dienu Iʒganitoias /
kurſai ira Chryſtus
wießpats mieſty Do-
wido. ✧O tás iu= ✧12
mus ʒ̇inkłas: Ráſ=
15 ſite wáykieli wi=
ſtikłais ſuwiſtitu ir
padetu prakarti. ✧Ir ✧13
tuoiaus ſtoios ſu
Angełu daugibe ká=
20 rio dungaus garbi[1]
nunćiu Diewa / ir
biłunćiu: ✧Garba ✧14
vnt aukßtibiu Die-
wuy / o vnt ʒiemes
25 pakaius ʒ̇monemus
giero noro.

Ná

1 Eil. 20: trūksta kėlimo ženklo po *garbi*

Ná wtorey Mſzey, ktora bywa o świtaniu, Euangelia, v Lu kaſza ś. w. Roż= dźiale 2.

WON cʒás: Páſterʒe (o= ni) mowili ieden do drugiego: Podʒmy aʒ do Be= thleemá / a oglądaymy to ſłowo / kto= re ſię sſtało / kto= re nam Pán oʒnay= mił. Y prʒyſʒli kwá= piąc ſię / Y náleʒli Máryą y Ioʒepha / y niemowiątko leʒące we ʒłobie. Y vyrʒá= wſʒy / dowiedʒieli ſię o ſłowie / ktore im było powiedʒiáno o dʒiećiątku onym. A wſʒyſcy ktorʒy to ſłyſʒeli / dʒiwowali ſię / y temu / co do nich Páſterʒe mowi= li. Lecʒ Marya te

Vnt Vntros Miśios kuri eſti auſʒtunt Ewangelia dienoy vżgimimo Sunans[1] *Diewo Luk. cap.* 2.

ANVO metu: ✧15 ✧Piemenes biłoio terp ſáwis[2] Eykime ing Bethle- em / ir dabokimes tam ʒodʒiuy / kurſay ſtoios / kuri wieſʒpats parode mumus. ✧16 ✧Ir ataio ſkubindámies ir rado Mariu ir Ioʒephu ir waykie= li paguldítu pra= karty[3] ✧17 ✧O iʒwidi dá= ſiʒinoio ape ʒodi / kurſai buwo pa- ſakitas iemus ape waykieli anu. ✧18 ✧Ir wiſi kurie girdeio / ſtebeios / ir tam / ku piemenes iemus ſakie. ✧19 ✧O Maria a= ʒułaykie wiſus ʒo- dʒis[4] tuos muſtida= wſʒytkie

1 Eil. 4: turėtų būti *Sunaus*
2 Eil. 8: nesurinktas skyrybos ženklas
3 Eil. 18: nesurinktas taškas
4 Eil. 28: turėtų būti *dʒius*

wƺytkie rzeczy zachowáłá / vważaiąc ię w ſercu ſwoim. Y wrocili ſię páſterze 5 wyſławiaiąc y chwaląc Boga / że wƺytkiego co ſłyƺeli y widzieli / iáko im powiedziano było.

10 Ná Trzeciey Mſzey
Euangelia v Iana ś.
w *Rozdź.* 1.

NA początku było Słowo: 15 á Słowo było v Boga: á Bogiem było (ono) Słowo. Toc było ná początku v Bo- 20 ga. Wƺytko ſię przez nie ſtáło: á bez niego nic ſię nie ſtáło / co ſię ſtało. W nim był ży- 25 wot: a żywot był światłością ludzi: a światłość w cię-

ma śirdiy ſáwo. ✧Ir ✧20 ſugrižo piemenes gar[1] bindami ir laupſindami Diewu wi- 5 ſami ku girdeio ir regieio / kaip buwo iiemus paſakita.

Vnt Trećios Miśios
vżgimimo ſunaus Die=
10 *wo Ewangelia Ioan:*
cap. 1.

✧VNt pradžios ✧1 buwo Zodis / á Zodis buwo 15 Diewiep / o Diewas buwo Zodis. ✧Táſai buwo vnt pradžios Diewiep. ✧Wiſi dayktay per gi ſto- ✧2 ✧3 20 ios. ✧Iump buwo ✧4 giwenimas / o giwenimas buwo świe[2] / ſibe żmoniu / ✧o ✧5 świeſibe tumſibeſe 25 žiba / o tumſibes ios neapieme. ✧Buwo ✧6

mnośćiách

1 Eil. 2: trūksta kėlimo ženklo po *gar*
2 Eil. 22: trūksta kėlimo ženklo po *świe*

mnośćiách świeći:
á ćięmnośći iey nie
ogarnęły. Był
cʒłowiek poſłány od
5 Bogá / ktoremu i-
mię było Ian. Ten
prʒyſʒedł ná świáde=
ctwo: aby świád-
cʒył o światłośći /
10 áby prʒeʒen wſʒy-
ſcy wierʒyli. Nie-
był ći on światło-
śćią; ale iʒby świád-
cʒył o świátłośći. By=
15 łać świátłość pra=
wdʒiwa / ktora o=
świecá wſʒelkiego
cʒłowieká na ten
świat prʒychodʒą-
20 cego: Na świećie
był: á świat ieſt
vcʒynion prʒeʒeń: a
świát go nie po-
ʒnał. Prʒyſʒedł do
25 ſwey włáſnośći: á
ſwoiſʒ go nie prʒy-
ięli. Lecʒ ktorʒy=
kolwiek prʒyięli go

ʒmogus nuog Die-
wo ſiuſtas kuriam
wárdas buwo Io=
nas. ✧Taſai átaio ✧7
5 vnt świećimo / á=
dunt świećiimu iʒ-
duotu ape świeſiby
adunt wiſi tikietu
per gi. ✧Ne buwo ii= ✧8
10 ſai świeſibe / bet á=
dunt swiećiimu iʒ-
duotu ápe świeſiby.
✧Buwo świeſibe ti= ✧9
krá / kuri apświećia
15 wiſoki ʒmogu atá-
iunti vnt to ſwieto.
✧Vnt ſwieto buwo / ✧10
ir świetas per gi pa[1]
daritas ira / o ſwie=
20 tas io ne paʒino. ✧ſa[2]= ✧11
wump ataio / o ſa=
wieii io neprieme ✧o- ✧12
kiek iu prieme gi /
dawe iiemus galiby
25 ſtotis ſunumis Die-
wo / tiemus / kuie[3]=
tiki ing wárdu io.
✧Kurie nie iʒ kráuio / ✧13
tym

1 Eil. 18: trūksta kėlimo ženklo po *pa*
2 Eil. 20: turėtų būti *Sa*
3 Eil. 26: turėtų būti *kurie*

tym dał moc áby ſię
ſstali ſynami Bożẏ=
mi: tym ktorzy wie-
rzą w imię iego. Kto=
5 rzy nie ze krwie ani z
woley ćiáłá / áni z
woley męża: ale z
Bogá ſię národził.
A Słowo (ono) ćiá=
10 łem ſię ſstało / y mie=
ſzkało miedzy nami
(y widźieliſmy chwałę iego / chwałę iáko
iednorodzonego od Oyca) pełne łaſki y pra=
wdy.

niey iż noro kuno /
ney iż noro wiro /
bet iż Diewo vżgi-
mi irá. ✧Ir Zodis ✧14
5 kunu ſtoios / ir gi-
weno terp muſu / ir
regieiome gárbu io /
garbu kaip wiena=
gimio nuog Tewo
10 pilnu miliſtos ir tie.[1]
ſios.

15 W Niedźielę po Bo-
żym Narodzeniu E=
uangelia v Lukaſza
ś. w Rozdź. 2.

Vut[2] Pirmos Nedelos
po vżgimimuy Wieſzpa[3]
ties, Ewangelia
15 *Luk. cap. 2.*

WON czás:
20 Iozeph y
Matka Ie-
zuſowá dźiwowáli ſię
temu co o nim mo-
wiono. Y błogo=
25 ſławił im Symeon/
y rzekł do Máriey
mátki iego: Oto tē
położon ieſt ná v-

ANuo metu: ✧Io= ✧33
zaphas ir Má=
ria motiná Iezaus /
ſtebeios tiems dáy=
20 ktams / kurie bu-
wo ſakiti ape ii. ✧Ir ✧34
páſzłowino iiemus
Simeonas / ir tare
Marioſp Motinoſp
25 io. Sitai padetás
pod /

1 Eil. 10: vietoj kėlimo ženklo surinktas taškas
2 Eil. 12: turėtų būti *Vnt*
3 Eil. 13: trūksta kėlimo ženklo po *Wieſzpa*

pád / y ná powſtá-
nie wielu ich w I-
ʒraelu / y ná ʒnak
prʒećiw ktoremu
5 mowić będą (y du-
ße twą włáſną
prʒeniknie mieczʒ)
áby myśli ʒ wiela
ſerc były obiáwio=
10 ne. Byłá teʒ Anna
Prorokini / corká
Fanuelowá / ʒ po=
kolenia Aſer: tá by=
łá bárʒo podeßła w
15 lećiech / á śiedm lat
ʒ̇yłá ʒ męʒ̇em ſwym /
od pánieńſtwá ſwe=
go. A tá byłá wdo=
wą áʒ̇ do lat ośm-
20 dʒ́ieśiąt y cʒterech:
ktora nie odchadʒá-
łá ʒ kośćiołá / po-
ſtámi y modlitwá-
mi ſłuʒąc (Bogu)
25 we dnie y w nocy.
Tá teʒ̇ / oneyʒ̇e
godʒ́iny naßedßy
chwaliłá Pana: y

ira taſai vnt nupuo=
limo ir vnt prikieli=
mo daugio Iſrae=
li / ir vnt ʒ̇inkło /
5 kuriam prießtaraus[1]
✧Ir tawo paćios du- ✧35
śiu pereis kaławi=
as / adunt apſireyk=
ßtu iʒgi daugio śir-
10 dʒiu dumos. ✧Ir bu- ✧36
wo Anna Pranaśi-
ne / dukte Phanue-
lo iʒ gimines Aſſer /
to buwo łabai ſena /
15 ir giweno ſu wiru
ſawo ſeptinelis me-
tus nuog mergi-
ſtes ſawo. ✧Ir to na= ✧37
ßłe iki aßtuonioms
20 deśimtims metu ir
kietwirtiemus / ku-
ri ne ißeio iʒ baʒni-
ćios / páſnikais ir
małdoms tarnauda=
25 ma Diewui nakti ir
dienu. ✧Ir ta anaiigi ✧38
wałunday atáius
iʒpaʒino wießpati /

B powie-

1 Eil. 5: nesurinktas taškas

powiedałá o nim
wſzytkim ktorzy o=
czekawáli odkupie
nia Izraelſkiego. A
5 gdy wykonali wſzy=
tko według zakonu
Pańſkiego / wroći=
li ſię do Gálileiey /
do Názarethu mia=
10 ſta ſwego. A dźiećie
roſło y vmácniało
ſię: nápełnione mą-
dro{ś}ći / á laſka Bo-
ża byłá w nim.

15 W dźień Nowego
Lata, Euangelia: v
Łukaſza ś. 2.

A Gdy ſię ſpeł=
niło ośm dni /
20 iżby obrzezá=
no dźiećiątko: ná=
zwano ieſt imie ie=
go I E Z V S: Kto=
re było mi{á}nowano
25 od Anyoła / pierwey
niżli ſię w {ż}ywoćie
poczęło.

ir ſakie ape ii wiſie-
mus / kurie łaukie
atpirkimo Iſraelo.
✧A kad iżpilde wis ✧39
5 pagal zokano wieſz[1]
paties / ſugrizo ing
Galileiu / ingi mieſtu
ſawo Nazarethu.
✧A bernelis augo / ir ✧40
10 ſtiprinos / piłnas
iſzminties / ir mili=
ſta Diewo buwo
iamy.

Vnt dienos nauiu me-
15 *tu, Ewaugelia*[2]
Luk: 2.

A Nuo metu /
✧kad iſipilde a- ✧21
ſztuonias die-
20 nas / adunt butu ber[3]
nelis apipiauſtitas /
pramintas wardas
io buwo Iezus / kur=
ſai buwo pramintas
25 nuog Anielo pirm
neg żywaty praſi-
deio.

W dźień

1 Eil. 5. trūksta kėlimo ženklo po *wieſz*
2 Eil. 15: turėtų būti *Ewangelia*
3 Eil. 20: trūksta kėlimo ženklo po *ber*

W dźień trzech Krolow, Ewange: v Mattheuſza ś. w Rozd. 2.

GDy ſię národźił IEzus w Bethlehemie Iudſkim we dni Heroda krolá: oto Mędrcy ze wſchodu Słońca przybyli do Ierozolimy / mowiąc: Gdźie ieſt ktory ſię národźił Krol Zydowſki? Abowiem widźieliſmy gwiazdę iego / ná wſchod ſłońca y przyiacháliſmy pokłonić ſię iemu. Co gdy vſłyſzał krol Herod / za. trwożył ſię / y wſzytka Ierozolima znim Y zebrawſzy wſzytkie Arcykapłany / y Doktory ludu / dowiádował ſię od

Vnt triiu Karalu Ewangelia, Matheuſzo cap: 2.

✧KAD vżgime IEzus Bethleeme Iudos dienoſe Herodo Karalaus: sitay iſz[1] mintingi nuog vżtekieimo ſaułes ataio Ierozolymán ✧bi łodami. Kur ira / kurſai gime karalus Zydu? Nes regieiome żwayzdy io vnt vżtekieimo ſaułes ir ataiom pokłoniotis iam. ✧A izgirdis karalus Herodas nuſimine (iſigunda) ir wiſa Ieroſolima ſu iuo. ✧Ir ſurinkis wiſſus wiriauſius Kunigus ir daktarus zmoniu daſiżinodineio nuog iu / kur tureio Chrynich

✧1 ✧2 ✧3 ✧4

B 2

[1] Eil. 8: trūksta kėlimo ženklo po *iſz*

nich gdʒie ſię miáł
Chryſtus národʒić.
A oni mu rʒekli /
W Bethehemie Iud
5 ſkim. Bo ták ieſt
napiſano prʒeʒ Pro=
roká: Y ty Be-
thlehemie ʒ̇iemio
Iudſka / ʒ ʒ̇adney
10 miáry nie ieſtes ná-
podleyſʒy miedʒy
kśiąʒ̇ęty Iudſkimi.
ábowiem ʒ ćiebie wy
nidʒie wodʒ / ktory
15 bedʒie rʒądʒił lud
moy Iʒraelſki. Te=
ty Herod weʒwa=
wſʒy potaiemnie o=
nych Mędrcow: pil=
20 nie ſię wywiado=
wał od nich cʒáſu /
ktorego ſię im gwia=
ʒdá vkaʒała / Y po-
ſławſʒy ie do Be-
25 thlehema / rʒekł:
Idʒcie á wywiaduy
ćie ſię pilno o dʒie=
ćiątku: a gdy nay=

ſtus vʒgimt? ✧A anis ✧5
tare iam. Bethlee=
me Iudos. Nes
teip ira paraśita per
5 pranaſʒu. ✧Ir tu Be= ✧6
thleem ʒ̇iame Iu-
dos / nieku budu ne
eſsi maʒ̇iauſia terp
kunigaykśćiu Iu=
10 dos / nes iʒ tawis i=
ſʒeys kunigaykſʒtis /
kurſai waldʒios ʒ̇mo[1]
nemis mano Iʒra=
ela. ✧Tadu Hero- ✧7
15 das páwadinis ſłap-
tems Iſʒmintingus
pilniei kłauſes nuog
iu meto ʒ̇waiʒdes /
kuri iiemus paſiro-
20 de. ✧Ir ſiuſdamas ✧8
iuos ing Bethleem
tare. Eykite a kłau=
ſkites gierai ape
Berneli / á kad ra-
25 ſite / duokite mań
ʒ̇inu / adunt ir aſʒ
atais paſikłoniośia
iam. ✧kurie[2] iʒkłauſi ✧9
dʒiećie

1 Eil. 12: trūksta kėlimo ženklo po *ʒ̇mo*
2 Eil. 28: turėtų būti *Kurie*

dʒiećie / o ʒnaymićie
mi / abym y ia prʒy=
iachawſʒy pokłonił
ſię iemu: Ktorʒy
5 wyſłuchawſʒy kro=
la poiachali. A oto
gwiaʒda ktorą wi-
dʒieli ná wſchod
słońca / prowadʒiłá
10 ie / áʒ prʒyſʒedſʒy
ſtánęłá nad (miey=
ſcem) gdʒie było
dʒiećiątko. A vy=
ʒrʒawſʒy gwiaʒdę /
15 vradowali ſię rádo=
śćią bárʒo wielką.
Y wſʒedſʒy w dom /
naleʒli dʒiećiątko
ʒ Márią matką ie-
20 go / y vpadſʒy po=
kłonili ſię iemu: a o-
tworʒywſʒy ſkarby
ſwe / ofiárowali mu
dary: ʒłoto / kád{ʒ}i=
25 dło / y mirę. A ná-
pomnieni we ſnie / áby ſię do Heroda nie
wracali / inſʒą drogą wroćili ſię do krainy
ſwoiey.

karalaus nueio. A
śitai ʒwayʒde / ku=
riu buwo iʒwidi vnt
vʒtekieimo ſaułes /
5 eio pirmiu / net a-
taius ſtoios vnt
wietos / kur buwo
bernelis. ✧A iʒwidi ✧10
ʒwayʒdy dʒiaugies
10 dʒiaukſmu łabai di-
dʒiu. ✧Ir inei namu/[1] ✧11
oſna rado berneli
ſu Mariu motinu
io / ir puoły pokło=
15 nioios iam / ir at[2]
weri ſtarbus[3] ſawo /
afierowoio iam do=
wanas / auxu / ka-
diłu ir myrrhu. ✧A ✧12
20 iiemy atſakimu ſa-
pny / adunt ne ſu=
griʒtu Herodop /
kitu kielu ſugriʒo
ing ſʒali ſawo.

B 3 W

1 Eil. 11: vietoj / turėtų būti kėlimo ženklas
2 Eil. 15: trūksta kėlimo ženklo po *at*
3 Eil. 16: turėtų būti *ſkarbus*

W Niedźielę 1. po trzech Krolach, Ewang. v Lukaſza ś. w Rozdź. 2.

5 GDY iuʒ był Ieʒus we dwunaśćie leciech / gdy oni wſtąpili do Ieru=
10 ʒalem wedle ʒwy= cʒaiu świętá / a ſkō= cʒywßy dni gdy ſię wracáli / ʒoſtało dʒiećię Ieʒus w Ie=
15 ruʒalem: á nie oba- cʒyli rodʒicy iego. A mniemáiąc ʒe on był wtowarʒyſtwie ußli dʒień drogi / y
20 ßukali go miedʒy krewnymi y ʒnáio= memi. A nie nálaʒ= ßy / wroćili ſię do Ieruʒalem / ßuka-
25 iąc go. Y sſtáło ſię po trʒech dniách / na leʒli go w Kośćie= le śiedʒącego w po=

Vut[1] *Pirmos Nedelos, po trims Karalams Ewangelia Lukaß.* 2.

5 ✧ KAd buwo Ie[2]ʒus dwilikos metu / eiunt ✧42 iiemus ing Ieroʒo= limu / pagal budo
10 dienos ßwintos / ✧ir ✧43 po iʒpilditoms die- noms griʒtunt / pa= ſiliko bernelis Ieʒus Ieroſolimoy / ir ne-
15 pamate gimditoiey io. ✧A taridamies ii ✧44 aſunti draugiey / eio dienu kielo / ir ießko= io io terp giminetu
20 paʒiſtamuiu. ✧A ne ✧45 radi ſugriʒo ing Ie- ruſalem ießkodami io. ✧Ir ſtoios po ✧46 trims dienoms rado
25 ii baʒnićioy beſedin= ti widui Daktaru kłauſunti ir kłau- ſiunti iu. ✧A ſtebeios ✧47

śrʒodku

1 Eil. 1: turėtų būti *Vnt*
2 Eil. 5: trūksta kėlimo ženklo po *Ie*

śrzodku Doktorow
á on ich ſłucha y
pyta ich. A zdu-
miewáli ſię wſzyſcy /
5 ktorzy go ſłuchali /
rozumowi y odpo-
wiedziom iego. A vy=
zrzawſzy (go) wiel=
cé ſię zdziwili. Y
10 rzekła ku niemu ma-
tká iego: Synu /
przecześ nam tak v-
czynił? oto Oćiec
twoy y ia żałoſni ſzu=
15 kaliſmy cię. Y rzekł
do nich: Czemużeś=
ćie mię ſzuk{á}li? Nie-
wiedzieliśćie / iż te=
mi rzeczami ktore
20 ſą Oycá mego iam
ſię báwić powinień?
A oni nie zrozumieli
tego ſłowa ktore im
mowił. Y poſzedł z
25 nimi / y przyſzedł do
Nazarethu: á był
im poddany. Lecz
mátka iego wſzytkię

wiſi / kurie io kłau-
ſe / iſzmanimuy ir
atſakimams io. ✧Ir ✧48
regiedami ſtebeios.
5 Ir tare iop motina
io. Sunau ku mums
teip padarey? śitai
tewas tawo / ir aſz
gayłedami ieſzkoiam
10 tawis[1] ✧Ir tare iump[2] ✧49
Kas ira iog manis
ieſzkoiot / nežinoiot
iog tuoſe (dayktuo=
ſe) kurie ira Tewo
15 mano / reykia man
but? ✧A iie ne ſupra- ✧50
to żodzio / kuri biło-
io iump. ✧Ir nuoeio[3] ✧51
ſu ieys / ir ataio ing
20 Nazareth: ir buwo
iiemus paduotas. A
motina io ázułaykie
wiſus żodzius tuos
śirdiy ſawo. ✧A Ie- ✧52
25 zus dauginos (au-
ga) iſzmintiy / ir au-
gime (metuoſe) ir
miliſtoy Diewiep ir

B 4 matká

1 Eil. 10: nesurinktas taškas
2 Eil. 10: nesurinktas skyrybos ženklas
3 Eil. 18: turėtų būti *nueio*

te słowa záchowałá w sercu swym. A Iezus się pomnazał w mądrośći / y we wzrośćie / y w łásce v Bogá y v ludzi.

zmonese.

5 W Niedźiele 2. po trzech Krołach E=uangelia v Iana ś. w Rozd. 2.

Vnt vntros Nedelos, po trims Karalums Ewangelia Iono ś. 2. 5

W On czás: 10 Były gody małzeńskie w Kanie Galiley=skiey: a byłá tam má tka IEzusowa. We= 15 zwany tez był y Ie-zus / y vczniowie iego ná gody. A gdy nie stało Wina / rzekłá matká Iezu- 20 sowá / do niego: Wi=na niemaią. Y rzekł iey Iezus: Co mnie z tobą niewiásto? Ieszcze nie przy- 25 szłá godzijná moiá. Rzekła mátka iego sługom. Cokolwiek wam rzecze / to czyń=

ANuo metu: ✧swodba buwo Kanay Gali=leos / ir buwo moti- 10 na Iezaus tinay. ✧Pa[1] kwiestas teipag bu-wo ir Iezus ir moki=tiniey / io vnt swod=bos. ✧A kad ne teko 15 wino / taria motina Iezaus iop. Wino ne turi. ✧Ir tarie iey Iezus. Kas mań ir taw zmona? Dabar 20 notaio adina (walā=dá) mano. ✧Tariá motina io tarnams. Ku norint taris iums / padarikite. ✧A 25 buwo tinai iz ákmie=ćie

✧1 ✧2 ✧3 ✧4 ✧5 ✧6

1 Eil. 10: truksta kėlimo ženklo po *Pa*

ćie. Y było tám
ʒeść ſtągiew ka-
miennych / według
oczyśćiánia Zydow
5 ſkie° poſtawionych /
biorących w ſię ka=
żda dwie álbo trzy
wiadra. Rrzekł im
Iezus: Napełnićie
10 te ſtągwie wodą. Y
nápełnili ie áż do
wierzchu: Y rzekł im
Iezus: Cierpayćieʒ
teraz / á donieśćie
15 przełożonemu weſe=
la. Y donieśli. A gdy
ſkoʒtował przełożo-
ny / wody oney ktora
ſię ſtáłá winem / a
20 niewiedział ſkądby
było / lecz ſłudzy
wiedzieli / ktorzy
wodę czerpali: we=
zwał oblubieńca on
25 przełożony / y rzekł
mu: Káżdy cżło-
wiek pierwey dawa
wino dobre: A gdy

nio ſudai śieśi pa=
deti págal apćiſtii=
mo żydu / kurioſn
tilpo du aba tris
5 wiedray. ✧Tare iie= ✧7
mus IEzus: Pri[1]
pilkite ſudus wun=
denim. Ir pripi=
łe iuos ſklidinus.
10 ✧Ir tarie iiemus Ie- ✧8
zus. Semkite nu / ir
neʒkite vżweyzde-
toiu ſwodbos[2] Ir
nuneśie[3] ✧A kad para[4] ✧9
15 gawo vżweyzdeto=
ias ſwodbos wun-
denio winan per-
maynito / ir nežino=
io iʒgi kur butu eſ=
20 ſus / bat tarnay żi-
noio / kurie ſeme
wundeni / pawadi-
na iaunikio vżweyʒ[5]
detoias ſwodbos / ✧ir ✧10
25 tarie iam. Kiekwie-
nas żmogus pirm
gieru winu padoſt /
A kad paſigieria /
podleyʒe

b 5

1 Eil. 6: trūksta kėlimo ženklo po *Pri*
2 Eil. 13: nesurinktas taškas
3 Eil. 14: nesurinktas taškas
4 Eil. 14: trūksta kėlimo ženklo po *para*
5 Eil. 23: turėtų būti *vżweyz-*

ſobie? podpiią / tedy
podleyſʒe. A tyś do=
bre wino ʒáchował
áʒ do tego cʒáſu. Ten
5 początek cudow v=
cʒynił Ieʒus w Ka=
nie Galileyſkiey / y
okaʒał chwałę ſwą /
y vwierʒyli weń vcʒ=
10 niowie iego.

W Niedżielę 3. po
trzech Krolach E-
Ewangelia v Matth
ś w Rozd. 8.

15 WOn cʒás: Gdy
ſſtąpił Ieʒus
ʒ gory ſʒły ʒa nim
wielkie rʒeſʒe. A oto
trędowaty prʒyſʒed-
20 ſʒy pokłonił ſię mu /
mowiąc: Panie / ieśli
chceſʒ / moʒeſʒ mię o=
cʒyśćić Y ściągną=
wſʒy Ieʒus rękę /
25 dotknął ſię go / mo=
wiąc: Chcę / bądʒ
ocʒyśćion. Y był
ʒaraʒem ocʒyśćion

tadu tu kuris ira
płákieſnis[1] A tu aʒu[2]
łaykiey gieru winu
ikśiołay. ✧Tu padare ✧11
5 pradʒiu ʒinkłu Ie=
ʒus Kanay Galile=
os / ir apreyſʒkie gar=
bu ſáwo. Ir intikieio
ing ii mokitiney io.

10 *Vnt Trećios Nedelos*
po trims Karalums
Eu: Mattheuſʒo. 8.

ANuo metu. ✧Kad ✧1
nuʒingie Ieʒus
15 nuog kałno / eio pa=
ſkuy ii minios dides[3]
✧A śitay raupuotas ✧2
prieis kłonioios iam
biłodamas. Wieſʒpa[4]
20 tie / iey nori / gali ma=
ni apćiſtit. ✧Ir iʒtieſis ✧3
runku Ieʒus / paſili-
teio io taridamas:
Noriu / buk ćiſtas.
25 Ir tuoiaus ápćiſtiti
buwo raupai io. ✧Ir ✧4
trąd

1 Eil. 2: nesurinktas skyrybos ženklas
2 Eil. 2: trūksta kėlimo ženklo po *aʒu*
3 Eil. 16: nesurinktas taškas
4 Eil. 19: trūksta kėlimo ženklo po *Wieſʒpa*

trąd iego. Y rzekł
mu Iezus: Patrz á=
byś nikomu (tego)
niepowiedał: ále
5 idź: vkaż się kápła=
nowi: y ofiaruẏ dar
ktory przykazał
Moyżeß ná świa-
dectwo im. A gdy
10 wßedł do Káphar-
naum / przyßedl
do niego Rotmistrz /
proßąc go / mowiąc:
Panie / sługa moy
15 leżẏ w domu po-
wietrzem rußony /
y srodze vtrapiony.
Y rzekł mu Iezus:
Ia przyidę / á v-
20 zdrowię go. Y od
powiedáiąc Rot-
mistrz / rzekł: Panie
nie iestem god{ź}ien
ábyś wßedł pod
25 dách moy: ále tylko
rzekni słowem / á bę-
dźie vzdrowion słu-
gá moy. Boćiem y

tare iā Iezus. Wey-
zdek adunt niekam
nesakitumey to: bet
eyk parodikis ku-
5 niguy: ir afierawok
dowanu / kuriu lie-
pe Moyżeśius vnt
świećiimo (*ludimo*)
iiemus. ✧A kad ieio ✧5
10 ing Kapharnaum /
ataio iop śimtini-
kas práśidamas io
✧ir biłodams. Wieß= ✧6
patie tarnas mano
15 guli namie parali=
żium negalis / ir
sunkiei mućiias
(*maytinas*): ✧Ir tare ✧7
iam Iezus. Aß a=
20 taysiu / iżgidisiu ii.
✧A atsakidamas sim- ✧8
tinikas tare. Wie-
ßpatie neesmi wer=
tas / adunt ieytu-
25 mey po stogu mano
tiktai tarik żodi / á
bus iżgiditas tar-
nas mano. ✧Nes ir ✧9
ia iest

ia ieſt cʒłowiek pod
władʒą poſtáwio=
ny / máiący pod ſo-
bą ʒołnierʒe / y mo-
5 wię temu: Idź / a i=
dʒie: á drugiemu:
chodź / á prʒychodʒi.
á ſłudʒe moiemu:
cʒyń to / á cʒyni. A v=
10 ſłyſzawſzy to Ieʒus /
dʒiwowáł ſię / y
rʒekł tym ktorʒy ſzli
ʒa nim: Zapráwdę
wam powiadam /
15 nie nalaʒłem ták
wielkiey wiary w
Iʒraelu. A powia-
dam wam / iż wiele
ich ʒe wſchodu ſłoń=
20 cá y z ʒáchodu prʒy=
idą / y vśiędą z Abrá
hámem y Iʒáákiem
y Iakobem w kro-
leſtwie niebieſkim: á
25 ſynowie kroleſtwá
będą wyrʒuceni w
ćiemnośći ʒewnę-
trʒne: tám będʒie
płácʒ y z grʒytánie

aſz żmogus eſmi / po
waldżiu eſſus (*paſta*[1]
titas[2] turis po ſawim
karieywius / ir ta=
5 riu tam eik / ir eit / ir
kitam eykś / ir á
ataik / ir tarnuy ma=
no / darik tai ir da-
ro. ✧A iżgirdis tai Ie- ✧10
10 ʒus ſtebeios / ir pa-
ſkuy ſawi eiuntiems
tare. Vżtieſu ſakau
iums / ne radau teip
didżio tikieimo I-
15 ʒraeliy. ✧A ſakau ✧11
iums / iog daug
nuog vżtekiemo[3] ir
vſiłeydimo ſaułes
atais / ir ſeſis ſu A-
20 brahamu / Iſaaku
ir Iakobu karali-
ſtey dungaus. ✧A ✧12
ſunus karaliſtes
bus iſzmeſti tumſi-
25 beſn wirſzutineſn /
tinai bus werkſmas
ir grieżimas duntu.
✧Ir tare Ieʒus ſim- ✧13
ʒebow

1 Eil. 2: trūksta kėlimo ženklo po *paſta*
2 Eil. 3: turėtų būti *ti-tas)*
3 Eil. 17: turėtų būti *vżtekieimo*

ʒebow. Y rʒekł Ie-
ʒus Rotmiſtrʒowi:
Idʒ á iákoś vwie-
rʒył / nieći ſię sſtá-
5 nie. Y oʒdrowiał
ſługá teyże godʒiny /

W Niedźiele 4. po
trzech Krolach E-
uangel. v Matthe:
10 ś. w Rozd: 8.

W On cʒás: Gdy
IEʒus wſtą-
pił w łodʒ / weſzli
ʒá nim vcʒniowie
15 iego. A oto wʒruſze-
nie wielkie sſtáło
ſię ná morʒu / ták iʒ
wały łodʒ okrywa-
ły / á on ſpał. Y
20 prʒyſtąpili k niemu
vcʒniowie iego / y o-
bud{ʒ}ili go / mowiąc:
Pánie ʒachoway
nas / giniemyć. Y
25 rʒekł im Ieʒus:
Cʒemużeśćie boiá-
ʒliwi / máłowierni?
Tedy wſtáwſzy ro=

tinikuy. Eyk ir kaip
intikieiei / tegul ſto=
ias tawi. Ir ſwey[1]
ku ſtoios (*paſweyka*)
5 tarnas anay wa-
łunday (*adinay*.)

Vnt kietwirtos Nede[2]
los po trims Kara-
lums Ewangel.
10 *Mattheuſz. 8.*

A Nuo metu. ✧Kad ✧23
Ieʒus ineio eldi-
ian / eio paſkuy ii
mokitiney io. ✧A śi= ✧24
15 tai pawiſkinimas
ſtoios marioſe / teip
kad (iog) eldia wil-
niomis vʒdingies
(*vżleios*) á anas mie[3]
20 goio. ✧Ir prieio mo- ✧25
kitiniey io / ir pabu=
dino ii taridami.
Wieſzpatie giałbek
mus / prapuołame
25 (*żuwame*)[4] ✧Ir tare ✧26
iiemus[5] Kám biio-
tes maʒatikiey *mażo*
tikieimo? Tadu kiełys
ſkaʒał

1 Eil. 3: trūksta kėlimo ženklo po *ſwey*
2 Eil. 7: trūksta kėlimo ženklo po *Nede*
3 Eil. 19: trūksta kėlimo ženklo po *mie*
4 Eil. 25: nesurinktas taškas
5 Eil. 26: nesurinktas skyrybos ženklas

ſkazał wiatrom / y morzu / y sſtało ſię vćiſzenie wielkie. A ludźie ſię dźiwowali. mowiąc: Iakiż to ieſt / że mu y wiatry / y morze ſą poſłuſzne.

iſakie weiams ir ma[1] rioms / ir ſtoios nutilimas didis. ✧A żmones ſtebeios biłodami / kokſay tas ira / iog weiey ir ma[2] rios kłauſo io. ✧27

W Niedźiele 5. potrzech Krolach
Euang: v Matth: ś. w Rozdż: *13.*

Vnt pinktos Nedelos *po trims Karalums*
Ewangelia Matth: cap: *31*[3]

WOn czas: Mowił Iezus vczniom ſwym to podobieńſtwo. Podobne ieſt kroleſtwo niebieſkie człowiekowi śieiącemu dobre náśienie ná roley ſwey. A gdy ludźie ſpali / przyſzedł nieprzyiaćiel iego / y náśiał kąkolu miedzy pſzenicą / y odſzedł. A gdy vroſłá trawa / y owoc vczyniłá: tedy ſię po=

ANuo metu. ✧Paſakie Iezus mokitiniams ſawo tu priliginimu. Priliginta ira Karaliſte dungaus żmoguy / kurſai paſeio gieru ſekłu vnt dirwos ſawo. ✧A kád miegoio żmones / ataio nieprietelus io / ir vżſeio kukalus widuy kwiečiu / ir pareio. ✧A kad vżaugo *iżdigo* żołe / ir wayſiu padare / tadu ✧24 ✧25 ✧26

kazał

1 Eil. 1: trūksta kėlimo ženklo po *ma*
2 Eil. 6: trūksta kėlimo ženklo po *ma*
3 Eil. 11: turėtų būti *13*

kaʒał y kąkol. A
prʒyſtąpiwßy ſłudʒy
goſpodarſcy / rʒekli
mu: Pánie / iʒàliś
nie pośiał dobrego
náśienia ná roli two
iey? Skąd tedy ką=
kol ma. Y rʒekł
im: Nieprʒyiaʒny
cʒłowiek to vcʒynił.
A ſłudʒy mu rʒekli:
Chceßʒe iʒ poydʒie=
my y ʒbierʒemy go?
A on rʒekł / Nie:
byśćie ſnadʒ ʒbierá-
iąc kąkol / niewy-
korʒenili ʒaraʒ ʒ nim
y pßenice Dopuść=
ćie oboygu ſpołu
rość / áʒ do ʒniwá:
A cʒáſu ʒniwa rʒekę
ʒeńcom: ʒbierʒćie
pierwey kąkol / á
ʒwiąʒcie go w ſnop-
ki ku ſpaleniu: A
pßenicę ʒgromadʒćie
do gumna moiego.

páſirode ir kukaley.
✧Ir prieii tarnai ✧27
Wießpaties *Gaſpa-*
darias[1], *Sieyminiko,*
tare iam. Wießpa=
tie / Negu gieru ſe-
kłu paſeiey vnt dir=
wos tawo? Iʒkur-
gi tur kukalus? ✧Ir ✧28
tare iiemus. Neprie[2]
telus ʒmogus tai pa=
dare. A tarnai tare
iam. Nori eyſime iʒ[3]
rauſime iuos *ſurink-*
ſime? ✧Ir tare. Ne / ✧29
adunt artes *nekas*
raudami kukalus / ne
iß rau{t}umite / ſuieys
draugie ir kwiećiu.
✧Perłeyſkite abeiems ✧30
augt ik piumeni piu[4]
kley / piuti á metu
piumenies kalbeſiu
piaweiams: ſurinki=
te iuos peduoſn vnt
ſudeginimo / á kwie-
ćius ſukraukite kło-
nan mano.

W

1 Eil. 4: turėtų būti *dariaus*
2 Eil. 10: trūksta kėlimo ženklo po *Neprie*
3 Eil. 13: trūksta kėlimo ženklo po *iʒ*
4 Eil. 21: trūksta kėlimo ženklo po *piu*

W Niedżiełe 6. po trzech Krolach, Ewangel. v Matth: ś. w Rozdź: *13.*

5 WOn cząs: Mowił Iezus rzeʒam to podobieńſtwo: Podobne ieſt kroleſtwo niebieſkie ʒiarnu gorczycznemu: ktore wʒiąwʒy człowiek wśiał ná roli ſwoiey: ktore námnieyʒeć ieſt ze wʒego na śienia: ále kiedy vrośćie / więtʒe ieſt ze wʒech ʒioł ogromnych: y sſtawa ſię drzewem ták iż przychodzą ptacy powietrzni / y mieʒkaią na gáłązkach iego. Inʒe podobieńſtwo powiedʒiał im: Podobne ieſt kroleſtwo niebieſkie / kwaſowi / ktory wʒiąwʒy

Vut[1] *śieʒtos Nedelos po trims Karalums Ewangelia Matteuʒ. 13.*

5 ANuo metu. ✧31 Páſakie Iezus minioms tu priliginimu. Priliginta ira karaliſte dungaus gruduy garćićios / kuri iemis ʒmogus paſeio vnt dirwos ſawo / ✧32 kurſai maʒiauſias ira tieſa iʒgi wiſu ſekłu *ſemenu*[2] A kad vʒauga dideſnis eſti aʒu wiſas ʒo[3] łes ir ſtoios medʒiu / teip iog paukśćiey dungaus (horo) átait / ir giwena vnt ʒáku io. ✧33 Kitu pri[4] liginimu paſakie iie.[5] mus. Priliginta ira karaliſte dungaus rukʒti / kuriu iemus ʒmona paſłepe *ażurawgie*

niewiáſtá

1 Eil. 1: turėtų būti *Vnt*
2 Eil. 15: nesurinktas skyrybos ženklas
3 Eil. 17: trūksta kėlimo ženklo po *ʒo*
4 Eil. 22: trūksta kėlimo ženklo po *pri*
5 Eil. 23: vietoj kėlimo ženklo surinktas taškas

niewiáſtá ʒákryłá
we trʒy miáry mą-
ki / áʒ̇ wƺytka ſkwa=
śniałá. To wƺytko
5 mowił Ieʒus prʒeʒ
podobieńſtwa do
rʒeƺey: á krom po-
dobieńſtwa nie mo-
wił im: áby ſię wy=
10 pełniło to / co ieſt
rʒecʒono prʒeʒ Pro-
roká mowiącego:
Otworʒę vſtá moie
w prʒypowieśćiach
15 opowiem ſkryte rʒe-
cʒy od ʒałoʒenia
świátá.

W Niedźiele ſtáre-
go Mięſopuſtu, E-
20 wangelia v Matth:
ś. w Rozdź. 20

WON cʒás: Mowił Ie-
ʒus vcʒniō
25 ſwoim to podobień=
ſtwo: Podobne ieſt
kroleſtwo niebieſkie
cʒłowiekowi go-
ſpodarʒowi / kto=

C

triſe mieroſe miłtu /
net *pokoley* ſurugo
wiſa. ✧Tái wis kał-
beio Ieʒus prieʒ̇o=
5 dʒ̇iuoſe miniump /
á be prieʒ̇odʒ̇iu ne=
kałbeio iiemus / ✧a=
dunt iſipilditu kas
buwo paſakita per
10 Pranaƺu biłunti.
Atwerſiu naſrus
mano prieʒ̇odʒ̇iuo=
ſe / iʒ̇ſakiſiu áʒ̇u-
dingktus dayktus
15 nuog pradʒ̇ios ſwie-
to.

✧34 ✧35

*Vnt Nedelos Septin-
dešimteles wadina=
mos Ewangelia mat*[1]-
20 *theuƺ* 20

ANVO metu:
Paſakie IE-
ʒus mokiti=
niams ſawo tu prie-
25 ʒodi. ✧Priliginta ira
karaliſte dungaus
ʒ̇moguy gaſpadariuy
šieyminos wieƺpati.

✧1

ry w

1 Eil. 19: turėtų būti *Mat*

ry wyſzedł barzo rá=
no náymowáć ro-
botniki do winnice
ſwoiey. A zmowi=
5 wſzy ſię z robotni=
kami z groſza ná
dźień / poſłáł ie do
winnice ſwoiey. Y
wyſzedſzy o trzećiey
10 godźinie / vyzrałz
drugie ſtoiące ná
rynku prożnuiące /
y rzekł im: Idźćie
y wy do winnice mo
15 iey: á co będźie ſprá-
wiedliwa / dam wā
A oni poſzli. Y za=
śię wyſzedſzy o ſzo-
ſtey y dźiewiątey
20 god{ź}inie / tákże v-
czynił. A o iedena-
ſtey godźinie wy-
ſzedſzy / nalazł dru=
gie ſtoiące / y rzekł
25 im: Co tu ſtoićie ca=
ły dzień prożnuią-
cy? Rzekli mu: Iż
nas nikt nie náiął.

kurſai iſzeio łábai
vnkſti ſumditu dar-
biniku winićion ſa=
wo. ✧A ſudereis ſu ✧2
5 darbinikais iż gra=
śio dienos / nuſiun=
te iuos winićion ſa-
wo. ✧Ir iſzeis ape a- ✧3
dinu trećiu iżwido
10 kitus ſtoiunćius vnt
turgawićiu *tur-*
gaus dikus / ✧ir tare ✧4
iiemus. Eykite ir
ius winićion mano:
15 a kas teiſu bus (*kas*
priſieys) duoſiu iums[1]
✧A anis nueio: Ir ✧5
wel iſzeio ape śieſztu
ir dewintu adinu: ir
20 padare teipági. ✧A ✧6
ape deśimsu[2] lieku
iſzeio / ir rado kitus
ſtowinćius / ir ta-
ria iiemus. Kamćia
25 ſtowite per wiſu
dienu pateykaudami
(*diki*)[3] ✧Taria iā[4] Iog ✧7
niekas muſu ne pa-

Rzekł

1 Eil. 16: nesurinktas taškas
2 Eil. 21: turėtų būti *dešimtu*
3 Eil. 27: nesurinktas skyrybos ženklas
4 Eil. 27: nesurinktas skyrybos ženklas

Rzekł im: Idźcie y
wy do winnice mo=
iey. A gdy wieczor
przyszedł / rzekł Pan
5 winnice ſpráwcy
ſwemu: Zawołay
robotnikow / y od-
day im zapłátę / po=
czáwszy od oſtatnych
10 aż do pierwszych. A
gdy przyszli oni kto-
rzy o iedennaſtey
przyszli byli / wźięli
każdy po groszu:
15 Przyszedszy też y
pierwszy / mniemáli
żeby więcey wźiąć
mieli: ále wźięli y o=
ni káżdy po groszu:
20 A wziąwszy szemrá=
li przećiw goſpoda.
rzowi / mowiąc: Ci
oſteteczni iednę go=
dźinę robili: A vczy-
25 niłeś ie rownym
nam / ktorzyſmy nie
śli ćiężar dnia y v-
palenia? A on od=

ſumde. Taria iie-
mus. Eykite ir ius
winićion mano. ⟡A ⟡8
kad wakaras ataio
5 (*wełu bnwo*[1]) taria
Wieszpats winićios
vżweyzdetoiuy ſa-
wo. Wadink dār[2]
binikus / ir ataduok
10 iiemus ałgu / pra-
deis nuog paſku-
ćiauſiu iki pirmie=
mus. ⟡Kadu ataio ⟡9
tadu / kurie ape de=
15 śimtu lieku adinu
ataii buwo / ieme
po graśi. ⟡A ataii ir ⟡10
pirmieii tares iog
daugieſn ims / bet
20 ieme ir anis po gra=
śi. ⟡A imdami mur- ⟡11
meio priesz Gaſpa=
doriu *wieszpati* ⟡biło= ⟡12
dami. Tie paſkući=
25 auſiii[3] wienu adinu
dirbo: á ligus iuos
mums padarey / ku-
rie nešioiome ſun=

C 2 powie=

1 Eil. 5: turėtų būti *buwo*
2 Eil. 8: trūksta kėlimo ženklo po *dār*
3 Eil. 25: turėtų būti *ausieii*

powiedáiąc / rʒekł
iednemu ʒ nich: Prʒy
iaćielú nie cʒynięć
krʒywdy: A ʒáś ſię
5 ʒemną ʒa groſz nie
ʒmowił? Weʒmiſz
co twego ieſt / a idʒ.
Chcę teʒ y temu o-
ſtatecʒnemu dáć iá=
10 ko y tobie. Cʒyli mi
ſię nie godʒi vcʒynić
co chcę? Cʒyli oko
twoie ʒłośliwe ieſt
iʒem ia ieſt dobry?
15 Tákći oſtátecʒni /
będą pierwſzemi: á
pierwſzy / oſtátecʒy=
mi. Abowiem wie=
le ieſt weʒwánych:
20 ále mało wybra=
nych.

w Niedźielę przed
Mięſopuſty Ewan-
gelia v Lukaſza ś.
25 w Rozd: 8.

kumu dienos ir kar-
ſćio. ✧A anas atſaki- ✧13
damas wienam iʒ=
gi iu tare. Priete-
5 lau ne darau taw a=
bidos. Negu iʒ gra=
śio ſudereiey ſu ma-
nim. ✧Imk kas tawo ✧14
ira a eyk: A noriu
10 ir tam paſkućiauſiā
duot / kaip ir taw.
✧Aba ne dera mań / ✧15
ko noriu darit. Akis
gu tawo pikta ira
15 *żwayra ira* iog aſz
gieras eſmi? ✧Teip ✧16
bus paſkućiauſieii
pirmais / a pirmei
paſkućiauſieis.
20 Daug nes ira pawa=
dintuiu / amaʒa iſz[1]
rinktuiu.

Vnt Nedelos śieſzta=
deśimtines Ewangelia
25 *Luk: 8.*

Won

1 Eil. 21: trūksta kėlimo ženklo po *iſz*

W On czás: Gdy
ſię wielka rze=
ßa ſchodziłá / y z
miaſt kwapili ſię do
5 Iezuſa / rzekł przez
podobieńſtwo: Wy=
ßedł ten ktory śieie
śiać náśienie ſwo=
ie. A gdy śiał /
10 iedno vpadło podle
drogi / y podeptano
ieſt: á ptacy powie=
trzni pozobáli ie.
Drugie zaś vpadło
15 ná opokę: á wßczed=
ßy vſchło / iż nie mia
ło wilgotnośći Dru
gie też padło miedzy
ćiernie: á ſpołem w
20 zrozßy ćiernie zadu-
śiło ie. A drugie pa-
dło na ziemię dobrą:
á wßczedßy / vczyni=
ło owoc ſtokrotny.
25 To mowiąc / wo-
łał: Kto ma vßy
ku ſłuchaniu / nie=
chay ſłucha. Y

A Nuo metu: ✧Kad ✧4
dide minia ſuſi[1]
eydineio ir iżgi mie=
ſtu ſkubinos Ie-
5 zauſp / tare per pri-
liginimu: ✧Ißeio kur= ✧5
ſai ſeia / ſetu ſekłos
ſawo. Ir kad ſeio /
wiena puołá pas kie[2]
10 lu / ir paminta bu=
wo / ir paukśćiei dun[3]
gaus ſułeſe iu. ✧A ki= ✧6
ta puoła vnt vołos /
á iżdigus padziuwo /
15 iog ne tureio dregnu[4]
mo. ✧A kita puołá ✧7
terp erßkiećiu / a-
draugie iżdigi erßkie[5]
ćiei / nuſmelkie iu. ✧A ✧8
20 kita puołá vnt ziá=
mes geros / ir vżau=
gus padare wayſiu
simterioku. Tay bi-
łodamas ßaukie / kas
25 turi auſis vnt kłauſi[6]
mo / te kłauſai. ✧Ir ✧9

pytali

C 3

1 Eil. 2: trūksta kėlimo ženklo po *fuſi*
2 Eil. 9: trūksta kėlimo ženklo po *kie*
3 Eil. 11: trūksta kėlimo ženklo po *dun*
4 Eil. 15: trūksta kėlimo ženklo po *dregnu*
5 Eil. 18: trūksta kėlimo ženklo po *erßkie*
6 Eil. 25: trūksta kėlimo ženklo po *kłauſi*

pytali go vcʒnio-
wie iego / coby to ʒa
podobieńſtwo było.
Ktorym on rʒekł
5 Wamći dano po-
ʒnáć táiemnicę kro=
leſtwá Bożego / ále
innym prʒeʒ podo-
bieńſtwa: áby wi-
10 dʒąc nie widʒieli / á
ſłyſząc nie roʒumie-
li. Ieſt tedy to po=
dobieńſtwo: Naśie=
nie ieſt ſłowo Boże:
15 A ktorʒy podle dro=
gi / ćić ſą ktorʒy ſłu.
cháią / potym prʒy-
chodʒi dyabeł / y
wybiera ſłowá ʒ ſer=
20 cá ich / áby vwie=
rʒywſzy nie byli ʒbá=
wieni. Ktorʒy ʒaś
ná opokę / ći gdy v=
ſłyſzą / ż weſelem
25 prʒyimuią ſłowo:
á ći korʒenia nie
maią / iż do cʒaſu
wierʒą / á cʒáſu po-

kłauſe ii mokitiniey
io / kas tai butu da
priliginimas? ✧Ku= ✧10
riemus iis tare. Iu=
5 mus duota ira ży-
not paſłaptes kara=
liſtes Diewo / ákitie-
mus prieżodʒiuo=
ſe / adunt regieda=
10 mi ne regietu / ir
girdedami neiſzma-
nitu. ✧Ira tadu tas ✧11
priliginimas. ſekła[1]
ira żodis Diewo / ✧á ✧12
15 kurie pas kielu / śi=
tie ira / kurie kłau-
ſo / potam atait we=
linas / ir iſzima żodi
iʒ śirdies iu / adunt
20 tikiedami ne butu
iżganiti. ✧Nes kurie ✧13
vnt vołos / kurie
kad iżgirſtá / ſu
dʒiaugſmu priima
25 żodi / ir tie ſzaknies
ne turi / nes iki me-
tu tiki / á metu pa-
gundimo átſtoiá.

kuſy

1 Eil. 13: turėtų būti *Sekła*

kuſy odſtępuią. A ktore padło miedʒy ćiernie: ći ſą / ktorʒy ſłuchali / á odʒedʒy / od ſtarania y od bogáctẃ / y od roſkoʒy ʒywota bywáią ʒaduʒeni / y nie prʒynoʒą owocu. Lecʒ ktore ná ʒiemię dobrą: ći ſą / ktorʒy dobrym a v prʒeymym ſercem vſłyʒawʒy / ſłowo ʒatrʒymawáią / y owoc prʒynoʒą w ćierpliwośći.

✧14 ✧A kuri puołá erʒkie[1] ćiuoſn / tie ira / ku[2] rie kłauſo / ir nuog ſiełwartu ir turto ir megumu ʒywato eydami aʒuſmaugias *nuſmelkias* ir neatneʒa wayſiaus. ✧15 ✧A kuri puolá vnt gieros ʒiames / tie ira / kurie śirdiy gieroy ir gierauſioy / iʒgirdi ʒodi / aʒuturi / ir wayſiu ataneʒa kuntribey.

W Niedźiele Mięſopuſtną, Euangelia v Lukaſza ś. w Rozdziele 18.

Vnt Nedelos Ażugawimoſios Ewangelia Luk: 10[3].

W on cʒas: wʒiął IEʒus vcʒniow dwunaśćie / y rʒekł im: Oto wſtępuiemi do Ieruʒalem: á ſkończy ſię wʒytko co napiſa-

✧31 ANuo metu: ✧Ieme Ieʒus dwilika mokitiniu ſawo / ir tare iiemus. śitai[4] eyme ing Hieruʒalem / ir iſipildis wis kás paraśita ira

C 4 no ieſt

1 Eil. 1: trūksta kėlimo ženklo po *erʒkie*
2 Eil. 2: trūksta kėlimo ženklo po *ku*
3 Eil. 18: turėtų būti *18*
4 Eil. 22: turėtų būti *{S}itai* arba *{Sʒ}itai*

no ieſt prʒeʒ Pro-
roki o Sy{n}u cʒłu-
wiecʒym. Bo bę-
dʒie wydan Poga-
5 nom / y będʒie ná-
gráwan y vbicʒo-
wan y vplwan: á
vbicʒowawſʒy ʒá-
morduią go: á dnia
10 trʒećie° ʒmartwych
wſtanie. A oni tego
nic nieroʒumieli / y
było to ſłowo ʒá
kryte od nich: áni
15 wiedʒieli o cʒym
mowił. Y ſtáło ſię
gdy ſię prʒybliʒał
ku Ierichu / ślepy
niektory śiedʒiał
20 wedle drogi ʒebrʒąc.
A vſłyſʒawſʒy rʒeſʒą
prʒychodʒącą / py-
tał coby to było. Y
powiedʒieli mu / iʒ
25 IEʒus Náʒareńſki
mimo idʒie. Y ʒáwo
łał mowiąc: Ieʒu=
śie ſynu Dawidow

per pranaſʒus / ape
ſunu ʒmogaus. ✧Nes ✧32
bus iʒduotas paga-
namus / ir bus ap=
5 iuoktas / ir płaktas
ir ſuſpiauditas. ✧Ir ✧33
kad nupłaks / aʒu-
muſʒ ii / ir trećiu
dienu kielſis. ✧A anis ✧34
10 nieko to neiſʒmane /
ir buwo ʒodis taſai
paſłeptas nuog iu /
ir neiſʒmane kas kał[1]
beios. ✧Ir tikos kad ✧35
15 priſiartino Ieri=
chop / akłas neku=
ris ſedeio pas kielu
ełgdamaſis. ✧Ir kad ✧36
iʒgirdo miniu prae-
20 iunćiu / kłauſe kas
tai butu. ✧Ir tare ✧37
iám. Iog IEʒus
Naʒarenas praeyt.
✧Ir ſʒaukie tarida- ✧38
25 nas[2]. Ieʒau Su=
nau Dowido ſuſi=
milk vnt manis. ✧A ✧39
kurie pirm eio / ba=
ʒmiłuy

1 Eil. 13: trūksta kėlimo ženklo po *kał*
2 Eil. 25: turėtų būti *mas*

3miłuy ſię nádemną. A ći co ſzli w przod / ſukali nań aby milc3ał. Lec3 on tym więcey wo= łał: Synu Dawidow 3miłuy ſię nádemną. A IE3us ſtánąwſzy roſka3ał go przywieść do śiebie. A gdy ſię przybliżył / pytał go mowiąc: Co chceſz ábymći vc3ynił? A on powie dział: Pánie / abych przeyźrzał. A IE= źus mu rzekł: Przey źrzy. Wiárá twoiá ćiebie v3drowiłá. Y nátychmiaſt przey= źrzał; y ſzedł 3a nim wielbiąc Boga. A lud wſzytek wid3ąc / dawał chwałę Bogu

ro ii adunt tiłetu[1] A iiſai łabiaus ſzaukie / Sunau Dowido ſuſimilk vnt manis. ✧40 ✧A ſtois Ie3us liepe ii atweſt ſawiſp / a kad priartinosi / kłauſe io tarida= mas. ✧41 ✧Ko nori ádunt padarićia taw. A anas tare. Wieſz= patie adunt regiećio. ✧42 ✧A Ie3us tare iop. Regiek / tikieimas tawo tawi ſweyku padare. ✧43 ✧Ir tuoiaus regieio / ir eio paſkuy ii garbindamas Diewu. Ir wiſi 3mones kad iżwido / dawe gar= bu Diewuy.

W pierwſzą Niedźielę poſtu, Ewangelia v Mattheu. w Rozdź. 4.

Vnt Pirmos Nedelos gawenios: Ewangelia Matth: 4.

C 5 Won

[1] Eil. 1: trūksta skyrybos ženklo

W On czas: Był
zawiedzion Ie
zus ná puszczą od
Duchá / áby był ku=
5 szon od dyabła. A
gdy pośćił czter=
dzieśći dni y czter-
dzieśći nocy / potym
łaknął. Y przyſią=
10 piwszy kuśićiel rzekł
mu: Ieśliś ieſt
Syn Boży / rzecz
aby to komienie ſta-
ło ſię chlebem. A on
15 odpowiedáiąc rzekł
Napiſano ieſt / Nie
ſamym chlebem ży-
wie człowiek / ále
wszelkim ſłowem kto
20 re pochodzi z vſt
Bożych Tedy go
wziął dyabeł do
miaſta świętego / y
poſtawił go ná gan=
25 ku kośćielnym. Y
rzekł mu: Ieśliś ieſt
Syn Boży / ſpuść
ſię nádoł. Abowiem

✧A Nuo metu: Nu- ✧1
weſtas buwo Ie[1]
zus girion nuog
dwaſios / adunt bu-
5 tu gundintas nuog
welino[2] ✧A kad izpa= ✧2
ſnikawo kieturias
deśimtis dienu / ir
kieturias deśimtis
10 nakćiu / potam ał-
ko. ✧Ir prieis gun- ✧3
ditoias tare iam.
Iey ſunus Diewo
eſsi / liepk adunt ak-
15 menes tie duonu ſto[3]
tus ✧a iiſai atſakida= ✧4
mas tare. Paraśi-
ta ira. Ne paćiu
duonu giwas eſti
20 żmogus: bat wiſo=
kiu żodziu / kurſai
iszeyt izgi náſru Die-
wo. ✧Tad ieme ii ✧5
welinas ing szwyn-
25 tu mieſtu ir paſtate
ii vnt wirszaus (*wi-
szku)* baznićios / ✧ir ✧6
tare iam. Iey ſu-
napiſano

1 Eil. 2: trūksta kėlimo ženklo po *Ie*
2 Eil. 6: nesurinktas taškas
3 Eil. 15: trūksta kėlimo ženklo po *ſto*

nápiſano ieſt: Iʒ
anyołom ſwoim ro=
ſkaʒał o tobie / y
będą ćię ná ręku no
5 śić / ábys ſnádʒ nie
obraʒył o kamień
nogi ſwoiey. Rʒekł
mu Pan Ieʒus: ʒa=
ſię napiſano ieſt:
10 Nie będʒieß kuśił
Pana Boga twego.
Wʒiął go ʒaś dya=
beł na gorę wyſoką
bárʒo: y vkaʒał mu
15 wßytkie kroleſtwá
świátá / y oʒdobę ich
Y rʒekł mu: To
wßytko dam tobie /
ieśli vpadßy vcʒy=
20 niß mi pokłon. Te=
dy mu rʒekł Ieʒus:
Podʒ precʒ ßatanie.
Abowiem napiſano
ieſt: Pánu Bogu
25 twemu kłaniáć ſię /
á iemu ſamemu (Bo
ʒką) ſłu{ʒ}bę oddá=
wać będʒieß. Tedy

nus Diewo eſsi / nu-
łeyſkis ʒiemin. Nes
paraśita ira / iog
Angełamus ſawo
5 iſakie ape tawi / ir
runkoſe neśios ta=
wi adunt nekas ne=
paʒeyſtumey prieg
akmeni koios ſa-
10 wo. ✧Tare iam Ie= ✧7
ʒus. wel[1] paraśita
ira: Ne gundik
wießpaties Diewo
tawo. ✧Wel ieme ii ✧8
15 welinas vnt kałno
aukßta łabay: ir
parode iam wiſas
karaliſtas ſwieto /
ir garbu io / ✧ir tare ✧9
20 iam. Tay wis táw
duoſiu / iey puołys
poſikłonioſi mań.
✧Tad taria iam Ie= ✧10
ʒus: Eyk śietone
25 ßalin. Nes para=
śita ira: Wießpati
Diewu tawo gar-
binſi / ir iam paćiam
opuśćił

1 Eil. 11: turėtų būti *Wel*

opuśćił go dyabeł: á
oto Anyołowie prȝy
ſtąpili / y ſłuȝyli mu.

W Niedźielę wtorą
poſtu, Euangelia v
Matth: ś. w Roz-
dźiale 17.

WON cȝás:
Wȝiął Ie-
ȝus Piotrá
y Iakubá y Ianá
brátá iego / y wpro-
wadȝił ie ná gorę
wyſoką oſobno: y
prȝemienił ſię prȝed
nimi. A oblicȝe iego
roȝiaśniáło iáko ſłoń
ce: ȝaty teȝ iego sſta
ły ſię biáłe iáko
śnieg. A oto ſię im
vkaȝali Moyȝeȝ y
Eliaȝ ȝ nim roȝma=
wiaiący. A odpo-
wiedáiąc Piotr /
rȝekł do IEȝuſa:
Pánie dobrȝe ieſt
nam tu być: Ieśli

tarnauſi. ✧Tád apłey[1] ✧11
de ii welinas / á śitai
Anyołay prieio ir tar[2]
nawo iam.

Vnt vntros Nedelos
gawenioy. Ewangelia
Matth. 17.

ANVO metu:
✧Ieme IEȝus ✧1
Petru ir Ia=
kubu ir Ionu bro=
li io / ir vȝwede iuos
vnt kałno aukȝto
ſkirium / ✧ir atſimay= ✧2
ne pokim iu. Ir pra[3]
ȝibo weydas io kaip
ſaułe / a rubáy io ſto[4]
ios balti kaip ſnie-
gas. ✧A śitai pá= ✧3
ſirode iiemus Moy[5]
ȝieśius ir Eliaśius
ſu iuo kałbedami. ✧A ✧4
atſakidamas Petras
tare Ieȝauſp. Wieȝ[6]
patie giera ira ćia
mums buth[7] iey no=
ri / padarikime ćia
chceȝ

1 Eil. 1: trūksta kėlimo ženklo po *apłey*
2 Eil. 3: trūksta kėlimo ženklo po *tar*
3 Eil. 15: trūksta kėlimo ženklo po *pra*
4 Eil. 17: trūksta kėlimo ženklo po *ſto*
5 Eil. 20: trūksta kėlimo ženklo po *Moy*
6 Eil. 24: trūksta kėlimo ženklo po *Wieȝ*
7 Eil. 26: turėtų būti *buti*

chceß vczynmy tu
trzy przybytki: to
bie ieden / Moyże-
ßowi ieden / á Elia-
5 ßowi ieden. Gdy on
ießcze mowił / oto
obłok iáſny okrył ie.
A oto głos z obłoku
mowiący: Ten ieſt
10 moy Syn miły / w
ktorym ſię mnie do=
brze vpodobało / ie-
goż ſłuchayćie. A
vſłyßawßy vcznio=
15 wie / vpadli ná
twarz ſwoię y bali
ſię bárzo. A przy=
ſtąpiwßy IEzus
dotknął ſię ich / y
20 rzekł im: Wſtańćie
á nie boyćie ſię.
A podnioßßy oczy
ſwe / nikigo nie=
widźieli / iedno ſá-
25 mego IEzuſá. A
gdy ſtępowali z
gory / przykazał im
Iezus mowiąc: Ni=

tris giwenimus.
Taw wienu / May-
żieśiuy wienu / ir
Eliaśiuy wienu.
5 ✧Dabar iam bekał- ✧5
bunt / sitay debeſis
świeſa abdingie ios.
Ir śitay bałſas iż
debeſies biłodamas[1]
10 Taſai ira ſunus ma=
no mielawſis / kuria[2]
mimań geray mega[3]
ſi / io kłauſikite. ✧Ir ✧6
iżgirdi mokitiniey
15 puoło vnt weydu
ſawo / ir biioios ła=
bai. ✧Ir prieio Iezus ✧7
ir paſiliteio iu / ir
tare iiemus. Kielki-
20 tes a nebiiokites. ✧A ✧8
pakieli akis ſawo /
nieko ne iżwido / tik-
tay pati Iezu[4] ✧Ir nu[5] ✧9
żingivntiiems nuog
25 kałno / priſakie iie=
mus Iezus biłoda-
mas: Niekam neſa-
kikit regieimo po=
komu

1 Eil. 9: nesurinktas skyrybos ženklas
2 Eil. 11: trūksta kėlimo ženklo po *kuria*
3 Eil. 12: trūksta kėlimo ženklo po *mega*
4 Eil. 23: nesurinktas taškas
5 Eil. 23: trūksta kėlimo ženklo po *nu*

komu nie powieday-
ćie widzedzenia te°;
aż Syn człowieczy
zmartwychwstanie.

5 W trzećią Niedźie
lę postu, Ewangel:
v Lukasza ś. w
Rozd: 11,

W On czas: Wy-
10 rzucał IEzus
czartá ktory był nie-
my. A gdy wyrżu=
ćił czárta / przemo-
wił niemy: y dźiwo-
15 wały się rzeże. A
niektorzy z nich mo=
wili: Moca Beel-
zebuba Kśiężeciá
czartowskiego / wy-
20 rzuca czarty= Dru=
dzy zaśię kużąc / do-
m{á}gali się znáku od
niego z niebá. A on
widząc myśli ich /
25 rzekł im: Każde kro
lestwo przećiw so=
bie rozdźielone / bę=
dźie spustożone: y dō

kołay sunus żmo-
gaus kielsis iż numi-
rusiu.

Vnt trećios Nedelos
5 *gawienioy Ewange-*
lia Luk: 11.

A Nuo metu. ✧Iż= ✧14
metineio Iezus
welniste / a ta bu=
10 wo nezadźiá / ir kad
iżmete welniste /
prakałbeio neża=
dźia / ir stebeios mi-
nios. ✧A nekurie iż- ✧15
15 gi iu tare. Beelze-
buby wiriausiamy
welinu iżmetineia
welinistes. ✧A kiti ✧16
gundindami żinkło
20 iż dungaus ieżkoio
nuog io. ✧A anas kad ✧17
iżwido dumas iu / ta[1]
re iiemus. Wisokia
karaliste prież sá=
25 wi perskirta / bus
iżgayśinta / ir ná-
ná dom

1 Eil. 22: trūksta kėlimo ženklo po *ta*

ná dom vpadnie. A
ieſliż y ſzátán roz-
d{ż}ielon ieſt przećiw
ſobie. iakoż ſię oſtoi
5 kroleſtwo iego? gdyż
powiedaćie / iż ia
mocą Beelzebuba
wyrzucam czarta:
A ieśliż ia mocą Be
10 elzebuba wyrzu.
cam czarty / Syno=
wie waſzy czyiąż
mocą wyrzucaią?
Przetoż oni ſędźiá-
15 mi wáſzemi będą.
Lecz iesli palcem
Bożym wyrzucám
czarty: zaiſteć
przyſzło do was kro=
20 leſtwo Boże. Gdy
mocarz zbroyny
ſtrzeże domu ſwego:
w pokoiu ſą maię
tnośći iego. Ale ie=
25 śli mocnieyſzy ná=
deń nadſzedſzy zwy-
ćięzy go: odeymie
wſzytkę broń od

may vnt namu pa=
grius[1] ✧Iey tadu ir ✧18
śietonas prieſz ſá-
wi perſkirtás ira /
5 kaip ſtowes karali[2] /
ſte io? iog ſakat
Beelzebuby mańi
iżmetineiunti weli=
nus. ✧A ieygi aż Be= ✧19
10 elzebuby iżmetineiu
welinus / ſunus iu-
ſu kami iżmetineia.
Todrin anis ſu=
dźiams iuſu bus.
15 ✧Bat iey pirſztu Die- ✧20
wo iżtremiu weli=
nus / pateyſey ataio
vnt iuſu karaliſte
Diewo. ✧Kad ſti= ✧21
20 pras ſzárwinikas
ſergti namu ſawo /
pakaiuy ira turtay
io. ✧Bat iey ſtipre[3] ✧22
ſnis ażu ii ataiis per=
25 gałes ii / wiſus ſzar-
wus atima / kuriuo-
ſe dukſeios / ir nau=
du io iżdaliia[4] ✧Kas ✧23
niego

1 Eil. 2: nesurinktas taškas
2 Eil. 5: trūksta kėlimo ženklo po *karali*
3 Eil. 23: trūksta kėlimo ženklo po *ſtipre*
4 Eil. 28: nesurinktas taškas

niego w ktorey vfał /
y korʒyśći iego roʒda
Ktoć nie ieſt ʒemną /
prʒećiw mnie ieſt: á
5 kto nie ʒgromadʒa
ʒemną / ten roſpa=
ß a. Gdy duch nie-
cʒyſty wynidʒie od
cʒłowieka; chodʒi
10 po mieyſcàch beʒ wo
dnych / ßukáiąc od
pocʒynku. A nie ná
lażßy / mowi: Wro-
cę ſię do domu me-
15 go ſkądem wyßedł.
A prʒyßedßy naydu=
ie go vmiećiony y v-
chędoʒony. Tedy
idʒie y bierʒe ʒ ſobą
20 śiedmi innych du=
chow gorßych nád
ſię: á wßedßy mieß
kuią tam. Y ſſta-
wáią ſię poślednie y=
25 ße rʒecʒy cʒłowieká
onego gorße niʒ pier
wße. Y ſſtało ſię /
gdy on to mowił /

ſumanim ńe eſti /
prieß mani ira / a
kas ne rinka ſuma-
nim / barſto. ✧Kad ✧24
5 nećiſtas dwaſas i-
ßeyt iʒ ʒ̇mogaus /
waykśćioiá per
wietas ſauſas / ieß-
kodamas atilſio. A
10 neradis biło. ſugri[1]=
śiu namuoſna mano /
iʒgi kuriu ißeiau / ✧ir ✧25
atais runda iuos
ßłuotomis ißłuotus
15 ir ißkuoptuś. ✧Tad ✧26
eyt ir priima ſep-
tinis kitus dwaſus
pikteſnius aʒ̇u ſá-
wi / ir iiei giwena
20 tinay / ir ſtoios pa-
ſkućiauſiey day-
ktay ʒ̇mogaus ano
pikteſni aʒ̇u pirmuo[2]
ſius. ✧Ir ſtoios kad ✧27
25 tay biłoio / pakiełus
bałſu nekuri ʒ̇mona
iʒgi minios tare iam.
Pagirtas ʒ̇iwatas /
podnioʒßy

1 Eil. 10: turėtų būti *Sugri*
2 Eil. 23: trūksta kėlimo ženklo po *pirmuo*

podnioʒßy głos nie-
ktora niewiáſtá ʒ rʒe
ße / rʒekłá mu: Bło=
goſławiony ʒ̇ywot
5 ktory ćię nośił / y pier
śi ktores ſsał. A on
rʒekł: Y owßem bło=
goſławieni ktorʒy
ſłucháią ſłowa Boʒ̇ego y ſtrʒegą go.

kurſay tawi neśio-
io / ir krutis kuriu
ʒ̇inday. ✧Ir anas ta= ✧28
re. Ir gieray / pa-
5 girti / kurie kłauſo
ʒ̇odʒiu Diewo / ir
ſauguo ii.

10 W czwartą Nie-
dźielę poſtu, Ewā=
gelia v Iana ś. w
Rozd: 6.

Vnt kietwirtos Nede[1]
los Gawenioy Ewan-
10 *gelia Ioa: 6.*

WOn cʒas: Od=
15 ßedł Ieʒus ʒá-
morʒe Galileyſkie /
ktore ieſt Tyberyad=
ſkie: y ßła ʒá nim
rʒeßa wielka / iʒ
20 widʒieli ʒnaki / ktore
cʒynił nad choremi.
Wßedł tedy Ieʒus
ná gorę: y śiedʒiał
tam ʒ vcʒniami ſwe-
25 mi. A była bliſko
Paſcha / święto ʒy=
dowſkie. Podnioʒßy

✧ANuo metu. Nu= ✧1
eio Ieʒus vʒ ma=
riu Galileos / kuri=
as ira Tibeirados /
15 ✧ir eia paſkuy ii mi= ✧2
nia dide / iog regie-
io ʒ̇inkłus / kuriuos
dare vnt tu / kurie
ſirgo. ✧Vßeio tadu ✧3
20 vnt kałno Ieʒus: ir
tinay ſedeio ſu mo-
kitinieys ſawo / ✧ā ✧4
buwo arti weliku
diena ßwynta ʒ̇idu[2]

D tedy

1 Eil. 8: trūksta kėlimo ženklo po *Nede*
2 Eil. 24: nesurinktas taškas

tedy ocʒy Ieʒus /
y vyʒrʒawßy iʒ wiel
ka rʒeßa idʒ̇ie do
niego / rʒekł do Phi-
5 lippa: Skąd kupie-
my chleba / ʒ̇eby ci
iedli? A mowił to
kußąc go: bo ſam
wiedʒ̇iał co miał
10 cʒynić: Odpowie=
dʒ̇iał mu Philip ʒá
dwieśćie großy chle=
ba nie doſyć im bę=
dʒ̇ie / ʒ̇eby kaʒ̇dy ma-
15 ło co wʒ̇iął. Rrʒekł
mu ieden ʒ vcʒniow
iego: / Andrʒey brat
Symona Piotra:
Ieſt tu iedno pa=
20 cholę / co ma pię=
ćioro chlebá ięcʒ-
miennego / y dwie
rybie: ale coʒ̇ to ieſt
ná tak wielu? Rʒekł
25 tedy Ieʒus: Kaʒ̇-
ćie ludʒiom vsieść.
A było trawy doſyć
na onym mieyſcu. A

✧Pakiełys tadu ákis ✧5
IEʒus ir iʒwidis
iog łabai dide dau=
gibe ataio iop / tare
5 Philippop. Iʒ kur
pirkſime duonos / a=
dunt walgitu tie /
✧a tai biłoio gundi- ✧6
damas ii: nes anas
10 ʒ̇inoio / ku turieio da[1]
rit[2] ✧Atſakie iam ✧7
Philippas! vʒ du-
simtu graśiu duo=
nas ne tekts[3] iiemus /
15 adunt kiekwienas
iʒgi iu truputi ku
imtu. ✧Taria iam ✧8
wienas iʒgi mokiti=
niu io Andrieius
20 brolis Simono Pe=
tro. ✧Ira ćia wienas ✧9
bernas / kurſai turi
pinketu duonos mie=
ʒ̇ienes / ir dwi ʒuwi /
25 bet kas tai ira vnt
teip daugio? ✧Tare ✧10
tad Ieʒus[4] Liepkite
ʒmonemus ſeſtis. A
tak v-

1 Eil. 10: trūksta kėlimo ženklo po *da*
2 Eil. 11: nesurinktas taškas
3 Eil. 14: turėtų būti *teks*
4 Eil. 27: nesurinktas skyrybos ženklas

ták vśiádło mężow
w liczbie iakoby
pięć tyśięcy. Wźiął
tedy Iezus on chleb:
5 á dzięki vczyniwſzy
rozdał śiedzącym /
także y z ryb ile
chcieli. A gdy ſię ná
iedli / rzekł vczniom
10 ſwoim: Zbierzćie
zbywaiące vłomki /
áby nie zginęły. Ze
bráli tedy y nápeł=
nili dwanaśćie ko-
15 ſzow vłomkow z pię-
ćiorga chlebá ięcz=
miennego: ktore zby
wáły tym co iedli.
Oni tedy ludźie vy-
20 zrzawſzy cud ktory
Iezus vczynił / mo-
wili; Iż ten ieſt
prawdźiwie on pro-
rok / ktory miał
25 przyść ná świát.
Tedy Iezus pozna=
wſzy / iż mieli przyść
áby go porwali / y

buwo żołes daug vnt
anos wietos. Sedos
tadu wiru ſkayćiū
kaip butu pinkios
5 tukſtunćios. ✧Ieme ✧11
tad Iezus duonas /
ir dekas padaris /
dáliio ſedintiems
teipagi ir izg żuwu
10 kieko noreio. ✧A kad ✧12
priwalgie / tarie mo=
kitiniams ſawo. ſu-[1]
rinkite / kurie liko /
trupućiuś / ádunt
15 ne prażutu. ✧Surin= ✧13
ko tadu / ir pripiłe
dwilika ſudarećiu
trupućiu / iż pinkie-
to duonos mieżienes
20 kurie likos wałgiu=
ſiemus. ✧Anie tadu ✧14
żmones kad izwido /
kuri Iezus padare
żinkłu / kałbeio.
25 Iog taſai ira pa-
teyſey pranaſzas /
kurſay turi atait
vnt ſwieto. ✧Iezus ✧15

D 2 vczy

1 Eil. 12: turėtų būti *Su-*

vczynili krolem / v=
ćiekł zaſię ſam ieden
ná gorę.

tad pażinis / iog tu=
reio atayt: adunt pa[1]
gautu ii / ir padaritu
ii karalùm / vżbégo wel vnt kałno pats
5 wienas.

W piątą Niedźie-
5 lę poſtu, Ewange-
lia v Iana ś. w Roz-
dźiele 8.

WOn czás Mo=
wił Iezus rze-
10 ßom Zydowſkim y
przełożonym ka-
pkanſkim: Ktory z
was dowiedźie ná
15 mię grzechu? Iesliż
prawdę mowię /
przecżże mi nie wie-
rzyćie? Ktoć z Bo-
ga ieſt / ſłow Bo-
20 żych ſłucha. Dla te
goż wy nie ſłucha-
ćie że nie ieſtesćie z
Boga. Odpowie=
dzieli tedy Zydo=
25 wie / y rzekli mu:
Izali my nie dobrze

Vnt pinktós Nedelos gawenioy: Ewangelia Ion. 8.

ANuo metu / bi-
10 łoio Iezus mini-
oſp żydu ir wire=
ſniump kunigu. ✧Kas ✧46
iżgi iuſu perwes
unt manis nuſidei=
15 mu? Iey tieſu bi=
łau iumus / kodrin
ne tikite mań? ✧Kas ✧47
iż Diewo ira / żodżiu
Diewo kłauſo. To=
20 drin ius nekłauſote /
iog iż dżiewo[2] ne eſte.
✧Atſakie tadu żyday ✧48
ir tare iam. Negu
gieray kałbame mes
25 iog Samaritanas
eſsi tu / ir welinu
mowimy /

1 Eil. 2: trūksta kėlimo ženklo po *pa*
2 Eil. 21: turėtų būti *Diewo*

mowimy / ȝeś ty ieſt
Sámarytan / y cȝar
ta (w ſobie) maſȝ?
Odpowied{ȝ}iał Ie=
5 ȝus: Iać cȝarta (w
ſobie) nie mam / ale
cȝcȝę Oyca mego / á
wyśćie mię nie v-
cȝcili A iać nie ſȝu=
10 kam chwały ſwoiey:
ieſtći ten ktory ſȝu
ka y ſądȝi ȝapra=
wdę ȝaprawdę mo-
wię wam: Ieśli kto
15 ȝachowa mowę mo-
ię / smierći nie o-
gląda na wieki.
Rȝekli mu tedy ȝy=
dowie: Teraȝeſmy
20 poȝnáli ȝe cȝarta) w
ſobie) maſȝ. Abrá-
ham vmarł / y Pro-
rocy: á ty powia-
daſȝ; Ieśliby kto
25 ſtrȝegł mowy mo-
iey / nie ſkoſȝtuie
śmierći na wieki.
Iȝas ty ieſt więtſȝy

turi? ✧Atſakie Ieȝus[1] ✧49
Aſȝ welino ne tur{i}u
bat garbinu tewu
mano / a ius ne pa-
5 garbinate manis. ✧A ✧50
aſȝ ne ieſȝkaiu gar=
bos mano: ira kur=
ſai ieſȝka ir ſudiio.
✧Pateyſey pateyſey ✧51
10 biłau iums: iey kas
káłbu mano aȝułay=
kis / ſmerties ne re-
gies vnt vmȝiu[2] ✧Ta.[3] ✧52
re tad ȝyday. Nu
15 paȝinome iog weli-
nu turi. Abrahá-
mas numire.[4] ir pra-
naſȝay / a tu biłay:
Iey kas kałbu ma-
20 no aȝułaykis / ne
ragauys[5] ſmerties
vnt vmȝiu. ✧Er di- ✧53
deſnis tu eſsi aȝu te[6]
wu muſu Abraha=
25 mu / kuris numire
ir pranaſȝay pamire[7]
Kuo ſawi pati da=
ray? ✧Atſakie Ieȝus. ✧54

D 3 nad

1 Eil. 1: trūksta skyrybos ženklo
2 Eil. 13: nesurinktas taškas
3 Eil. 13: vietoj kėlimo ženklo surinktas taškas
4 Eil. 17: turėtų būti *numire /*
5 Eil. 21: turėtų būti *ragaus*
6 Eil. 23: trūksta kėlimo ženklo po *te*
7 Eil. 26: trūksta skyrybos ženklo

nad Oyca náſzego
Abrahamá / ktory
vmarl? y Prorocy
pomarli. Czymże ſię
5 ty czyniſz? Odpo=
wiedźiał Iezus:
Ieśli ſię ia ſam
chwálę / chwałá mo-
iá nic nie ieſt. Ieſt-
10 ći Oćiec moy ktory
mię czći: ktorego
wy powiádaćie iż
ieſt Bogiem wáſzȳ:
á (przećie) niepo-
15 ználiśćie go: ále go
ia znam. Y ieślibych
rzekł że go nie znam.
będę podobnym wā /
kłamcą. Ale go
20 znam / y mowy ie=
go ſtrzegę. Abra=
hám oćiec waſz z rá=
dośćią żądał (tego)
áby oglądał dźien
25 moy: y oglądał / y
weſelił ſię. Rzekli
tedy Zydowie do nie
go: Piąćidźieśiąt

Iey aſz garbinu ſa-
wi.[1] pati / garba ma-
no niekas ira / ira
tewas mano / kurſay
5 garbina mani / ku=
ri ius ſakat / iog Die[2]
wu iuſu ira / ✧a ne ✧55
pażinot io / a aſz pá[3]
żiſtu ii. Ir iey tari=
10 ſiu iog nie żinau io /
buſiu ligus iums
mełagis. Bat żinau
ii / ir kałbu io azu.[4]
łaykau. ✧Abráhá- ✧56
15 mos tewas iuſu tro=
ſzko adunt iżwiſtu
dienu mano / iſzwi-
do ir dźiaugies. ✧Ta= ✧57
re tad żyday iop.
20 Pinkiu desimtu me=
tu dabar ne turi / a
Abráhamu regie[5]
iey. ✧Tare iems ✧58
IEZVS. Patey.[6]
25 ſey pateyſey biłau
iums / pirm neg
Abrahámas buwo /
aſz eſmi. ✧Pagawo ✧59
lat

1 Eil. 2: nereikalingas taškas
2 Eil. 6: trūksta kėlimo ženklo po *Die*
3 Eil. 8: trūksta kėlimo ženklo po *pá*
4 Eil. 13: vietoj kėlimo ženklo surinktas taškas
5 Eil. 22: trūksta kėlimo ženklo po *regie*
6 Eil. 24: vietoj kėlimo ženklo surinktas taškas

lat ieſzcze nie maſz; á Abrahámaś wi=dział? Rzekł im Iezus: Zaprawdę / 5 záprawdę powie-dam wam; pierwey niż Abrahám był / iam ieſt. Porwali tedy kamienie / áby nań ćiſkali. Lecz Iezus zchronił ſię / y wy-ſzedł z Kośćiołá.

10 W Kwietną Nie-dźielę, Euangelia v Matth. ś. w Roz=dziele 21.

WOn czas: Gdy 15 ſię przybliżał Iezus ku Ieruza[l]ē / y przyſzedł do Beth-phagi do gory oli-wney. tedy Iezus 20 poſłał dwu vcz-niow ſwoich / mo-wiąc im: Idźćie do miaſteczká ktore ieſt przećiwko wam; á 25 n{á}tychmiaſt nay=dźiećie oślicę v=wiązáną / y oślę

D 4

tad akmenis / adunt meſtu vnt io. A Ie=ſus paſiſłepe / ir iſze[1] io iz bażnićios.

5 *Vnt werbos Nedelos Ewangelia Matth.* 21:

ANuo metu. ✧Kad artinos IEzus 10 Ieroſolymoſp / ir a=taia ing Betphage / kałnop aliwu: tad Iezus nuſiunte du mokitiniu / ✧biłoda-15 mas iiemus[2] Eykite ing mieſteli / kurſai i-ra prieſz ius / ir tuo=iaus raſsite aſliciu piririſztu ir aſyłayti 20 ſu ia / atriſzkite ir at=weſkite mań. ✧A iey kas iums ku taris / z nią

✧1 ✧2 ✧3

1 Eil. 3: trūksta kėlimo ženklo po *iſze*
2 Eil. 15: trūksta skyrybos ženklo

ʒ nią. Odwiąʒa-
wßy / prʒywiedʒ́ćie
mi. A ie{ś}liby wam
kto co rʒekł: po-
5 wiedʒ́ćie / iʒ Pan
ich potrʒebuie: á ʒá=
raʒem puśći ie. A to
ſię wßytko sſtało;
áby ſię wypełniło
10 co ieſt powiedʒiano
prʒeʒ Proroká / mo-
wiącego: Powiedʒ=
ćie corce Syońſkiey
Oto krol twoy idʒie
15 tobie ćichy / śiedʒą-
cy ná oślice / y ná o-
ślenćiu / ſynu pod=
iarʒemney. Sʒed=
ßy tedy vcʒniowie /
20 vcʒyniii iako im był
roſkaʒał Ieʒus. Y
prʒywiedli oślicę y
oślę: y włoʒyli na
nie odʒienia ſwoie /
25 y wſadʒili go ná
nie. A rʒeßa bárʒo
wielka ſłali ßáty
ſwoie ná drodʒe. A

ſakikite / iog wieß=
pats iu priwało / a
tuoiaus pałeys iu=
os. ✧A tay wis ſto= ✧4
5 ios / adunt iſipildi-
tu kas paſakita ira
per pranaßu biłun-
ti: ✧Paſakikite duk- ✧5
teri Siono. Sitay
10 karalus tawo atay=
ti taw romus ſede[1]
damas vnt aſilićios
ir aſiłayćio ſunaus
paiungiemos. ✧Nu[2] ✧6
15 eii tad mokitiniey /
padare kaip iſakie
iiemus Ieʒus. ✧Ir ✧7
atwede aſiliciu ir a-
ſiłayti / ir vʒ́deio vnt
20 iu rubus ſawo / ir
vʒ́ſadino ii. ✧A minia ✧8
dide kłoio rubus ſa-
wo vnt kielo / a kiti
kirto ßakas nuog
25 medʒ́iu / ir kłoio vnt
kielo. ✧A minias / ku= ✧9
rias pirm ir Paſkuy[3]
eio / ßaukie biłodá-
drudʒy

1 Eil. 11: trūksta kėlimo ženklo po *ſede*
2 Eil. 14: trūksta kėlimo ženklo po *Nu*
3 Eil. 27: turėtų būti *paſkuy*

drudzy obćinali gá=
łązki zdrzew / y ná
drodze ſtali. A rze
ſze naprzod y názad
5 idące / wołały / mo=
wiąc: Hoſanna ſą-
nowi Dawidowe-
mu: błogoſławiony ktory idźie w imię Páń=
ſkie. Hoſanna na wyſokośćiách.

mas. Hoſanná ſu-
nuy Dowido / pa-
girtas kurſay eyti
wardan wieſzpati-
5 es / Hoſanna vnt
aukſztibiu.

10 Ná wielki czwar-
tek Ewangelia v
Iana ś: w Rozd: 13.

Vnt didźio *Cietwer*[1]
go Ewangelia Ion. 13

ONego czáſu:
przed świę-
15 tem P{á}ſchy /
wiedząc Pan Iezus
iż przyſzła godźina
iego áby przeſzedł z
tego swiátá do Oy=
20 cá: vmiłowawſzy
ſwe ktorzy byli ná
świećie / do końca
ie vmiłował. A od
prawiwſzy wieczе=
25 rzą / gdy iuż był
dyábeł wrzućił w
ſerce Iudaſza Sy=

✧PIrm dienos ✧1
10 ſzwintos we[2]
likos / źino=
damas Iezus / iog
ataio adina io / a-
dunt pareytu iż to
15 ſwieto tewop: numi[3]
łeis ſawus / kurie
buwo vnt ſwieto / iki
gału numiłeio iuos.
✧Ir po wiećieriey / ✧2
20 kad welinas iau iłey=
dis buwo śirdin / a=
dunt iżduotu ii Iuda[4]
ſius Simano Iſzka=
mano

D 5

1 Eil. 7: trūksta kėlimo ženklo po *Cietwer*
2 Eil. 10: trūksta kėlimo ženklo po *we*
3 Eil. 15: trūksta kėlimo ženklo po *numi*
4 Eil. 22: trūksta kėlimo ženklo po *Iuda*

monowego Iʃkáry-
otá / ʒeby go wydal:
wiedʒąc iʒ wʃzytko
dał Oćiec w ręce ie=
5 go, á iʒ od Bogá
wʃzedł: y do Bogá
idʒie wſtał od wie-
czerʒy / y złoʒył ʃzá=
ty ſwe. á w{ʒ}iąwʃzy
10 prʒeśćieradło / prʒe-
paſał ſię. Potym ná
lał wody do miedni-
ce / y począł vmy=
wáć nogi vczniow /
15 y vćieráć prʒeśćie=
radłem ktorym ſię
był prʒepaſał. Prʒy
ʃzedł tedy do Symo=
ná Piotra. Y rʒekł
20 mu Piotr: Panie /
tyʒ mnie nogi vmy=
waʃz? Odpowie-
dʒiáł Pan Ieʒus y
rʒekł mu: Co ia czy-
25 nię / ty reraʒ nie-
wieʃz / ále ſię dowieʃz
potym. Powiedʒiał
mu Piotr: Nie bę=

rioto ✧ʒinodamas iog ✧3
wis dawe iam Te-
was runkaſn ir iog /
nuog Diewo iʃzeio / ir
5 Diewop eyt: ✧kielaſi ✧4
nuog wećierios ir
padeio rubus ſawo
ir iemis praſtiriu
periuoſes. ✧Potam ✧5
10 impiła wundeni ła-
konioń / ir pradeio
maſgot koias mo-
kitiniu / ir ʃzłuo=
ſtit praſtiriu / kuriu
15 buwo perſiiuoſis.
✧Ataio tad Simonop ✧6
Petrop. Ir taria
iam Petras. Wieʃz-
pate tu iman maʒ-
20 goii koias? ✧Atſakie ✧7
Ieʒus ir tare iam:
ku aʃz darau tu ne-
ʒynay: dabar / bet
ʒinoſi potam. ✧Taria ✧8
25 iam Petras. Ne
maʒgoſi mań koiu
vnt vmʒiu. Atſá=
kie iam Ieʒus: Iey
dʒieʃz

dʒieʒ mi vmywał
nog ná wieki. Od-
powiedʒiał mu pan
Ieʒus: Ieśli ćię nie
5 vmyię / nie będʒieʒ
miał cʒąſtki ʒemną.
Rʒekł mu Symon
Piotr: Pánie nie tyl-
ko nogi moie; ale y
10 ręce y głowę. Po=
wiedʒiał mu Pan
Ieʒus: Ktoć omyt
ieſt / nie potrʒebuie
iedno nogi vmyć: á=
15 le ieſt cʒyſt wʒytek.
Y wy ieſteśćie cʒy-
ſtymi / ále nie wʒy=
ſcy. Abowiem wie=
dʒiáł ktory go wy-
20 dać miał. dla tegoʒ
powiedʒiał; Nie
wʒyſcyśćie cʒyſty=
mi. Gdy tedy vmył
nogi ich / y wʒiał
25 ʒaty ſwe: śiádʒy ʒá
śię rʒekł im: Roʒu-
mieyćieʒ com wam
vcʒynił? Wy mnie

ne numaʒgoſiu ta[1]
wis / ne tureſi dalos
ſu manim. ✧Taria ✧9
iam Simonas Pe-
5 tras. Wieʒpati
netiktay koias ma=
no / bat ir runkas=
ir gałwu. ✧Taria ✧10
iam Ieʒus. Kas
10 numaʒgotas ira / ne
priwało / tiktay a-
dunt koias numaʒ.[2]
gotu. nes[3] ira wiſſas
ćiſtas / ir ius ćiſti
15 eſte / bet ne wiſi.
✧ʒinoio[4] nes kurſay ✧11
tay buwo / kuris iʒ-
duot ii tureio / to-
drin tare / ne eſte ći-
20 ſti wiſi. ✧Kadu tad ✧12
numaʒgoio koias
iu / ir ieme rubus
ſawo ſedis iʒnauio
tare iiemus. Ʒino-
25 kitek: ku padariau
iums? ✧Ius wadina= ✧13
te mani Mołitoiu[5]
ir Wieʒpatim / ir

1 Eil. 1: trūksta kėlimo ženklo po *ta*
2 Eil. 12: turėtų būti *numaʒ* ir vietoj kėlimo ženklo surinktas taškas
3 Eil. 13: turėtų būti *Nes*
4 Eil. 16: turėtų būti *Ʒinoio*
5 Eil. 27: turėtų būti *Mokitoiu*

náʒywaćie Naucʒy.
ćielem y Panem: á
dobrʒe mowićie;
bomći ieſt. A prʒe=
toʒ̇ ieślim ia Pan y
Naucʒyćiel vmył
nogi w{á}ße: y wy
powinisćie iedni
drugim nogi vmy-
wać. Abowiem da-
łem wam prʒykład;
áby iákom ia wam
vcʒynił / takieśćie y wy vcʒynili.

geray biłote / nes
eſmi. ✧Iey tadu aß ✧14
numaʒ̇goiau[1] koias
iuſu Wießpats ir
mokitoias: ir ius kał[2]
ti eße[3] wienas vntrā
koias maʒgoti. ✧Pa= ✧15
weyſłu nes dawiau
iums / adunt kaip
aß padariuy[4] iums /
teip ir ius padaritu[5]
mite.

W Niedźiele wiel-
konocną Ewangel:
v Marka ś. w Roz.
dźiele *16.*

Vnt dienos weliku E-
wangelia Mork. 16.

WOn cʒás: Má-
rya Magdale=
ná / y Márya Ia-
kubowá / y Salo-
me / nákupiły má-
śći; áby prʒyßed-
ßy / námáʒáły Ie=
ʒuſa. A bárʒo ráno /
pierwßego (dniá)
ʒ ßábátow / prʒy-

ANuo metu. ✧Ma= ✧1
ria Magdalena
ir Maria Iakubo
ir Salome / pirko
moſtis / adunt ataii
pateptu Ieʒu / ✧ir ła- ✧2
bay ankſti pirmoy
dienoy pa Subatay /
ataio grabop vʒ̇te-
kieius iau ſaułey. ✧Ir ✧3
ßły do

1 Eil. 3: turėtų būti *numaʒgoiau*
2 Eil. 5: trūksta kėlimo ženklo po *kał*
3 Eil. 6: turėtų būti *eſte*
4 Eil. 10: turėtų būti *padariau*
5 Eil. 11: trūksta kėlimo ženklo po *padaritu*

ßły do grobu: gdy
iuʒ weßło ſłońce Y
mow[i]ły miedʒy ſo-
bą: Ktoʒ nam od-
5 wali kamień ode-
drʒwi grobowych?
A poyʒrʒawßy oba=
cʒyły odwalony ka=
mień. Abowiem
10 był bárʒo wielki. A
wßedßy w grob / vy=
ʒrʒały młodʒiencá
śiedʒącego po prá=
wey ſtronie / vbrá=
15 nego w ßátę biáłą:
y ʒdumiały ſię. A
on im rʒekł: Nie
lękayćie ſię: Ieʒuſa
ßukayćie Naʒarań-
20 ſkiego / vkrʒyʒowá-
nego: wſtałćiʒmar-
twych / nie maß go
tu: oto mieyſce gdʒie
go było połoʒono.
25 Ale idʒćie powiedʒ=
ćie vcʒniom iego / y
Piotrowi: iʒ was vprʒedʒa do Gálileiey.
Tam go oglądaćie: iako wam powiedʒiał.

biłoio terp ſawis.
Kas atris mums a-
kmeni nuog duru
grabo / ✧ir pawiʒdeii ✧4
5 iʒwido atriſtu akme[1]
ni. Nes buwo łabay
didis. ✧Ir ieii ing gra[2] ✧5
bu / iʒwido iauniikay[3]
ti beſedinti po daśi.[4]
10 ney ßali / ápwiłktu /
rubas[5] bałtais ir iſsi=
gundo. ✧Kuris tare ✧6
iomus. Nebiiokites /
Ieʒuſo ießkot Na-
15 ʒareno nukriʒiewo=
to kiełes nera ćia /
sitay wieta / kur pa=
detas buwo. ✧Bat ✧7
eykite / paſakikite
20 mokitiniams io ir
Petruy / iog ius
pralinks Galileon /
tinay ii regieſite /
kaip biłoio iums.

W po-

1 Eil. 5: trūksta kėlimo ženklo po *akme*
2 Eil. 7: trūksta kėlimo ženklo po *gra*
3 Eil. 8: trūksta kėlimo ženklo po *iauniikay*
4 Eil. 9: turėtų būti *deśi* ir vietoj kėlimo ženklo surinktas taškas
5 Eil. 11: turėtų būti *ruba{y}s*

W poniedźiałek wielkonocny, Ew= angel: Lukaſza ś. w Rozd: 24.

ONEgo cʒáſu: dwa ʒ vcʒniow Ieʒuſowych tegoʒ dniá ßli do miáſtecʒ= ká / ktore było ná ßeśćdʒieśiąt ſtáiow od Ieruʒálem / kto- rego imię Emma= us. A ći roʒmawia= li ʒ ſobą o tym wßy- tkim co ſię ſtáło Y ſtáło ſię / gdy roʒ- mawiáli / y ſpołu ſię pytali/ ʒe ſam IE= ʒus prʒybliʒywßy ſię ßedł poſpołu ʒ nimi Lecʒ ocʒy ich były ʒatrʒymane a= by go niepoʒnali. Y rʒekł do nich: Coʒ to ſą ʒá roʒmowy ktore idąc maćie miedʒy ſobą / á ie= ſtesćie ſmętni? A odpo

Vnt vntros dienos weliku, Ewangelia Luk. 24.

ANuo metu. ✧13 Du iʒgi mokitiniu Ieʒaus eio taiug dienu ing mieſteli / kurſai buwo tołus warſtu šiešioms de- simtims nuog Ie= ruſalem / wardu E= maus. ✧14 Ir anis kał- beio terp ſawis / a- pe tuos wiſsus day= ktus / kurie buwo ſtois. ✧15 Ir tikos kad kałbeio ir terp ſa- wis kłauſineios / ir pats Ieʒus priſiar= tinis eio ſu ieys / ✧16 a akis iu vʒturetos buwo / adunt io ne paʒintu. ✧17 Ir tare iump. Kokios ira tay kałbas / kurios kałbate terp ſawis eydámi / ir eſte nu- ludi? ✧18 Ir atſakida-

odpowiedáiąc ieden
ktoremu imię Kleo=
phas / rzekł mu:
Tyś ſam przycho-
5 dniem w Ieruzalē /
a niewieſz co ſię w
nim w tedni działo?
rzekł im: Co? A ony
rzekli: O Iezu{ś}ie
10 Nazarańſkim / ktory
był mąż Prorok /
mocny w vczynku y
mowie przed Bo=
giem y wſzytkim lu=
15 dem: A iako Arcy
kapłani y przełoże-
ni náſzy wydali go
na śmierć / y vkrzy-
żowáli go. A mych=
20 my ſię ſpodziewali /
iż on miał był od-
kupić Izraela. A
ku temu wſzytkiemu
iuż to dźiś trzeci
25 dzień iako ſię to ſta=
ło. Ale y niewiaſty
niektore z naſzych /
przeſtraſzyły nas;

mas wienas / kuriã
wardas buwo Kle=
ophas / tare iam:
Tu pats / wienas /
5 kielautoias / ába a-
tàywis eſi Ieroſo-
limy / a nežinay / a=
bá ne ižtiray / kas
deios iami sioms
10 dienoms? ✧Kurie= ✧19
mus anas tare / kas?
Ir ſakie: ape Iezu
Nazarenu / kurſau[1]
buwo wiras pra=
15 naſzas galis darbu-
oſe ir žodziuoſe po=
akim Diewo ir wiſſu
žmoniu / ✧ir kaip ii ✧20
ižgdawe aukśćiau-
20 ſieii kunigay ir wi-
reſnieii muſu vnt
ſmerties / ir nukri-
žiawoio ii / ✧a mes ✧21
tikieiomes iog anas
25 atpirkt tureio Izra=
eli ir nu / vnt to wiſ=
ſo trecia diena siu-
dienu kaip tay ſta-
ktore

1 Eil. 13: turėtų būti *kurſai* arba *kurſay*

ktore ránniuczko by=
ły v grobu: á nie
náláżßy ćiáła iego /
przyßły powiadá=
5 iąc iż widzenia án=
yelſkie widziáły /
ktorzy powiedáią
iż żywie: Y poßli
były niektorzy z ná-
10 ßych do grobu: y
tak nalezli iako nie-
wiáſty powiádáły:
ále ſamego nie ná-
lazły. A on rzekł do
15 nich: O głupi / á le-
niwego ſerca ku-
wierzeniu temu
wßytkiemu co po-
wiedzieli Prorocy.
20 Izaż nie było po-
trzebá áby to był
ćierpiał Chryſtus /
y ták wßedł do
chwały ſwoiey? A
25 poczęwßy od Moy-
żeßá / y wßytkich
Prorokow / wykła-
dał im wewßytkich

ios. ✧Bat ir mote= ✧22
res nekurios iżg
muſu iżgundino
mus / kurios vnkſti
5 buwo grabiep / ✧ir ✧23
ne rady kuno io / a=
taio ſakidamas iog
ir regieimu Aniełu
regieio / kurie ſako
10 ii giwu ſunti. ✧Ir nu[1] ✧24
eio nekurie iżg mu=
ſu grabop / ir taip
rado / kaip moteres
ſakie / a paties ne
15 rado. ✧A anas tare ✧25
iump. O paykieii ir
negreytos (tingios)
śirdies vnt tikie=
imo wiſſam tam /
20 ku biłoio pranaßay.
✧Negu reykie buwo ✧26
kintet Chryſtus / ir
teip ieyt garbō ſawo /
✧Ir pradeis nuog ✧27
25 Mayżeśiaus / ir wiſ[2]
ſu pranaßu iżguldi-
neio iiemus wiſſuo=
ſe raßtuoſe / kurie

piśmiech

1 Eil. 10: trūksta kėlimo ženklo po *nu*
2 Eil. 25: trūksta kėlimo ženklo po *wiſ*

piśmiech to co o
nim (nápiſáno) by=
ło: Y prʒybliʒyli
ſię ku miáſtecʒku do
5 ktorego ßli: á on
ok{á}ʒował / iákoby
daley miał iść. Y
prʒymuśili go mo-
wiąc: ʒoſtań ʒ ná-
10 mi / boć ſię ma kwie-
cʒoru / y dʒień ſię
iuʒ ku ʒachodu ná-
chylił. Y wßedł
ʒ nimi. Y ſtáło ſię:
15 gdy śiedʒiał ʒ nimi
v ſtołu / wʒiąwßy
chleb błogoſławił /
á ʒłamawßy podá=
wał im. Y otwo-
20 rʒyły ſię ocʒy ich /
y poʒnali go: a on
ʒniknął ʒ ocʒu ich /
Y mowili miedʒy ſo-
bą: Iʒali ſerce ná
25 ße nie pałało w
nas / gdy mowił w
drodʒe / y piſma nam
otwierał? A wſtá-

ape ii buwo[1] ✧Ir pri[2] ✧28
ſiártino mieſtelop /
kuriop eio / a anas
rodes / kaip butu
5 turis tolaus ieyt. ✧Ir ✧29
priwerte ii biłoda=
mi / Atlik ſu mums
nes iau eyt waka=
rop ir pagriʒo die=
10 ná vſiłeydimop[3] Ir
ieio ſu ieys / ✧Ir ſta= ✧30
ios kad ſedeio ſu
ieys aʒu ſtało.[4] ieme
duonu / ir paßła=
15 wino ir łauʒie ir pa-
dawineio iiemus. ✧Ir ✧31
atſiwere akis iu / ir
paʒino ii / a anas iʒ.[5]
niko iʒgi akiu iu. ✧Ir ✧32
20 tare wienas vn=
trop. Er ne degie
śirdis muſu muſ-
pi / kad kałbeio
vnt kieło ir iʒgul=
25 dineio mums raß-
tus. ✧Ir kiełys tu- ✧33
iug adinu ſugriʒo
ing Ieruʒalem / ir
wßy

𝕰

1 Eil. 1: nesurinktas taškas
2 Eil. 1: trūksta kėlimo ženklo po *pri*
3 Eil. 10: nesurinktas taškas
4 Eil. 13: turėtų būti *ſtało /*
5 Eil. 18: vietoj kėlimo ženklo surinktas taškas

wſzy teyże godźiny wroćili ſię do Ie=ruzalem: y znaleźli zgromadzonych ie-dennaśćie / y tych ktorzy z nimi byli / powiádaiących: iż wſtał Pan pradźi-wie / y vkazał ſię Symonowi A oni powiádáli co ſię dźia ło w drodze: y iako go poználi w łamániu chleb{á}.

rado wienuoliku ſu[1] ſirinkuſius / ir tuos / kurie ſu ieys buwo ✧biłunćius. Iog kie /[2] ✧34 łes Wieſzpats iż tie=ſios / ir paſirode Simonuy. ✧A anis ✧35 ſakie / kaś deios vnt kielo / ir kaip pażi-no ii łaużimy duo-noś.

We wtorek Wielkonocny, Ewāgel: v Lukaſza ś. w Roz dżiale 24.

ONEgo czáſu: Stánął IE=zus w pośrzodku v-czniow ſwoich / y rzełk im: Pokoy wam. Iamći ieſt: nie boyćie ſię: A przelęknawſzy ſię y przeſtraſzeni będąc / mniemali iż duchá widźieli. Y rzekł

Vnt vtarniko Weliku Ewangel. Luk: 24.

✧ANuo metu. Sto[3] ✧36 ios Iezus wi-duy mokitiniu ſawo ir taria iiemus. Pa-kaius iums / aſz eſmi / nebiiokites. ✧Nuſi- ✧37 gundi tad ir ſuſitri=mi / tikieios dwaſiu regi. ✧Ir tare iie= ✧38 mus. Ko iſigundot ir dumos ieyt ing śirdis iuſu? ✧Wey- ✧39

im:

1 Eil. 1: trūksta kėlimo ženklo po *ſu*
2 Eil. 4: vietoj kėlimo ženklo surinktas /
3 Eil. 14: trūksta kėlimo ženklo po *Sto*

im: Czemuśćie ſię
zatrwożyli / á my=
śli wſtępuią / do ſerc
waſzych? Oglą=
5 dayćie ręce moie / y
nogi: żećiem ia ten-
że ieſt. Dotykayćie
ſię y przypatruyćie:
bo duch nie ma ćiá-
10 łá áni kośći / iáko
widźicie że ia mam.
Y rzekſzy to / vka=
zak im ręce y nogi.
Lecz gdy oni ieſzcze
15 nie wierzyli / y dźi-
wowali ſię od rádo-
śći / rzekł im: Ma-
ćie tu co ieść? A o=
ni mu dáli ſztukę ry=
20 by pieczoney / y
pláſtr miodu. A
gdy iadł przed ni=
{m}i / wźiąwſzy oſtat-
ki dał im. Y rzekł
25 do nich: Teć ſą ſło-
wá ktorem mowił
do was będąc ie=
ſzcze z wámi: iż ſię

zdekite vnt runku
mano ir koiu / iog
aſz pats eſmi. Pali:[1]
tekite ir żwalgiki-
5 te / iog dwaſia ku=
no ir kaułu ne turi
kaip mańi regite tu=
rinti. ✧A tay iżtaris / ✧40
parode iiemus run=
10 kas ir koias. ✧A da= ✧41
bar iiemus ne tikin[2]
tiems ir beſiſtebin=
tiems iżgi dźiaug-
ſmo: Tare. Turite
15 ćia ku walgit? ✧A ✧42
anis pakiełe iam da[3]
li żuwies kiepuſios /
ir kori medaus. ✧Ir ✧43
walgis pokim iu /
20 imdamàs pałaykus
dawe iiemus. ✧Ir ta= ✧44
re iump. Tie ira żo=
dźiey / kuriuos biło-
iau iuſump / dabar
25 budamas ſu iums /
iog reykia adunt i-
ſipilditu wiſa kas
parašita ira zoka-

𝕰 2 mu źia=

1 Eil. 3: vietoj kėlimo ženklo surinktas dvitaškis
2 Eil. 11: trūksta kėlimo ženklo po *tikin*
3 Eil. 16: trūksta kėlimo ženklo po *da*

musiało wypełnić wſzyſtko co napiſa= no w zákonie Moy= żeſzowym / y w Pro- 5 rocech / y w Pſál= miech o mnie. Tedy im zmyſł otworzył / żeby rozumieli piſ= má. Y rzekł im: Iż 10 tak napiſano / y tak było potrzebá áby Chryſtus v{c}ierpiał y wſtał od vmar- łych dnia trzećiego: 15 á żeby byłá powie= dana w imie iego pokuta y odpuſzczenie grzechow po wſzy- kich narodźiech.

ny Moyźieśiaus ir pranaſzu ir pſalmu.[1] oſe ape màni. ✧Tad ✧45 atwere iiemus iſz- 5 minti / adunt g{à}łè- tu iſzmanit raſztus ✧ir tare iiemus. ✧46 Iog teip irà para- śita ir terp[2] reykie 10 kintet Chryſtuſuy ir kieltis iż numiruſiu trzeciu dienu / ✧ir ſa- ✧47 kit wardan io gay- łeimu ir atłeydimu 15 grieku po wiſoms giminems.

W pierwſzą Nie- 20 dźielę po wielkiey nocy, Ewangel. v Iana ś. w Rozd. 20.

Vnt pirmos Nedelos po weliku Ewangelia Ion. 20.

ONEgo czaſu: Gdy wieczor 25 był dniá onego / pierwſzego po ſzá- bacie / a drzwi by=

20 ✧ANuo metu. Kak[3] ✧19 wakaras buwo dienoy auoy[4] pirmoy pa Subatay / ir du- ris buwo ażurakin= ły zam.

1 Eil. 2: vietoj kėlimo ženklo surinktas taškas
2 Eil. 9: turėtų būti *teip*
3 Eil. 20: turėtų būti *Kad*
4 Eil. 22: turėtų būti *anoy*

ły ȝamknione / kędy
vcȝniowie byli ȝ
gromadȝeni dla bo-
iaȝni Ʒydow: prȝy=
5 ßedł IEȝus y ſtá=
nął w po{ś}rȝodku / y
rȝekł im: Pokoy
wam. A to rȝekßy
vkaȝał im ręce y
10 bok. Vradowali ſię
tedy vcȝniowie / vy=
ȝrȝawßy Pana
Rȝekł im tedy ȝá ſię:
Pokoy wam Iako
15 mię poſłał Ociec /
ták y ia was poſy=
łam. A to powie-
dȝiawßy / tchnął ná
nie: y rȝełk im. We-
20 ȝmićie Ducha świę-
tego: ktorych odpu-
śćićie grȝechy / ſą
im odpußcȝone: á
kt[o]rych ȝatrȝyma=
25 ćie / ſą ȝatrȝymane.
A Thomaß ieden ȝe
dwunaśći / ktorego
ȝowią Dydymus /

tos / kur buwo mo-
kitiniey ſuſirinki del
baymes ẓidu / ataio
Ieȝus ir ſtoios wi-
5 duy iu / ir tare iie=
mus. Pakaius iums.
✧Ir tatay taris / pa- ✧20
rode iiemus runkas
ir ßonu. Dẓiaugi=
10 es tad mokitiniay iẓ-
widi wießpati. ✧Ta= ✧21
re tad iiemus vntru
kartu. Pakaius
iums. Kaip ſiun-
15 te mani tewas / ir
aß ſiunćiu ius. ✧Tay ✧22
taris kwepe vnt
iu / ir tarie iiemus:
Imkit-[1] dwaſiu
20 ßwyntu / ✧kuriemus ✧23
atłeyſite griekus /
atłeyſti bus / a ku=
riems aẓuturieſite.[2]
bus aẓutureti. ✧A ✧24
25 Thamosius wie-
uas[3] iẓg dwilikos /
kurſay wadinaſi
Didimu / ne buwo

𝕮 3 nie

1 Eil. 19: turėtų būti *Imkite*
2 Eil. 23: turėtų būti *aẓuturieſite /*
3 Eil. 26: turėtų būti *nas*

nie był ʒ nimi kiedy
przyßedł IEʒus.
Mowili mu tedy
drudʒy vcʒniowie:
5 Widʒieliſmy Paná.
A on im rʒekł: Ieśli
nie vyʒrʒę w ręku ie-
go prʒebićia goʒ=
dʒi / y niewłoʒę pal-
10 cá mego ná mieyſce
goʒdʒi / y niewłoʒę.
li ręki moiey w bok
iego: nie vwierʒę.
A po ośmi dni / byli
15 ʒaśię vcʒniowie ie-
go w domu y Tho-
maß ʒ nimi. Prʒy-
ßedł Ieʒus drʒwiá-
mi ʒamknionemi / y
20 ſtanął wposrʒodku
y rʒekł: Pokoy wam.
Potym rʒekł Tho=
maßowi: Sćiągni
ſám palec twoy / á
25 oglądʒay ręce moie:
y śćiągni rękę two=
ię / á włoʒ ią w bok
moy: á nie bądʒ nie=

ſu ieys / kad ataio
Ieʒus. ✧Sakie tad ✧25
iam kiti mokitiniey.
Regieiom wießpati[1]
5 A anas tare iiemus:
Iey ne iʒwiſiu run-
koſe io pradurimu
winiu / ir ne inde=
ſiu pirßto mano
10 wieton winiu / ir
ne indeſiu runkos
mano ßonon io / ne
tikieſiu. ✧A po die= ✧26
noms aßtuonioms
15 wel buwo mokiti-
niey io widuy / ir
Thamośius ſu ieys.
Aataio Ieʒus du=
rims aʒurakintoms
20 (ſunti) ir ſtaios wi=
duy ir tare[2] Paka-
ius iums. ✧Potam ✧27
taria Thamośiuy.
Indek pirßtu ta-
25 wo śia / ir weyʒdek
vnt runku mano / ir
iʒtieſk runku tawo /
ir indek ßonon ma-
wiernym /

1 Eil. 4: nesurinktas taškas
2 Eil. 21: trūksta skyrybos ženklo

wiernym / ále wier-
nym. Odpowiedʒiał
Thomaſʒ / y rʒekł
mu: Pan moy / y
5 Bog moy. Powie-
dʒiał mu Ieʒus: Iʒeś
mię vyʒrʒał Thoma
ſʒu / vwierʒyłeś.
Błogoſłáwieni kto=
10 rʒy nie widʒieli / á v=
wierʒyli Wieleć y in
nych ʒnamioń vcʒy=
nił P. Ieʒus prʒed
vcʒniami ſwemi /
15 ktore nie ſą w tych
kśięgách wypiſáne.
Ale te ſą napiſane /
abyśćie wierʒyli / ʒe
Ieʒus ieſt Chryſtus
20 Syn Boʒy: á iʒby-
śćie wierʒąc ʒywot
mieli w imię iego.

W Niedźielę wtorą
po wielkieynocy,
25 Ewangel. v Iana ś.
w Rozd: 10.

ONego cʒaſu:
Powiedʒiał P.

no. E ne buk netikun[1]
tis bet tikuntis ✧atſa- ✧28
kie Thamosius ir bi-
łoio iam wieſʒpats
5 mano ir Diewas
mano. ✧Tare iam Ie[2] ✧29
ʒus. Iog iʒwiday
mańi Thamośiau in[3]
tikieiey: pałayminti
10 (pagirti) kurie ne re.[4]
gieio a intikieio.
✧Daug teipagi ir kitu ✧30
ʒinkłu padare Ieʒus
pokim mokitiniu ſa-
15 wo / kuriu ner raśi-
tu knigoſſe toſſe. ✧A ✧31
tay paraśita ira a-
dunt tikietumite / iog
Ieʒus ira Chryſtus
20 ſunus Diewo / ir a-
dunt tikiedami ʒywa[5]
tu turietumite war-
dan io.

Vnt vntros Nedelos
25 *po welikay Ewange-*
lia Ion: 10.

ANuo metu. Bi-
łoio Ieʒus Pha=
Ieʒus

𝕰 4

1 Eil. 1: trūksta kėlimo ženklo po *netikun*
2 Eil. 6: trūksta kėlimo ženklo po *Ie*
3 Eil. 8: trūksta kėlimo ženklo po *in*
4 Eil. 10: vietoj kėlimo ženklo surinktas taškas
5 Eil. 21: trūksta kėlimo ženklo po *ʒywa*

IEʒus Phariʒeu=
ßom: iam ieſt pa-
ſterʒ dobry. Dobry
paſterʒ duße ſwą
dáie ʒá owce ſwoie.
Lecʒ naiemnik / y
ktory nie ieſt páſte=
rʒem / ktorego nie
ſą owce właſne /
widʒi wilka prʒy=
chodʒącego / y opu=
ßcʒa owce / y vćie-
ka: á wilk chwyta /
y roʒpraßa owce.
Ale náiemnik vćie=
ka / iʒ ieſt naiemni-
kiem / y nie ma pie=
cʒy o owcách. Iam.
ći ieſt on páßerʒ do
bry / y ʒnam owce
moie y ʒnaią mię
moie. Iáko mię ʒna
Oćiec / y ia ʒnam
Oycá; á duße mo-
ię kłádę ʒá owce mo
ie. Y drugie owce
mam / ktore nie ſą
ʒ tey owcʒarnie: y

riſeußams: ✧Aß eſmi ✧11
gieras piemuo. Ge.[1]
ras piemuo duśiu
ſamo[2] duoſt aʒu a=
wis ſawo. ✧A ſum.[3] ✧12
dinikas / ir kurſay
ne eſt piemenim /
kurio ne eſt awis
tikros regi wilku a=
taiunti / ir apłey-
dʒia awis ir pabe-
ga / a wilkas gau=
do ir iʒbarſto (iʒ-
kłaydina) awis. ✧A ✧13
ſumdinikas bega /
iog ſumdiniku ira /
ir ne rupinas anas
ape awis. ✧Aß eſmi ✧14
piemuo giaraś / ir
paʒiſtu manas / ir
paʒiſta mani ma-
nas (awis)[4] ✧Kaip ✧15
paʒiſta mani tewas
ir aß páʒiſtu tewu /
ir duśiu mano gul-
dʒiu aʒu awis ma=
no. ✧Ir kitas awis ✧16
turiu / kurios ne eſt

nie

1 Eil. 2: vietoj kėlimo ženklo surinktas taškas
2 Eil. 4: turėtų būti *ſawo*
3 Eil. 5: vietoj kėlimo ženklo surinktas taškas
4 Eil. 22: trūksta skyrybos ženklo

one potrʒebá ábych
prʒywiodł / y ſłu-
cháć będą głoſu me
go: y będʒie iedna
5 owcʒarnia / y ieden
paſterʒ.

W trzećią Niedźie
lę po wielkieyno=
cy, Ewang v Iana
10 ś. w Rozd. 16.

ONEgo cʒáſu:
Mowił P. Ie-
ʒus vcʒniom ſwoim:
Malucʒko / á iuʒ
15 mię nie vyʒrʒyćie: y
ʒaſię / malucʒko /
á vyʒrʒyćie mię: iʒ
idę do Oycá. Mo=
wili tedy niekto-
20 rʒy ʒ vcʒniow iego
miedʒy ſobą: Coʒ to
ieſt / co nam powiá-
da: Malucʒko / á nie
vyʒrʒyćie mię: y ʒá=
25 śię / Malucʒko / á
vyʒrʒyćie mię: á / iʒ
idę do Oyca? Mo=

iʒ tos awines (aba
gardo[1] ir anu rey-
kia mań atweſt / ir
bałſo mano kłauſis
5 ir bus wiena awi-
ne ir wienas piemuo.

Vnt trećios Nedelos
po welikay Ewange-
lia Ion: 16.

10 ANuo metu. Bi=
łoio Ieʒus mo=
kitiniams ſawo.
✧Maʒ ir iau ne re- ✧16
gieſite manis / ir
15 welmaʒ ir regieſite
mani: iog eymi te-
wop. ✧Tare tad i{ʒ}g ✧17
mokitiniu io terp ſa-
wis. Kas tay ira /
20 ku biło mums: Maʒ
a ne regieſite manis.
ir[2] wel maʒ a regieſi=
te mańi / iog ey=
mi tewop? ✧Tare ✧18
25 tad. Kas tatay / ku
kałba / Maʒ? ne iʒ[3]=
wili

𝕰 5

1 Eil. 2: turėtų būti *gardo)*
2 Eil. 22: turėtų būti *Ir*
3 Eil. 26: turėtų būti *ʒi*

wili tedy: Coʒ to
ieſt / co nam mowi:
Malucʒko? Nie-
wiemy co powiádá.
5 Poʒnał tedy Ieʒus /
ʒe go pytáć chćieli:
y rʒekł im. O tym
ſię pytaćie miedʒy
ſobą / iʒem rʒekł:
10 malucʒko / á nie vy-
ʒrʒyćie mię: y ʒa=
ſię málucʒko / á vy-
ʒrʒyćie mię. ʒápra-
wdę ʒáprawdę po=
15 wiádam wam / iʒ
wy będʒiećie płákáć
y nárʒekáć / á świát
ſię będʒie weſelił: á
wy ſię ſmęćić bę=
20 dʒiećie / ále ſmutek
wáß w rádość ſię
obroći. Niewiá=
ſtá gdy rodʒi / ſmę-
tek ma / iʒ prʒyßła
25 iey godʒina; lecʒ
gdy porodʒi dʒie-
ćiątko / iuʒ nie pá=
mięta vći{ś}nienia

nom ku kałba. ✧Pa- ✧19
ʒino tad Ieʒus iog
noreio io kłauſt /
ir tare iiemus: Ape
5 tay kłauſiate terp
ſawis / iog tariau[1]
Maʒ a ne regieſite
mańis / ir wel maʒ
á regieſite mani. ✧Pa[2] ✧20
10 teyſey / pateyſey bi-
łau iums iog werk-
ſite ir raudoſite ius /
a ſwietas dʒiaugſis
a ius buſite nuludi /
15 bat nuludimas iuſu
apſigriʒ ing dʒiaug=
ſmu. ✧ʒmona kad ✧21
gindʒia nuludimu
turi / iog ataio wa-
20 łunda ios / a kad pa[3]
gindʒia wayku /
ne atmena vnt ſopu-
lo / del dʒiauſmo[4] /
iog vʒgime ʒmogus
25 vnt ſwieto. ✧Ir ius ✧22
tad nu tieſa nuludi=
mu turite / bat wel
regieſiu ius / ir

dla

1 Eil. 6: trūksta skyrybos ženklo
2 Eil. 9: trūksta kėlimo ženklo po *Pa*
3 Eil. 20: trūksta kėlimo ženklo po *pa*
4 Eil. 23: turėtų būti *dʒiaugſmo*

dla rádośći / iʒ ſię
cʒłowiek ná świát
narodʒił. Prʒetoʒ
y wy teraʒ w pra-
5 wdʒie ſmutek máćie.
lecʒ ʒaśię oglądam was / á będʒie ſię ra-
dowálo ſerce waſʒe / á rádośći waſʒey ʒaden
od was nie odeymi{ę}.

dʒiaugſis śirdis iu=
ſu / a dʒiaugſmo iuſu
niekas ne atims nu=
og iuſu.

W Niedzielę czwar
10 tą po wielkieyno-
cy, Ewangel: v Ia-
ś. w Rozd: 16.

5 *Vnt ketwirtos Nede-*
los po welikay, Ewan.[1]
gelia Ion. 16.

ONEgo cʒáſu /
rʒekł P. Ieʒus
15 vcʒniom ſwoim; I-
dę do tego ktory mię
poſłał: á ʒadē ʒ was
nie pyta mię / do
kąd idʒieſʒ? Ale iʒem
20 to wam powiedʒiał
ſmutek napełnił ſer=
ce waſʒe. Aleć ia
prawdę wam po-
wiadam / poʒytecʒ-
25 no wam aby ia
odſʒedł. Bo ieśli nie
odydę / Poćieſʒyćiel

ANuo metu: Bi-
łoio Ieʒus mo=
10 kitiniams ſawo. ✧Ey= ✧5
mi top kurſay ma=
ńi atſiunte / ir ne
wienas iʒg iuſu ne
kłauſia mańis kur
15 eyſi? ✧Bát iog tay bi= ✧6
łoiau iums / nulu=
dimas papilde śir-
di iuſu. ✧Bat aſʒ tie- ✧7
ſu ſakau iumus / rey-
20 kia iumus / adunt
aſʒ eyćia / nes iey aſʒ
neyſiu. Palinkſmin[2]
nie

[1] Eil. 6: vietoj kėli-
mo ženklo surinktas
taškas
[2] Eil. 22: trūksta kėlimo
ženklo po *Palinkſmin*

nie przyidzie do
was. A on przyßed=
ßy będzie karał
{ś}wiát z grzechu / y z
5 ſpráwiedliwośći /
y ſądu. Z grzechu
mowię: iż nievwie=
rzyli w mię. A z
ſprawiedliwośći. iż
10 do Oyca idę / á iuż
mię więcey nie vy=
zrzyćie. A z ſądu: iż
kśiąże tego świáta
iuż ieſt oſądzony.
15 Mamci wam ießcze
wiele mowić: ale
teraz znie{ś}ć nie mo
żećie. Lecz gdy
przyidzie on Duch
20 prawdy / nauczy
was wßelkiey prá-
wdy. Bo nie ſam od
śiebie mowić bę-
dzie: ále cokolwiek
25 vſłyßy / to powie: y
przyßłe rzeczy o-
znaymi wam. On ći
mię vwielbi: albowiē

toias notays iu-
ſump. ✧Ir kad atays ✧8
anas / barś ſwietu
iżgi nuſideimo ir iżg
5 teyſibes ir izg ſudo.
✧Izg nuſideimo / iog ✧9
ne intikieio ing ma-
ni / ✧a iżg teyſibes: ✧10
iog tewop eymi / ir
10 iau ne regieſite ma-
ńis / ✧a iżg ſudo / iog ✧11
kunigaykßtis to
ſwieto iau apſudi-
tas ira. ✧Dabar ✧12
15 daug turiu iumus
ſakit / bat negalite
pakielt dabar. ✧A ✧13
kad atais Dwaſia
ana tieſos / ißmo=
20 kis ius wiſos tieſos[1]
Nes nebiłos pati
nuog ſawis / bat
kugi iżgirs / kałbes /
ir kas turi atayt (a-
25 ba ir atayſiunćiuo=
ſius dayktus) apſa[2]
kis iumus. ✧Ana ma= ✧14
ńi paßłowins / nes
z mego

1 Eil. 20: trūksta skyrybos ženklo
2 Eil. 26: trūksta kėlimo ženklo po *apſa*

ʒ mego weʒmie / a
wam opowie.

W Niedźielę pią-
tą po wielkieynocy,
5 cy, Euangel. v Iana
ś. w Roz 10.

WOn cʒas: Mo=
wił Ieʒus v-
cʒniom ſwoim: ʒa=
10 prawdę ʒaprawdę
wam powiadam:
Ieśli o co prośić
będʒiećie Oycá w i=
mię moię / da wam.
15 Dotychmiaſt nio=
cʒeśćie nie prośili w
imie moie. Pro{ś}-
ćieſʒ / á weʒmiećie:
áby rádość wáſʒá
20 byłá doſkonáłá. To-
ćiem wam powie-
dał prʒeʒ powieśći
Prʒychodʒić godʒi-
na / gdy iuʒ daley
25 nie prʒeʒ prʒypo-
wieśći mowić wam
będę: ále iáwnie o

iʒg mano ims / ir a=
pſakis iumus.

Vnt pinktos Nedelos
po welikay Ewangel:
5 *Ion. 10*[1].

ANuo metu. Bi-
łoio Ieʒus mo-
kitiniams ſawo. ✧vʒ[2] ✧23
tieſu biłau iumus /
10 iey ape ku praśiſite
tewo mano wardan
mano / duos iumus.
✧Ik śiołay ne pra= ✧24
śiete nieko wardan
15 mano. Praśikite a
imſite / adunt dʒiaug[3]
ſmas iuſu piłnas
butu. ✧Tatay prie.[4] ✧25
ʒodʒiuoſe biłaiau
20 iumus. Atays adi=
na kad iau ne prie=
ʒodʒiuoſe kałbeſiu
iumus / bet świeſiey
ape tewu paſakiſiu
25 iumus: ✧anoy die= ✧26
noy wardan mano
Oycu

1 Eil. 5: klaidingai nurodytas Evangelijos pagal Joną skyrius, turėtų būti *16*
2 Eil. 8: trūksta kėlimo ženklo ir turėtų būti *Vʒ*
3 Eil. 16: trūksta kėlimo ženklo po *dʒiaug*
4 Eil. 18: vietoj kėlimo ženklo surinktas taškas

Oycu oznaymię
wam. W on dzień
w imię moie prośić
będziećie Y nie mo=
5 wię wam; iż ia bę-
dę Oycá prośił zá
wámi. Abowiem
ſam Oćiec miłuie
was / żeśćie wy=
10 mnie vmiłowáli / y
vwierzyliśćie żem
od Bogá wyſzedł.
Wyſzedłem od Oy=
cá / á przyſzedłem ná
15 świát: zaś opuſzczā
świát / á idę do Oy=
ca. Rzekli mu v-
czniowie iego: Oto
teraz iawnie mo=
20 wiſz / á żadney przy=
powieśći nie po-
wiádaſz. Teraz wie-
my że wſzytko wieſz /
á nie potrzebáć że-
25 by ćię kto pytał.
Stądże wierzymy / żeś od Bogá wyſzedł.

praśikite / a ne kał=
bu iumus / iog aſz
praśiſiu Tewo azu
ius. ✧Nes pats Te= ✧27
5 was mili ius / iog
ius mańi numiłeiot
ir intikieiot iog aſz
nuog Diewo iśie-
iau. ✧Isieiau nuog ✧28
10 Tewo / ir ataiau
vnt ſwieto / wel
paliekmi ſwietu ir ey=
mi Tewop. ✧Ta- ✧29
ria iam mokitiniey
15 io=[1] Sitay dabar
świeſiey kałbi / ir ne
wieno prieżodzio
ne ſakay / ✧dabar ✧30
żinom / iog wis żi=
20 nay / ir ne reykia
taw / adunt kas ta-
wis kłauſtu / tami
tikime iog nuog Die[2]
wo iśieiey.

W dźień

1 Eil. 15: turėtų būti taškas
2 Eil. 23: trūksta kėlimo ženklo po *Die*

W dźień w Niebo=
wſtąpienia Páń=
skiego Ewange. v
Mark: ś. w Roz. 16,

5 WOn cȝás: Gdy
iednnaśćie v-
cȝniow v ſtołu śie-
dȝiało / vkaȝał ſię
im Ieȝus / y wyma
10 wiáł im niedowiár=
ſtwo ich ȝatwár-
dȝenie ſercá / iȝ tym /
ktorȝy go widȝieli /
ȝmartwychwſtáłe=
15 go / nie wierȝyli. Y
mowił im: Idąc ná
wſȝytek świát / kaȝ-
ćie Ewangelią wſȝe=
mu ſtworȝeniu.
20 Kto vwierȝy / y o=
krȝći ſię: ȝbáwion
będȝie. A kto nie v-
wierȝy: będȝie po=
tępion. Y cuda tych
25 co vwierȝa / te nā=
śladować będą. W
imię moię cȝarty bę-

Vnt dienos dungun
żingimo wieſȝpaties
aba vnt śieſȝtinio E-
wangel: Mark. 16.

5 ANuo metu[1] ✧Be- ✧14
ſedint aȝu ſtáło
wienuolikay mokiti=
niu / paſirode iiemus
Ieȝus / ir iȝkałbi-
10 neio iiemus netikiei[2]
mu iu ir kietibi śir-
dies / iog tiemus / ku-
rie regieio ii iȝg nu=
miruſiu kiełuſis / ne
15 tikieio. ✧Ir tare iie= ✧15
mus eydami ing wi=
ſu ſwietu / ſakikite
Ewangeliu wiſſam
ſutwerimuy. ✧Kas ✧16
20 intikies ir apſikrik-
ſȝtis / bus iȝgani-
tas / a kas ne inti=
kies bus paſkundin-
tas. ✧A ȝinkłay tuos ✧17
25 kurie intikies / tie
ſekios. Wardan
mano welinus iſȝ.[3]
dą wy=

1 Eil. 5: nesurinktas skyrybos ženklas
2 Eil. 10: trūksta kėlimo ženklo po *netikiei*
3 Eil. 27: vietoj kėlimo ženklo surinktas taškas

dą wyrʒucáć; no=
wemi ięʒykami bę=
dą mowić / węʒe bę=
dą bráć; y choćby
5 co śmiertelnego pi-
li / ȿkodʒić im nie
będʒie? ná niemoc=
ne / ręce będą kłáść /
á będą ʒdrowi. A
10 ták Pan Ieʒus / po=
tym gdy rʒecʒ do
nich odprawił / wʒię=
ty ieſt do niebá / y
vsiadł po práwicy
15 Boʒey. A oni wy=
ȿedȿy / prʒepowia=
dali wȿedy : ktorym
Pan dopomogł / y
naukę ich potwier-
20 dʒał prʒytomnymi cudámi.

metines / lieʒiuwieys
nauieys kałbes / ✧ʒal= ✧18
ćius imś / ir iey ku
marinunćio giers /
5 ne wodis iiemus.
Vnt ligoniu run-
kas vʒdes / ir bus
ſweyki. ✧A Wie= ✧19
ȿpats IEʒus iie=
10 mus káłbeis / imtaś
ira dungun / ir ſe-
doś padeśiney Die=
wo. ✧A anis iśieii ſá= ✧20
kie wiſur / wieȿpa=
15 ti padedunt ir ʒodi
padrutinunt ʒin-
kłaus[1] paſkuy eiun-
ćieyś.

W Niedźielę 6 po
wielkieynocy, Ewā
gel. v Iana ś. w Roz
dźiale 16.

Vnt Nedelos śieȿtos
20 *po welikay Ewangel:*
Ion. 16.[2]

25 WOn cʒás: Mo=
wił IEʒut v=
cʒniom ſwoim. Gdy
prʒyidʒie poćieȿy=

ANuo metu. Bi.[3]
łoio Ieʒus moki=
tinioms[4] ſawo. ✧Kad ✧26
25 atays palinkſminto=
ćiel

1 Eil. 17: turėtų būti *kłays*
2 Perikopę sudaro Jn 15,26–27 ir Jn 16,1–4
3 Eil. 22: vietoj kėlimo ženklo surinktas taškas
4 Eil. 24: turėtų būti *tiniams*

ćiel/ ktorego ia wā
poślę / od Oycá /
Duchá prawdy /
ktory od Oycá po=
5 chodʒi: on ći o mnie
świádcʒyć bedʒie.
Y wy świádkámi
bedʒiećie; bo ʒemną
od pocʒątku iesteś-
10 ćie. Tomći wam
powiedʒiał / abyś=
ćie ſię nie gorſʒyli.
Wyłącʒáć was ʒ
boʒnic będą: Ale
15 prʒyidʒie godʒina /
ʒe wſʒelki ktory was
ʒabiie / mniemáć bę=
dʒie ʒe cʒyni poſłu=
gę Bogu. A to wam
20 ucʒynią: iʒ nie po-
ʒnáli Oycá / ani
mnie. Alemći to
wam powiedʒiał á=
byśćie gdy ta go-
25 dʒin{á} prʒyidʒie / w
ſpomńieli ná to / ʒem
ia wam powiedʒiał.

ia kurin[1] aſʒ atſiuſiu
iumus nuog Tewo /
Dwaſiu tieſos / ku=
ri nuog Tewo iśie-
5 yt / ana ſwiećiimu
iʒduos ape mani /
✧ir ius świećiimu ✧27
iʒduoſite / iog nuog
pradʒios ſumanim
10 eſte. ✧Tatay iu= ✧1
mus kałbeiau / a=
dunt ne piktintumi=
tes. ✧Iʒg baʒnićiu ✧2
iſʒmetines ius: bet
15 atays wałunda / iog
kiekwienas / kuris
aʒumuſʒa ius / tikie[2]
ſis tarnawimu Die[3]
wuy darus: ✧ir tay ✧3
20 daris iumus / iog ne
paʒiſta Tewo ney
manis. ✧Bet tay bi= ✧4
łoiau iumus / adunt
kad atays wałun=
25 da / atmintumite vnt
to / iog aſʒ biłoiau
iumus.

ℱ W nie-

1 Eil. 1: turėtų būti *kuriu*
2 Eil. 17: trūksta kėlimo ženklo po *tikie*
3 Eil. 18: trūksta kėlimo ženklo po *Die*

W Niedźielę Swiąteczną Ewangelia v Iana ś. w Rozdźiale 14.

5 ONEgo cȝaſu: mowił P. Ieȝuſ vcȝniō ſwoim. Iesli mię kto miłui{ę} / będȝie chował ſłową 10 moie / a Oćiec moy vmiłuie go / y do niego prȝyidȝiemy / á mieſzkanie v niego vcȝynimy. Kto 15 mnie nie miłuie / ſłow moich nie chowa. A ſłowo ktoreśćie ſłyſzeli / nie ieſtći moie: ále tego 20 ktory mię poſłał / Oycá. Tomći wam powiedȝiał / v waś mieſzkáiąc Lecȝ poćieſzyćiel / Duch ś. 25 ktorego Oćiec pośle w imię moie; onći was wſzytkiego naucȝy; y prȝypo-

Vnt Sekmines Ewangelia Ion. 14.

ANuo metu: Biłoio Ieȝus mo= 5 kitiniams ſawo. ✧Iey kas mili mani / ȝodi mano aȝułaykis / ir Tewas mano miłes ii / ir atay- 10 ſime iop / ir giwenimu iump padariſime. ✧Kas ne mili manis / ȝodȝiu mano ne łayko. A ȝodi 15 kuri girdeiot / ne eſt mano / bat to / kurſay atſiunte mańi / Tewo. ✧Tay kałbeiau iumus / iuſp gi= 20 wendamas. ✧A palinkſmintoia / Dwaſia ſzwinta / kuriu atſius Tewas war[1] dan mano / ana ius 25 iſzmokis wiſo / ir atmins iums wiſa / ku norint biłoſiu iumni wam

✧23 ✧24 ✧25 ✧26

1 Eil. 23: trūksta kėlimo ženklo po *war*

mni wam wßytko
cōkolwiek wam po=
wiedʒiał. Pokoy
ʒoſtawuię wam / po=
5 koy moy dáię wam
Nie iako dawa
świat / ia wam dáię=
Niechʒe ſię nie trwo
ʒy ſerce wáße / áni ſię
10 {ł}ęká. Słyßeliśćie
ʒem ia wam powie=
dʒiał: Odchodʒę y
wrocę ſię do was.
Gdybyśćie mię mi=
15 łowáli / wʒdybyśćie
ſię rádowali / iʒ idę
do Oycá: bo Oćiec
więtßy ieſt niʒli ia.
Y teraʒem wam po-
20 wiedʒiał prʒedtym
niʒ ſię sſtanie: iʒ=
byśćie gdy ſię ſtá-
nie / wierʒyli Iuʒ
ʒ wámi wiele mo-
25 wić nie będę. Abo=
wiem idʒie kśiąʒe te-
go świata / a we
mnie nic nie ma. Ale

mus. ✧Pakaiu paliek[1] ✧27
mi iumus.[2] pakaiu
mano duomi iumus /
ne kaip ſwietas du=
5 oſt / áß duomi iu-
mus. Tegul ne iſi-
guſta śirdis iuſu /
ney biios (Krupau-
ia)[3] ✧Girdeiot iog aß ✧28
10 biłoiau iumus. Ey-
mi ir ataymi iu=
ſump. Kad miłetu=
mite mańi / dʒiaug-
tumiteſg / iog eymi
15 Tewop / iog Tewas
dideſnis ira aʒu ma-
ńi. ✧A nu paſakiau ✧29
iumus pirm neg
ſtoſis / adunt kad
20 ſtoſis / tikietumite.
✧Iau ne daug kałbe- ✧30
ſiu ſu iums / nes eyt
kunigaykßtis to
ſwieto ir manip ne
25 turi nieko. ✧Bet a- ✧31
dūt paʒintu ſwietas
iog miliu Tewu / ir
kaip man iſakie Te=

𝔉 2 iʒby

1 Eil. 1: trūksta kėlimo ženklo po *paliek*
2 Eil. 2: turėtų būti *iumus /*
3 Eil. 9: nesurinktas taškas

iʒby świat poʒnał ʒe miłuię Oycá a iako mi Oćiec roſkaʒał / ták cʒynię.

was / terp[1] darau.

W Poniedźiałek Swiąteczny, Ewāgelia v Iana ś. w Rozdżiale 3.

ONEgo cʒaſu rʒekł P. Ieʒus Nikodemowi: Tak Bog vmiłował świat / ʒe Syna ſwego iednorodʒonego dał / áby wſzelki kto wierʒy weń / nie ʒginał. ále miał ʒywot wiecʒny. Boć nie poſłał Bog Syná ſwego na swiat / aby ſądʒił świát; ále iʒby świat był ʒbawion prʒeʒeń. Kto wierʒy weń / nie podległ potępieniu. Lecʒ kto nie wierʒy / iuʒ potępiony ieſt: iʒ nie wierʒy w

Vnt paldeniko ſekmines. Ewangelia Ion: 3.

ANuo metu[2] Biłoio Ieʒus Nikodemuy. ✧Teip Die.[3] ✧16 was numiłeio ſwietu / iog ſunu ſawo wienogimi (wieno=turti) dawe / adunt kiekwienas / kuris=[4] tiki ing ii / ne praʒutu / bet turetu ʒi[5] watu vmʒinu. ✧Neś ✧17 notſiunte Diewas ſunaus ſawo vnt ſwieto / adunt ſudi[6] tu ſwietu / bet a=dunt iʒgiełbetas bu[7] tu ſwietas per ii. ✧kas[8] tiki ing ii / ne bus ✧18 ſuditas / a kas neti=ki / iau apſuditas ira / iog ne tiki wardan

imię

1 Eil. 1: turėtų būti *teip*
2 Eil. 5: nesurinktas skyrybos ženklas
3 Eil. 7: vietoj kėlimo ženklo surinktas taškas
4 Eil. 12: nereikalingas kėlimo ženklas
5 Eil. 14: trūksta kėlimo ženklo po *ʒi*
6 Eil. 18: trūksta kėlimo ženklo po *ſudi*
7 Eil. 20: trūksta kėlimo ženklo po *bu*
8 Eil. 22: turėtų būti *Kas*

imię iednorodzone=
go Syná Bożego A
toć ieſt pot{ę}pienie /
że światłość przy-
5 ßłá ná świát: á lu=
dźie raczey vmiło=
wali ćiemności / niż
świátłość. Bo by-
{ł}y złe ich vczynki.
10 Káżdy abowiem kto=
ry źle czyni / niena-
widźi świátłośći /
áni idźie ná świá-
tłość / żeby nie były
15 zganione vczynki
iego. Lecz kto czy-
ni prawdę / przy=
chodźi do światło-
śći / áby ſię okazá-
20 ły ſprawy iego: iż
w Bogu ſą vczynione.

We wtorek Swią=
teczny, Euangel. v
Iana ś. w Roz. 10.

25 ONEgo czáſu:
mowił P. Iezus

wienogimio (wie-
noturćia) ſunaus
Diewo. ✧A taſay ira ✧19
ſudas / iog świeſi=
5 be ataio vnt ſwieto /
a numiłeio żmones
łabiaus tumſibes /
neig świeſibe: buwo
nes iu pikti darbay.
10 ✧Nes kiekwienas / ✧20
kuris piktay daro /
nopkinćia świeſi-
bes / ir notayt świe-
ſibeſp / adunt ne bu=
15 tu papeykti darbay
io: ✧a kas daro tieſu / ✧21
atayt świeſibeſp /
adunt paſiroditu
darbay io / iog Die-
20 wiep padariti irá.

Vnt vtarniko Sekmi-
nes, Ewangel: Ion. 10.

ANuo metu. Bi-
łoio Iezus Pha=
25 riſeußams. ✧vżtieſu[1] ✧1
Phary-

ℑ 3

1 Eil. 25: turėtų būti *Vżtieſu*

Pháryzeuſzom. Zá=
prawdę zaprawdę
powiadam wā: Kto
nie wchodzi drzwia-
5 mi do owczarniey /
ále wchodzi inędy:
ten ieſt złodziey y
zboycá. Lecz ktory
wchodzi drzwámi /
10 paſterzem ieſt owiec
Temu odzwierny o=
twiera á owce ſłu=
cháią głoſu iego: y
názywa owce ſwe
15 miánowićie / y wy=
wodzi ie. A gdy wy=
puśći owce ſwe / i-
dzie przed nimi: á
owce idą zá nim / bo-
20 wiem znáią głos ie=
go. Ale zá cudzym
nie idą / y owſzem
vćiekáią od niego:
bo nie znáią głoſu
25 obcych. Tę przypo-
wieść powiedział ī
P. Iezus. Lecz oni
nie zrozumieli tego.

vztieſu biłau iu-
mus / kas ne ieyt pro
duris awinenen[1]
(gardan awiu) bat
5 ilinda kitur / taſay
wagim ira ir łatru.
✧A kąs ieyt pro du- ✧2
ris / piemenim ira á-
wiu. ✧Tam wartini= ✧3
10 kas atweria / ir á-
wis bałſo io kłau-
ſo / ir tikraſias a-
wis wadino wardu
ir iſzweda ias. ✧Ir ✧4
15 tikraſias awis iſz-
łeydis / pirm iu eyt /
a awis paſkuy ii ſe=
ka / iog pazinſta bał=
ſu io. ✧A paſkuy ſwe= ✧5
20 timu neit / bat bega
nuog io / iog ne pa=
ziſta bałſo ſwetimu[2]
iu. ✧Tu priezodi bi- ✧6
łoia iiemus Iezus /
25 á anis ne iſzmane /
ku kałbeio iiemus.
✧Tare tad iiemus wel ✧7
Iezus. Vztieſu vz-
co im

1 Eil. 3: turėtų būti *awinen*
2 Eil. 22: trūksta kėlimo ženklo po *ſwetimu*

co im powiedʒiał.
Rʒekł im tedy ʒasię
Ieʒus. Ʒáprawdę /
ʒáprawdę wam po-
wiadám; iʒem ia ieſt
drʒwiami owiec.
Wßyſcy ile ich prʒy=
ßło / ʒłodʒieie ſą y
ʒboyce: áleć ich nie
ſłuchały owce. Iam
ći ieſt drʒwiami.
Prʒeʒ mię ieśli kto
wnidʒie / ʒbawion
będʒie; y wnidʒie / y
wynidʒie / y paſtwi=
ſka naydʒie. Ʒło-
dʒiey nie prʒychodʒi / iedno żeby kradł / á
ʒabiiał / y traćił. Iam prʒyßedł żeby ʒy
wot miáły / y obfićiey miáły.

tieſu biłau iumus /
iog aß eſmi durims
awiu / ✧Wiſi kiek iu ✧8
ataio / wagis ira ir
łatray / ir ne kłau-
ſe iu awis. ✧Aß eſmi ✧9
durims. Per mani
iey kas ieys / iʒga-
nitas bus ir ieys / ir
iśieys / ir ganikłas
ras. ✧Wagis notayt ✧10
tiktay adunt wog-
tu / ir piautu ir żu-
ditu. Aß ataiau a-
dunt ʒiwatu turetu /
ir gauſiaus turetu.

W dźień ś. Troy-
ce Ewange. v Mat
the. ś. w Rozd. 28.

ONEgo cʒáſu:
Mowił Ieʒus
vcʒniom ſwoim.
Dana mi ieſt wßyt=

Vnt dienos Trayces
ßwznćiauſios[1] *Ewan-*
gel: Mattheuß. 28.

ANuo metu[2] Bi-
łoio Ieʒus mo-
kitiniams ſawo.
✧Duota ira mań ga= ✧18

F 4

ká

1 Eil. 18: turėtų būti *ßw(i)nćiauſios* arba *ßw(y)nćiauſios*
2 Eil. 20: nesurinktas skyrybos ženklas

ká władʒa ná nie-
bie / y ná ʒiemi. I-
dąc tedy náucʒayćie
wſzytkie narody /
5 chrʒcʒąc ie / w imię
Oycá / y Syna / y
Duchá świętego:
náucʒáiąc ie chowáć
wſzytko / cō wā prʒy-
10 kaʒał. A oto ia ie-
ſtē ʒ wami po wſzyt=
kie dni áʒ do ſkoń=
cʒenia świátá.
(aba pabaygay) ſwieto.

W Niedźielę pier-
15 wſzą po Swiątkach
Ewang v Luka: ś.
w Rozd. 6.

ONEgo cʒáſu:
Mowił P. Ie=
20 ʒus vcʒniom ſwoim
Bądźćie miłośier=
ni / iáko y Oćiec
wáſz miłośierny ieſt
Nie ſądʒćie / a nie
25 bedʒiećie ſądʒeni.
Niepotępiayćie / á

libe vnt dungaus ir
vnt ʒiames. ✧Eyda= ✧19
mi tadu mokikite
wiſas gimines / kri[1]
5 kſztidami ias war-
dan Tewo ir ſunaus
ir Dwaſios ſzwyn-
tos / ✧mokidami ias ✧20
ſaugot wiſo / kugi
10 tiktay iſakiau iu-
mus. A śitay aſz ſu
iums eſmi wiſoms
dienoms iki gałuy

15 *Vnt pirmos* Nedelos
*po Sekminey Ewange-
lia Luk:* 6.

ANuo metu: Bi.[2]
łoio Ieʒus mo-
20 kitiniams ſawo. ✧Bu[3] ✧36
kite miełaśirdin=
gais / kaip ir Te=
was iuſu miełaśir=
dingas ira. ✧Ne ſu= ✧37
25 dikite / á nebuſite
ſuditi. Ne paſkun-

nie

1 Eil. 4: trūksta kėlimo ženklo po *kri*
2 Eil. 18: vietoj kėlimo ženklo surinktas taškas
3 Eil. 20: trūksta kėlimo ženklo po *Bu*

nie będʒiećie potę-
pieni. Odpuſzczʒay=
ćie / a będʒie wam
odpuſzczʒono. Dá-
5 wayćie / á będʒie
wam dano. Miarę
dobrą / y nátłoczʒo=
ną / y potrʒęśioną /
y opływáiącą dá=
10 dʒą wam ná łono
wáſze. Bo tąʒ miá=
rą / ktorą mierʒy-
ćie / będʒie wam od=
mierʒono: Y powie-
15 dʒiał im podobień=
ſtwo: iʒali moʒe śle=
py ślepego prowá-
dʒić? aʒaʒ nie obá-
dwá w doł wpada=
20 ią? Nie ieſt ći vczʒeń
nad miſtrʒá: lecʒ
doſkonały káʒdy bę-
dʒie / będʒieli iako
miſtrʒ iego. A coʒ
25 widʒiſz trʒaſzczʒk{ę} w
oku brata twego: á
tramu / ktory maſz
w oku właſnym /

dikite / á nebuſite
paſkundinti. Atłey=
ſkite a bus iumus
atłeyſta. ✧Duokite a ✧38
5 bus iumus duota.
Mieru gieru ir pri-
kreſtu ir kupinu
duos iumus ing vn=
ti iuſu. Nes tuiug
10 mieru / kuriu mieri-
ſite / bus iums at=
mieruota: ✧Ir paſa= ✧39
kie iiemus priligi=
nimu. Er gali a=
15 kłas akłu wadʒiot /
negu abu duoben
impuoła? ✧Ne eſt ✧40
mokitinis vnt Mo-
kitoio: bet tobułas
20 kiekwienas bus / iey
bus kayp Mołito[1]-
ias io. ✧A kuregi ✧41
kriſłu akiy brolo ſa-
wo / a ruſto akiy ta[2]
25 wo neregi? ✧Aba ✧42
kaip gali tarit bro=
luy ſawo. Brole
duok iſzmeſiu kriſłu

F 5 nie

1 Eil. 21: turėtų būti *Mokito*
2 Eil. 24: trūksta kėlimo ženklo po *ta*

ńie bacȝyẞ? Abo ia=
ko moȝeẞ rȝec brá-
tu twemu; Bráćie /
dayći wyrȝucę trȝa=
5 ſecȝkę ȝ oka twego:
ſam tramu ktory
ieſt w oku twym nie
bacȝąc? Obłudni=
ku / wyrȝuć pierwey
10 tram ȝ oká twego:
a tedy prȝeyȝrȝyẞ ábys wyrȝućił trȝaẞcȝkę
ȝ oka brátá twego.

iȝ akies tawo / pats
ne regiedamas ru-
ſto (aba ſienaio) a=
kiy ſawo. Pakłay-
5 dune iẞmeſk pirm
ſienaiu iȝ akies ta=
wo / a tadu iȝwiſi
adunt iẞmeſtumey
kriſłu iȝ akies brolo
10 tawo.

W Niedźielę wtorą
po świątkach Ewā-
15 gelia. v Luk: ś. 14.

ONEgo cȝáſu:
Mowił Ieȝus
vcȝniom ſwoim tę
prȝypowieść: Cȝło-
20 wiek niektory ſprá-
wił wiecȝerȝą wiel=
ką / y ȝáprośił wie-
lu. Y poſłáł ſługę
ſwego w godȝinę
25 wiecȝerȝy / áby po-
wiedȝiał ȝáproẞo-
nym ȝeby prȝyẞli:

Vnt vntros Nedelos
po Sekminey Ewange-
lia Luk: 14.

ANuo metu. Pa-
15 ſakie Ieȝus mo-
kitiniams ſawo prie=
ȝodi tu / ✧ȝmogus ne ✧16
kuris padare we-
ćieriu didy / ir pa-
20 kwiete tułu. ✧Ir nu- ✧17
ſiunte tarnu ſawo
metu wiećierios
kałbet pakwieſtie=
mus adunt ataytu /
25 nes iau ſugatawita

boć

boć iuʒ wßytko go=
towo. Y poczʒeli ſię
wßyſcy ſpołecʒnie
wymawiáć. Pier-
wßy mu rʒekł: Ku=
piłem wieś: y mam
potrʒebę wyniść /
á oglądáć ią. proßę
ćię miey mię ʒá wy=
mowionego. A dru=
gi rʒekł: Kupiłem
pięć iarʒm wołow:
y idę ich doświád-
cʒáć. Proßę ćię miey
mię ʒa wymowione=
go. A drugi rʒekł:
ʒonem poiął: a prʒe=
to nie mogę prʒyść.
A wroćiwßy ſię ſłu-
gá oʒnaymił to pá=
nu ſwemu. Tedy
ſię goſpodarʒ roʒ-
gniewawßy / rʒekł
ſłudʒe ſwemu: Wy-
nidʒ rychło ná vlice
y na prʒecʒnice miá=
ſtá: á vbogie / y v=
łomne / y {ś}lepe / y

ira wis. ✧Ir pràde= ✧18
io draugie wiſsi iʒ-
ſikałbineti. Pirmas
tare iam: Kiemu
pirkau / ir reikia=
mi ißeyt ir apʒwal=
git ii / meldʒiu tawi
turek mani vʒ iʒkał=
betu. ✧A kitas tare: ✧19
Iungus iaućiu pir=
kau pinkis / ir eymi
pamegit iu: Mel-
dʒiu tawi turek ma=
ńi vʒ iʒkałbetu. ✧A ✧20
kitas tare / moteri
paiemiau / ir todrin
ne galu atayt. ✧Ir ✧21
ſugriʒis tarnas pa=
ſakie tay wießpati
ſawo. Tad apſiru-
ſtinis wießpats / ta=
re tarnuy ſawo. I-
śieyk greytay vnt
vlićiu ir vlićielu
mieſto / á vbagus
ir łußuoſius ir ráy-
ßus ir akłus iweſk
śionay. ✧Ir tare ✧22
chro-

chrome wprowadź tu. Y rzekł ſługa: Pánie ſtáło ſię iákoś roſkazał: Lecz ieſzcze ieſt mieyſce. Y rzekł Pan ſludze: Wynidź ná drogi / y miedzy opłotki; á przymuś wniść áby był dom moy napełnion. A powiádam wam / że żaden z onych mężow / ktorzy ſą záproſzeni / nie vkuśi wieczerzy moiey.

tarnas: Wieſzpátie ſtoios kaip iſakiey / a dabar wieta ira. ✧Ir tare Wieſzpats tarnuy. Iśieyk vnt kielu / ir vźtworiu / ir priwerſk ieyt / adunt pripilditus namay mano. ✧A biłau iumus / iog newienas iżg wiru anu / kurie buwo pakwieſti / ne ragaus wećierioś mano.

✧23 ✧24

W Niedźie: trzećią po Swiątkach, Ewā v Luk: ś. w R. 15.

Vnt trećios Nedelos po Sekminey Ewang: Luk: 15.

WOn czás: Przybliżali ſię do IEzuſá celnicy y grzeſznicy / aby go ſłucháli. Y ſzemráli Pharyzeuſzowie / y Doktorowie / mowiąc: Iż ten przyimuie grzeſzniki / y iada z nimi. Y rzekł

ANuo metu. ✧Artinos Iezuſop muytinikay ir grieśnieii / adunt io kłauſitu. ✧Ir murmeio Phariſeuſzay ir raſzty mokiti biłodami: Iog ta[1] ſay grieſznus priimdineia / ir wáłgo ſu

do nich

✧1 ✧2

1 Eil. 25: trūksta kėlimo ženklo po *ta*

do nich to podobień-
ſtwo / mowiąc: kto=
ry ʒ was cʒłowiek /
maiąc ſto owiec: á
ſtraćiwßy iedną ʒ
nich / iʒali nie ʒoſtá=
wuie dʒ́iewiąćidʒ́ie /
śiąt y dʒiewiąći ná
pußcʒy / á idʒ́ie ʒá o=
ną co ʒginęłá / áʒ̇ ią
naydʒie? A nalaʒ-
ßy / kłádʒ́ie ią ná
rámiona ſwe radu=
iąc ſię: á prʒyßedßy
do domu / wʒywa
prʒyiaćioł y ſąśiad /
mowiąc im. Ra-
duyćie ſię ʒemną /
iʒē náleʒł owcę mo-
ię / ktora byłá ʒgi=
nęłá. Powiadam
wam / iʒ takʒ̇e bę-
dʒ́ie rádość w nie=
bie nad iednym grʒe-
ßnikiem pokutuią=
cym / więcey niʒ̇ nád
dʒiewiąćiądʒieśiąt
y dʒiewiąćią ſpra-

ieys. ✧Ir tare iump ✧3
prieʒ̇odi tu biłodá=
mas. ✧Kurſay iʒg ✧4
iuſu ʒ̇mogus kuris
turi śimtu awiu / á
iʒg[1] pameſtu wienu
iʒg iu / negu pa=
liekt dewiniu de-
śimtu ir dewiniu gi[2]
rioy / ir eyt anoſp /
kuri buwo praʒu-
wus / pakołay atras
iu. ✧Ir atradis iu / ✧5
vʒ́deſt vnt pećiu
fáwo dʒ́iaugdama[3]
ſis: ✧ir atais namuo= ✧6
ſna ſuwadina prie=
telu ir ſuſiedu / tari=
damas iiemus. Dʒ́i-
augkites ſu ma-
nim iog radau awi
mano / kuri buwo
praʒ̇uwus. ✧Sakau ✧7
iumus / iog teip ira
dʒ́iaugſmas dun-
guy vnt wieno grie-
ßno gayłeimu da-
runćio / neg vnt de-
wi=

[1] Eil. 6: turėtų būti *iey*
[2] Eil. 9: trūksta kėlimo ženklo po *gi*
[3] Eil. 15: trūksta kėlimo ženklo po *dʒ́iaugdama*

wiedliwych / ktorzy
nie potrzebuią po=
kuty. Abo ktora nie=
wiasta maiąc dzie=
5 sięć groszy; iesliby
stráćiłá grosz ieden /
zali nie zapala
świece y nie vmiátá
domu / y szuka z pil-
10 nośćią / ażby go zna=
ląźlá? A nalazszy /
wzywa przyiaćio-
łek y sąśiádek mo-
wiąc: Raduyćie się
15 zemną / boćiem ná=
ląźlá grosz ktorym
byłá stráćiła. Ták-
żeć / powiádám
wam / radość bę-
20 dzie przed Anyoły
Bożymi nád ie-
dnym grzesznikiem
pokutuiącym.

w Niedźielę czwar
25 tą po świątkach, E
wangel: v Lukasza
ś. w Rozdź: 5.

winiudeśimtu de=
winiu teysiuiu / ku=
rie ne priwało gay=
łeymo. ✧Aba kuri ✧8
5 żmona turedama
graśiu deśimti / iey
pamestu graśi wie=
nu / negu ażudega
żwakies / ir isszłuo=
10 ia namus / ir iesz-
ka gieray / pako-
łay rastu. ✧Ir atra= ✧9
dus suwadiná prie=
tełku ir susiedku bi-
15 łodama. Dziaugki-
tes su manim / iog
atradau graśi / kuri
buwau pametus.
✧Teip sakau iumus / ✧10
20 dziaugsmas bus po=
akim Aniełu Diewo
vnt wieno greszno
gayłeimu darunćio.

Vnt kietwirtos Nede[1]
25 *los po Sekminey Ewan*[2]
gelia Luk: 5.

1 Eil. 24: trūksta kėlimo ženklo po *Nede*
2 Eil. 25: trūksta kėlimo ženklo po *Ewan*

ONEgo czaſu: Gdy rzeſʒe ná= legáły ná Iezuſa / áby ſłucháły ſłowá Bożego: á on ſtał podle ieziora Gene= zaretſkiego. Y vy= zrzał dwie łodzi ſtoiące przy iezie- rze: á rybitwi wy- ſʒedſʒy (z nich) pło= káli śee[c]i. A wſʒed- ſʒy w iednę łodz / ktora była Symo= nowá / prośił go a= by málucżko odie- chał od ziemie. A śiadſʒy / vczył rze= ſʒe z łodzi: A gdy przeſtał mowić / rzekł do Symoná: Zaiedz ná głębią / á zápuśććie sieći waſʒe ná połow. A Symon odpowie= dziawſʒy / rzekł mu: Naucżyćielu / przez całą noc pracuiąc /

ANuo metu. ✧1 Kad minios vżpuldi= neio vnt Iezaus / adunt kłauſitu żo- dżio io a anas ſto= weio pas eżieru Ge- neſareth. ✧2 Ir iżwi= do dwi eldiii ſto- winti pas eżieru / a żuwinikay iſʒieii buwo / ir płaude tinkłus. ✧3 A ieiis wie- non eldiion / kuri buwo Simono / pra[1] śie ii / adunt atir= tus truputi nuog żiemes. Ir ſededa- mas mokie iżg eldi= ios minias. ✧4 A pa= lowis kałbet táre Simanop. Irkis ing giłumu / ir ażu= łeyſkite tinkłus iuſu vnt gaudimo. ✧5 Ir atſakidamas Simo= nas tare iam. Mo- kitoie per wiſſu ná= kti dirbdami nieko.[2] nice=

1 Eil. 14: trūksta kėlimo ženklo po *pra*
2 Eil. 28: nereikėtų taško

nicefmy nie włowi=
li: Wƺakʒe ná ſło=
wo twe ʒápuƺcʒę
śieć. A gdy to vcʒy-
5 nili / ʒagarnęli ryb
mnoſtwo wielkie /
áʒ ſię rwałá śieć
ich. Y ſkinęli ná to
warʒyƺe / co byli w
10 drugiey łodʒi: áby
prʒybyli / á ráto-
wali ie. Y prʒy-
byli / a nápełnili o-
bie łodʒi / áʒ ſię ʒánu
15 rʒały. Co widʒąc
Symon Piotr / v-
padł v kolan Ieʒu=
ſowych / mowiąc:
Wynidʒ odemnie /
20 bomći ieſt cʒłowiek
grʒeƺny / Pánie. A=
bowiem go było
ʒdumienie ogárnę=
ło / y wƺytkie / co
25 prʒy nim byli / ʒ o-
nego połowu ryb /
ktory poimali. Ták-
ʒe teʒ Iákubá y Iá=

ne gawomo[1]: Bet
vnt ʒodʒio tawo a-
ʒułeyſiu tinkłu. ✧A ✧6
kad tày padare / a-
5 ʒugreio didi daugi=
bi ʒuwu / ir pliƺo
tinkłas iu. ✧Ir pa- ✧7
moio vnt ſekru[2] / ku=
rie buwo kitoy eldi=
10 ioy / adunt ataytu
ir padetu iiemus.
Ir ataio ir prideio
abi eldii teip net
grimʒdo. ✧Tay kad ✧8
15 iʒwido.[3] Simanas
Petraś / puoła kie-
lump Ieʒaus biło-
damaś. Iśiey nu=
og mańis iog ʒmo=
20 gus grieƺnas eſmi /
wieƺpatie. ✧Nès ✧9
bàyme ii buwo apie[4]
mus / ir wiſſus ku=
rie ſu iuo buwo / iʒg
25 gawimo ʒuwu / ku-
rias buwo gàwi:
✧Teipàiag Iakubu ✧10
iʒ[5] Iona ſunus ʒe-

na ſy

1 Eil. 1: turėtų būti *gawome*
2 Eil. 8: turėtų būti *febru*
3 Eil. 15: nereikalingas taškas
4 Eil. 22: trūksta kėlimo ženklo po *apie*
5 Eil. 28: turėtų būti *ir*

na ſyny Zebedeuſzo=
we / ktorzy byli to=
wárzyſze Symono-
wi. Y rzekł Iezus
5 do Symoná: Nie
boy ſię: od tąd iuż
ludźie łowić bę-
dźieſz. Y wyćiągną-
wſzy łodźie ná źie=
10 mię / wſzytko opu-
śćiwſzy / śli zá nim.

W Niedźielę piątą
po świątkach Ewā:
v ś. Matt. w R: 5.

15 ONEgo czáſu:
Mowił Iezus
vczniom ſwoim Zá-
prawdę powiádam
wam; iż ieśli nie
20 będźie obfitowáłá
ſpráwiedliwość wá-
ſza więcey niż do
ktorow zakonnych
y Pháryszeuſzow /
25 nie wnidźiećie do
kroleſtwá niebie-
ſkiego. Słyſzeli

bedeuſzo / kurie bu-
wo ſebray Simá=
no. Ir tare Simo-
nop Iezus: Niebi-
5 iokis / nuog to iau
(meto) żmones gau=
diſi: ✧Ir iżwilki el- ✧11
dias vnt źiames /
wis apłeydi eio pa-
10 ſkuy ii.

Vnt pinktos Nedelos
po Sekminey Ewange:
Matth: 5:

ANuo metu. Bi-
15 łoio Iezus moki=
tiniams ſawo. ✧Vżtie[1] ✧20
ſu biłau iumus iey
ne bus dideſne tey=
ſibe iuſu łabiaus
20 neg mokitiniu raſzty
ir Phariſeuſzu / ne
ieyſite karaliſten
dungaus[2] ✧Girdeiot ✧21
iog tarita ira ſenie=
25 mus: Ne vżmuſzk /
akas vżmuſz / kał=
śćie=

G

1 Eil. 16: trūksta kėlimo ženklo po *Vżtie*
2 Eil. 23: nesurinktas taškas

śćie / iʒ rʒecʒono
ſtarym: Nie bę
dʒieß ʒabiał. A
ktobykolwiek ʒa=
5 bił / będʒie winien
ſądu. A ia wam po=
wiadam; iʒ każdy
ktory ſię gniewa ná=
bráta ſwego / bę=
10 dʒie winien ſądu
A kto rʒecʒe bratu
ſwemu / Rάchá: bę=
dʒie winien rady=
A kto rʒecʒe / ßalo=
15 ny: będʒie winien
ogniá piekielnego.
Ieśli tedy ofiáruieß
dar twoy do ołta=
rʒá; á tam ſpom-
20 niß / iʒ krat twoy
ma nieco prʒećiw
tobie: ʒoſtaw tám
dar twoy prʒed oł-
tarʒem / á idʒ pier=
25 wey ʒiednáć ſię ʒ brátem twoim: a tedy
prʒyßedßy ofiaduieß dar twoy.

tas bus ſudo. ♢A aß ♢22
biłau iumus: iog
kiekwienas / kurſay
ruſtauia vnt brolo
5 ſawo / kałtas bus
ſudo. A kas taris
broluy ſawo / raka
kałtas bus rados.
A kas taris paſiu-
10 teli: Kałtas bus
vgnies pekłos. ♢Iey ♢23
tadu afierawoii do=
wanu tawo altari=
auſp ir tinay at=
15 mintumey / iog bro=
lis tawo turi ku
prieß tawi / ♢palik=[1] ♢24
tinay dowanu ta-
wo / prieg áltariuy
20 a eyk pirm ſuderek
ſu brolu tawo / ir
tad atais afieráwo=
ſi dowanu tawo.

W nie=

1 Eil. 17: nereikalingas kėlimo ženklas

w Nied: ſzoſtą po
świątkach Ewan:
v Mar: ś, w Roz. 8.

ONEgo cʒáſu:
5 Gdy wielka
rʒeßa byłá ʒ Ieʒu=
ſem / a niemieli coby
iedli: weʒwawßy
vcʒniow ſwoich /
10 rʒekł im: ʒal mi te-
go ludu / iʒ oto iuʒ
trʒy dni trwáią ʒe-
mną / á niemáią co=
by iedli. A ieśli ie
15 opußcʒę głodne do
domow ich / vſtáną
ná drodʒe: bo nie-
ktorʒy ʒ nich ʒ dále=
ká prʒyßli. Y od-
20 powiedʒieli mu v-
cʒniowie iego: Skąd
ʒe tych moʒe kto tu
ná pußcʒy nákármić
chlebem? Y ʒopytał
25 ich: Wiele chlebá ma
ćie? A oni rʒekli: Sie=

*Vnt śießtos Nedelos
po ſekminey Ewangel.
Mar:* 8:

✧ANuo metu. Kad ✧1
5 buwo dide mi-
nia ſu Ieʒuſu / á
netureio ko walgit /
ſuwadinis mokiti-
nius ſawo / tare
10 iemus. ✧Gaylimi mi= ✧2
nios. Nes ßtai iau
tris dienas kinćia
mańi aba kario prieg
mań a ne turi ko
15 walgit. ✧Ir iey pałey- ✧3
ſiu iuos ałkanus ná-
muoſn iu / paiłs vnt
kielo. Nes nekurie
iʒg iu iʒ toło ataio.
20 ✧Ir atſakie iam moki= ✧4
tiniey io. Iʒg kur
iuos kas gałes cia
paſotint duonamis
giroy. ✧Ir kłauſe iu= ✧5
25 os. Keletu duo=
nos turite? kurie
tare: ſeptinetu. ✧Ir ✧6
dmioro

G 2

dmioro. Y rozka-
zał rzeszy vśieść ná
ziemi. A wziąwszy
(ono) siedmioro
5 chlebá / dzięki czy=
niąc łá[m]ał: y da-
wał vczniom swo-
im / áby przed nie
kładli: y kładli
10 przed rzeszą. Mieli
też y trochę rybek:
y te błogosławiw-
szy kazał przed nie
położyć. Iedli te=
15 dy / y náiedli się. Y
zebráli co zbyło v=
łomkow / śiedm ko-
szow. A było tych co
iedli / około czte-
20 rech tyśięcy: y ro
spuśćił ie.

W Niedźielę śiod=
mą po świątkach,
Ewang v Matth: ś.
25 w Rozd. 7

ONEgo czásu:
Rzekł IEzus
vczniom swoim:

liepe miniey sestis
vnt ziames. Ir ie-
mis septinetu duo-
nos / dekas darida-
5 mas łáuzie ir dawe
mokitiniams sawo /
adunt pakieltu iie-
mus. Ir pakiełe
miniay. ✧Ir tureio ✧7
10 zuwelu maz / ir tas
pasłowino / ir lie-
pie pakielt. ✧Ir ✧8
walgie ir buwo pa-
sotinti / ir surinko
15 kas liko trupućiu
septinis sudarećius.
✧A buwo tu / kurie ✧9
walgie / kaip butu
ape kieturios tuk=
20 stunćios / ir pałey[1]
de iuos.

Vnt Sekmos Nedelos
po sekminey Ewange[2]
lia Matthe: 7.

25 ANuo metu: Bi.[3]
łoio wiespats
Iezus mokitiniams

Strzeż=

1 Eil. 20: trūksta kėlimo ženklo po *pałey*
2 Eil. 23: trūksta kėlimo ženklo po *Ewange*
3 Eil. 25: vietoj kėlimo ženklo surinktas taškas

Strzeżćie fię pilnie fałßywych Proroków / ktorzy do was przychodzą w odźie=
5 niu owczym / lecz we wnątrz fą wilki drapieżnymi. Z o= wocow ich pozna- ćie ich. Izali zbie-
10 raią z ćiernia grona winne / abo z o= ftu figi? Takci wßelkie drzewo do= bre / owoce dobre
15 rodźi: a złe drzewo / owoce złe rodźi. Nie możeć drzewo do- dre owocow złych rodźić; áni drzewo
20 złe / owocow do- brych rod{ź}ić. Wßel= kie drzewo / ktore nie rod{ź}i owocow dobrych / będźie wy-
25 ćięte / y w ogień wrzucone. A prze= to z owocow ich po- znacie ie. Nie każ-

fawo. ✧faugokites[1] ✧15 nuog neteyfiu pra= naßu / kurie iufump atayt rubuofe a=
5 wiu / á widuy ira wiłkays płeßun= ćieys / ✧ižg wayfiu iu ✧16 pažinfite iuos. Rin= kagu ižg erßkiećiu
10 vogas wino / aba ižg vfniu figas? ✧Teyp wifokias me= ✧17 dźias gieras / way= fius gierus daro:
15 a piktas medźias piktus wayfius da= ro. ✧Ne gali medźias ✧18 g[i]eras / piktu way- fiu darit, ney me=
20 dzias piktas gieru wayfiu darit: ✧Wi- ✧19 fokias medźias / kur[2] fay ne daro way= fiaus giero / bus iž=
25 kirftas / ir vgnin imeftas. ✧Ižg way[3] ✧20 fiu tadu iu pažinfi- te iuos. ✧Ne kiekwie- ✧21

𝕾 3 dy kto-

1 Eil. 1: turėtų būti *Saugokites*
2 Eil. 22: trūksta kėlimo ženklo po *kur*
3 Eil. 26: trūksta kėlimo ženklo po *way*

dy / ktory mi mowi /
Pánie / Pánie / w
nidźie do kroleſtwá
niebieſkiego: Ale
5 ktory czyni wolą
Oycá mego ktory
i{ę}ſt w ni{ę}bieśiech /
ten wnidźie do kro-
leſtwá niebięſkiego

10 w Niedźielę oſmą
po świątkach, E-
wangel: v Lukaſza
ś w Rozdź: 16.

WOn czás: Po-
15 wiedźiał Iezus
vczniom ſwoim tę
przypowieść: Był
niektory człowiek
bogáty / ktory miáł
20 ßáfarzá: á ten był
odnieśion do niego /
iákoby roſpráßał
dobra iego. A we-
zwawßy go / rzekł
25 mu: Coż to ſłyßę o
tobie? Odday licz=
bę ßáfárſtwá twe
go: Abowiem iuż

nas / kuris mań bi=
ło / Wießpatie /
wießpatie ieys ká=
raliſten dungaus /
5 bet kurſai dáro wa[1] /
lu tewo mano / ku-
ris dunguy ira / tas
ieys dungaus kara=
liſten.

10 *Vnt Aßmos Nedelos*
po Sekminey Ewan=
gelia Luk: 16.

ANuo metu: ✧Bi= ✧1
łoio Iezus mo=
15 kitiniams ſawo tu
priezodi. Zmogus
wienas buwo di=
dźieyturiſis (aba tur[2]
tingas) kuris ture-
20 io tiiunu / ir tas bu-
wo iump aprayśi=
tas / kaip butu iz-
gáyśinis łobi io
(aba turtu io) ✧ir ✧2
25 pawadino ii ir tare
iam. Ku tatai aß
girdźiu ape tawi?
więcey

1 Eil. 5: trūksta kėlimo ženklo
2 Eil. 18: trūksta kėlimo ženklo po *tur*

więcey nie bę-
dʒieß mogł ßafo-
wać. Y mowił ßa-
farʒ ſam w ſobie;
5 Coż vcʒynię / gdyż
Pan moy odeymuie
ßafarſtwo. Kopáć
nie vmiem: żebráć
ſie wſtydʒę. Wiem
10 co vcʒynię: że gdy
będ{ę} złożon ʒ ßafar-
ſtwa / prʒyimą mię
do domow ſwoich.
Prʒyʒwawßy tedy
15 ʒ oſobna każdego ʒ
dłużnikow Paná
ſwego / rʒekł pier=
wßemu: Wieleś ty
winien Panu me-
20 mu? A on odpowie-
dʒiał: Sto bareł
oliwy. Y rʒekł mu:
Weżmi ʒapis twoy /
a śiadßy natych-
25 miaſt nápiß pięć=
dʒieśiąt. Potym
drugiemu rʒekł: A

Ataduok ſkaućiu[1]
tiiuniſtes tawo.[2] nes
iau daugieſn nega-
łeſi tiiunaut. ✧Ir ✧3
5 tare tiiunas pats
ſawimp. Ku dari-
ſiu / iog wießpats
mano / atima nuog
manis tiiuniſty?
10 kaſti ne galu / el-
gietaut (żiebrawot)
giedʒiuos. ✧Ʒinau ku ✧4
padariſiu / adunt kad
buſiu atſtatitas nu-
15 og tiiuniſtes / priim=
tu mani namuoſn
ſawo. ✧Suwadinis ✧5
tadu kiekwienu ſkoli-
niku Wießpaties ſa=
20 wo / tare pirmam
kiek kałtas eſsi
Wießpati mano?
✧A iiſsai tare ßimtu ✧6
kodʒiu alieiaus. Ir
25 tare iam / imk ta=
wo paraßu / ir ſe=
ſkis weykiey / pa=
ty wieleś

g 4

1 Eil. 1: turėtų būti *ſkayćiu*
2 Eil. 2: turėtų būti *tawo /*

ty wieleś winien?
A on rʒekł: Sto be=
cʒek pßenice: Y
rʒekł mu: Weżmiß
5 ʒapis twoy / á ná-
piß ośmdʒieśiąt. Y
pochwalił Pan ßa=
farʒa nieſprawie-
dliwego / iʒ roſtro-
10 pnie vcʒynił. Bo
ſynowie tego świá=
tá / roſtropnieyßy
ſą w rodʒaiu ſwoim
nád ſyny świátło-
15 śći. A ia wam po-
wiádam: Cʒyńćie
ſobie prʒyiaćioły ʒ
mammony nieſprá-
wiedliwey: Aby
20 gdy vſtánieċie /
prʒyięli was do wie
cʒnych prʒybytkow.

w Niedź: dźiewią-
tą po Swiątkach,
25 Ewangel. v Luk: ś.
w Rozd. 19.

ráśik pinkias de=
śimtiś. ✧Paſkuy to ✧7
kitam táre. Tu wel=
kiek kałtas eſſi? ku=
5 ris tare. Simtu kie=
twirćiu kwiećiu.
Tare iam. ymk[1] pa=
raßu tawo ir para-
śik aßtuonias de-
10 śimtis. ✧Ir pagire ✧8
Wießpats tiiunu
neteyſuii / iog iß-
mintingay padare.
Nes ſunus to ſwieto
15 ißmintingieſni ira
vnt ſunu świeſibes
giminey ſawo. ✧Ir aß ✧9
biłau iumus / dariki=
te ſaw prietelus iʒg
20 mamonas neteiſibes
adunt / kad iʒilſite
priimtu ius vmʒi-
nuoſn giwenimuoſn.

Vnt dewintos Nedelos
25 *po Sekminey Ewang:*
Luk: 19.

W on

1 Eil. 7: turėtų būti *Ymk*

WOn cʒás: Gdy
ſię prʒybliʒał
Ieʒus ku Ieruʒa=
lem vyʒrʒawßy mia=
5 ſto / płakáł nád nim /
mowiąc: Iʒ gdy
byś y ty poʒnáło / a
ʒwłaßcʒá w ten to
dʒien twoy / co ieſt
10 ku pokoiowi twe-
mu: lecʒ to teraʒ ʒa
kryto od ocʒu two-
ich. Abowiem prʒy=
idą na ćię dni: kie=
15 dy ćię obtocʒą nie=
prʒyiaćiele twoi
wałem: y oblęgą
ćię / y ściſną ʒew=
ßąd: y ʒrownáią ćię
20 ʒ ʒiemią / y dʒiatki
twe w tobie: a nie
ʒoſtáwią w tobie
kamienia ná kamie-
niu: dla tego iʒeś
25 nie poʒnało cʒaſu
nawiedʒenia twego.
A wßedßy do ko-
śćiołá / pocʒął wy=

ANuo metu. ✧Kad ✧41
priſiartinos Ie=
ʒus Ieroʒolimoſp
regiedamas mieſtu /
5 werkie vnt io ✧biło- ✧42
damas. Iog / kad
paʒintumey ir tu / a
łabiauſiey toy die=
noy tawo / kuri ant
10 pakaiaus taw / a nu=
aʒudingta ira nuog
akiu tawo. ✧Nes a= ✧43
tays dienos vnt ta=
wis / ir ápipiłs (a=
15 ba apkas) tawi ne-
prietelus tawo wo=
łu / ir apgułs tawi /
ir ſuſpauś tawi iʒg
wiſu ßalu / ✧ir ſu ʒia= ✧44
20 me ſulingins tawi /
ir ſunus tawo / ku=
rie tawimp ira / ir
ne paliks tawimp /
akmenio vnt akme=
25 nio / todrin iog ne
paʒinay meto atłun[1]
kimo tawo. ✧A ieiis ✧45
baʒnićion pradeio

𝔊 5

ganiáć

1 Eil. 26: trūksta kėlimo ženklo po *atłun*

gániáć / te ktorʒy
prʒedawali w nim
y kupowáli: mo=
wiąc im: Nápiſáno:
5 Iż dom moy dom
modlitwy ieſt. A
wyśćie go vcʒynili
iaſkiną ʒboycow.
Y vcʒył ná każdy
10 dʒień w kośćiele.

W Niedźielę dźie-
śiątą po świątkach
Ewangelia v Luka.
ś. w *Rozdźiale 18.*

15 ONEgo cʒáſu:
Mowił Ieʒus
do niektorych / kto-
rʒy vfáli ſami w ſo=
bie / iákoby byli ſpra-
20 wiedliwemi / a in-
ßych ſobie ʒá nic nie
mieli / to podobień=
ſtwo. Dwoie ludʒi
wſtąpiło do kośćio=
25 łá áby ſię modlili;
ieden Pharyʒeuß /
á drugi Celnik. Phá
ryʒeuß ſtoiąc / ták
ſię ſam

pradeio warit oran
parduoduńcius ioy /
✧biłodamas iie= ✧46
mus. Paraśita ira.
5 Iog namay mano /
namay małdos ira /
a ius padarete iuos
hołu łátru. ✧Ir mo= ✧47
kie kas diena baʒni=
10 ćioy.

*Vnt dešimtos Nede-
los po Sekmines Ewan*[1]
gelia Luk: 18.

ANuo metu[2] ✧Bi- ✧9
15 łoio Ieʒus ne
kuriump / kurie ſa-
wimp dukſeio kaip
butu teyſus eſſu / ir
niekino (aba aʒunie=
20 ku tureio) kitus /
tu priliginimu. ✧Du ✧10
ʒmogu eio baʒni-
ćion / adunt mel=
ſtus / wienas Phari-
25 ʒeus a vntras muy=
tinikas. ✧Phariʒeus ✧11
ſtowedamás teip ſa=

1 Eil. 12: trūksta kėlimo ženklo po *Ewan*
2 Eil. 14: nesurinktas skyrybos ženklas

ſię ſam v śiebie mo-
dlił: Dʒ́iękuię tobie
Boʒe / ʒ̇em nie ieſt
iáko inni ludʒ́ie;
5 drapieʒ́ni / nieſpra-
wiedliwi / cudʒoło-
ʒ̇nicy: iako y ten Cel=
nik: Poßcʒę dwá-
kroć w tydʒ́ień: da
10 wam dʒ́ieśięćiny ʒe
wßytkiego co mam.
A Celnik ſtoiąc ʒ
dáleka / niechćiał á=
ni ocʒu podnieść w
15 niebo: ále ſię bił w
pierśi ſwoie / mo-
wiąc: Boʒe bądʒ́
miłośćiw mnie grʒe=
ßnemu. Ʒápraw=
20 dę powiadam wam:
ʒ̇eć ten odßedł vſprá
wiedliwiony do do=
mu ſwego więcey
niʒ́li on. Abowiem
25 ktokolwiek ſię pod=
wyʒ̇ßa / będʒ́ie vni=
ʒ̇on: á kto ſię vniʒ̇a
będʒ́ie podwyʒ̇ßon.

wimp mełdes. Die-
we dekawoiu taw /
iog ne eſmi kaip ki-
ti ʒ̇mones płeśito=
5 iey / neteyſus / prie-
raunikay (aba pri-
eray) kaip ir tas
muytinikas. ✧Paſni- ✧12
kauiu du kartu per
10 nedelu / deſetinas
duomi iʒ̇g wiſſos ku
turiu. ✧Amuytinikas ✧13
nuog toło ſtoweda=
mas / ne noreio ney
15 akiu ing dungu pa-
kelt / bet muśies
krutiſna ſawo biło=
damas: Diewe ſuſi-
milk vnt mani nuſi-
20 deiuſio. ✧Sakau iu= ✧14
mus / pareio taſay
nuteyſintas namuo=
ſna ſawo nnog[1] ano.
Nes kiekwienas /
25 kurſay ſawi aukßti-
na / bus paʒiemin=
tas a kurſay ʒ̇iemi=
naſi / bus paauk-
ßtintas.

W

1 Eil. 23: turėtų būti *nuog*

w Niedź: iedenaſtą po świątkach, Ewā: v Mark: ś. w Roz: 7.

WOn czás: wyszedszy Iezus z granic Tyrſkich / przyszedł przez Sydon do morza Galileyſkiego / przez pośrzodek gránic Dekápolſkich. Y przywiedli mu głuchego y niemego: á prośili go / áby nań rękę położył. A odwiodszy go ná ſtronę od rzeszy / wpuśćił palce ſwe w vszy iego: A ſplunąwszy / dotknął ięzyka iego: A weyzrzawszy w niebo / weſtchnął: y rzekł wu; Effethah / to ieſt / otworz ſię. Y wnet ſię otworzyły vszy iego: y rozwiązáłá ſię związká ię{=}

Vnt Nedelos wienolikos po ſekminey. Ewāgelia Mork. 7

ANuo metu. ✧31 Iszeis Iezus izg rubeziu Tyro / ataio per ſidonu[1] marump Galileos per widuri rubeziu Dekapoleos. ✧32 Ir ataweda iam Kurtini ir nezadziu ir praśie io / adunt vzdetu vnt io runku. ✧33 Ir iemis ii izg minios ſkiriumi / ideio pirsztus ſawo auſiſna io ir nuſpiowis palite.[2] ios liezuwio io; ✧34 ir pawizdeis ing dungu / atſiduſo ir tare iam. Epheta / tay ira atwerkis / ✧35 ir tuoiaus atweres au[3] ſis io / ir atſirisie mazgas (aba ſuriśimas /[4] auſiu[5] io / ir kałbeio gieray.

zyka

1 Eil. 7: turėtų būti *Sidonu*
2 Eil. 18: vietoj kėlimo ženklo surinktas taškas
3 Eil. 24: trūksta kėlimo ženklo po *au*
4 Eil. 27: turėtų būti *śimas)*
5 Eil. 27: turėtų būti *liezuwio*

ʒyka iego: y wymá=
wiał dobrʒe. Y prʒy
kaʒał im / áby ni-
komu nie powiedali
5 Ale im pilniey on
im ʒakaʒował / tym
więcey roʒſławiáli:
y tym barʒiey ſię dʒi
wowáli / mowiąc:
10 Dobrʒeć wſʒytko v-
cʒynił: y głuche v-
cʒynił żeſłyſʒą / y
nieme że mowią.

w Niedz dwunaſtą
15 po Swiątkach, Ewā
v Luk. ś w Roz, 10

ONEgo cʒaſu
rʒekł P. Ieʒus
vcʒniom ſwoim
20 Błogoſłáwione o-
cʒy ktore widʒą to
co wy widʒićie. Bo
powiadam wam /
iż wiele Prorokow
25 y krolow ʒądáli wi-
dʒieć co wy widʒi-
ćie / á nie widʒieli:

✧Ir iſakie iiemus a= ✧36
dunt niekam neſaki-
tu; Bet kuo łabiaus
iiemus ażudraudi=
5 neio / tuo daugieſn
apſakineio / ✧ir tuo ✧37
didʒiaus ſtebeios bi-
łodami[1] Gieray wi=
ſa padare / ir Kur=
10 tiniey padare adunt
girdetu ir neʒadʒios
adunt kałbetu.

Vnt dwilikos Nedelos
po Sekminey Ewange-
15 *lia Luk: 10.*

ANuo metu[2] ✧Bi- ✧23
łoio Ieʒus moki-
tiniump ſawo. Pa-
girtos akis / kurios
20 regi tay / ku ius re=
gite. ✧Nes ſakau iu- ✧24
mus / iog daug pra-
naſʒu ir karalu no-
reio regiet ku ius re-
25 gite / a ne regieio /
ir girdet ku girdite
a ne girdeio. ✧A ſʒtay ✧25
y ſły=

1 Eil. 8: nesurinktas skyrybos ženklas
2 Eil. 16: nesurinktas skyrybos ženklas

y ſłyßeć co ſłyßyćie
á nie ſłyßeli A oto
niektory Doktor ʒá=
konny powſtał / ku=
ßąc go / a mowiąc:
Naucʒyćielu / co
cʒyniąc doſtąpię
dʒiedʒictwá ʒywotá
wiecʒnego? A on
rʒekł do niego: W
ʒákonie co nápiſano
iako cʒytaß? A on
odpowiedʒiawßy /
rʒekł: Miłuy Paná
Bogá twego / ʒe
wßytkiego ſercá
twego / y ʒe wßyſt=
kiey duße twoiey /
y ʒe wßytkich śił
twoich / y ʒe wßyt-
kiey myśli twoiey:
á bliʒniego twego
iáko ſamego śiebie:
Y rʒekł mu: Do=
brʒeś odpowiedʒiał
toʒ cʒyń / á będʒieß
ʒył. A on chcąc ſię
ſam vſpráwiedliwić

nekuris tieſoſe aba
priſakimi (Diewo)
mokitas kiełes gun=
didamas ii / ir biło-
damas. Miſtre ku
daridamas ʒiwatu
vmʒinu apturieſiu.
✧A anas tare iop. Tie= ✧26
ſoy (aba pryſaki-
me Diewo) kas pa=
raśita ira / Kaip
ſkaytay? ✧Anas atſa- ✧27
kidamas tare. Mi=
leſi wießpati Die-
wu tawo / iʒg wiſos
śirdis[1] tawo / ir
iʒg wiſos duśios ta=
wo / ir iʒg wiſu ſi=
łu tawo / ir iʒg wi-
ſos ißmanios tawo
a artimu ſawo kaip
ſawi pati. ✧Ir ta- ✧28
re iam. Gieray at-
ſakiey / tay darik a
giwas buſi. ✧A anas ✧29
noredamas nutey=
ſint ſawi paties /
tare Ieʒauſp. A kas

rʒekł

1 Eil. 16: turėtų būti *širdies*

rʒekł do Ieʒuſá: A
kto{ʒ} ieſt moy bliʒni?
A prʒyiąwſzy (rʒecʒ
iego) Ieʒus / rʒekł:
5 Cʒłowiek niektory
ſſtępował ʒ Ieru=
ʒalem do Ierychá /
y wpadł miedʒy
ʒboyce / ktorʒy go y
10 ʒłupili: y rány mu
ʒádawſzy odeſzli ná
poły vmarłego ʒo=
ſtáwiwſzy. Y prʒy-
dáło ſię ʒe niektory
15 kapłan ſſtępował
tąʒ drogą: a vyʒrʒa-
wſzy go minął. Ták
ʒe y Lewit / będąc
podle (onego) miey
20 ſcá / y widʒąc go /
minął. A Sámáry=
tan niektory iádąc /
prʒyſzedł wedle nie=
go: y vyʒrʒawſzy
25 go / vlitował ſię. A
prʒyſtąpiwſzy / ʒá=
wiąʒał rany iego
nalawſzy oliwy / y

ira máno artimas[1]
✧A priimdamas Ie:[2] ✧30
ʒus tare. Ʒmogus=[3]
nekuris eio nuog
5 Ieruʒalem[4] ing Ie=
richu / ir impuołá
terp łatru / kurie ii
ir nupłeśie / ir ronas
padari / nueio pa-
10 liki puſey)[5] aba min[6]
kay) giwu. ✧Ir ti- ✧31
kos kad Kunigas
nekuris eio tuo iuog
kielu / ir iſzwidis ii /
15 praeio. ✧Teypagi ir ✧32
Lewita kad buwo
pas wienu[7] ir iſzwido
ii / aplinkie. ✧Bet ✧33
ſámáritonas neku=
20 ris kielu eydamas /
ataio pas ii / ir iſz-
widis ii miełaśirdi-
ſty pakrutintas bu-
wo. ✧Ir prieis aʒu- ✧34
25 riśie ronas io / ilie=
damas alieiaus ir
wino. Ir vʒdeis ii
vnt kiełtuwos (aba
winá

1 Eil. 1: nesurinktas skyrybos ženklas
2 Eil. 2: vietoj kėlimo ženklo surinktas dvitaškis
3 Eil. 3: nereikalingas kėlimo ženklas
4 Eil. 5: turėtų būti *Ieruʒalem*
5 Eil. 10: turėtų būti (
6 Eil. 10: trūksta kėlimo ženklo po *min*
7 Eil. 17: turėtų būti *wietu*

y winá: A włoẓyw-
ẜy go na bydlę ſwo-
ie / wprowádẓił do
goſpody / y miał pie=
5 cẓą o nim. A náẓá=
iutrẓ wyiąwẜy dwá
śrebrne groẜá / dał
Goſpodarẓowi / y
rẓekł: Weẓmi go ná
10 ſwą opiekę: á co=
kolwiek nád to wy=
daẜ / ia gdy ſię wro-
cę / oddám tobie.
Ktoryẓ ẓ tych trẓech
15 ẓda ſię tobie bli-
ẓnim być onemu co
był wpadł miedẓy
ẓboyce? A on rẓekł:
Ktory vcẓynił mi=
20 łosierdẓie nad nim.
Y rẓekł mu Ieẓus:
Idẓẓe y ty vcẓyń
takẓe.

w Niedź: trzynaſtą
25 po świątkach, Euā
v Luk: ś. w Roz: 17.

W On cẓas: Gdy
ẜedł Ieẓus do

galwiio) ſawo / nu-
gabeno padwarion
(aba ſwećiu namu-
oſna) ir priweyẓde=
5 io ii. ✧A vnt ritoio ✧35
iẜieme du graśiu /
ir dawe padwarni=
kuy ir tare. Pri-
weyẓdek ii / a ku no=
10 rint daugieſn iẓmi=
ſi (aba iẓduoſi) aẜ
kad ſugriśiu ata=
duoſiu taw[1] ✧Kas ✧36
iẓg tu triiu regiſi
15 taw buwis artimu
anam / kuris im=
puołá terp łatru. ✧A ✧37
anas tare. Kurſay
padare miełáśirdi=
20 ſty vnt io. Ir táre
iam Ieẓus. Eyk
ir tu teypagi darik.

Vnt Trilikos nedelos
po Sekmi: Ewan: Luk:
25 *17.*

A Nuo metu. ✧Kad ✧11
eio Ieẓus ing
Ieruẓalem / eio per
Ieruẓa-

1 Eil. 13: nesurinktas taškas

Ieruȝalem / ßedł
śrȝodkiem Sámá-
ryey y Gálileiey. A
gdy wchodȝ́ił do nie=
5 ktorego miáſtecȝká /
ȝabieȝ̇eli mu dȝ́ie-
śięć męȝow tredo=
watych. Ktorȝy ſtá
nęli ȝ daleká: y po=
10 dniesli głos / mo=
wiąc: Ieȝuśie nau-
cȝyćielu / ȝmiłuy ſię
nád námi. Ktore
vyȝrȝ̇awßy / rȝekł=
15 Sȝedßy; okaȝ̇ćie
ſię kapłanom. Y
sſtáło ſię: gdy ßli /
byli ocȝyśćieni. A
ieden ȝ nich / wi-
20 dȝąc ȝ̇e był vȝdro=
wion: wroćił ſię /
głoſem wielkim
chwaląc Bogá: y
padł ná oblicȝe v
25 nog iego / dȝ́ięku=
iąc. A ten był Sá-
márytan. A Ieȝus
odpowiedȝ́iawßy /

widuri Sámarios
ir Galileos. ✧Ir in= ✧12
eiunćiam ing wie-
nu mieſteli vȝ̇tekie-
5 io iam deśims wiru
raupuotu / kurie
ſtoios iȝg toło / ✧ir ✧13
pakiełe bałſu ſawo
biłodami: Ieȝau
10 mokitoie ſuſimilk
vnt muſu. ✧Kuriuos ✧14
kad ißwido tare. Ey-
kite / parodikites
kunigamus. Ir ti=
15 kos kad eio / buwo
apćiſtiti. ✧A wienas ✧15
iȝg iu / kad ißwido
iog apćiſtitas eſti /
ſugriȝo ſu bałſu di=
20 dȝiu garbindamas
Diewu / ✧ir puołe ✧16
vnt weydo teiau
(aba ties) koiu io. A
tas buwo ſamarito=
25 nas. ✧A àtſákidamas ✧17
Ieȝus tare. Er ne
deśims ira apćiſti=
tu / a dewini kur

H rȝekł

rzekł: Zaz nie dzie-
śięć ieſt oczyśćio-
nych? á dziewięć
kędy ſą? Nie ieſt
5 należiony ktoryby
ſię wroćił / á dał
Bogu chwałę / iedno
ten cudzoziemiec. Y
rzekł mu: Wſtań /
10 idz: bo wiára two-
ia ćiebie vzdrowiłá.

w Nied: czternſtą
po świątkach, Ewā:
v Matt: ś, w Roz 6.

15 WOn czás: mo=
wił Iezus v-
czniom ſwoim: Zá-
den nie może dwie=
má panom ſłużyć.
20 Bo ábo iednego bę-
dzie nienawidział /
á drugiego będzie
miłował: ábo ie-
dnego trzymáć ſię
25 będzie / a drugiego
wzgardzi. Nie mo-
żećie Bogu ſłużyć /

ira? ✧Ne rados / ✧18
kurſay ſugriztu ir
duotu garbu Die-
wuy / tiktay taſay
5 ſwetimos ßalies
zmogus. ✧Ir tare ✧19
iam. Kielkis / eyk
iog tikieimas tàwo /
tawi ſweyku pada-
10 re.

Vnt kieturiolikos Ne[1]
delos po ſekminey E-
angel.[2] *Matth: 6.*

Anuo metu. Biło-
15 io Iezus mokiti=
niams ſawo. ✧Ne ✧24
wienas ne gál dwi-
em wießpatim ſłuzit
(aba tarnaut)[3] Nes
20 aba wienu turies
nopkuntoy / a vn=
tru miłes / aba wie-
no tureſis / a vntru
paniekins. Ne gá-
25 lite diewuy[4] tarnaut
ir Mamonay.
✧Todrin biłau iu= ✧25
mus / ne ſiełokites

y mám:

1 Eil. 11: trūksta kėlimo ženklo po *Ne*
2 Eil. 13: turėtų būti *wangel.*
3 Eil. 19: nesurinktas skyrybos ženklas
4 Eil. 25: turėtų būti *Diewuy*

y mámmonie. Dla
t{ę}go powiádám wā
nie troſzczćie ſię o
żywot wáſz / coby-
śćie iedli: ani o ćia=
ło wáſze / czymby-
śćie ſię odźiewali.
Azaż żywot wáſz
nie ieſt ważnieyſzy
niż pokarm: y ćiá-
ło niżli odźienie?
Weyzrzyćie ná pt{á}=
ki powietrzne / iż
ći nie śieią / áni żną
áni zbieráią do gu-
mien: á Oćiec wáſz
niebieſki żywi ie.
Azaśćie wy nie dá-
leko ważnieſzy niż
oni? Y ktoż z was
troſzcząc ſię moż{e}
przydáć do wzroſtu
ſwego łokieć ieden
A o odźienie przecz
ſię troſzczećie? przy
pátrzćie ſię liliam
polnym iáko roſtą:
nie prácuią / áni

ape duśiu ſawo ku
walgitumite / ney
ape kunu ſawo /
kuo apdingtumites[1]
Er ne brungieſne
ira duśiá negi wal-
gikłas / á kunas
negi rubay? ✧Weyz= ✧26
dekite vnt pauk-
śćiu dungaus / iog
ne ſeia ney piauia /
ney ſukrauia kłuo-
nuoſna / á tewas
iuſu dungiſzkas /
(aba dunginis)
peni iuos. Er ne
toli ius brungieſni
eſte neg iie. ✧A kas ✧27
izg iuſu dumodamas
gal priduot ſtomeni[2]
op ſawo vołakti wie[3]
nu[4] ✧Ir ape rubus ko ✧28
ſiełotes? Dabokites
liliams łauko / kaip
auga / ne dirba /
ney werpia. ✧A ſa- ✧29
kau iumus / iog ne
Salamonas Wes-[5]

1 Eil. 4: nesurinktas taškas
2 Eil. 20: trūksta kėlimo ženklo po *ftomeni*
3 Eil. 21: trūksta kėlimo ženklo po *wie*
4 Eil. 22: nesurinktas skyrybos ženklas
5 Eil. 28: turėtų būti *wis-*?

H 2 przedą

przędą. A powiá=
dam wám / iż áni
Sálomon we wßyt-
kiey ozdobie ſwey
5 nie bywał ták przy-
brany / iáko iedná
z tych. A ieśliż tra=
wę polną / ktora
dźiś ieſt / á iutro bę
10 dzie w piec wrzuco-
na / Bog ták przy-
odźiewa: iákoż dá=
leko więcey was
małowierni? Nie
15 troßćieß ſię tedy:
mowiąc. Coż bę-
dźiem ieść / abo co
będźiem pić / abo
czym ſię będźiem
20 przyodziewać: Boć
ſię otym wßytkim
Poganie wielce ſtá=
raią. Abowiem O=
ćiec wáß niebieſki
25 wie / że tego wßytkiego potrzebuiećie.
Szukayćieß tedy naprzod kroleſtwa Bo-
żego y ſprawiedliwośći iego: á to wßytko
będźie wam przydano.

W niedź-

ſoy garboy ſawo ne
buwo apwiłktas
kaip wiena iżg tu.
✧A ieygi żoły łauko / ✧30
5 kuri śiu dienu ira /
a ritoy pećiun ime=
ta / Diewas teip
apdingia / kaip tol
łabiaus ius mażati=
10 kiey? (aba mażo
tikieimo) ✧Negi ſie= ✧31
łokites tadu biłoda-
mi. Ku walgiſime /
aba ku gierſime /
15 aba kuo apdingſi-
mes? ✧Nes to wiſſo ✧32
pagona / ießko. Ži-
no nes Tewas iuſu
iog to wiſſo priwa-
20 łote[1] ✧Ießkokite ta= ✧33
du pirm Káraliſtes
Diewo / ir teyſibes
ios / a tay wis bus
iumus priyduota[2].

1 Eil. 20: nesurinktas taškas
2 Eil. 24: turėtų būti *priduota*

w Niedź: piętnaſtą
po Swiątkach, E-
wangel. v Luk: ś.
w Rozd. 7.

5 WOn cʒás Sʒedł
Ieʒus do mia-
ſta / ktore ʒową Na-
im: á ʒ nim ßli
vcʒniowie iego y lu=
10 dʒi wiele. A gdy ſię
prʒybliʒał ku bra-
mie mieyſckiey: alić
wynoßą vmarłego /
ſyna iedynego matki
15 iego: á ta była wdo
wa: á rʒeßa mieyſc-
ká wielka ʒ nią Kto-
rą vyʒrʒawßy Pan
v[l]itował ſię nad nią /
20 y rʒekł iey: Nie
płacʒ. Y prʒyſtąpi-
wßy / dotknął ſię mar
(A ći co nieśli / ſta-
nęli.) Y rʒekł: Mło=
25 dʒieńcʒe / tobie mo-
wię / wſtáń. Y vśiadł
on ktory był vmarły /

H 3

Vnt pinkiolikos Nede.[1]
los po Sekminey E-
wang: Luk: 7.

ANuo metu. ✧Eio ✧11
5 Ieʒus mieſtan /
kuri wadino Naim
ir eio ſu iuo mokiti=
niey io / ir minia
dide. ✧Ir kad arti- ✧12
10 nos wartump mie-
ſto / śitay numiruſi
iʒnesie ſunu wiena-
turi motinos io / ir
toi naßłe buwo: ir
15 minia mieſto dide
ſu iu. ✧Kuriu iʒwi- ✧13
dis wießpats / mie=
łaśirdiſty pakru-
tintas vnt ios / ta-
20 re iey: Ne werk.
✧Ir prieio ir palite= ✧14
ios grabop. A tie
kurie neśie / ſtoios.
Ir tare: Iaunikay-
25 ti taw biłau. Kiel=
kis. ✧Ir ſedos kur- ✧15
ſay buwo numiris /

cʒał

1 Eil. 1: vietoj kėli-
mo ženklo surinktas
taškas

cʒął mowić. Y daẞ
go mátce iego. Y
ʒiał wẞytki ſtrách /
y chwalili Bogá /
5 mowiąc: Ʒe Pro-
rok wielki powſtał
miedʒy námi: á iʒ
Bog náwiedʒił lud
ſwoy.

10 W Niedź. ſzeſnaſtą
po świątkach Ewā:
v Lukaſza ś. w R. 14

WOn cʒás: Gdy
Ieʒus wẞedł
15 do domu iednego
prʒednieyẞego Phá-
ryʒeuẞa w ẞabát
ieść chlebv: A oni
go podſtrʒegáli. A
20 oto / cʒłowiek nie-
ktory opuchły był
pʒʒed nim. A Ie-
ʒus odpowiedʒiaw-
ẞy / rʒekł do ʒákon-
25 nych Doktorow y
Pháryʒeuẞow / mo-
wiąc: Godʒili ſię

ir pradeio kałbet=[1]
Ir daw{e} ii motinay
io. ✧Ir apemia wiſus ✧16
bayde[2]: ir gorbino
5 Diewu / biłodami:
Iog pranaẞas didis
kiełes terp muſu / ir
iog Diewas atłun=
kie ʒmones ſawo.

10 *Vnt śieſiolikos Nede-*
los po ſekminey, Ewan[3]
gelia Luk. 14.

ANuo metu: ✧Kad ✧1
ieio Ieʒus ná-
15 muoſn nekurio ku-
nigáykśćio Phari=
ʒeuẞu ſubatoy wal=
gitu duonas / a a=
nis io tikoio. ✧Ir ✧2
20 ẞtay ʒmogus neku=
ris patulʒis wunde=
nimi (aba paputis)
buwo poakim io. ✧Ir ✧3
atſakidamas Ieʒus
25 tare mokitiniump ʒo[4]
kany / ir Phariʒe-
uẞump biłodamas:

w ẞabát

1 Eil. 1: turėtų būti taškas
2 Eil. 4: turėtų būti *bayme*
3 Eil. 11: trūksta kėlimo ženklo po *Ewan*
4 Eil. 25: trūksta kėlimo ženklo po *ʒo*

w ʒabát vʒdrawiáć
Lecʒ oni milcʒeli. A
on viąwʒy go v=
ʒdrowił / y odpra=
5 wił. A odpowie-
daiąc rʒekł do nich:
Ktorego ʒ was o-
śieł / ábo woł w-
padnie w ſtudnią:
10 á nie wnet go wy-
ćiągnie w dʒień ſo-
botny? Y nie mo-
gli mu ná to odpo=
wiedʒieć. Y powie-
15 dʒiał teʒ podobień-
ſtwo ku tym ktorʒy
byli weʒwani / ba=
cʒąc iáko pierwʒe
śiedʒenia obierali /
20 mowiąc do nich:
Gdy będʒieʒ we=
ʒwan ná gody / nie
śiadayʒe na pier=
wʒem mieyſcu / aby
25 ſnadʒ podcʒćiwʒy
nád ćię nie był we=
ʒwan od niego: á
prʒyʒedʒy ten kto-

Er dera ſubatoy gi-
dit? ✧A anis tiłeio. A ✧4
anas nutweris iʒgi-
de / ii ir pałeyde. ✧Ir ✧5
5 atſakidamas iump
tare. kurio[1] iʒg iuſu
aſiłas aba iaucias
ʒulnin impułs / ir
ne tuoiaus iʒtrauks
10 dienoy ſubatos? ✧Ir ✧6
ne gałeio vnt to
atſakit iam. ✧Tare ✧7
wel ir pakwie-
ſtump priliginimu
15 dabodamas kaip pir[2]
maſwietas rinko /
biłodamas iump.
✧Kad buſi pakwie- ✧8
ſtas ſwodbon / ne
20 ſeſkis vnt pirmos
wietos adunt artes
ne butu garbingie-
ſnis neg tu pakwie[3]
ſtas nuog ano /
25 ✧ir atais taſay / ku- ✧9
ris tawi ir anu pa=
kwiete / tarnu[4] tawi:
Duok tam wietu /

H 4 ry

1 Eil. 6: turėtų būti *Kurio*
2 Eil. 15: trūksta kėlimo ženklo po *pir*
3 Eil. 23: trūksta kėlimo ženklo po *pakwie*
4 Eil. 27: turėtų būti *tartu*

ry ćiebie y onego
weʒwał / nie rʒekłći
Day temu mieyſce:
á tedybyś ʒe wſty-
5 dem począł śiedʒieć
na oſtatnim miey-
ſcu. Ale gdy będʒieß
weʒwan / ßedßy /
śiądʒ ʒe ná pośle=
10 dnim mieyſcu: ʒe
gdy prʒyidʒie ten
ktory ćię weʒwał /
rʒecʒe tobie: Prʒy-
iaćielu / pośiądʒ ſię
15 wyżßey. Tedy bę=
dʒieß vcʒcʒon prʒed
ſpołem ʒ tobą śie=
dʒącemi. Bo wßelki
co ſię wynośi / ʒniżon będʒie: á kto ſię vni-
20 ża wywyżßon będʒie.

ir tad pradeſi ſu gie-
du turiet galauſiu
wietu. ✧Bet kad bu- ✧10
ſi pakwieſtas / eyk
5 ſeſkis vnt paſkući=
auſios wietos: a=
dunt kad atays / kur=
ſay tawi pakwiete /
tartu taw: Priete=
10 lau ſtinkis aukß=
ćiaus. Tad bus taw
garba poakim drau=
gi ſiedinćiu: ✧Nes ✧11
kiekwienas / kuris
15 ſawi aukßtina / bus
nużiemintas / a kuris
ſawi żiemina / bus
paaukßtintas.

W Niedź. śiedmna=
ſtą po świątkach E
wāgel: v Matth. ś.
w Roz: 22.

Vnt ſeptiniolikos Ne=
20 *delos po Sekminey E=*
wange: Matth: 22.

25 WOn cʒás prʒy-
ßli do Ieʒuſá
Pháryʒeußowie: y
ʒopytali go ieden

AOuo[1] metu[2] Pri=
eio Ieʒauſp Pha[3]
riżeußay[4] ✧ir kłauſe ✧35
25 io wienas iżg iu
ʒ nich

1 Eil. 22: turėtų būti *ANuo*
2 Eil. 22: nesurinktas skyrybos ženklas
3 Eil. 23: trūksta kėlimo ženklo po *Pha*
4 Eil. 24: turėtų būti *riʒeußay*

ʒ nich ʒakonny Do=
ktor / kuſʒąc go:
Náucʒyćielu / ktore
ieſt wielke prʒyka=
5 ʒánie w ʒakonie?
Rʒekł mu Ieʒus:
Miłuy Pána Bogá
twego ʒe wſʒytkie-
go ſercá twego / y
10 ʒe wſʒytkiey duſʒe
twoiey / y ʒe wſʒyt-
kiey myśli twoiey.
Toć ieſt nawiętſʒe /
y pierwſʒe prʒyká=
15 ʒánie. A wtore po
dobne ieſt temu.
Miłuy bliʒ́niego
twego iáko ſamego
śiebie. Na tym
20 dwoygu prʒykaʒá=
niu wſʒytek ʒakon /
y Prorocy ʒáwiſnę=
li. A gdy ſię Pha-
ryʒeuſʒowie ʒebrali
25 ſpytał ich Ieʒus /
mowiąc: Co ſię wā
ʒda o Chryſtuśie?
Cʒy ieſt Syn? rʒe=

Daktaras ʒokany
gundindamas ii. ✧Mi[1] ✧36
ſtre / kuris ira pri=
ſakimas didis ʒo-
5 kany? ✧Tare iam ✧37
Ieʒus: mileſi wieſʒ=
pati Diewu tawo
iʒ́g wiſos śirdies
tawo / ir iʒ́g wiſos
10 duśios tawo / ir
iʒ́g wiſſo dumoimo
tawo. ✧Taſay ira ✧38
didʒ́iauſias ir pir-
miauſias priſaki=
15 mas. ✧A vntras to- ✧39
ligus ira tam. Miłe[2]
ſi artimu ſawo kaip
ſawi pati[3] ✧tuoſe[4] dwie[5] ✧40
iuoſe priſakimuoſe
20 uſʒſwiro wiſas ʒoka[6]
nas ir pranaſʒay. ✧Ir ✧41
kad ſuſirinko Phári-
ʒeuſʒay kłauſe iuos
Ieʒus ✧biłodamas[7] ✧42
25 Kas iumus regis a=
pe Chriſtu? kieno ſu[8]
nus ira? Taria iam
Dawido. ✧Taria iie= ✧43

H 5 kli

1 Eil. 2: trūksta kėlimo ženklo po *Mi*
2 Eil. 16: trūksta kėlimo ženklo po *Miłe*
3 Eil. 18: nesurinktas taškas
4 Eil. 18: turėtų būti *Tuoſe*
5 Eil. 18: trūksta kėlimo ženklo po *dwie*
6 Eil. 20: trūksta kėlimo ženklo po *ʒoka*
7 Eil. 24: nesurinktas skyrybos ženklas
8 Eil. 26: trūksta kėlimo ženklo po *ſu*

kli mu: Dawidow.
Rʒekł im: Iakoʒ
tedy Dawid w Du-
chu ʒowie go Pa=
5 nem / mowiąc: rʒekł
Pan Pánu memu /
śiedʒ po prawicy
moiey / áʒ położę nie
prʒyiaćioły twoie
10 podnoʒkiem nog
twoich? Ieśli tedy
Dawid ʒowiego Pá=
nem / iakoʒ ieſt Sy-
nem iego? A ʒaden
15 nie mogł mu odpo-
wiedʒieć słowa: áni
śmiał ʒaden od one=
go dnia nioc3 go
więcey pytać.

mus[1] Kaipog ta=
du Dowidas dwa=
ſioy wadyna ii wieſʒ-
patim biłodamas.
5 ✧Tare wieſʒpats wie= ✧44
ſʒpati manam ſe-
dek po deśiney ma=
no / pakołay pade=
ſiu neprietelus ta=
10 wo ſuołelu koiu
tawo. ✧Iey tadu ✧45
Dowidas wadina ii
wieſʒpatim / kai-
pog eſt ſunumi io?
15 ✧Ir ne wienas negałe[2] ✧46
io iam atſakit ʒodʒio:
ir ne driſo ne wienas
nuog anos dienos io
daugieſn kłauſt.

20 w Niedź. oſmnaſtą
po świątkach Ewā:
v Matth: ś. w R: 9.

20 *Vnt Aſʒtuonios liekos*
Nedelos po ſekminey
Ewangel: Matth: 9.

WOn cʒás: W=
ſtąpiwſʒy Ie=
25 ʒus w łodʒ / prʒe-
wiozł ſię / y prʒyſʒedł

ANuo metu. ✧Ie= ✧1
ʒis Ieʒus eldion /
25 perſikiełe (aba perſi-
ire[3] / ir ataio ing
do

1 Eil. 1: nesurinktas skyrybos ženklas
2 Eil. 15: trūksta kėlimo ženklo po *negałe*
3 Eil. 26: turėtų būti *ire)*

do miáſtá ſwego. A
oto przynieśli mu
powietrzem rußo=
nego ná łożu leżą=
5 cego. A widząc
Iezus wiárę ich /
rzekł powietrzem
nárußonemu. Vfay
ſynu: Odpußczáiąć
10 ſię grzechy twoie. A
oto / niektorzy z
Doktorow mowili
ſámi w ſobie. Ten
bluźni. A widząc
15 Iezus myśli ich /
rzekł. Przecz myśli=
ćie złe rzeczy w ſer-
cách wáßych? Coż
ieſt łácniey / rzec /
20 Odpußczone ſą to=
bie grzechy twoie:
czyli rzec / Wſtań
a chodź? Lecz áby-
śćie wiedzieli że
25 moc ma Syn czło-
wieczy na ziemi od
pußczáć grzechy:
tedy rzekł powie=

mieſtu ſawo. ✧A ßtay ✧2
atanesćie[1] iam para=
lizium ißtiktu vnt
patało gulinti. Ir
5 ißwidis Iezus tikie[2]
imu iu / tare para=
lizium ißtiktam:
Dukſekis ſunau /
atłeydzias taw nu=
10 ſideimay tawo. ✧A ✧3
ßtay nekurie izg
raßtiniku biłoio ſa-
wimp. Taſay blu-
źnia (ába ne gie-
15 ray prieß Diewu
kałba)[3] ✧Ir ißwi- ✧4
dis Iezus dumas
iu / tare[4] Kam du=
moiate pikta śirdi-
20 ſe iuſu? ✧kas ira pi= ✧5
gieſn / tarit / Atłey=
dzias taw nuſidei=
may tawo / ergu
tarit / Kielkis ir
25 waykśćiok? ✧Bet ✧6
adunt źinotumite /
iog ſunus zmogaus
turi galiby vnt źie[5]
trzem

1 Eil. 2: turėtų būti *atanešie*
2 Eil. 5: trūksta kėlimo ženklo po *tikie*
3 Eil. 16: nesurinktas taškas
4 Eil. 18: nesurinktas skyrybos ženklas
5 Eil. 28: trūksta kėlimo ženklo po *źie*

trzem ruſzonemu: Wſtań / weźmi łoże twoie / á idź do domu twego. Y wſtáwſzy / poſzedł do domu ſwego. A widząc to rzeſze / bały ſię / y chwalili Bogá ktory dał tákową moc ludźiō.

mes atłeydimo nuſideimu? tad tare paraližium iſztiktam / kielkiś / imk patału (abá łowu) tawo / ir eyk namuoſn ſawo. ✧Ir kiełes ✧7 ir pareio namoſn ſawo. ✧A regiedamos minios / biioios ir garbino Diewu / kuris dawe galiby tokiu žmonems. ✧8

W Niedź: dźiewiętnaſtą po świątkach, Ewā v Matth ś: w Rozd. 22.

Vnt dewintos liekos Nedelos po ſekminey. Ewan: Matth: 22.

WOn czas: Mowił Iezus przełożonym kapłańſkim y Pharyzeuſzom w przypowieśćiách / rzekąc. Przypodobáne ieſt kroleſtwo niebieſkie człowiekowi Krolowi / ktory ſpráwił gody małżeńſkie

ANuo metu[1] Biłoio Iezus wireſniams kunigu ir Pharizeuſzams. ✧Priliginta ira karaliſte dungaus žmoguy karaluy / kuris padare ſwodbu ſunuy ſawo[2] ✧Ir nuſiun[3] te tarnus ſawo wadintu pakwieſtuiu vnt ſwodbos / ✧2 ✧3

1 Eil. 16: nesurinktas skyrybos ženklas
2 Eil. 24: nesurinktas taškas
3 Eil. 24: trūksta kėlimo ženklo po *nuſiun*

ſtie ſynowi ſwemu.
Y poſłał ſługi ſwo-
ie wzywać zapro=
ſzonych ná gody: á
5 niechćieli przyść.
Zaśię poſłał inſze
ſługi / mowiąc:
Powiedzćie zápro=
ſzonym: O tom o=
10 biad moy nágoto-
wał; woły moie /
y karmne rzeczy ſą
pobite / y wſzytko
gotowo: Podźćie
15 ná gody. A oni zá-
niedbawſzy odeſzli /
ieden do wśi ſwoiey
á drugi do kupiec-
twá ſwego: á dru
20 dzy poimawſzy ſłu-
gi iego / zelżyli / po
bili. A vſłyſzaw=
ſzy krol / rozgnie-
wał ſię: y poſław-
25 ſzy woyſka ſwe / wy-
traćił one mordece /
y miaſto ich ſpalił.
Tedy rzekł ſłużebni=

ir ne noreio atait.
✧Wel nuſiunte kitus ✧4
tarnus biłodamas.
Paſakikite pakwie=
5 ſtiemus. Sztay pie-
tus mano ſugata-
wiiau / iaućiey ma=
no ir penetiniey pa=
múſzti / ir wiſſa ga=
10 tawa / eykite ſwod-
bon. ✧A anis apłey- ✧5
de / ir nueio kitas
kieman ſawo / a ki-
tas vnt prekies ſa-
15 wo: ✧a kiti nutwere ✧6
tarnus io ir iżgie-
dintus ażumuusie.
✧A iżgirdis karalus / ✧7
apſiruſtino / ir nu=
20 ſiuntis karius ſawo
iżterioio (ab{a} pra-
żude) azumusieius
anuos / ir mieſtu
iu ſudegino. ✧Tad ✧8
25 tare tarnams ſawo /
ſwodba tieſa gata=
wá ira / bet kurie
buwo pakwieſti /
kom

kom ſwoim. Go=
dyć ſą gotowe: lecʒ
ʒáproſʒeni nie byli
godnymi. A prʒeto
5 idʒ́ćie na roſtánie
drog: á ktorychkol=
wiek naydʒ́iećie /
wʒowćie ná weſele.
Y wyſʒedſʒy ſłudʒy
10 iego ná drogi / ʒe-
bráli wſʒytki ktore
naleʒ́li / ʒłe y dobre
y nápełnione ſą go=
dy śiedʒącymi. A
15 wſʒedſʒy krol / áby
oglądał śiedʒące:
obacʒył tám cʒło=
wieká nie odʒ́iane-
go odʒ́ieniem weſe-
20 la. Y rʒekł mu:
Prʒyiaćielu iakoś
tu wſʒedł nie máiąc
odʒ́ienia weſela? A
on ʒámilknął. Te-
25 dy rʒekł ſługom:
Ʒwiąʒawſʒy ręce y
nogi iego / wrʒuć-

ne buwo wertays /
✧Eykiteg tad ing ✧9
iáeygas kielu / ir
kuriuoſnorint raſi-
5 te wadinkite ſwod=
bon. ✧Ir iſʒeii tar- ✧10
nay io ing kielus /
ſurinko wiſus / ku-
riuos rado / piktus
10 ir gierus / ir pilna
buwo ſwodba ſedin=
ćiu. ✧Ir ieio kara= ✧11
lus / adunt iſʒwi=
ſtu ſedinćius / ir iſʒ=
15 wido tinay ʒ̇mogu=
nopreditu rubu
ſwodbos[1] ✧Ir ta- ✧12
re iam / Prietelau
kaip ćia ieiey / ne-
20 turedamas rubo
ſwodbos? A anas
aʒ́utiło. ✧Tad tare ✧13
karalus tarnams.
ſuriśi[2] runkas ir ko-
25 ias io / imeſkite ii
tumſibeſn wirſʒu-
tineſn / tinay bus

ćie

1 Eil. 17: nesurinktas taškas
2 Eil. 24: turėtų būti *Suriśi*

ćie go w ćiemnśći
ʒewnętrʒne. Tám bę
dźie płacʒ y ʒgrʒyta=
nie ʒębow. Albowiē
5 wiele ieſt weʒwa=
nych / lecʒ mało wybranych.

werkſmas ir grie-
ʒimas duntu. ✧Nes ✧14
daug ira pawadin=
tuiu / á maʒ iſʒ=
5 rinktuiu.

w Niedź: dwudźie=
ſtą po świątkach E
wangel: v Iana ś.
10 w Rozdź: 4.

Vnt dwideśimtos Ne[1]
delos po Sekminey E-
wangelia Ion. 4.

ONEgo cʒaſu:
Był nieiaki
krolik / ktorego ſyn
chorował w Ka=
15 phárnaumie Ten
gdy vſłyſʒał iʒ Ie=
ʒus prʒyſʒedł ʒ Iud=
ſkiey {ʒ}iemie do Ga=
lileiey / poſʒedł do
20 niego / y prośił go /
áby ſſtąpił / á v=
ʒdrowił ſyná iego.
Bo pocʒynał vmie-
ráć. Rʒekł tedy do
25 niego Ieʒus: Ie-
śli ʒnakow y cu=
dow nie vyʒrʒyćie /

ANuo metu: ✧Bu= ✧46
10 wo nekuris ka=
rałelus / kurio ſu-
nus ſirgo mieſty
Kapharnaum. ✧Ta[2] ✧47
ſay kad iʒgirdo Ie=
15 ʒu ataiunti nuog
Iudeos ing Gali-
leu / nueio iop / ir
praśie io / adunt
vʒeytu ir iʒgiditu
20 ſunu io / nes prade-
io mirt. ✧Tare tod[3] ✧48
Ieʒus iop. Iey ʒin=
kłu ir praiewu ne
regieſite / ne tikite=[4]
25 ✧Tare iop karałelus: ✧49
nie

1 Eil. 6: trūksta kėlimo ženklo po *Ne*
2 Eil. 13: trūksta kėlimo ženklo po *Ta*
3 Eil. 21: turėtų būti *tad*
4 Eil. 24: turėtų būti taškas

nie vwierzyćie. Rzekł
do niego krolik: Pa=
nie / sſtąp pierwey
niż vmrze ſyn moy.
5 Rzekł mu Iezus:
Idź / ſyn twoy żyw
ieſt. vwierzył czło=
wiek mowie ktorą
mu powiedział Ie=
10 zus / y poſzedł. A gdy
on iuż zſtępował /
zabieżeli mu ſłudzy:
y oznaymili mo=
wiąc / iż ſyn i{e}go
15 żywie. Pytał ſię te=
dy v nich godziny /
ktorey mu ſię pole=
pſzył. Y rzekli mu
iż wczora śiodmey
20 godźiny opuśćiła go
gorączká. Poznał te
dy oćiec / iż to oná
godźina była ktorey
mu rzekł Iezus.
25 Syn twoy żywie.
Y vwierzył ſam / y
wſzytek dom iego.

Wieſzpatie vżeyk
pirm neg numirs
ſunus mano. ✧Taria ✧50
iam Iezus. Eyk ſu[1]
5 nuś tawo giwas
ira. Intikieio żmo-
gus kałbay / kuriu
iam tare Iezus ir
eio. ✧A iau iam bee= ✧51
10 iunćiam ziemin /
tarnay vżtekieio iā
ir paſakie biłodami
iog ſunus io giwas
ira. ✧kłauſe[2] tad nu= ✧52
15 og iu ape wałundu
kurioy gieriaus tu-
reio. Ir paſakie /
iog wakar adinoy
ſekmoy apłeyde ii
20 karſztine. ✧Páżino ✧53
tad tewas / iog ana
adina buwo kurioy
tare iam Iezns[3] /
ſunus tawo giwas
25 ira. Ir intikieio pat-
ſay / ir namy[4] io
wiſsi.

W nie=

1 Eil. 4: trūksta kėlimo ženklo po *ſu*
2 Eil. 14: turėtų būti *Kłauſe*
3 Eil. 23: turėtų būti *Iezus*
4 Eil. 26: turėtų būti *namay*

W Niedź: dwudźie
ſtą pierwſzą po
świątkach Ewang.
v Matt. w Rozd. 18.

5 WOon cząs: Po-
wiedźiał Ie=
zus vczniom ſwoim
tę przypowieść.
Przypodobáne ieſt
10 kroleſtwo niebieſkie
człowiekowi krolo=
wi / ktory chćiał
kłasć liczbę z ſłu=
gámi ſwoimi. A
15 gdy począł liczbę
kłáść / przywie=
dźiono mu iednego /
co był winien dźie-
śięć tyśięcy tale{ń}-
20 tow. A gdy on nie
miáł ſkąd oddáć /
kazał go Pan iego
záprzedáć / y żonę
iego / y dźieći / y
25 wſzytko co miáł /
y zápłáćić. A v=
padſzy ſługá on /
prośił go / mowiąc:

I

Vnt dwidešimtos pir-
mos Nedelos po ſekmi[1]
ney Ewangelia
Matth: 18.

5 ANuo metu: Bi=
łoio Iezus mo-
kitiniams ſawo tu
priezodi. ✧Priligin- ✧23
tá ira karaliſte dun=
10 gaus żmoguy kara=
luy / kuris noreio
ſkayćiu darit ſu tar=
nays ſawo. ✧Ir kad ✧24
pradeio ſkayćiu da=
15 rit / atweſtas iam
buwo wienas / ku=
ris kałtas buwo
iam dešimti tuk=
ſtunćiu talentu. ✧A ✧25
20 kad ne tureio / iz kur
ataduot / liepie ii
wieſzpats io pardu=
ot / ir motery io ir
ſunus / ir wiſſa ku
25 tureio / ir ataduot.
✧A puldams tar- ✧26
nas anaſay / prašie
ii biłodamas. Pa-

Miey

[1] Eil. 2: trūksta kėlimo ženklo po *ſekmi*

Miey ćierpliwość
nademną: a wßy-
tko tobie oddam. A
Pan ʒlitowawßy
5 ſię nad onym ſługą
wypuśćił go: y
dług mu odpuśćił:
Lecʒ ſługa on wy-
ßedßy / nalaʒł ie=
10 dnego ʒ tych co ʒ
nim ſłuʒyłi / ktory
mu był winien ſto=
großy / á poimaw=
ßy go / duśił mo=
15 wiąc: Odday coś
winien. A vpad-
ßy on towarʒyß /
prośił go / mowiąc:
Miey ćierpliwość
20 nademną: á oddam
ći wßyko. A on nie
chćiał / ále ßedßy
wrʒućił go do wię-
ʒienia / áʒby oddał
25 dług. A vyʒrʒaw=
ßy towarʒyße iego
co ſię dʒiáło / ʒa=
ſmućili ſię barʒo:

mikintek (aba pa-
kinteimu turek vnt
manis) á wiſſa ata[1]
duoſiu taw. ✧A ſu= ✧27
5 ſimiłeis wießpats
vnt tarno ano ißłey[2]
de ii ir ſkołu iam
atłeyde. ✧A ißeis tar[3] ✧28
nas anaſay / rado
10 wienu iʒg draugies
ſawo / kuris kałtas
iam buwo ßimtu
graśiu / ir nutwe=
riś ſmaugie ii / bi-
15 łodamas / otaduok[4]
ku kałtas eſsi. ✧Ir ✧29
parpuołys draugi=
nikas io / melde ii
biłodamas. Pami=
20 kintek / a wiſſa ſu-
werſiu taw. ✧A iiſay ✧30
ne noreio / bet nue=
io / ir imete ii kali-
nen / pakołay ſu-
25 gruʒintu iam ſkołu.
✧Regiedama tad ✧31
draugie io (aba
drauginikay io)

y ßedßy

1 Eil. 3: trūksta kėlimo ženklo po *ata*
2 Eil. 6: trūksta kėlimo ženklo po *ißłey*
3 Eil. 8: trūksta kėlimo ženklo po *tar*
4 Eil. 15: turėtų būti *ataduok*

y ſʒedſʒy / oʒnay-
mili Pánu ſwemu
wſʒytko co ſię dʒia-
ło / Tedy weʒwaw=
5 ſʒy go Pan iego /
rʒekł mu: Sługo
ʒłośliwy / wſʒytek
dług odpuśćiłemći
iʒeś mię prośił: I=
10 ʒáli tedy y ty nie
miáłeś ſię ʒmiło-
wáć nád towarʒy-
ſʒem twoim / iákom
ſię y ia ʒmiłowáł
15 nád tobą? Y roʒ-
gniewawſʒy ſię ie-
go Pan / podałgo
kátom / áʒby ʒa-
płáćił wſʒyſtek
20 dług. Ták ći y O-
ćiec moy niebieſki
vcʒyni wam / iesli
nie odpuśćićie kaʒ-
dy brátu ſwemu ʒ
25 ſerc wáſʒych.

w Niedź. dwudźie=
ſtą wtorą po świąt=
kach Ewā: v Matth:
ś. w R: 22.

kas deios / nuludo
łabay / ir ataio ir
paſakie wieſʒpati ſa-
wo wiſſa / kas de-
5 ios. ✧Tad pawadino ✧32
ii wieſʒpats io / ir
tare iam. Tarne pi[1]
ktaſis / wiſſu ſko-
łu atłaydʒiau taw /
10 iog praśiey mani /
✧negu reykie tadu ir ✧33
taw ſuſimilt vnt
drauginiko tawo /
kaip ir aſʒ vnt ta=
15 wis ſuſimiłau. ✧Ir ✧34
apſiruſtinis wieſʒ-
pats io / padawe ii
kotams / pakołay
ataduotu wiſſu ſko=
20 łu. ✧Teip ir Tewas ✧35
mano dungiſʒkas
padaris iums / iey
notłeyſite kiekwie-
nas broluy ſawo iʒg
25 śirdʒiu ſawo.

*Vnt dwideśimtos vn-
tros Nedelos po ſek=
miney Ewan: Matth:*
22.

J 2

1 Eil. 7: trūksta kėlimo ženklo po *pi*

WOn czás: Od=
ßedßy Pháry-
zeußowie / radzili
ſię iakoby Iezuſa
5 podchwyćili w mo=
wie: Y poſłáli mu
vcznie ſwoie z He=
rodyany / mowiąc:
Nauczyćielu / wie=
10 my / iżeś ieſt praw=
dziwy; y drogi Bo=
żey w prawdzie ná=
uczaß: á niedbaß
ni nakogo. Abo=
15 wiem nie oglądaß
ſię na oſobę ludzką.
Powiedzże nám te=
dy / coc ſię zda.
godzili ſię czynß dá=
20 wać Ceſarzowi /
czyli nie? A Iezus
poznawßy złość
ich / rzekł. Czemu
mię kuśićie obłu-
25 dnicy? Pokażcie mi
monetę czynßową.
A oni mu przyniesli
groß. Y rzekł im

ANuo metu. At= ✧15
ſtoii Pharizeu-
ßay radiios (aba
ſuſikałbineio) adunt
5 IEZV ſugautu
kałboy / ✧ir nuſiun- ✧16
tie iop mokitinius
ſawo ſuHerodionay[1]
biłodami. Miſtre
10 žinome iog tieſus
eſsi / ir kielo Diewo
tieſoy moki[2] / ir nera
taw rupeſties ne
ape ku / nes ne wey=
15 zdy vnt perſunos
zmoniu / ✧paſak[i]k ✧17
tad mumus / kas
taw regis[3] Deragu
cinśiu duot Cieſo-
20 riuy / ergu ne? ✧A ✧18
pažinis Iezus pi=
ktiby iu / tare iie=
mus: Kam mani
gundžiate pakłay=
25 dunay? ✧Parodikite ✧19
man maiietu[4] ćinśi-
aus. A anis pada.[5]
we iam grasi. ✧Ir ✧20
Iezus

1 Eil. 8: turėtų būti *fuHerodionays*
2 Eil. 12: turėtų būti *mokai*
3 Eil. 18: nesurinktas skyrybos ženklas
4 Eil. 26: turėtų būti *manietu*
5 Eil. 27: vietoj kėlimo ženklo surinktas taškas

<table>
<tr><td>Ieʒus: Cʒiy ieſt
ten obraʒy y napis?
Rʒekł mu: Ceſar-
ſki. Tedy powie
5 dʒ̇iáł im; Więc od-
dawayćie Ceſarʒo=
wi / co ieſt Ceſar=
ſkiego a Bogu / co
ieſt Boʒ̇ego.</td>
<td>tare iiemus Ieʒus.
Kieno tay ira way-
das (aba abroʒas)
ir vƺraƺas? ✧Tare ✧21
5 iam: Cieſoriaus.
Tad tare iiemus. A[1]
taduokiteg tad kas
ira Cieſoriaus Ceſo=
riuy / a kas ira Die=
10 wo Diewuy.</td></tr>
<tr><td>10 W Niedź: dwudźie=
ſtą trzećią po świąt
kach, Ewā v Matth
ś: w Rozd. 9.</td>
<td>Vnt dwideśimtos tre[2]
ćios Nedelos po ſek-
miney. Ewā Matth: 9</td></tr>
<tr><td>W On cʒás: Gdy
15 mowił Ieʒus
do rʒeƺy / Oto kśią-
ʒ̇ę iedno prʒyƺedƺy /
pokłoniło mu ſię /
mowiąc: Pánie /
20 corka moiá dopiero
ſkonáłá: ále podʒ̇
włoʒ̇ ná nię rękę
twoię / á oʒ̇yie. A
wſtąpiwƺy Ieʒus /
25 ƺedł ʒa nim / y vcʒ-
niowie iego. A oto
niewiáſtá / ktora</td>
<td>✧A Nuo metu: Be= ✧18
15 kałbunćiam Ieʒuy
miniump ƺtay kuni-
gaykƺtis wienas
prieio / ir garbu iam
dawe biłodamas.
20 wieƺpatie[3] dukte
mano dabar numire
bet eyk vʒdek run-
ku tawo unt ios /
á bus giwa. ✧Ir ✧19
25 kiełys Ieʒus eio pa[4]
ſkuy ii / ir mokiti-
niey io. ✧A ƺtay ʒ̇mo= ✧20
krwa=</td></tr>
</table>

J 3

1 Eil. 6: trūksta kėlimo ženklo po *A*
2 Eil. 11: trūksta kėlimo ženklo po *tre*
3 Eil. 20: turėtų būti *Wieƺpatie*
4 Eil. 25: trūksta kėlimo ženklo po *pa*

krwáwą niemoc
prʒeʒ dwanáśćie
lat ćierpiáłá. prʒy
ſtąpiwßy ʒ tyłu /
5 dotknęłá ſię kráiu
ſtaty iego. Bo mo=
wiłá ſámá w ſobie=
Bych ſię tylko dot=
knęłá ßaty iego: bę=
10 dę ʒdrowá A Ieʒus
obroćiwßy ſię / y
vyʒrʒawßy ią rʒekł
Vſay corko: Wiá-
rá twoia ćiebie v=
15 ʒdrowiłá. Y vʒdro=
wiona ieſt niewiá=
ſtá od oney godʒ̇iny
Y gdy prʒyßedł Ie-
ʒus w dom kśiąʒ̇ę-
20 ćiá / y vyʒrʒał pi-
ßcʒki / y tłum lu=
dʒ̇i ʒgiełk cʒyniący /
rʒekł. Odſtąpćie:
ábowiemći nie v=
25 márłá dʒ̇iewecʒká /
ale ſpi. Y śmiáli ſię
ʒ niego A gdy wy-
gnano rʒeßą: wß{e}d-

na / kuri kriauio te-
kieimu kinte per
dwilika metu / pri=
eio iʒ̇g aʒ̇upakalo ir
5 paſiliteio kraßto ru=
bo io. ✧Nes biłoio ✧21
ſawimp / Iey pa-
ſiiliteſiu[1] tiktay rubo
io / ſweyka buſiu.
10 ✧A Ieʒus atſigriʒ̇is ✧22
ir ißwidis iu tare.
Dukſekis dukte / in-
tikieimas tawo tá=
wi ſweyku padare.
15 Ir ſweyká buwo
ʒ̇mona nuog anos
wałundos. ✧A kad ✧23
ataio Ieʒus namu-
oſn kunigaykśćio /
20 ir ißwido łum=
ʒdinikus ir mi-
niu betrunkiunćiu
✧tare. Atſtokite / ✧24
ne numire mergayte
25 bet miegt. Ir iuo-
kies iʒ̇g io. ✧A kad ✧25
buwo iʒ̇warita mi=
niá / ieio ir nutwe-
ßy viał

1 Eil. 8: turėtų būti *fili-teſiu*

ßy viął ią ʒá rękę / y
powſtáłá dʒieweczʒ-
ká. Y roʒeßła ſię tá
ſława po wßytkiey
5 oney ʒiemi.

w Niedź: dwudźie=
ſtą czwartą po
świątkach Ewang:
v Matth: ś w R. 24.

10 WOn cʒás: mo=
wił Ieʒus v-
cʒniom ſwoim: Gdy
vyʒrʒyćie brʒydkie
ſpuſtoßenie / ktore
15 ieſt prʒepowiedʒiá=
ne prʒeʒ Danyelá
Proroka ſtoiące ná
mieyſcu świętym /
(kto cʒyta niech ro=
20 ʒumie) tedy ktorʒy
ſą w Iudſkiey ʒie=
mi / niech vćiekaią
ná gory: á ktoby
był ná domie / nie-
25 chay nie ſſtępuie á
by co wʒiął ʒ domu
ſwego: á kto ná ro=

re runku ios. Ir
kiełes mergayte /
✧ir ißeio apſakimas ✧26
taſay per wiſſu ʒie-
5 my anu.

Vnt dwideśimtos kie[1]
twirtos Nedelos po
Sekminey Ewangelia
Matth 24.

10 ANuo metu. Biło-
io Ieʒus mokiti=
niams ſawo / ✧kad ✧15
ißwiſite biauru iß=
naykinimu (aba iʒ=
15 gayśinimu) kuris
ira paſakitas nuog
Danielo pranaßo /
ſtowinti vnt wietos
ßwintos (kas ſkay=
20 to tegul ißmano)
✧tad kurie Iudeoy ✧16
ira / tegul bega
vnt kałnu: ✧a kas ✧17
vnt dungćio / te-
25 gul ne nulipa imtu
ko iʒg namu ſawo:
✧a kas vnt dirwos ✧18
li /

1 Eil. 6: trūksta kėlimo ženklo po *kie*

li / niech ſię náʒad
nie wraca bráć ſu-
kniey ſwoiey. A biá-
dá brʒemiennym y
5 pierśćiámi karmią-
cym w one dni. Pro=
śćieſʒ tedy / áby v-
ćiekanie waſʒe nie
było ʒimie / abo w
10 ſʒábat. Abowiem
ná on cʒás będʒie
wielki vćiſk iáki
nie był od pocʒątku
świátá aʒ do tąd /
15 áni będʒie. A gdy
by niebyły ſkroco=
ne dni one / nie był
by ʒáchowány ʒá
den cʒłowiek ále
20 dla wybranych bę-
dą ſkrocone dni one
Tedy ieśliby wam
kto rʒekł; oto tu
ieſt Chryſtus / ábo
25 owdʒie: nie wierʒćie
Abowiem powſtá-
ną fałſʒywi Chry-
ſtuſowie / y fałſʒy=

tegul ne griʒo im-
tu rubo ſawo. ✧A be[1] ✧19
da (aba deio) ne-
śćiomus ir peninčio[2]
5 mus (aba ʒindʒiun[3]
ćiomus) anoſe die=
noſe. ✧A melſkite ✧20
adunt ne butu be=
gimas iuſu ʒiemoy
10 aba ſubatoy. ✧Nes ✧21
bus tuo metu prie=
ſpauda dide / koki
ne buwo nuog pra=
dʒios ſwieto / ik sio-
15 łay / ney bus. ✧Ir ✧22
iey butu ne buwi
nutrumpintos die-
nos anos / ne butu
iʒganitas wiſſokias
20 kunas (aba ʒmo=
gus:) bet del iſʒ=
rinktuiu bus nu-
trumpintos dienos
anos. ✧Tad iey kas ✧23
25 iumus taris. Sʒay[4]
śiá ira Chryſtus
aba auriá / ne tikie-
kite. ✧Nes kielſis ✧24
wi pro

1 Eil. 2: trūksta kėlimo ženklo po *be*
2 Eil. 4: trūksta kėlimo ženklo po *peninčio*
3 Eil. 5: trūksta kėlimo ženklo po *ʒindʒiun*
4 Eil. 25: turėtų būti *Sʒtay*

wi Prorocy: y czy-
nić będą známioná
wielkie y cudá, ták
iżby zwiedli (by=
5 mogło bydź) y
wybrane: Otomći
wam powiedział.
Ieśliby tedy wam
rzekli: Oto ná pu=
10 ſzczy ieſt: nie wy-
chodźćie. Ono ieſt
w zamknieniu: nie
wierzćie Abo-
wiem iáko błyſká=
15 wicá wychodźi od
wſchodu ſłońca / y
okazuie ſię aż ná zà-
chodzie. tak będźie
y przyſzsćie ſyná czło
20 wieczego. Gdźieć
kolwiek będźie
ćiało / tám ſię y
orłowie zgromadzą
A nátychmiaſt po-
25 vtrapieniu onych
dni ſłońce ſię zacmi
y kśiężyc nie da
światłośći ſwoiey;

neteyſus Chriſtay
ir neteyſus prana-
ſzay / ir daris żin-
kłus didzius ir pra-
5 iewus / teip kad pa-
klidiman iweſti bu-
tu (iay gali buti)
ir iſzrinktieii. ✧Tay ✧25
apſakiau iumus.
10 ✧Iey tadu taris iu- ✧26
mus. śitay[1] girioy
ira / nie iſzeykite:
śitay ażudárime /
ne tikiekite. ✧Nes ✧27
15 kaip żaybas iſzeyt
nuog Saułes vżte=
kieimo / ir parodźias
ażuſiłeydime: teip
bus ir ataimas
20 ſunaus żmogaus.
✧Kurnorunt[2] bus ku- ✧28
nas / tinay ſuſirinks
ir areliey. ✧A tuo- ✧29
iaus po prieſpau.[3]
25 day dienu anu ſaułe
ażutems / ir menuo
ne duos świeſibes
ſawo / ir żwayzdes
a gwiaz=

1 Eil. 11: turėtų būti *{S}itay* arba *{Sz}itay*
2 Eil. 21: turėtų būti *Kurnorint*
3 Eil. 24: vietoj kėlimo ženklo surinktas taškas

á gwiaʒdy będą pá=
dáć ʒ niebá; y mocy
niebieſkie poruſʒone
będą: á ná on cʒás
5 ſię vkaẓe ʒnak Sy=
ná cʒłowiecʒego ná
niebie. Y tedy bę-
dą nárʒekáć wſʒyt-
kie pokolenia ʒie-
10 mie: y vyʒrʒą Sy-
ná cʒłowiecʒego
prʒychodʒącego w
obłokách niebie-
ſkich ʒ mocą wielką
15 y ʒ maieſtatem. Y
pośle. Anyoły ſwe ʒ
trąbą / y głoſem
wielkim: y ʒgromá-
dʒą wybrane iego
20 ʒe cʒterech wiá=
trow / od kráiow
niebios áẓ do krá=
iow ich. A od figo-
wego drʒewa vcʒ=
25 ćie ſię podobień
ſtwá: Gdy iuʒ ga-
łąẓ iego odmładʒa
ſię / y liśćie wypu=

puldines iʒg dun=
gaus / ir galibes
dungu paſiwiſkins.
✧ir[1] tad deiuos (aba ✧30
5 raudos) wiſſas gi=
mines ẓiemes / ir iſʒ-
wis ſunu ẓmogaus
ataiunti debeſi{ſ}e
dungaus ſu galiby
10 didʒiu ir Maieſtotu[2]
✧Ir nuſius Aniełus ✧31
ſawo ſu trubu ir
bałſu didʒiu: ir ſu=
rinks iſʒrinktuoſius
15 io nuog kietu{r}iu we[3]
iu / nuog kraſʒtu
dungu iki kraſʒ-
tams iu. ✧A nuog ✧32
medʒio figos moki=
20 kites priliginimo /
kad iau ſʒaka io at=
ſinauina (aba pra-
ſprogſta) ir łá=
pay łeydʒiaś)aba[4]
25 iʒſiriećiá) ẓinote
iog arti ira waſſa=
ra: ✧teip ir ius kad ✧33
iſʒwiſite tay wiſſa /
ſʒcʒa

1 Eil. 4: turėtų būti *Ir*
2 Eil. 10: nesurinktas skyrybos ženklas
3 Eil. 15: trūksta kėlimo ženklo po *we*
4 Eil. 24: turėtų būti *(aba*

ßcʒa / ʒ̇nāćie iʒ̇ bli=
ſko ieſt láto Takʒ̇e
y wy / gdy vyʒrʒy-
ćie to wßytko / wie
5 dʒćie iʒ̇ bliſko ieſt
we drʒwiách. Ʒá=
prawdę powiedam
wam: iʒ̇ nie prʒemi-
nie ten národ aʒ̇by
10 ſię sſtáło to wßytko.
Niebo y ʒ̇iemiá
prʒeminą: ále ſłowá moie nie prʒeminą.

ʒ̇inokite iog arti irā
duriſe. ✧Pateyſey ✧34
biłau iumus / iog
ne praeys gimine
5 toi / pokołay wiſſa
tay ſtoſis. ✧Dungus ✧35
ir ʒ̇ieme praßoks
(aba praeis) a ʒ̇o=
dʒ̇iey mano ne pra=
10 eys (aba ne pra=
ßokś. ([1]

EWAN-

1 Eil. 11: turėtų būti *ßokś.)*

EWANGELIE
POLSKIE Y LI-
TEWSKIE NA-
SWIETA PRZED-
NIEYSZE.

W dźień

W dźień ś. Andrze
ia Apoſtołá Ewan-
gelia v Matth. ś. w
Rodźiale 4.

5 WOn czas: Gdy
Iezus chodźił
nád morzem Gali=
leyſkim / vyzrzał
dwu bráćiey / Sy-
10 mona ktorego zo=
wią Piotrem y An-
drzeia brata iego /
zápuſzczáiące śieći
w morże / (ábo-
15 wiem byli rybitwi)
y rżekł im: Podź=
ćie zá mną: á vczy-
nię wás rybitwami
ludzi. A oni natych=
20 miaſt / opusćiwſzy
śieći / ſzli zanim.
A poſtąpiwſzy ſtam-
tąd / vyzrzał dru=
gich dwu bráciey
25 Iakubá Zebedeu-
ſzowego / y Iáná
brátá iego w łodzi /
z Zebedeuſzem oy-

Vnt dienos Andre=
iaus S. Ewangelia
Matth: 4.

ANuo metu. ✧Way[1] ✧18
5 kśćiodàmas Ie=
zus pas marios Ga-
lileos / iſzwido du
brolu / Symanu
kuris wadinaſi Pe-
10 tru / ir Andreiu
broli io bełeydziun=
ćius tinkłu ing ma=
rias (nes buwo żu=
winikay) ✧ir tare ✧19
15 iiemus / Eykite
paſkuy mani / ir
padariſiu ius żu=
winika{y}s żmoniu.
✧A anis tuoiau paliki ✧20
20 tinkłus eio paſkuy
ii. ✧A eydámas nuog ✧21
ti / iſzwido kitu du
brolu Iakubu Ze-
bedeuſzo ir Ionu
25 brol{i} io eldiioi ſu
Zebeduſzu[2] tewu iu
betayſuncius tin-
cem

1 Eil. 4: trūksta kėlimo ženklo po *Way*
2 Eil. 26: turėtų būti *Zebedeuſzu*

cem ich / oprávvu=
iące śieći ſwoiey: y
wezwał ich. A oni /
natychmiaſt opu-
5 śćiwſzy śieći y oy-
cá / ſzli zá nim.

W dźień ś. Mikoła
ia Biskupa Ewang:
v Matth: ś. w R 25

10 ONego czáſu:
powiedźiał Ie=
zus vczniom ſwo=
im tę przypowieść.
Człowiek niektory
15 precz odieżdżaiąc /
wezwał ſlug ſwo=
ich / y dał im maię-
tnośći ſwoie. Y dał
iednemu pięć talen=
20 tow / á drugiemu
dwa / á drugiemu
ieden / káżdemu we
dle właſnego prze-
możenia: y wnetże
25 odiachál. A poſzed-
ſzy on ktory był
wźiął pięć tálen=
tow / robił imi /

kłus ſawo / ir pa-
wadino iuos; ✧A ✧22
anis tuoiau paliki
tinkłus ir tewu / eio
5 paſkuy ii.

*Vńt dienos S. Mika-
łoiaus Ewan: Matth:
25.*

ANuo metu. Bi=
10 łoio Iezus mo-
kitiniams ſawo tu
prieżodi. ✧Zmogus ✧14
wienas tol ważiuo=
damas / pawádino
15 tarnus ſawo / ir
dawe iiemus turtes
(aba turtu) ſawo[1]
✧Ir wienam dawe ✧15
pinkis talentus / a
20 kitam du / kitam
wel wienu / kiekwie[2]
nam pagal tikros
galibes (ába tikro
iżgałeimo:) Ir nu=
25 ważiawo tuoiau. Ir
✧nueis kuris pinkis ✧16
talentus iemis bu-

y zyſkał

1 Eil. 17: nesurinktas taškas
2 Eil. 21: trūksta kėlimo ženklo po *kiekwie*

y zyſkał drugie pięć
Takze y ten ktory
był wziął dwá ta.
lenty / żyſkał dru-
5 gie dwá. Lecz ten
ktory wziął ieden /
ſzedſzy zákopał w
ziemi / y ſkrył pie-
niądze Pana ſwego
10 A po nie małym czá=
ſie wroćił ſię Pan
onych ſług / y vczy-
nił liczbę z nimi. A
przyſtąpiwſzy ten
15 ktory wziął pięć
tálentow / przy-
nioſł drugie pięć tá-
lentow / mowiąc:
Panie / dałeś mi
20 pięć tálentow: o
tom drugie pięć zy=
ſkał imi. Rzekł mu
Pan iego: Dobrzeć
ſługo dobry y wier=
25 ny; Gdyżeś nad
małym był wierny /
nad wielem ćię po=
ſtanowię: wnidź do

wo / ir dirbo ieys /
ir nupełne kitus
pinkis. ✧Teypagi ✧17
ir kuris du buwo ie[1]
5 mis / nupełne kitu
du. ✧A kuris buwo ✧18
wienu iemis / nueis
ikaſe ziemen / ir pa=
ſłepe pinigus wieſz=
10 paties ſawo. ✧A po ✧19
niemazam metu / a=
taio wieſzpats tar=
nu anu / ir dare
ſkayćiu ſu ieys. ✧Ir ✧20
15 prieis / kuris pin-
kis talentus buwo
iemis / atneśie ki=
tus pinkis talentus
taridams. Wieſz-
20 patie pinkis talen-
tus dawey man /
ſztay kitus pinkis
nupełniau. ✧Tare ✧21
iam wieſzpats io.
25 Gieray tarne gie-
raſis ir wiernas
(aba teyſus) iog
vnt mazo buway
weſe=

1 Eil. 4: trūksta kėlimo ženklo po *ie*

weſela Páná twe=
go. A prȝyſtąpiw=
ßy y on ktory dwá
talenty wȝiął / rȝekł
5 Pánie / dałeś mi-
dwa talenti: otom
drugie dwá imi ȝy-
ſkał. Rȝekł mu
Pan iego: Dobr{ȝ}eć
10 ſługo dobry y wier=
ny: Gdyȝes był
wiernym nad má-
łem / nád wielem
ćię poſtánowię;
15 wnidȝ do weſela
Pana mego.

wiernas (aba tey-
ſus) vnt daugio ta[1]
wi paſtatiſiu: ieyk
dȝiaukſman (aba lin-
5 kſmiben) wießpaties
tawo. ✧Ir prieio ir ✧22
kuris du talentu bu-
wo iemis ir tare.
Wießpatie du talen=
10 tu dawey man: ßtay
kitu du nupełniau.
✧Tare iam Wieß- ✧23
pats io[2] Gieray tar-
ne gieraſis ir wier=
15 nas / iog vnt maȝo
buway wiernas vnt
daugio tawi paſtatiſiu / ieyk dȝiaugſman
Wießpaties tawo.

W dźień Poczećia
Pánny MARYEY
początek ś. Ewan:
20 według Matthe. 1.

KSięgi rodȝáiu
IEȝuſá Chry=
ſtuſa Syná Dáwi-
dowego: ſyna Abrá=

Vnt dienos praſidei=
20 *mo Pannos M A R Y-*
O S Ewangelia
Matth: 1.

✧KNigas vȝgimi= ✧1
mo IE3aus
25 Chriſtaus / Sunaus
Dowido / ſunaus
ham

1 Eil. 2: trūksta kėlimo ženklo po *ta*
2 Eil. 13: nesurinktas skyrybos ženklas

hámowego. Abrá=
hám ʒrodʒił Iʒáá=
ka: á Iʒaák ʒrodʒił
Iakobá: A Iákob
5 ʒrodʒił Iudę y brá=
cią iego: Iudas
lepak ʒrodʒił Phá-
reſá y Ʒarę ʒ Tha-
máry. A Pháres
10 ʒrodʒił Eſrona: A
Eſron ʒrodʒił Ará-
má: Aram ʒáś ʒro=
dʒił Aminádábá:
Aminádáb ʒrodʒił
15 Náaſſoná. A Naá=
ſſon ʒrodʒił Sálmo=
na: A Sálmon ʒro=
dʒił Booſà ʒ Ráchá
by. Boos lepak ʒro=
20 dʒił Obeda ʒ Ru-
thy. A Obed ʒro=
dʒił Ieſſego. Lecʒ
Ieſſe ʒrod{ʒ}ił Dawi=
dá krolá. A Dawid
25 krol ʒrodʒił Salo-
moná / ʒ oney ktora
byłá Vryaſʒowá

Abráhamo. ✧Abra- ✧2
hámas pagimde
Iʒaaku. A Iſaa-
kas pagimde Ia=
5 kobu. A Iakobas
pagimge[1] Iu{d}u ir
brolus io. ✧Iudas ✧3
wel pagimde Pha=
reſu ir Ʒaru iʒg
10 Thamaros. A Pha=
reſas pagimd{e} Eſro[2]
nu. A Eſronas
pagimde Aramu.
✧Aramas wel pa- ✧4
15 gimde Aminadabu[3]
Aminadabas pa-
gimde Naaſſonu.
A Naaſſonas pa-
gimde Salmonu.
20 ✧A Salmonas pa= ✧5
gimde Booʒu iʒg
Rahabos. Booʒas
wel pagimde Obe=
du iʒg Ruthos. A
25 Obedas pagimde
Ieſsi. ✧A Ieſſe pa- ✧6
gimde Dowidu Ka=

K Salo=

1 Eil. 6: turėtų būti *pagimde*
2 Eil. 11: trūksta kėlimo ženklo po *Efro*
3 Eil. 15: nesurinktas skyrybos ženklas

Sálomon ʒáś ʒro=
dźił Roboámá: A
Roboam ʒrodźił A-
biama; Abiam ʒro=
5 dźił Aſę: Aſa ʒro=
dźił Ioʒápháta. A
Ioʒaphat / rʒo=
dźił Ioráma. Io-
ram lepak ʒrodźił
10 Oʒyaßa; A Oʒy-
aß ʒrodźił Ioathá-
ma: A Ioatham /
ʒrodźił Achaʒá. A
chaʒ ʒáſię / ʒrodʒił
15 Eʒechiaßa: A Eʒe=
chiaß / ʒrodźił Ma-
naſſeſá: A Manaſ=
ſes ʒrodźił Amona:
Amon lepak ʒro=
20 dźił Ioʒyaßá. A
Ioʒyaß ʒrodźił Ie.
choniaßa y braćią
iego w ʒáprowadʒe-
niu Babilońſkim.
25 Lecʒ po ʒáprowá=
dʒeniu Bábilon.
ſkim / Iechoniaß
ʒrodźił Salathielá:

ralu. A Dowidas
Karalus pagimde
Salamonu iʒg a=
nos / kuri buwo
5 vriaßaus[1] / ✧Sala- ✧7
monas wel pogim[2]-
de Roboamu. A
Roboamas pagim-
de Abiamu. Abia=
10 mas pagimde Aſu.
✧Aſa wel pagimde ✧8
Ioʒaphatu. A Io=
ʒaphatas pagimde
Ioramu. Ioramas
15 wel pagimde Oʒi=
aßu. ✧A Oʒiaßus ✧9
pagimde Ioatha-
mu. A Ioathamas
pagimde Achaʒu[3]
20 Achaʒas wel pa-
gimde Eʒechiaßu.
✧A Eʒechiaßus pa= ✧10
gimde Manaſſeſu.
A Manaſſes pa=
25 gimde Amonu. A[4]
monas wel pagim=
de Ioſiaßu. ✧A Io[5] ✧11
ſiaßus pagimde Ie-

A Sá-

1 Eil. 5: turėtų būti *Vriaßaus*
2 Eil. 6: turėtų būti *pagim*
3 Eil. 19: nesurinktas skyrybos ženklas
4 Eil. 25: trūksta kėlimo ženklo po *A*
5 Eil. 27: trūksta kėlimo ženklo po *Io*

A Sáláthel / ʒro-
dʒił Ʒorobabelá:
A Ʒorobábel / ʒro=
dʒił Abiuda: Abiud
5 lepak ʒrodʒił Elia-
kimá. A Eliakim
ʒrodʒił Aʒora. A=
ʒor ʒáſię ʒrodʒił
Sádoká: A Sá
10 dok ʒrodʒił Achima:
Achim teʒ ʒrodʒił
Eliudá. A Eliud
ʒrodʒił Eleaʒárá:
A Eleaʒár ʒrodʒił
15 Mátthāná. Mát-
thán lepak ʒrodʒił
Iakobá: A Iakob
ʒrodʒił Ioʒepha
męża Máryey. Ʒ
20 ktorey ſię národʒił
IEZVS / ktorego
ʒową Chryſtuſem.

choniaſʒu ir brolus
io perſineśime Ba-
bylonion: ✧A paper= ✧12
ſineśimuy Baby-
5 lonion Iechonia=
ſʒus pagimde Salá-
thieli. A Sálá=
thielis pagimde Ʒo-
robábeli. ✧A Ʒoro- ✧13
10 babelis pagimde
Abiudu. Abiudas
wel pagimde Elia-
kimu. A Eliaki-
mas pagimde Aʒo-
15 ru. ✧A Aʒoras pa- ✧14
gimde Sadoku. A
Sadokas pagimde
Achimu. Achimas
wel pagimde Eliu=
20 du. ✧A Eliudas ✧15
pagimde Eleaʒaru.
A Eleʒaras[1] pagim=
de Mátthanu. Matthanas wel pagimde
Iakobu. ✧A Iakobas pagimde Ioʒephu ✧16
25 wiru Marios / iʒg kuriuos gime IEƷVS /
kuri wádina Chriſtuſu[2]

K 2

W dźień

1 Eil. 22: turėtų būti *Eleaʒaras*
2 Eil. 26: nesurinktas taškas

W dźień ś. Thomaſza Apoſtoła. Ewangel. v Iana ś. w Rozd: 20.

5 WOn czás: Thomáſz ieden ze dwunaśćie / ktorego zowią Didymus nie był z nimi kiedy 10 przyſzedł Iezus Mowili mu tedy drudzy vczniowie: Widźieliſmy Pana. A on im rzekł: Ieśli 15 nie vyzrzę w ręku iego przebićia gozdźi / á nie włożę palcá mego ná mieyſce gozdźy / y nie 20 włożęli ręki moiey w bok iego: nie vwierzę. A po osmi dni / byli záſię v= czniowie iego w do- 25 mu; y Thomaſz z nimi. Przyſzedł Ie= zus drzwiami zamknionymi / y ſta-

Vnt dienos ś. Thamośiaus Ewangelia Ioniep 20:

ANuo metu ✧Tha= 5 mośius wienas iżg dwilikos / ku= ris wadinoſi Didymu / ne buwo ſu ieys / kad ataio Ie= 10 zus. ✧Tare tad iam kiti mokitiniey: Regieiom Wieſzpati[1] A anas tare iiemus[2] Iey ney ne iſzwiſiu 15 runkoſe io praduri= mo winiu / ir ne in= deſiu pirſzto mano wieton winiu / ir ne iłeyſiu runkos ma- 20 no ſzonan io / ne in= tikieſiu[3] ✧Ir po aſztuonioms dienoms wel buwo mokiti= niey io widuy / ir 25 Thamośius ſu ieys. Ataio Iezus durims ażudaritoms / ir ſto- ną /

✧24 ✧25 ✧26

1 Eil. 12: nesurinktas taškas
2 Eil. 13: nesurinktas skyrybos ženklas
3 Eil. 21: nesurinktas taškas

nął w pośrzodku / y rzekł: pokoy wam Potym rzekł Thomáſzowi; Sćiągni ſám pálec twoy / á oglądayręce moie / y śćiągni rękę two= ię / a włoʒ ią w bok moy: á nie bądʒ nie wiernym / ále wier= nym. Odpowie= dʒiał Thomaſz / y rʒekł mu: Pan moy y Bog moy. Powie= dʒiał mu Iezus: I= ʒes mię vyzrzał Thomaſzu / vwie- rzyłeś. Błogoſła. wieni ktorzy nie wi= dʒieli á vwierzyli.

ios widuy iu ir ta- re. Pakaius iums. ✧Potam tare Tha- mośiuy. Iſztieſk śi[1] nay pirſztu tawo a apʒwalgik runkas mano: ir iſztieſk runku tawo a indek iu ſzonan mano: á ne buk netikinćiu bet tikinćiu[2] ✧Atſakie Thamośius ir tare. Wieſzpats mano ir Diewas mano. ✧Ta- re iam Iezus / iog regieiey mani Tha= mośiau / intikieiey. Pagirti kurie ne re[3] gieio á intikieio.

W dźień świętego Szczepana Ewang: v Matth: ś. w Rozd 23

Vnt dienos S. Stephano Ewangelia Matth: 23.

WOn czás: Mo= wił Iezus rze- ſzom Zydowſkim / y

ANuo metu: Bi= łoio Iezus mi= niump ʒidu ir wi-

K 3

przeło-

1 Eil. 4: trūksta kėlimo ženklo po *śi*

2 Eil. 11: nesurinktas taškas

3 Eil. 18: trūksta kėlimo ženklo po *re*

przełożonym ka-
płáńſkim: Oto ia
poſyłám do was
proroki y mędrce /
5 y Doktory: á z nich
(iedne) zābiiećie y
vkrzyżuiećie y á dru-
gie vbiczuiećie w
bożnicách waſzych /
10 y będźiećie ie prze=
śládowáć od miaſtá
do miáſtá / áby przy
ſzłá ná was wſzyt=
ká krew ſpráwie-
15 dliwa / ktora ro=
zlaná ieſk ná żiemi /
ode krwie Ablá ſpra=
wiedliwego / áż do
krwie Zacharyaſza
20 ſyná Baráchiaſzo-
wego / ktoregośćie
zábili miedzy ko=
śćiołem y ołtarzem
Záprawdę powia-
25 dam wam / żeć przyi-
dźie to wſzytko ná
ten narod. Ieru-
zalem / Ieruzalem /

reſniump kunigu.
✧śitay[1] aſz ſiunćiu iu- ✧34
ſump Pranaſzus ir
iſzmintingus ir mo=
5 kituoſius raſzty. Ir
izg iu azumuśite ir
nukriżiawoſite / ir
izg iu nupłakſite
bażnićioſe iuſu ir
10 perſekioſite nuog
mieſto ing mieſtu /
✧adunt ataytu vnt ✧35
iuſu wiſas krauias
teyſuſis / kuris pra=
15 lietas ira vnt żie-
mes / nuog krauio
Ablo teyſaus iki
krauiu Zacharia-
śiaus ſunaus Bara=
20 chiaſzaus / kuri azu[2]
muśiete terp bážni-
ćios ir ałtoriaus.
✧Vżteſiu[3] biłau iu- ✧36
mus / atays wiſſa
25 tay vnt gimines
tos. ✧Ieruzalem / Ie= ✧37
ruzalem / kuris a-
żumuśineio prana=
ktore

1 Eil. 2: turėtų būti *{S}itay* arba *{Sz}itay*
2 Eil. 20: truksta kėlimo ženklo po *azu*
3 Eil. 23: turėtų būti *Vżtieſu*

ktore ʒábiiaſz proroki / y kamionuieſz te / ktorʒy do ćiebie ſą poſłáni. Ile kroć chćiáłem ʒgromádʒić ſyny twoie / iáko kokoſz kurcʒętá ſwoie pod ſkrʒydłá ʒgro mádʒa / á niechćiáłeś? Otoʒ wam ʒoſtanie dom wáſz puſty. Abowiem powiadam wam; Nievyʒrʒyćie mię od tąd áʒ rʒecʒećie: Błogo ſławiony ktory idʒie w imię Páńſkie.

W dźień ś. święte=go Iana Ewangeli=ſty Ewangel: v Iana ś. w Rodźiale 21.

WOn cʒás / rʒekł Ieʒus Piotro=wi: podʒ ʒámną. A Piotr obroćiw=ſzy ſię / vyʒrʒał one-go vcʒnia / ktore=

ſzus / ir akmenims ʒudi tuos / kurie tawiſp buwo nuſiuſti. Kiek kartu noreiau ſurinkti ſunus tawo / kaip wiſzta ſurinkta[1] wiſz=telus ſawo po ſparnays / a nenoreiey? ✧sitay[2] atliks iumus namay iuſu apłeyſti. ✧Nes ſakau iu=mus / ne regieſite manis nuog ſio me=to / net tariſite: Pagir[3] tas kurſay eyt wardan wieſzpaties.

✧38 ✧39

Vnt dienos S. Iono Ewangeliſtos Ioniep 21.

AOuo[4] metu. ✧Biłoio Ieʒus Petruy[5] Eyk paſkuy mani. ✧Atſigriʒis Petras iſzwido mokitini anu / kuri miłeio Iego mi{ł}o=

✧19 ✧20

1 Eil. 7: turėtų būti *ſurinka*
2 Eil. 10: turėtų būti *Sitay*
3 Eil. 15: trūksta kėlimo ženklo po *Pagir*
4 Eil. 21: turėtų būti *ANuo*
5 Eil. 22: nesurinktas skyrybos ženklas

go miłował Ieʒus /
poʒad idącego / kto=
ry teʒ położył ſię
był prʒy wiecʒerʒy
5 ná pierśiách iego /
y mowił: Panie
ktoryʒ ieſt co ćię
wyda? Tego tedy
vyʒrʒawſʒy Piotr /
10 rʒekł Ieʒuſowi:
Panie / a ten co?
Powiedʒiał mu Ie=
ʒus: Ták chcę ʒeby
ten ʒoſtał / áʒ prʒyi
15 dę / co tobie do tego?
ty podʒ ʒá mną.
Gruchnęłá tedy tá
mowá miedʒy brá-
ćią / iʒ on vcʒeń
20 nie vmrʒe. Lecʒ nie
rʒekł Ieʒus / Nie
vmrʒę: ále / Tak
chcę ʒeby on ʒoſtał
aʒ prʒyidę / co to
25 bie do tego / Ten
ći ieſt on vcʒeń /
ktory świadcʒył o-

ʒus paſkuy eiunti /
kurſay ir giłeio
wiećierioy vnt kru-
tu io ir táre / wieſʒ-
5 patie kas ira / ku=
ris tawi iʒduos? ✧śi= ✧21
tu tad iſʒwidis Pe-
tras taria Ieʒuy.
Wieſʒpatie a taſſay
10 ku? ✧Taria iam Ie= ✧22
ʒus. Teip noriu
adunt taſſay atlik.[1]
tu / pakołay atay=
ſiu / kas taw top?
15 tu eyk paſkuy ma=
ni. ✧Iſʒeio tad tokał= ✧23
ba terp brolu / iog
mokitinis anaſay
ne nurims[2]. A ne
20 tare Ieʒus ne nu. [3]
mirs. bet[4] teip no-
riu adunt anas atli=
ktu pakołay atay=
ſiu kas taw top?
25 ✧Taſſay ira mokiti- ✧24
nis anaſſay / kuris
świećiimu iʒduoſt

tym

1 Eil. 12: vietoj kėlimo ženklo surinktas taškas
2 Eil. 19: turėtų būti *numirs*
3 Eil. 20: vietoj kėlimo ženklo surinktas taškas
4 Eil. 21: turėtų būti *Bet*

tym / y napiſał to:
á wiemy ȝe praw-
dȝiwie ieſt świáde-
ctwo iego.

ape tay ir paraśie
tay / ir ȝinome iog
tieſus ira ſwiećii=
mas io.

5 W dźień Młodżiā-
kow Ewang. v Mat-
th. ś w Rozd: 2.

5 *Vnt dienos Nekałtu-
iu Bernelu Ewange-
lia Matt.* 2.

ONEgo cȝáſu:
Anyoł Páńſki
10 vkaȝał ſię we śnie
Ioȝephowi / mo-
wiąc: Wſtań á we-
ȝmi dȝieciątko y
mátkę iego / á v=
15 chodȝ do Egiptu /
y bądȝ tam áȝći po-
wiem. Abowiem
będȝie Herod ẜukał
dȝiećiątká / aby ie
20 ȝátraćił. A on w-
ſtawẜy / wȝiął dȝie=
ćiątko y matkę ie-
go w nocy: y vẜedł
do Egiptu. Y był
25 tam áȝ da śmierći
Herodowey: aby ſię
ſpełniło / co powie-
dȝiano ieſt od Paná

ANuo metu. ✧An- ✧13
gełas Wieẜpa=
10 ties paſirode ſapny
Ioȝephuy biłoda=
mas: Kielkis ir
imk berneli ir moti=
nu io / ir bek ing
15 Egiptu / ir buk ti[1]
nay pakołay paſa=
kiſiu taw. Nes ieẜ=
kos Herodas berne=
lo / adunt ii nuȝudi-
20 tu. ✧A anas kiełys / ✧14
ieme berneli ir mo=
tinu io naktiy / ir
nueio ing Egiptu /
✧ir buwo tinay iki ✧15
25 numirimuy Herodo[2]
Adunt iẜpilditus
kas buwo paſakita
per pranaẜu biłun-

K 5

prȝeȝ

1 Eil. 15: trūksta kėlimo ženklo po *ti*
2 Eil. 25: nesurinktas skyrybos ženklas

prʒeʒ Proroká mo-
wiącego: Z Egi-
ptu weʒwáłem Sy=
na moiego. Tedy
5 Herod widʒąc ʒe
był omylonym od
Mędrcow / roʒ-
gniewał ſię bárʒo /
y poſławßy pobił
10 wßytkie dʒieći kto-
re były w Bethle=
hemie / y po wßyt /
kich gránicách iego
odewu lat y niʒey /
15 według cʒáſu kto-
rego ſię był doſtáte-
cʒnie wywiedʒiał
od Mędrcow. Tedy
ſię ſpełniło to co
20 ieſt rʒecʒono prʒeʒ
Ieremiaßa Proro-
ká mowiącego:
Głos był ſłyßan w
Ramie: płacʒ y na-
25 rʒekánie wielkie.
Ráchel płácʒącá ſy-
now ſwoich / y nie
chćiáła ſię dáć po-
ćießyć iʒ ich nie máß.

ti. Iʒg Egipto pa[1]
wadinau ſunu ma=
no. ✧Tad Herodas ✧16
regiedamas / iog
5 buwo nuog ißmin-
tinguiu priwiłtas /
apſiruſtino łabay /
ir nuſiuntis aʒumu=
śie wiſſus bernelus
10 kurie buwo Bethle-
eme ir wiſſuoſe
kraßtuoſe (aba ru-
beʒiuoſe) io / nuog
dweiu metu ir ʒiemi=
15 aus: pagal meto
kurio buwo iſikłau-
ſis nuog ißmintin-
guiu. ✧Tad iſipiłde ✧17
kas buwo paſakita
20 per Ieremiaśiu pra-
náßu biłunti. ✧Bał- ✧18
ſas Ramoy girde=
tas ira / werkſmas
ir raudoimas didis.
25 Rachel werkiuntii
ſunu ſawo / ir neno=
reio but palinkſmin-
tu / iog iu nera.

W dźień

1 Eil. 1: trūksta kėlimo ženklo po *pa*

W dźień świętey Agniefzki. Ewang: v Matth: ś. w R. 25.

WOn czas: Mo=
5 wił Iezus v=
vczniom fwoim tę
przypowieść- Po=
dobne ieft krole-
ftwo niebiefkie d{ʒ}ie=
10 śiąći Pánom / kto=
re wziąwſzy lampy
fwoie / wyſzły prze-
ćiw oblubieńcowi
y oblubienicy. A
15 pięć z nich było głu-
pich / á pięć mą=
drych. Ale pięć głu=
pich / wziąwſzy
lampy / nie wzięły
20 z fobą oleiu. A mą-
dre wzięły oleiu w
naczynia fwoie z
lámpami. A gdy o
blubieniec omieſzki=
25 wał / zdrzymały
fię wſzytkie / y po=
fnęły. A w pułno-

Vnt dienos S. Iagnie-ſzkos Ewangelia Mat. 25.

ANuo metu. Bi=
5 łoio Iezus mo-
kitiniams fawo tu
priezodi. ✧Priligin= ✧1
ta ira karalifte dun-
gaus deśimti pan=
10 noms kurios iemi
lampas fawo iſzeio
prieſz iauniki ir pa=
fawintiny (ába fu-
kałbetuiu ponnu)[1]
15 ✧A pinkios izg iu bu= ✧2
wo durnos / ir pin-
kios iſzmintingos.
✧Bet pinkios durnos ✧3
iemi lampas / ne ie=
20 me aleiaus fu fa-
wim: ✧á iſzmintin= ✧4
gos ieme alieiaus fu[2]
duos fawo fu lam=
pams. ✧A kad truko ✧5
25 iaunikis apfnudo
wiffos ir azumigo.
✧A widuy nakties ✧6

cy

1 Eil. 14: nesurinktas taškas
2 Eil. 22: trūksta kėlimo ženklo po *fu*

cy ſtało ſię wołá-
nie: Oto oblubie-
niec idʒie / wynidʒ=
ćie przećiwko iemu
5 Tedy wſtały one
wßytkie Pánny / y
ochędoʒyły lámpy
ſwoie Lecz głupie
rzekły mądrym:
10 Dayćie nam z oleiu
wáßego: boć lám-
py náße gáſną. Od
powiedʒiały mądre
mowiąc: By ſnadź
15 nam y wam nie do=
ſtało / idźćie raczey
do przedaiących / á
kupćie ſobie. A gdy
ßły kupowáć / przy
20 ßedł oblubieniec: á
ktore były gotowe
weßły z nim na go=
dy / y zamkniono
drzwi. Naoſtatek
25 przyßły też y drugie
panny / mowiąc:
Panie / Pánie /
otworz nam. A on

ſtoios ßaukſmas /
ßtay iaunikis eyt /
ißeykite prieß ii.
✧Tad kiełes wiſſos ✧7
5 anos pannos / ir
aprede lampas ſa-
wo. ✧A durnos iß- ✧8
mintingoms tare /
Duokite mums iźg
10 alieiaus iuſu: nes
lampas muſu giſa.
✧Atſakie ißmintin- ✧9
gos biłodamos. A[1]
dunt artęs (aba ne[2]
15 kas) mums ir iums
netektu / eykite gie=
riaus pardaweiump
ir pirkite ſaw. ✧A ✧10
kad eio pirktu / ata[3]
20 io iaunikis / ir kurios
buwo priſirinki
ieio ſu iuo ſwodbon /
ir áźuwertos buwo
duris[4] ✧A vnt gáło ✧11
25 (oba[5] łabáy wełay)
ataio ir kitos pan-
nos biłodamos=[6]
Wießpatie Wieß[7]
od po=

1 Eil. 13: trūksta kėlimo ženklo po *A*
2 Eil. 14: trūksta kėlimo ženklo po *ne*
3 Eil. 19: trūksta kėlimo ženklo po *ata*
4 Eil. 24: nesurinktas taškas
5 Eil. 25: turėtų būti *aba*
6 Eil. 27: turėtų būti kitas skyrybos ženklas
7 Eil. 28: trūksta kėlimo ženklo po *Wieß*

odpowiedáiąc / rzekł:
Zaprawdę mowię
wam / nie znám was
Czuyćież tedy bo nie
5 wiećie dniá áni go=
dźiny.

patie atadarik mūs.
✧A anas atſakida= ✧12
mas tare. Pateyſey
biłau iumus. Ne
5 pażiſtu iuſu. ✧Iauſki= ✧13
teg (aba budeki=
te) tad: nes neżi=
not dienos ney adi-
nos.

W dźień nawroce=
nia ś. Pawła Ewan.
v Mattheuſza ś. w
10 Rozdź. 19

10 *Vnt dienos S. Powiła*
apſigriżimo Ewangel
Matth: 19

WON czás:
Rzekł Symon
Piotr do Iezuſá:
O toſmy my opuśći
15 li wſzytkó / y poſzli-
chmy za tobą. coż
nam tedy będźie? A
Iezus rzekł im: Zá=
práwdę powiádam
20 wam / iż wy / kto=
rzyśćie ſzli zá mną /
w odrodzeniu gdy
vśiędźie Syn czło=
wieczy ná ſtolicy
25 maieſtátu ſwego /
będźiećie y wy sie

ANuo metu: ✧Bi= ✧27
łoio Symanas
15 Petras Iezuſop.
Sztay mes wiſſa
apłeydeme / ir nue-
iom paſkuy tawi /
kasgi tad mums
20 bus? ✧A Iezus atſa- ✧28
kie iiemus: Ażutie-
ſu biłau iumus /
iog ius / kurie pa=
ſkuy mani eiot / at-
25 ſigimime kad ſeſis
ſunus żmogaus vnt
ſoſto Máieſtoto ſa=
wo / ſedeſite ir ius
dźieć

dʒieć ná dwanáśćie ſtolicách / ſądʒąc dwanaśćie pokolenia Iʒraelſkie. Y wſzelki ktoryby opuśćił dom / ábo bráćią / ábo śioſtry / ábo oycá / ábo mátkę / ábo ʒonę ábo ſyny / ábo role / dla imienia mego: tyle ſtokroć weʒmie / y ʒywot wiecʒny odʒierʒy

vnt dwilikos ſoſtu ſudidami dwilika giminiu Iʒraelo. ✧Ir kiekwienas / kurſay apłeys namus / aba ſeſeris abà brolus / aba tewu / aba motinu / abá moteri / aba ſunus / aba dirwas / deł wardo mano: tiek śimtu kartu ims ir ʒywatu vmʒynu aptures. ✧29

W święto oczyśćienia Panny Máryey Ewangel. v Luk. ś. w Rozd. 2

Vnt ſzwintes Apćiſti[1] *imo Pannos Marios. Luk: 2.*

WOn cʒás: Gdy ſię wypełniły dni ocʒyśćienia Maryey według ʒakonu Moyʒeſzowego prʒynieśli Ieʒuſá do Ieruʒalem áby go ſtawili Pánu / (iáko nápiſáno ieſt w ʒákonie Páńſkim:

Anuo metu. ✧Kad iſzpildes dienos apćiſtiimo Mários pagal ʒokono (aba iſtatimo) Moyʒieśiaus / atanesie Ieʒu Ieruʒalimop / adunt ii ſtátitu wieſzpati ✧kaip paraśita ira iſtatim-[2] ✧22 ✧23

ʒe wſzęle

1 Eil. 15: trūksta kėlimo ženklo po *Apćiſti*
2 Eil. 27: turėtų būti *iſtatime*

ʒe wſzelki męʒcʒy=
ʒná otwieráiący ẑy-
wot / świętym Pá-
nu náʒwany bę-
5 dẑie.) A iẑby od
dáli ofiárę wedle te=
go co ieſt powie-
dẑiano w ʒákonie
Pańſkim / parę ſy-
10 nogalic / ábo dwo-
ie gołąbiąt. A oto
był cʒłowiek w Ie-
ruʒalem / ktoremu
imię Symeon: á ten
15 był cʒłowiek ſprá=
wiedllwy y bogo=
boyny / ocʒekiwá=
iący poćiechy Iʒrá-
elſkiey: a Duch ś.
20 był w nim. Y o=
ʒnáymiono mu było
prʒeʒ Duchá świę-
tego / ẑe nie miał o=
glądać śmierći /
25 aẑby pierwey oglą
dał Chryſtuſá Páń=
ſkiego. Y prʒyſzedł
w Duchu do kośćio=

Wieſzpaties iog
wiſokias wiriſzkas
atweriuſis ẑiwatu /
ſzwintu Wieſzpati
5 bus wadintu (aba
ałgotu)[1] ✧Ir adunt ✧24
duotu afieru / pa=
gal to kas ira paſa=
kita iſtátime Wieſz-
10 paties / poru pur=
płelu aba du way-
ku karwelu (aba
du karwełayćiu)[2] ✧A ✧25
ṡitay ʒmogus buwo
15 Ieroʒolime / ku=
riam wárdás Sy-
meonas / á taſay
ʒmogus teyſus / ir
Diewo biiuſis łáu-
20 kius palinkſminimo
Iʒraelo / ir Dwa-
ſia ſzwynta buwo
iump. ✧Ir paſakita ✧26
(aba apreykſzta[3]
25 iam buwo nuog
Dwaſios ſzwyntos
iog ne tureio ſmer=
ties regiet / net pirm
łá

1 Eil. 6: nesurinktas skyrybos ženklas
2 Eil. 13: nesurinktas taškas
3 Eil. 24: turėtų būti *apreykſzta)*

ła. A gdy rodʒicy
wnośili dʒiećiątko
Ieʒuſa / áby ʒa nie
vcʒynili wedle ʒwy=
5 cʒaiu ʒakonnego:
on teʒ wʒiął ie na rę
ce ſwoie: y błogo-
ſłáwił Bogá / y mo=
wił: Teraʒ Pánie
10 puſʒcʒaſʒ ſługę twe-
go w pokoiu / we-
dług ſłowá twego.
Gdyʒ ocʒy moie o-
glądáły ʒbáwienie
15 twoie. Ktoreś ʒgo=
tował prʒed obli=
cʒnośćią wſʒytkich
ludʒi. Swiátłość
na obiáwienie Po-
20 gánow / y chwałę
ludu twego Iʒra-
elſkiego.

ißwiſtu Chryſtu
Wießpaties. ✧Ir a= ✧27
taio Dwaſioy ba=
ʒnićion. A kad gim=
5 ditoiey inesineio
berneli (aba way=
kieli) Ieʒuſu / adunt
padaritu aʒu ii pa[1]
gal budo iſtatimo
10 (aba ʒokano.[2] ✧Ir ✧28
iiſſay ieme ii vnt
runku ſawo ir gar-
bino Diewu ir tare.
✧Nu łeyd tarnu tá= ✧29
15 wo wießpatie pa=
gal ʒodʒio tawo pa-
kaiuy. ✧Iog ißwido ✧30
akis mano iʒgani=
mu tawo. ✧Kuri ſu= ✧31
20 gatawiiey poakim
wiſſu ʒmoniu ✧ſwie= ✧32
ſiby vnt apreyßkimo
pagonu ir garbos ʒmoniu tawo Iʒraelo=[3]

W dżień świętego
Maćieia Apoſtoła
25 Ewan: v Matth. ś.
w Rozdż. 11.

Vnt Szwintes Mat-
25 *thieiaus ś. Apoſtała*
Ewangelia Mat. 11.

Won

1 Eil. 8: trūksta kėlimo ženklo po *pa*
2 Eil. 10: turėtų būti *ʒokano.)*
3 Eil. 23: turėtų būti taškas

WON czás: Odpowiadaiąc Iezus / rzekł: Dźiękuię tobie Oycze / Panie niebá y źiemie / żeś te rzeczy zakrył przed mądrymi y roſtropnymi / a obiawiłeś ie málutkim. Tákći Oycze: iż ſię tak vpodobáło przed tobą. Wƺytkie rzeczy dáne mi ſą od Oycá mego. Y nikt nie zná Syná / iedno Oćiec: áni Oycá kto zná / iedno Syn á komuby chćiał Syn obiáwić. podź ćie do mnie wƺyſcy ktorzy prácuiećie / y ieſteśćie obćiążeni: {a} ia w{à}s ochłodzę. Weźmićie iarzmo moie na ſię / á vczćie ſię odemnie / żem ieſt ćichy y po=

L

✧25 ✧ANuo metu: Átſakidamas Iezus tare[1] Dekawoiu taw Tewe / Wieƺpatie dungaus ir źiames / iog tay paſłepey nuog iƺmintinguiu ir ſupruntunćiuiu / ir apreyƺkiey tay mażiteliams / (mażiems waykielams.) ✧26 ✧Teip Tewe / iog teip poakim tawis megos. ✧27 ✧Wiſſa ira mani paduota nuog Tewo máno. Ir niekas nepażiſta ſunaus tiktày Tewas ney Tewo kas pażiſta tiktay ſunus / ir kam noretu ſunus apreykƺt. ✧28 ✧Eykite maniſp wiſsi / kurie warkſtate ir apſunkinti eſte / á aƺ ius atweſinſiu (aba atitlſi[2] iums duoſiu)[3] ✧29 ✧Imkite iungu ma=

ktorego

1 Eil. 3: nesurinktas skyrybos ženklas
2 Eil. 27: turėtų būti *atilſi*
3 Eil. 27: nesurinktas taškas

kornego ſercá: á náy
dʒiećie vſpokoienie
duſʒom wáſʒym. A=
bowiem iarʒmo mo-
5 ie ſłodkie ieſt a brʒe
mię moie lekkie.

no vnt ſawis / ir
mokikites nuog ma[1]
nis / iog romus eſ=
mi / ir nuʒ̇iemin-
5 tos śirdies a ra-
ſite atilſi duśioms
iuſu. ✧Nes iungas ✧30
mano ſałdus ira / a naſʒta mano łyngwa.

Na dźień ś. Każi=
mierza Ewangeliia
v Luk: 12.

Vnt dienos S. Kazi-
10 *miero Ewangalia*[2]
Luk: 12.

10 ONEgo cʒaſu
Mowił Pan
Ieʒus vcʒniom ſwo-
im Niechʒe będą
prʒepaſane biodrá
15 waſʒe / y pochodnie
ʒapalone w rękách
wáſʒych: á wy po-
dobni ludʒiom cʒe=
kaiącym ná Páná
20 ſwego áʒ̇ ſię ʒ god
powróći: iʒ̇ gdyby
prʒyſʒedł á ʒakoła=
tał / wnetby mu o-
tworʒono. Sʒcʒęśli-

ANuo metu. Bi-
łoio Ieʒus mo-
kitiniams ſawo. ✧Te= ✧35
15 gul ſtrenos iuſu eſti
periuoſtitos / ir ʒ̇i=
buriey (aba ʒ̇wa-
kies ([3]aʒudegti run=
koſe iuſu: ✧a ius to= ✧36
20 ligus ʒ̇monemus łau[4]
kiunćiemus Wieſʒ=
paties ſawo / pako=
łay iʒ̇g ſwodbos ſu=
griʒ̇; adunt kad ata=
25 ys ir paklumbens /
tuoiaus atwertu
wi oni

1 Eil. 2: trūksta kėlimo ženklo po *ma*
2 Eil. 10: turėtų būti *Ewangelia*
3 Eil. 18: turėtų būti *kies)*
4 Eil. 20: trūksta kėlimo ženklo po *łau*

wi oni ſłudʒy / kto-
re prʒyſʒedſʒy / pan
ʒnaydʒie cʒuiące. Ʒá
prawdę powiadam
5 wam / iʒ ſię prʒepa=
ſʒe á poſadʒi ie / a
prʒechadʒáiąc ſię bę=
dʒie im ſłuʒył. A
ieśliby prʒyſʒedł o
10 wtorey ſtraʒy / y
potym o trʒećiey
ſtraʒy / á ták ʒeby
nálaʒł: ſʒcʒęśliwi
ſą oni ſłudʒy. A to
15 wiedʒćie / iʒ gdyby
wiedʒiał goſpodarʒ
ktorey godʒiny ʒło-
dʒiey ma prʒyść /
cʒułby wʒdy / a nie
20 dopuśćiłby podko=
páć domu ſwego.
Y wy gotowi bądʒ-
ćie: bo tey godʒiny
ktorey ſię nie domnie
25 maćie / Syn cʒło-
wiecʒy prʒyidʒie.

iam. ✧Pagirty tar= ✧37
nay anie / kuriuos
atais Wieſʒpats /
ras iaućiunćius
5 (abá ne miegun-
ćiuś.[1] Vʒtieſu ſakau
iumus / iog perſi-
iuoſtis ir paſodins
iuos / a perſiwayk[2]
10 śćiodamas ſłuʒis iie-
mus (aba tarnaus).
✧A iey atays ape vn- ✧38
tru ſargibu aba
vntroy ſargiboy /
15 vntrami ſergieimi /
ir potam ape trećiu
ſergieimu atays / ir
teip ras / pagirti ira
tarnay anie. ✧A tay ✧39
20 ʒinokite iog kad ʒi=
notu Wieſʒpats ku=
rioy adinoy (aba
wałundoy) wagis
turi atayt / iauſtu
25 pateyſey / a ne per-
łeyſtu perkaſt na-
mu ſawo. ✧Ir ius ga[3] ✧40

tawi bukite: nes kuriuoy adinoy ne tikieſsite /
ſunus ʒmogaus atays. 𝕷 2

1 Eil. 6: turėtų būti *ćiuś.)*
2 Eil. 9: trūksta kėlimo ženklo po *perſiwayk*
3 Eil. 27: trūksta kėlimo ženklo po *ga*

W święto Zwiaſto-
wania Panny Mary
ey Euang: v Luk: ś.
w Rozd: 1.

5 ONEgo cʒáſu:
Poſłan ieſt An
yoł Gádryel od Bo=
ga / do miaſta Ga=
lileyſkiego / ktore-
10 go imię Naʒare{t}h /
do panny poślubio
ney męʒowi / ktore-
mu imię było Io=
ʒeph ʒ domu Dawi-
15 dowego: á imię Pan
ny / Marya. Wſʒe{d}-
ſʒy tedy Anyoł do
niey / rʒekł: Bądʒ
poʒdrowiona / łá-
20 ſki pełna: Pan ʒ
tobą: błogoſławio=
náś ty miedʒy nie=
wiáſtámi. A oná
vſłyſʒàwſʒy / ʒátrwo
25 ʒyłá ſię ʒ mowy ie=
go: y myśliłá iákie
by to było poʒdro-
wienie. Y rʒekł iey
Anyoł

Vnt Szwintes Pa-
ſweykinimo Ponnos
Marios Ewangelia.
Luk. 1.

5 ANuo metu[1] ✧Nú- ✧26
ſiuſtas buwo
Angełas Gabriełas
nuog Diewo ing
mieſtu Galileos /
10 kuriam wardas Na[2]
ʒareth / ✧Pannoſp ✧27
ſukałbetoſp wiruy
kuriam wardas Io=
ʒephas / iʒg namu
15 Dawido / á war=
das pànnay Mariá[3]
✧Ir ieis Angełás ✧28
ioſp tare: ſweyka
miliſtos piłna /
20 Wieſʒpats ſu ta-
wim / pagirta tu
terp moteru. ✧Kuri ✧29
iʒgirdusſi iſʒſigundo
iʒg kałbos io ir du-
25 moio kokſay tay bu-
tu paſweykinimas.
✧Ir tare Angełas ✧30
iey. Nebiiokis Ma-

1 Eil. 5: nesurinktas skyrybos ženklas
2 Eil. 10: trūksta kėlimo ženklo po *Na*
3 Eil. 16: nesurinktas taškas

Anyoł: Nie boy ſię
Marya: abowiem
nalázłas łaſkę v Bo
gá. Oto pocznieſz
5 w żywoćie: y {p}oro-
dźiſz Syná: a názo-
wieſz imię iego Ie-
zus. Ten będźie wiel=
ki: a będźie zwan
10 Synem naywyżſze=
go: y da mu Pan
Bog ſtolicę Dawi-
da Oyca i{e}go: y bę-
dźie krolował w do=
15 mu Iakobowym na
wieki: a kroleſtwu
iego nie będźie koń=
ca. A Maryá rze=
kłá do Anyołá: ia-
20 koż ſię to ſtanie:
gdyż mężá nie
znam? A Anyoł od=
powiedźiawſzy /
Rzekł iey: Duch ś.
25 ſtąpi ná ćię: á moc
naywyżſzego záćmi
tobie. Przetoz / y
to co ſię z ćiebie ná-

ria: Nes raday mi=
liſtu Diewiep. ✧Si- ✧31
tay pradeſsi żiwati
ir pagimdiſi ſunu /
5 ir praminſi wardu
iam Iezus. ✧Taſſay ✧32
bus didis / ir ſunu-
mi Aukśćiauſioio
wadintas bus / ir
10 duos iam Wieſzpats
Diewas ſoſtu Da-
wido tewo io / ✧ir ✧33
Karálaus[1] namuoſe
Iakobo vnt vmżiu /
15 ir karaliſtes io ne
bus gało[2] ✧A Ma= ✧34
ria tare Angełop.
Kaip tay bus ká=
dag wiro ne pażi=
20 ſtu? ✧A Angełas at- ✧35
ſakidamas tare:
Dwaſia ſzwynta
atays ing tawi / ir
galibe Aukśćiauſio=
25 io vzdinks taw.
Todring ir tay /
Kas vżgims iżg ta=
wis ſzwynta / bus

𝕷 3 rodzi

1 Eil. 13: turėtų būti *karálaus*
2 Eil. 16: nesurinktas taškas

rodʒi święte / bę=
dʒie ná ʒwáno Sy=
nem Boʒym. A oto
Elʒbietá krewna
5 twoia: y oná poczę
łá Syna w ſtárośći
ſwey. A ten mieśiąc
ſzoſty ieſt oney / kto-
rą ʒowią niepło-
10 dną: bo v Bogá
nie będʒie ʒadne ſło=
wo niepodobne. Y
rʒekłá Marya: O=
to ſłuʒenicá Páń=
15 ſka / niechay mi ſię
ſstánie według ſło=
wa twego.

W dźień ś. Ierzego
y ś. Woyćiecha,
20 Ewang: v Iana ś. w
Rozd. 15.

ONego cʒáſu=
Mowił Ieʒus
vcʒniom ſwoim:
25 Iam ieſt winna
máćica prawdʒiwa
á Oćiec moy ieſt o-
racʒem. Wſzelką

wadintá ſunumi
Diewo. ✧A śitáy El= ✧36
ʒbieta gimineta tá=
wo / ir toi pradeio
5 ſunu ſenatwey (aba
ſenibey) ſawo. A
taſay menuo śieſz=
tas ira anay / kuriu
wadina ne wayſin-
10 gu: ✧nes ne bus Die= ✧37
wiep neiʒgáłetás
(ába neiʒgálimas)
wiſſokias ʒodis. ✧Ir ✧38
tare Maria. Sitay
15 tárnayte Wieſzpá-
ties / tegul mán ſto=
ios pagál ʒodʒio ta=
wo.

Vn{t} dienos S. I*urgio ir*
20 *S. Waytiekaus Ewā:*
Ioniep 15.

ANuo metu. Bi=
łoio Ieʒus mo-
kitiniams ſawo. ✧Aſz ✧1
25 eſmi wino medelis
(aba wino ſzaknis /
liem{o}o) a tewas
mano ira artoiu[1]
lato-

1 Eil. 28: nesurinktas taškas

latorośl / ktora we
mnie nie rodzi owo=
cu / odetnie ią: á
wszelką ktorá rodzi
5 owoc / tę ochędoży /
aby obfitszy owoc
przynośiła. Iuż wy
ieſteśćie czyſtymi
dla ſłowá ktorem
10 do was mowił.
Mieyszkayćiesz we
mnie: a ia w was
Iako latorośl nie
może rodźić owocu
15 ſamá z siebie / iesli
nie będzie trwáć w
winney máćicy ták
że ani wy / iesli we
mnie mieszkać nie
20 będźiećie. Iamći
ieſt winna ma{ć}icá:
wyśćie latorośli.
Kto mieszká we
mnie / á ia wnim /
25 ten wielki owoc ro=
dźi: bo bezemnie
nic czynić nie može-
ćie: Ieśliby kto we

✧Kiekwienu szakieli ✧2
(aba atażału) ku=
ri manimp ne at-
nesza wayſiaus / at-
5 kirs iu: A kiekwie=
nu kuri atnesza
wayſiu / tu apčiſtis
(aba apkaſis / ap=
kuops) adunt gau-
10 ſeſni (aba ſkałſeſni[1]
wayſiu atnesztu.
✧Ir ius eſte ćiſtays ✧3
del żodźio / kuri kał[2]
beiau iumus. ✧Gi= ✧4
15 wenkite manimp /
a asz iuſpi. Kaip
szakiełe (aba ataża=
łá ([3]ne gali atneszt
wayſiaus iżg ſawi
20 paćios / iey ne bus
(aba ne pateks)
wino medeliy (aba
wino liemeniy:)
teypagi ir ius / iey
25 manimp ne giwen=
ſite. ✧Asz eſmi wino ✧5
medelis: a ius sza-
kiełes (aba ataža=

𝔏 4 mnie

1 Eil. 10: turėtų būti *ſkałſeſni)*
2 Eil. 13: trūksta kėlimo ženklo po *kał*
3 Eil. 18: turėtų būti *łá)*

mnie nie trwał: precʒ wyrʒucon bę= dʒie iáko latorośl / y wſchnie / y ʒbiorą ią / y do ogniá wrʒu cą / y gore. Ieśliʒ we mnie trwáć bę- dʒiećie / á ſłowá mo- ie w was trwáć bę- dą: cʒegokolwiek ʒáchcećie / prośić będʒieśie / y ſtánie ſię wam.

łos.) Kas giweno manimp / á aß iump / taſay didi neßa wayſiiu[1]. Nes be manis nieko ne galite darit. ✧Iey kás manimp ne gi= wens: ßalin (aba oran) bus ißme- ſtás kaip ataʒałá ir padʒius / ir ſurinks iu / ir vgnin imes / ir degá. ✧Iey ma- nimp giwenſite / ir ʒodʒiey mano iuſpi bus: Kogitiktay noreſite / práśiſite / ir ſto= ſis iums.

W dźień ś Philip- pa y Iakuba Apo- ſtołow Ewan: v Ia= na ś. w Rozdz. 14.

Vnt dienos SS. phi-[2] *lippo ir Iakubo Apa- ßtału Ewangelia Ioniep* 14.

WOn cʒas: Mo- wił Ieʒus vcʒ- niom ſwoim Niech ſię nietrwoʒy ſerce waße Wieʒrʒyćie w Bogá. y w mię wierʒćie. W domu Oycá mego ieſt

ANuo metu. Bi= łoio Ieʒus mo= kitiniams ſawo. ✧Te= gul nenuſiguſ{t}o sirdis iuſu. Tikite ing Diewu / ir ing mani tikiekite. ✧Ná= muoſe Tewo mano

mieß

1 Eil. 4: turėtų būti *wayſiu*
2 Eil. 17: turėtų būti *Phi-*

mieſzkániá wiele.
Bo gdźieby inaczey
było: powiedźiał
bych wam był / abo
5 wiem idę gotowáć
wam mieyſce. I ie
śli odeydę / y zgotu=
ię wam mieyſce:
przyidę záſię / y we=
10 zmę was do śiebie:
iżbyśćie gdźiem ia
ieſt / y wy byli. A
wiećie dokąd ia idę
y drogę wiećie.
15 Rzekł mu Thomaſz
Panie / niewiemy
dokąd idźieſz: á iá-
koż możemy drogę
wiedźieć? Rzekł
20 mu Iezus: Iam
ieſt droga / y praw-
da / y żywot żá-
den nieprzychodźi
do Oyca iedno przez
25 mię. Gdybyśćie
mię ználi / wżdyby-
śćie y Oyca mego
znali: od tego czá-

daug ira giwenimu[1]
Nes kad kitaip bu-
tu: paſakis bućia
iumus / iog eymi
5 gatawitu iumus
wietos: ✧wel atayſiu ✧3
ir imſiu ius ſawiſpi
adunt kur aſz eſmi /
ir ius butumite. ✧A ✧4
10 żinote kur eymi / ir
kielu żinote. ✧Tare ✧5
iam Thamośius.
Wieſzpatie ne żi=
nom kur eyſi / a kay[2]
15 pogi kielu galime
żinot? ✧Tare iam ✧6
Iezus: Aſz eſmi kie=
las / tieſa ir żiwatas[3]
Niekas notayt Te-
20 wop tiktay per ma-
ni. ✧Kad butumite ✧7
mani pażini / ir te-
wugi butumite pa-
żini: ir nuog to me-
25 to pażiſite ii ir re=
gieiot ii. ✧Tare iam ✧8
Philippas: Wieſz=
patie / parod mums

L 5 ſu po

1 Eil. 1: nesurinktas skyrybos ženklas
2 Eil. 14: trūksta kėlimo ženklo po *kay*
3 Eil. 18: nesurinktas skyrybos ženklas

ſu poʒnáćie go / y
y widʒ̇ieliśćiego go.
Rʒekł mu Philip:
Pánie / vkaʒ̇ nam
5 Oycá: á doſyć nam
(ná tym) Rʒekł
mu Ieʒus: Prʒeʒ
ták długi cʒás ie=
ſtem ʒ wámi: á nie
10 poʒnáliśćie mię?
Philippie kto mnie
widʒ̇i; widʒ̇i y Oy-
cá. Iákoʒ̇ ty mo=
wiß: Vkaʒ̇ nam
15 Oycá? Nie wierʒy=
ćie ʒ̇e ia w Oycu: á
Oćiec ieſt we mnie
Słowá ktore ia do
was mowię / nie od
20 ſámego ſiebie mo-
wię. Lecʒ Oćiec we
mnie mieſzkáiący
on cʒyni vcʒynki.
Nie wierʒyćie iʒ̇em
25 ia w Oycu: á Oćiec
we mnie ieſt? Wʒ̇dy
dla ſamych vcʒyn=
kow wierʒćie. Ʒá-

Tewu / á gana
mums. ✧Tare iam ✧9
Ieʒus: Teip ilgu
metu (aba iłgay)
5 eſmi ſu iums: a ne=
paʒ̇inot manis?
Philippay kas re[1]
gi mani / regi ir Te=
wu mano. Ir kai=
10 pog tu kalbi / Pá=
rod mums Tewu?
✧Ne tikite iog aß ✧10
Tiewiep: a Tew{á}s
manimp ira? ʒ̇o=
15 dʒ̇ius kuriuos aß
káłbu iums / ne nu-
og ſawi paties kał=
bu. Bet Tewas
manimp giwenda-
20 mas / anas dara
darbus. ✧Netikite ✧11
iog aß Tewiep / á
Tewas manimp
ira? Bet del dar=
25 bu paćiu titiekite[2].
✧Vʒ̇tieſu vʒ̇tieſu ſa- ✧12
kau iumus. Kas ti-
ki ing mani / dar-
prawdę /

1 Eil. 7: trūksta kėlimo ženklo po *re*
2 Eil. 25: turėtų būti *tikiekite*

prawdę / ʒaprawdę
wam powiádam:
kto wierʒy w mię /
vcʒynki ktore ia cʒy=
nię / y on cʒynić bę=
dʒie: y więtƺe nád
te cʒynić będʒie / bo
ia do Oycá idę: A
ocʒkolwiek będʒiećie prośić Oycá w imię
moie / to vcʒynię.

bus / kuriuos aƺ da=
rau ir anas dáris /
ir didesnus vnt tu
daris / iog aƺ Te=
wop eymi[1] ✧Aape ✧13
kunorint prašifite
Tewo wardan ma-
no / tay padarifiu.

W dźień Należie=
nia Krzyźa ś. Ewā:
v Iana ś. w Rozd: 3.

Vnt dienos Atradimo
Križiaus ś. Ewange:
Ioniep 3.

ONego cʒáfu:
Był cʒłowiek
ʒ Pháryʒeuƺow i=
mieniem Nykodem /
kśiąʒe ʒydowskie-
Ten prʒyƺedł do Ie=
ʒufá w nocy y rʒekł
mu: Rabbi / wie-
my iʒeś prʒyƺedł od
Bogá náucʒyćie=
lem. Bo ʒaden tych
ʒnamion cʒynić nie
moʒe ktore ty cʒy-
niƺ / iesliby ʒ nim

ANuo metu. ✧Bu= ✧1
wo ʒmogus iʒg
Phárіʒeuƺu wardu
Nikodemas kuni=
gáykƺtis ʒidu. ✧Tá= ✧2
ssay ataio Ieʒusop
náktiy ir tare iam.
Rabbi ʒinome iog
nuog Diewo atáiey
mokitoias. Nes
niekas negali tu
ʒinkłu darit / ku-
riuos tu daray / iey
su iuo Diewas ne
butu. ✧Atsakie Ie- ✧3
Bog

[1] Eil. 5: nesurinktas taškas

Bog nie był. Od=
powied{ʒ}iał Ieʒus /
y rʒekł mu: ʒa-
prawdę / ʒaprawdę
5 mowię tobie: ieśli
ſię kto nie odrodʒi
ʒnowu / nie moʒe
widʒieć kroleſtwá
Boʒego. Rʒekł do
10 niego Nykodem:
Iákoʒ ſię moʒe cʒło-
wiek rodʒić będąc
ſtárym? Iʒali mo=
ʒe powtore wni{s}ć
15 w ʒywot matki
ſwey / y odrodʒić
ſię? Odpowiedʒiał
Ieʒus: ʒáprawdę
ʒáprawdę powiá=
20 damći: ieśli ſię kto
nie odrodʒi ʒ wody
á ʒ Duchá świętego
nie moʒe wniść do
kroleſtwá Boʒego.
25 Co ſię národʒiło ʒ
ćiałá / ćiáło ieſt: á
co ſię narodʒiło ʒ
Duchá / duch ieſt.

ʒus ir tare iam. Vʒ̇[1]
tieſu vʒ̇tieſu biłau
taw. Iey kas ne at=
gims iʒ̇g nau[i]o /
5 negal regiet kara=
liſtes Diewo. ✧Tare ✧4
iam Nikodemas.
Kaip gali ʒ̇mogus
atgimt ſenu buda-
10 mas? Galigu vn-
tru kartu ieyt ʒ̇iwa=
tan motinos ſawo
ir atgimt? ✧Atſakie ✧5
Ieʒus. Vʒ̇tieſu ſá-
15 kau taw / iey kas
notgims iʒ̇g wun-
denio ir iʒ̇ Dwaſios
ſʒwyntos / ne gal
ieyt karaliſten Die=
20 wo. ✧Kas vʒ̇gime iʒ̇g ✧6
kuno / kunas ira /
á kas vʒ̇gime iʒ̇g
Dwaſios / Dwaſiá
ira. ✧Ne ſtebekis iog ✧7
25 taw táriau / reykia
iums iʒ̇ nauio vʒ̇=
gimt. ✧Dwaſiá kur ✧8
nori pućiá/ ir bał=

Nie dʒ̇i=

[1] Eil. 1: trūksta kėlimo ženklo po *Vʒ̇*

Nie dʒiwuy ſię / ʒem
ći powiedʒiał: po=
trʒeba ſię wam ʒno
wu narodʒić. Duch
5 kędy chce wieie / y
głos iego ſłyſʒyſʒ:
ale niewieſʒ ſkąd
pochodʒi / ábo do
kąd idʒie. Takʒeć
10 ieſt kaʒdy ktory ſię
narodʒił ʒ ducha.
Odpowiedʒiał Ny-
kodem y rʒekł mu:
Iákoʒ to być moʒe?
15 Odpowiedʒiáł Ie-
ʒus / y rʒekł mu:
Tyś ieſt naucʒyćii=
lem w Iʒraelu / á
tego niewieſʒ? Ʒa=
20 prawdę / ʒapraw=
dę powiádam tobie:
iʒ co wiemy / to mo=
wimy: á cochmy wi
dʒieli / to swiatdcʒy-
25 my: á świádectwá
náſʒego nie prʒyimu
iećie. Ieśli gdym
wam rʒecʒy ʒiem-

ſu iis girdi / bet ne
ʒinay iʒg kur atayt
abá kur eyt. Teip
ira kiekwienas /
5 kurſay vʒgime iʒg
Dwaſios[1] ✧Atſákie ✧9
Nikodemas ir tare
iam. Kaip gali tay
but? ✧Atſakie Ie= ✧10
10 ʒus ir tare iam. Tu
eſsi migiſtras[2] (abà
mokitoias) Iʒra-
eliy / a to ne ʒinay
✧vʒtieſu vʒtieſu ſa= ✧11
15 kau taw / iog ku
ʒinome kałbame /
ir ku regieiome /
tay ſwieciame: a
ſwiećiimo mu{ſ}u ne-
20 priimate. ✧Iey ʒie[3] ✧12
mes (aba ʒiemiſʒ-
kus) dayktus ſaki=
an[4] iumus / a tećiau
ne tikite / kaypog
25 iey ſakićia iumus
dungiſʒkus tikieſite[5]
✧A ne wienas ne vʒ= ✧13
ʒingie vnt dungaus
ſkie

1 Eil. 6: nesurinktas taškas
2 Eil. 11: turėtų būti *magiſtras*
3 Eil. 20: trūksta kėlimo ženklo po *ʒie*
4 Eil. 23: turėtų būti *au*
5 Eil. 26: nesurinktas skyrybos ženklas

ſkie powiadał prȝed
ſię nie wierȝyćie?
iákoȝ / ieślibym wám
niebieſkie opowiá-
5 dał / wierȝyć bę-
dȝiećie? A ȝaden nie
wſtąpił do niebá:
iedno ten ktory sſtą-
pił ȝ niebá / Syn
10 cȝłowiecȝy ktory
ieſt w niebie. A iá=
ko Moyȝeß powyȝ=
ßył był węȝá ná pu=
ßcȝy: ták potrȝebá
15 áby powyȝßon bȝł
Syn cȝłowiecȝy: áby káȝdy ktory weń wie=
rȝy / nie ȝginął / ale miał ȝywot wiecȝny.

tiktay kurſay nuȝin=
gie iȝg dungaus /
ſunus ȝmogaus /
kuris ira dunguy.
5 ✧A kaip Mayȝieśius ✧14
paaukßtino ȝal=
ti girioy / teip rey=
kia adunt paauk=
ßtintas butu ſunus
10 ȝmogaus: ✧adunt ✧15
kiekwienas / kurſay
tiki ing ii / ne pra=
ȝutu / bet turetu
vmȝiuu[1] ȝiwátu.

W dźień ś. Staniſła
wa Biskupa y mę-
20 cżęnnikà Ewange-
lią naydźieſz na w
torą niedźielę po
Wielkiey nocy
W dźień S. Iana
25 Krzćićiela, Ewan:
v Luk: ś w Rozd: 1.

15 *Vnt dienos S. Stani-*
ſlawo wiſkupo ir mu-
ćielniko Ewange: raſi
vnt vntros Nedelos
po Welikay.
20 *Vnt dienos ś. Iono*
Krikßtitoio Ewange:
Luk. 1.

ELȝbiećie wypeł-
nił ſię cȝás poro=

✧ELȝbietay ißpil= ✧57
des metas pa=
dȝenia

1 Eil. 14: turėtų būti *vmȝinu*

dʒenia; y porodʒiłá
ſyná. Y vſłyßeli ſą-
śiedʒi y krewni iey?
iʒ vwielbił Pan mi
5 łośierdʒie ſwe ʒ nią
y rádowali ſię ʒ nią
A gdy było dnia o=
ſmego / prʒyßli obrʒe
ʒować dʒiećiątko:
10 y dawali mu imię
oyca iego / Ʒacʒá=
ryaß. A odpowie=
dʒiawßy mátká ie=
go / rʒekłá: Nie
15 tak: ále będʒie na=
ʒwány Ianem. Y
mowili do niey / iʒ
ʒadnego nie máß w
narodʒie twym / co
20 by go ʒwano tym
imieniem. Y dawali
ʒnáć oycu iego / iá-
koby go chćiáł ná=
ʒwáć. A on ʒądaw-
25 ßy táblicʒki / napi-
ſał te ſłowá: Ian
ieſt imię iego. Y dʒi-
wowáli ſię wßyſcy

gimdimo / ir pa-
gimde ſunu. ✧Ir iß= ✧58
girdo ſuſieday ir gi-
mineteii io / iog
5 padidino Wießpats
miełásirdiſky[1] ſawo
ſu iu / ir dʒiaugies
ſu iu. ✧A kad buwo ✧59
diena / aßma ataio
10 apipiauſtinetu ber-
nelo / ir wadino ii
wardu tewo io Ʒá-
chariaśiumi. ✧A at= ✧60
ſakidama motina io
15 tare: Neteip / bet
bus wadintas Io=
nu. ✧Ir tare ioſp. ✧61
Iog ne wieno nera
giminey tawo / ku-
20 ri wadintu tuo war=
du. ✧Ir rode per ✧62
ʒinkłus tewuy io /
kayp ii noretu wa=
dint. ✧A anas giey- ✧63
25 ʒdamas tablićiełes /
paraśie tuos ʒodʒius
Ionas ira war-
das io. Ir ſtebeios

A wnet

1 Eil. 6: turėtų būti *miełásirdiſty*

A wnet ſię otworzy-
ły vſtá iego / y ięzyk
iego y mowił / bło=
goſłáwiąc Bogá. Y
5 padł ſtrach ná wſzy-
tkie ſąśiady ich: y
po wſzyſtkim gor-
nym kraiu Iudſkim
r o z ſ ł á w i o n e. ſą
10 wſzytkie te ſłowa A
wſzyſcy ktorzy ſły-
ſzeli / kłádli do ſer=
cá ſwego / mowiąc
Coż wżdy to zá
15 dżiećiątko będżie
ábowiem byłá z nim
ręka Páńſka. A
Zácháryaſz oćiec ie
go nápełnion ieſt
20 Duchá świętego:
y prorokował / mo-
wiąc: Błogoſłáwio
ny Pan Bog Izra
elſki: iż n{á}wiedżił y
25 vczynił odkupienie
ludu ſwoiego.

wiſsi. ✧Ir tuoiaus ✧64
atſiwere burna io
ir liežuwis io ir kał-
beio garbindamas
5 Diewu. ✧Ir puoło ✧65
bayme vnt wiſſu
ſuſiedu iu / ir po.[1]
wiſſay kalningay
ſzali Iudeos apreyk[2]
10 ſzti (aba apſakiti)
buwo wiſsi žodžiey
tie. ✧Ir deio wiſsi ✧66
kurie girdeio śirdin
ſawo taridami. Kaſ[3]
15 numanay / bernelis
taſay bus? Nes bu=
wo runkà Wieſzpa=
ties ſu iuo. ✧A Zacha- ✧67
riaśius tewas io pa-
20 pilditas buwo Dwa=
ſiu ſzwintu ir pra=
naſzawo biłodamas[4]
✧Pagirtas wieſz= ✧68
pats Diewas Izra-
25 elo / iog atłunkie ir
podare atpirkimu
žmoniu ſawo.

W dźień

1 Eil. 7: vietoj kėlimo ženklo surinktas taškas
2 Eil. 9: trūksta kėlimo ženklo po *apreyk*
3 Eil. 14: turėtų būti *Kas*
4 Eil. 22: nesurinktas skyrybos ženklas

W dźień ś: Piotra y
Pawła Apoſt: Ewā:
v Matth: ś w R. 16.

WOn cʒás: Prʒy=
ßedł Ieʒus w
ſtrony Ceſareey Phi
lippowey: y pytał
vcʒniow ſwoich / mo=
wiąc: Kim powia-
dáią być ludʒie Sy-
ná cʒłowiecʒego?
A oni rʒekli: Iedni
Ianem Krʒćićie-
lem: á drudʒy E-
liaßem: inßy teʒ̇
Ieremiaßem: ábo
iednym ʒ Prorokow
Rʒekł im Ieʒus: á
wy kim mię być po
wiádáćie? A Sy-
mon Piotr odpowiá
dáiąc / rʒekł. Tyś
ieſt Chryſtus Syn
Bogá ʒ̇ywego. A
odpowiad{á}iąc Ie-
ʒus rʒekł mu Błogo
ſłáwionyś ieſt Sy-

M

Vnt dienos SS. Petro
ir Pawiło Apaßtału
Ewangelia Mat. 16.

ANuo metu. ✧Ata= ✧13
io Ieʒus ing ßa=
lis Ceſareos Phi-
lippo / ir kłauſe mo=
kitinius ſawo biło-
damas. Kuo ſako
ſunti ʒ̇mones ſunu
ʒ̇mogaus? ✧A anis ✧14
paſákie: Wieni Io-
nu krikßtitoiu: á
kiti Eliaśiumi / ki-
ti wel Ieremiaśiu-
mi / aba wienu iʒ̇g
pranaßu. ✧Tare iie= ✧15
mus Ieʒus. A ius
kuo mani ſunti ſa-
kote? ✧A Symonas ✧16
Petras atſakidamas
tare: Tu eſsi Chri-
ſtus ſunus Diewo
giwo. ✧A atſakida= ✧17
mas Ieʒus táre iám[1]
Pagirtas eſsi Sy=
manay Bariona:

mionie

1 Eil. 25: nesurinktas skyrybos ženklas

mione Báryoná: bo
ćiáło y krew nie o=
biawiła tobie / ále
Oćiec moy ktory
5 ieſt w niebiesiech.
A ia teʒ tobie po=
wiadam / iʒeś ty
ieſt opoká: á na tey
ʒe opoce ʒbuduię ko=
10 śćioł moy: á bra=
my piekielne nie
ʒwyćięʒą go. Y to
bie dam kluczʒ kro=
leſtwá niebieſkiego
15 A cokolwiek ʒwią=
ʒeſʒ na ʒiemi / bę=
dʒie ʒwiąʒano y w
niebieśiech: á co=
kolwiek roʒwiąʒeſʒ
20 ná ʒiemi / będʒie
roʒwiąʒano y w nie=
bieśiech.

w dźień Nawiedże
nia Panny Maryey
25 Ewang. v Luk. ś 1.

ONego cʒaſu:
Wſtawſʒy Ma

Nes kunas ir krau-
ias ne apreyſʒkie
taw / bet Tewas
mano / kuris ira
5 dunguoſe. ✧Ir aſʒ ✧18
biłau taw iog tu
eſsi vo{ł}a (aba ak=
muo volingas) ir
vnt tos vołos (aba
10 vnt to okmienio vo=
łos) ſubudawoſiu
baʒnićiu mano ir
wartay pekłos ne
pergałes ios. ✧Ir ✧19
15 taw duoſiu raktus
karaliſtes dungaus.
Ir kunorint ſuriśi
vnt ʒiames / bus
ſuriſʒta ir dunguoſe /
20 a kunorit[1] iſʒriśi vnt
ʒiames / bus iſʒriſʒta
ir dunguose.

Vnt dienos Atłunki-
mo Pannos Marios E=
25 *wang: Luk. 1.*

ANuo metu: ✧Kiełu[2] ✧39
ſis Mar:[3] eio ing
rya

1 Eil. 20: turėtų būti *kunorint*
2 Eil. 26: trūksta kėlimo ženklo po *Kiełu*
3 Eil. 27: turėtų būti *Maria*

rya / poſzła w gor-
ną kráinę z kwa-
pieniem do miaſtá
Iudſkiego: y weſzłá
5 w dom Z[á]cháryá=
ſzow: y pozdrowiłá
Helzbietę. Y ſtá-
ło ſię ſkoro vſły=
ſzáłá Helzbieta po=
10 zdrowienie Máry=
ey: ſkoczyło dzie-
ćiątko w żywoćie
iey. Y napełnioná
ieſt Duchá święte=
15 go Helzbietá: á za=
wołała głoſem wiel=
kim / y rzekłá: Bło=
goſłáwionaś ty mie
dzy niewiáſtámi: y
20 błogoſławion o=
woc żywotá twego.
A ſkądże mnie to /
że przyſzłá matká
Pána mego do mnie
25 Abowiem oto / iá=
ko doſzedł głos po-
zdrowienia twego
do vſzu moich: ſko-

kalningu ſzali ſu pa=
ſiſkubinimu ing mie=
ſtu Iudos / ✧ir ieio ✧40
namuoſn Zacharia-
5 śiaus / ir paſwey=
kino Helzbietu. ✧Ir ✧41
tikos / kad iſzgirdo
paſweykinimu Ma=
rios Helzbietá: ſzo-
10 ko (nuog dziau-
gſmo) waykielis
ziwati ios. Ir pa=
pildita buwo Dwa=
ſiu ſzwyntu Elzbie=
15 ta / ✧ir praſzuko bał[1] ✧42
ſu didziu ir táre. Pa[2]
girta tu terp mote-
ru / ir pagirtas
wayſius ziwato tá=
20 wo. ✧Ir iſzkurgi ✧43
man tatay / adunt
ataytu motina wie-
ſzpaties mano ma=
niſp? ✧Nes śitay ✧44
25 kad ataio bałſas
páſweykinimo ta-
wo ing auſis mano:
ſzoko izg dziaugſmo

M 2 czyło

1 Eil. 15: trūksta kėlimo ženklo po *bał*
2 Eil. 16: trūksta kėlimo ženklo po *Pa*

cȝyło od rádoś{ć}i
dȝiećiątko w ȝywo=
ćie moim. A błogo-
ſławiona / ktoras
5 vwierȝyłá / ȝe ſię
ȝiſzcȝą te rȝecȝy kto=
re tobie powiedȝia-
no od Pana. Y rȝe-
kłá Marya: Wiel-
10 bi duſzá moia Páná
A roȝrádował ſię
duch moy w Pánu
ȝbáwićielu moim.

waykielis ȝiwati
mano. ✧A pagirta / ✧45
kuri intikieiey. Nes
iſzpildiſis tie day-
5 ktay / kurie taw pa-
ſakiti ira nuog wie-
ſzpaties. ✧Ir tare ✧46
Maria[1] Didina (a-
ba garbina) dusia
10 mano Wieſzpati.
✧Ir praſilinkſmino ✧47
dwáſia mano Die-
wiep iȝganitoip mà[2]
no.

W dźień ś. Małgo-
15 rzaty, Ewā: Mat 13

15 *Vnt dienos S. Malga-
rietos Ewan Mat*: 13.

WOn cȝas: Po-
wiedȝiał Ieȝus
vcȝniom ſwoim tę
prȝypowieść: Po-
20 dobne ieſt krole=
ſtwo niebieſkie ſkár-
bowi ſkrytemu ná
roley: ktory nalaȝ=
ſzy cȝłowiek / ſkrył
25 á ȝrádoś{ć}i iego od
chodȝi / y wſzytko
co ma prȝedaie / á

ANuo metu. Bi=
łoio Ieȝus mo=
kitiniáms ſawo tu
20 prieȝodi: ✧Priligin- ✧44
ta ira karaliſte dun-
gaus iȝduy (aba
ſkarbuy) paſłe-
ptam d{i}rwoy: kuri
25 radis ȝmogus pa-
ſłepe / ir nuog
dȝiaugſmo io eyt /
ir wiſſa ku turi par[3]
onę

1 Eil. 8: nesurinktas skyrybos ženklas
2 Eil. 13: trūksta kėlimo ženklo po *mà*
3 Eil. 28: trūksta kėlimo ženklo po *par*

onę rolą kupuie. Ʒá
ſię podobne ieſt kro.
leſtwo niebieſkie
cʒłowiekowi ßuká=
5 iącemu dobrych pe-
reł. A nalaʒßy ie=
dnę koßtowną per=
lę / ßedßy poprʒe-
dał wßytko co miał
10 y kupił ią. Ʒaſię /
podobne ieſt krole-
ſtwo niebieſkie nie=
wodowi ʒapußcʒo-
nemu w morʒe / a
15 ʒ káʒdego rodʒaiu
ryb ʒgromadʒáiące-
mu. Ktory / gdy ſię
nápełnił / wyćią-
gnąwßy / á nábrʒe-
20 gu vśiadßy / wy-
bráli dobre w nacʒy-
nia / á ʒłe precʒ wy=
rʒućili. Tákći bę-
dʒie w dokonaniu
25 świátá. Wynidą an
yołowie / y wyłącʒą
ʒłe ʒ posrʒodku
ſpráwiedliwych / y

duoſt / ir pirka dir=
wu anu. ✧Wel prili- ✧45
gintai[1] ira karaliſte
dungaus ʒmoguy
5 iießkunćiam gieru
ʒimćiugv. ✧A radis ✧46
wienu brungu ʒim-
ćiugu / nueis par-
dawe wiſſa ku tu-
10 reio / io[2] pirko ii. ✧Wel ✧47
priliginta ira kara-
liſte dungaus tin-
kłuy didʒiam (aba
newaduy) iłeyſtam
15 mariofna / iʒ kiek=
wieno gimimo ʒu=
wu aʒugrieiun=
ćiam. ✧Kurſay kad ✧48
pr{i}ſipilde / ißwilki
20 ir vnt kraßto ſedis /
ißrinko gieras ſu=
duoſna / a piktas
oran ißmete. ✧Teip ✧49
bus pabaygoy ſwie=
25 to. Ißeys Angełay
ir atſkirs piktuo=
ſius iʒg widurio tey[3]
ſuiu / ✧ir imes iuos ✧50

M 3 wrʒucą

1 Eil. 3: turėtų būti *ginta*
2 Eil. 10: turėtų būti *ir*
3 Eil. 27: trūksta kėlimo ženklo po *tey*

wrʒucą ie w piec o=
gniſty: tám będʒie
płacʒ y ʒgrʒytánie
ʒębow. Wyroʒumie
5 liśćie to wſzytko?
Powiedʒiał mu:
Ták Pánie. A on
im rʒekł: Prʒetoʒ /
kaʒdy Doktor ná-
10 ucʒony w krole-
ſtwie niebieſkim /
podobny ieſt cʒło-
wiekowi goſpoda=
rʒowi / ktory wiy=
15 muie ʒ ſkarbu ſwe-
go nowe y ſtare rʒe=
cʒy.

W dźień S. Maryey
Magdaleny, Ewan=
20 gelia Luk: 7.

ONego cʒaſu:
Prośił Ieʒuſa
niektory ʒ Phary=
ʒeuſzow / áby ʒnim
25 iadł. Y wſzedſzy w
dom Pharyʒeuſzow
vśiádł. A oto nie=
wiaſtá ktora byłá

---

pećium[1] vgnies / ty-
nay bus werkſmas
ir grieʒimas duntu.
✧Iſzmanetegu tay ✧51
5 wiſſa? Tare iam.
Teip Wieſzpatie. ✧A ✧52
anas iiemus tare:
Todrin kiekwienas
raſztinikas mokitas
10 karaliſtey dungaus
toligus ira ʒmoguy
Wieſzpati śieymi=
nos (aba gaſpado-
rius) kurſay iſzi-
15 ma iʒg iʒdo) aba[2]
ſkarbo) ſawo nau=
ius ir ſenus dayktus[3]

Dionoy[4] ś. Marios Ma-
gdalenos Ewangelia,
20 *Luk:* 7.

ANuo metu: ✧Pra[5] ✧36
śie Ieʒuſo wie=
nas Phariʒeuſzas /
adunt walgitu ſu=
25 iuo / Ir ieis namu-
oſn Pháriʒeuſzo ſe-
dos. ✧A śitay ʒmo= ✧37
na / kuri buwo

w miesćie

1 Eil. 1: turėtų būti *pećiun*
2 Eil. 15: turėtų būti *(aba*
3 Eil. 17: nesurinktas taškas
4 Eil. 18: turėtų būti *Dienoy*
5 Eil. 21: trūksta kėlimo ženklo po *Pra*

w mieśćie grzeſzni.
cá / dowiedziaw-
ſzy ſię iz śiedział w
domu Pháryzeuſzo=
5 wym / przynioſłá
alábáſtrowy ſłoiek
oleyku: y ſtánąw=
ſzy z tyłu v nog iego
poczęłá łzami pole=
10 wać nogi iego; á
włoſami głowy
ſwey vćieráła: y cá=
łowáła nogi iego:
y oleykiem mazałá.
15 A widząc Pháryze-
uſz / ktory go był
wezwał / rzekł ſam
w ſobie / mowiąc:
Być ten był Proro=
20 kiem / wżdyćby
wiedział / ktora /
y iaka to ieſt nie
wiaſta / co ſię go
dotyka. bo ieſt grze=
25 ſznica. A Iezus od
powiedziawſzy /
rzekł do niego: Sy=
monie / mamći coś

mieſty nuſideiuſsi
(aba grieſznikie)
kad iſztiro iog ſedos
namuoſe Pharize=
5 uſzo / atnieśie ala[1]
baſtru moſties: ✧ir ✧38
ſtoiuſis izg azupa-
kalo pas koios io /
aſzaroms pradeio
10 łayſtit koias io / ir
płaukays gałwos
ſawo ſzłuoſte / ir
bućiawo koias io /
ir moſtim tepe. ✧A ✧39
15 riegiedamas Phari-
zeuſzas / kurſay bu-
wo ii pawadinis ta[2]
re pats ſawimp bi-
łodamas. Taſay
20 kad butu pranaſzu /
zinotu pateyſey / ku=
ri ir koki ira zmona
kuri paſiliti io / iog
nuſideiuſsi (aba
25 grieſznikie) ira. ✧A ✧40
Iezus atſakidamas
tare iop. Simanay
turiu taw ku paſa=

M 4 powie-

1 Eil. 5: trūksta kėlimo ženklo po *ala*
2 Eil. 17: trūksta kėlimo ženklo po *ta*

powiedʒieć. A on
rʒekł: Miſtrʒu /
powiedʒ. Lichwiarʒ
niektory miał dwu
5 dłuʒnikow: ieden
dłuʒen był pięć ſet
śrebrnych groſʒy /
á drugi pięćdʒeśiąt
A gdy oni nie mieli
10 cʒym płáćić / odpu-
śćił obiemá. Kto
ryʒ tedy więcey go
miłuie? A Symon
odpowiedʒiawſʒy /
15 rʒekł: Mniemam /
iʒ ten / ktoremu
więcey odpuśćił. A
on mu powiedʒiał;
Dobrʒeś roʒſądʒił.
20 Y obroćiwſʒy ſię ku
niewieśćie / rʒekł
Symonowi: Wi=
dʒiſʒ tę niewiáſtę?
Wſʒedłem do domu
25 twego / nie dáłeś
wody ná nogi moie:
á tá łʒami polała
nogi moie; y wło=

kit. A anas táre[1]
Mokitoie ſakik.
✧Nuominikas wie- ✧41
nas tureio du ſko-
5 liniku: wienas kal=
tas buwo pinkis
simtus gráśius / á
vntras pinkias de-
śimtis. ✧A kad ne.[2] ✧42
10 tureio anis iʒg kur
aʒumokietu / atłey=
de abiem. Kasgi ta[3]
du ii daugieſn mili?
✧Atſiliepdamas Si= ✧43
15 manas tare: Nu-
manau (aba regiſi
mań) iog taſay /
kuriam daugieſn a=
tłeyde. A anas iam
20 {t}are: Gieray apſu-
diiey. ✧Ir apſigriʒis ✧44
ʒmonoſp / tare Si=
manay[4]: Regi śitu
ʒmonu? Ieiau na[5]
25 muoſn tawo / wun-
denio koiams mano
ne dawey / a toi
aſʒaroms pałayſte
ſámi

1 Eil. 1: nesurinktas skyrybos ženklas
2 Eil. 9: vietoj kėlimo ženklo surinktas taškas
3 Eil. 12: trūksta kėlimo ženklo po *ta*
4 Eil. 23: turėtų būti *manuy*
5 Eil. 24: trūksta kėlimo ženklo po *na*

ſámi ſwemi otárłá.
Nie pocáłowáłeś
mię: á ta iákoʒ we=
ʒ̃łá / nie prʒeſtałá
całowáć nog mo-
ich. Nie pomaʒałeś
oliwą głowy moiey
á ta olekiem nogi
m o i e pomaʒáłá.
Prʒeto powiadamći
odpuʒ̃cʒone iey ſą
wiele grʒechow / iʒ
wielce vmiłowáłá.
A komuć máło od=
puʒ̃cʒáią / máło mi-
łuie. Y rʒekł do niey
Odpuʒ̃cʒone ſą to=
bie grʒechy twoie.
Y pocʒęli / ſpołem
śiedʒący / mowić
miedʒy ſobą: Ktoʒ
to ieſt co to y grʒe=
chy odpuʒ̃cʒa? Y
rʒekł ku niewieśćie
Wiará twoia ʒbá-
wiłá ćię: idʒʒe w
pokoiu.

koias mano / ir płau[1]
kays ſawo apʒ̃łuoſte[2]
✧45 ✧Ne pabućiaway ma[3]
nis / ato kaip ieiau /
ne palowe bućiuot
koiu mano. ✧46 ✧Aliwu
gałwos mano ne pa[4]
tepey / a to moſtim
patepe koias mano.
✧47 ✧Ir todelig ſakav
taw; Atkeyſta[5] ira
iey daug nuſideimu /
iog numiłeio daug.
A kam maʒ́ieſn a-
tłeydʒ́iáſi / maʒ́ieſn
mili. ✧48 ✧Ir táre ioſp.
Atłeyſti ira taw grie[6]
kay táwo. ✧49 ✧Ir pra-
deio kurie draugic[7]
ſedeio / kałbet ſa=
wimp. Kas tay ira /
kurſay ir griekus
atłeydʒ́ia. ✧50 ✧Ir tare
ʒ́monoſp. Intikiei=
mas tawo tawi pa=
ſweykino (aba iʒ́gieł[8]
bieio) eyk pakaiuy.

M 5 W dźień

1 Eil. 1: trūksta kėlimo ženklo po *płau*
2 Eil. 2: nesurinktas taškas
3 Eil. 3: trūksta kėlimo ženklo po *ma*
4 Eil. 7: trūksta kėlimo ženklo po *pa*
5 Eil. 11: turėtų būti *Atłeyſta*
6 Eil. 17: trūksta kėlimo ženklo po *grie*
7 Eil. 19: turėtų būti *draugie*
8 Eil. 26: trūksta kėlimo ženklo po *iʒ́gieł*

W dźień ś. Iakuba Apoſt. Ewan: Mat: 20.

WOn czas: Przyſzła do Iezuſá mátká ſynow Zebedeuſzowych z ſyny ſwemi / czyniąc mu pokłon / y proſząc czegoś od niego. A on iey rzekł: Czego chceſz? Rzekłá mu: Rzecz áby śiedźieli ći dwa ſynowie moi / ieden po práwicy twoiey / á drugi po łewicy w kroleſtwie twoim. A Iezus odpowiedáiąc / rzekł: Nie=wiećie czego prośićie. Możećieſz pić kielich / ktory ia będę pił? Rzekli mu: Mo{ź}emy. Rzekł im: Kielichći moy pić będźiećie: ále śiedźieć po prawicy moiey / y po lewicy

Vnt dienos ś. Iakubo Ewan. Matth: 20.

✧ANuo metu. Ata=io Iezuſop mo.[1] tina ſunu Zebedeuſzo ſu ſunumis ſawo duodama iam gar=bu / ir praśidama ko nuog io. ✧A anas iey táre: Ko nori? Tare iam. Tarik adunt ſedetu tuo du ſunu mano / wienas po deśiney tawo / a vntras po kayrey karaliſtey tawo. ✧A Iezus atſakidamas tare: Neźinote ko praſzot. Galitegu giert kieliku / kuri aſz gierſiu? Tare iam. Galime. ✧Ta=re iiemus. Kieliku tieſa mano gierſite: bet ſedet po deśiney mano / aba po kayrey / ne mano dayktas ir duot

nie ieſt

✧20 ✧21 ✧22 ✧23

1 Eil. 4: vietoj kėlimo ženklo surinktas taškas

nie ieſt moiá rʒecʒ
dać wam; ále kto=
rym ieſt ʒgotowáno
od Oycá moiego.

W dźień ś. Waw=
rzynća Ewangelia
Iana 12.

WOn cʒas: Mo=
wił Ieʒus vcʒ-
niom ſwoim. ʒá-
prawdę / ʒápraw=
dę mowię wam: ie=
śli ʒiarno pʃʒenicʒne
wrʒucone w ʒiemię
nie obumrʒe: tedy
ſámo ʒoſtáwa. Lecʒ
ieśli obumrʒe: wiel=
ki owoc prʒynośi.
Kto miłuie duʃʒę
ſwą / vtraći ią: á
kto nienawidʒi du-
ʃʒe ſwey nátym świe
ćie / ten iey ſtrʒeʒe
ku wiecʒnemu ʒy=
motowi. Iesli mnie
kto ſłuʒy / niechʒe
ʒá mną idʒie: á
gdʒiem ia ieſt / tam

iumus: bet kurie-
mus ſugatawita
ira nuog Tewo ma=
no.

Vnt dienos S. Laurino
Ewang: Ioniep 12:

ANuo metu. Bi-
łoio Ieʒus mo-
kitiniams ſáwo. ✧Vʒ-
tieſu vʒtieſu biłau
iumus. Iey gru=
das kwiećiu puołys
ʒiamen ne numirs /
iiſay pats atliekti.
A iey numirs / didi
(aba gauſu) way[1]
ſiu ataneʃʒa. ✧Kas
mil dusiu ſawo /
praʒudis iu: a kas
ne kinćia duśios ſa=
wo vnt to ſwieto /
vnt vmʒino ʒiwàto
(aba giwenimo)
ſergt ios (ába áʒu=
łáyko iu.) ✧Iey kas
man tarnauia / te=
gul paſkuy mani
y ſługá

1 Eil. 16: trūksta kėlimo ženklo po *way*

y ſługá moy będźie. Ieśli mi kto będźie ſłużył: vcżći go Oćiec moy / ktory 5 ieſt w niebieśiech.

eyt: a kur aß eſmi tinay ir tarnas mano bus. Iey kas man tarnaus / nugar- 5 bins ii Tewas ma= no.

W święto w Niebowźięćia Panny Ma ryey, Ewan. Luk: 10

Vnt dienos dungun ie= mimo Pannos *Marios Ewnngelia*[1] 10[2].

WON czás: 10 Wßedł Iezus do nieiákiego miáſteczká: á niewiáſtá niektora imie niem Martha / przy 15 ięłá go do domu ſwego. A tá miáłá sioſtrę imieniem Maryą: ktora też śiedząc v nog Páń- 20 ſkich / ſłucháłá ſło= wá iego. Ale Már= tha roſtárgniona byłá około rozmáy= tey poſługi. Ktora 25 ſtanąwßy / rzekła: Pánie / niedbaß ty iż śioſtra moiá opu=

10 ANuo metu. ✧Ieio Iezus wienan mieſtelin / a żmona wiena wardu Mar= tha priieme ii na= 15 muoſn ſawo. ✧A to tureio ſeſeri wardu Maria / kuri beſe= dedama pas koias Wießpaties / kłau- 20 ſe żodźio io. ✧A Már[3] tha ſiełoios ape tu- łu luobimu (aba tarnawimu) kuri ſtoios ir tare. Wieß- 25 patie ne rupinies tu iog ſeſuo mano pa= liko mani paćiu lu= obtis / aba tarnaut

✧38 ✧39 ✧40

śćiłá

1 Eil. 9: turėtų būti *Ewangelia*
2 Eil. 9: trūksta nuorodos *Luk:*
3 Eil. 20: trūksta kėlimo ženklo po *Már*

ściłá mię ʒebym ſá-
ma poſługowáłá?
Rʒecʒʒe iey tedy /
aby mi pomogłá. A
5 odpowiedáiąc rʒekł
iey Pan: Martho /
Martho / troſzcʒeſz
ſię / y fraſuieſz oko-
ło wiela. Aleć ie=
10 dnegoʒ potrʒebá.
Marya nalepſzą
cʒąſtkę obrałá: kto-
ra od niey odięta nie będʒie.

W dźień ś. Bartło-
15 mieia Apoſtoła E-
wang: Luk: 6.

WOn cʒás: Wy=
ſzedł Ieʒus ná
gorę modlic ſię: y
20 nocował ná modli=
twie Boʒey. A gdy
by dʒień / prʒy=
ʒwał vcʒniow ſwo-
ich; y wybrał ʒ nich
25 dwanaśćie / ktore
teʒ naʒwał Apoſto-
ły. Symona / kto=

tarikig / tad iey
adunt man padetu.
✧A atſatidamas[1] tare ✧41
iey Wieſzpats. Már[2]
5 tha Martha / ſie-
łayſi ir karśćiuoii
ape daug. ✧Bet wie= ✧42
no (daykto) reykia.
Maria gieriauſiu
10 dalu aprinko / kuri
ne bus atimta nuog
ios.

*Vnt dienos ś. Bartła-
mieiaus. Ewangelia*
15 *Luk*: 6.

✧ANuo metu. Iſz[3] ✧12
eio Ieʒus vnt
kłano[4] melſtus / ir
pernaktawo vnt
20 małdos Diewo. ✧A ✧13
kad buwo diena
(aba kad iſzauſzo)
priwadino)aba[5] pa-
ʒadino) mokitiniu
25 ſawo: ir aprinko
iʒg iu dwilika / ku=
rego

1 Eil. 3: turėtų būti *atſakidamas*
2 Eil. 4: trūksta kėlimo ženklo po *Már*
3 Eil. 16: trūksta kėlimo ženklo po *Iſz*
4 Eil. 18: turėtų būti *kałno*
5 Eil. 23: turėtų būti *(aba*

rego nazwał Pio=
trem / y Andrzeiá
brátá iego: Iáku=
bá y Iáná / Philip=
5 pá y Bartołomieiá /
Máttheuſza y Tho=
máſzá / Iakubá A=
pheuſzowego / y Sy
mona / ktorego zo=
10 wią Zelotem / y Iu-
dę Iakubowego / y
Iudaſza Iſzkaryo=
tá / ktory był zdray-
ca. A ſzedſzy z nimi /
15 ſtanał w polu na ro=
wninie / y rzeſzá
vczniow iego / y
mnoſtwo wielkie lu-
du ze wſzytkiey Iud=
20 ſkiey źiemie / y z Ie-
ruzalem: y z kraiu
pomorſk[i]ego / y z
Tyru / y Sydonu /
ktorzy byli przyſzli
25 áby go ſłucháli / y
byli vzdrowieni od
niemocy ſwoich Y
ći ktorzy nágába=

riuos ir Apaſzta-
łays pramine. ✧Sima[1] ✧14
nu kuri pramine
Petru / ir Andrieiu
5 broli io: Iakubu ir
Ionu / Philippu
ir Bartłameiu /
✧Mattheuſzu ir Tha= ✧15
mośiu / Iaku{b}u
10 Alpheuſzo / ir Sima=
nu kuri wadino
(aba ałgoio) Ze[2]
lotu / ✧ir Iudu Ia= ✧16
kubo / ir Iudośiu
15 Iſzkariotu / kurſay
buwo iżdaweiu. ✧Ir ✧17
nueis źiemin ſu ieys
ſtoios vnt łauko li=
gumoy / ir miniá
20 mokitiniu io / ir łá-
bay daug żmoniu
nuog wiſſos Iude=
os ir Ierozolimo ir
iżg Tyro ir Sydono
25 ✧kurie ataii buwo / ✧18
adunt kłauſitu io ir
izgiditi butu nuog
ligu (aba negalu)

nie

1 Eil. 2: trūksta kėlimo ženklo po *Sima*
2 Eil. 12: trūksta kėlimo ženklo po *Ze*

nie mieli od duchow
niecȝyſtych / vȝdra=
wiani byli Y wſȝyt-
ká rȝeſȝa pragnęłá
5 ſię go dotknąć: abo
wiem moc wychodȝi
łá od niego / y v=
ȝdrawiáła wſȝytki.

ſawo[1] Ir tie kuriu-
os liete (aba wár-
gino) dwaſay neći[2]
ſtieii (aba welinay)
5 iȝgiditi buwo. ✧Ir ✧19
wiſſa minia gieyde
io paſilitiet nes gali-
be eio nuog io ir gi=
de wiſſus.

W dźień Narodze-
10 nia P M. Ewan: taż
ktora w dźień po-
częćia P. Maryey.
W dźień Podwyż=
ſzenia ś Krzyża E=
15 wange: Iana 14

10 *Vnt dienos vżgimimo*
Pannos Marios Ewan:
toig, kuri Praſideimy
ios
Vut[3] *dienos Paauſȝtini*[4]
15 *mo Križiaus ś. Ewan*[5]
Ioniep. 12.

ONego cȝáſu:
Mowił Ieȝus
rȝeſȝom ȝydowſkim
Teraȝći ieſt ſąd
20 świátá: teraȝ ksią-
ȝę tego świáta precȝ
wyrȝucone będȝie=
A iá ieśli będę pod-
wyżſȝon od ȝiemie /
25 poćiągnę wſȝytko
do śiebie. (á mowił
to oȝnaymuiąc iáko.

ANuo metu. Bi=
łoio Ieȝus mi-
niay ȝidu. ✧Nu ſudas ✧31
20 ira ſwieto / nu Ku=
nigaykſȝtis to ſwie=
to oran bus iſȝme-
ſtas. ✧A aſȝ iey buſiu ✧32
paaukſȝtintas nu=
25 og ȝiames / wiſſa
traukſiu ſawiſp
✧(a tày kałbeio ȝin- ✧33
klindamas (aba
wą

1 Eil. 1: nesurinktas taškas
2 Eil. 3: trūksta kėlimo ženklo po *neći*
3 Eil. 14: turėtų būti *Vnt*
4 Eil. 14: turėtų būti *Paaukſȝtini* ir trūksta kėlimo ženklo
5 Eil. 15: nesurinktas taškas arba dvitaškis

wą śmierćią miał
vmrʒeć.) odpowie-
d{ʒ}iáłá mu rʒeſʒa:
Myſmy ſłyſʒeli ʒ ʒa=
5 konu / ʒ̇e Chryſtus
trwa ná wieki. A iá=
koʒ̇ ty powiádaſʒ /
potrʒebá áby był
podwyʒ̇ſʒon Syn
10 cʒłowiecʒy? ktoryʒ̇
to ieſt Syn cʒło=
wiecʒy? Rʒekł im
tedy Ieʒus. Ieſʒcʒe
do m{á}łego cʒáſu ieſt
15 miedʒy wámi świá=
tłość. Chodʒ́ćieſʒ
poki świátłość ma=
ćie / ʒ̇eby was ćie=
mność nie ogarnę-
20 łá. A kto w ćiemno-
śći chodʒi / niewie
kędy idʒie. Poki
świátłość máćie /
wierʒćieʒ̇ w świá=
25 tłość / abyśćie by=
li ſynámi świátło-
śći.

ʒ̇iniu daridamas ([1]ko=
kiu mirimu tureio
mirt.) ✧Atſakie iam ✧34
minia. Mes girde-
5 iom iʒ̇g ʒokano (a=
ba iſtatima) iog
Chryſtus atliek (a-
ba patinka) vnt
vmʒ̇iu / ka{y}pop tu
10 kalbi / Reykia pá-
aukſʒtint ſunaus
ʒ̇mogaus. Kurſay
tay ira ſunus ʒ̇mo-
gaus? ✧Tare tad iie= ✧35
15 mus Ieʒus. Dabar
maʒ̇ay ira terp iuſu
(aba ſu iumus)
ſwieſibe. Waykśćio-
kite pakołay ſwieſi-
20 by turite / adunt iu[2]
ſu tumſibe nopimtu[3]
A kas tumſibey
waykśćioia / neʒ̇ino
kur eyt. ✧Kołay ✧36
25 świeſiby turite / ti-
kiekite ing świeſi-
by / adunt butumite
ſunumis świeſibes.

W dźień

1 Eil. 1: turėtų būti *daridamas)*
2 Eil. 20: trūksta kėlimo ženklo po *iu*
3 Eil. 21: nesurinktas taškas

W dźień ś. Matth: Ewange: Matt. 9.

WOn cʒás: Vyʒrʒał IEʒus
5 cʒłowieka śiedʒące-
go ná cle / Mátthe=
uſʒá imieniem: y
rʒekł mu: Podʒ ʒá-
mną. A wſtawſʒy
10 poſʒedł ʒá nim. Y
ſtáło ſię: gdy on
śiádł do ſtołu w do=
mu / oto wiele cel=
nikow y grʒeſʒnikow
15 prʒyſʒedſʒy / śiedʒie=
li weſpoł ʒ Ieʒu-
ſem y ʒ vcʒniami ie=
go. A widʒąc Phá-
ryʒeuſʒowie / rʒekli
20 vcʒniom iego: Cʒe=
mu ʒ Celniki y grʒe-
ſʒniki ie náucʒyćiel
wáſʒ? Lecʒ Ieʒus
vſłyſʒawſʒy / rʒekł.
25 Nie trʒebá ʒdro-
wym lekarʒá / ále
ʒle ſię maiącym.

N

Vnt dienos Matthe-uſʒo ś. Ewan. Mat: 9.

ANuo metu. ✧Iſʒ[1] ✧9
wido Ieʒus ʒmo[2]
5 gu ſedinti vnt muy-
to wardu Matthe-
uſʒu / ir tare iam /
Eyk paſkuy mani.
Ir kiełys eio pá=
10 ſkuy ii. ✧Ir ſtoios ✧10
beſedint iam aʒu ſta=
ło namuoſe / śitay
daug muytiniku ir
nuſideiuſiu (aba
15 grieſʒniku([3]ataii ſe=
deio aʒu ſtało ſu Ie-
ʒuſu ir ſu mokiti-
nieys io. ✧A regieda- ✧11
mi Phariʒeuſʒay[4]
20 tare mokitiniams
io. Kodrin ſu
muytinikays ir ſu
nuſideieieys (aba
grieſʒnikays) wał-
25 go mokitoias iuſu?
✧Bet Ieʒus iʒgirdis ✧12
tare. Ne reykiá

Sʒedſʒy

1 Eil. 3: trūksta kėlimo ženklo po *Iſʒ*
2 Eil. 4: trūksta kėlimo ženklo po *ʒmo*
3 Eil. 15: turėtų būti *grieſʒniku)*
4 Eil. 19: turėtų būti *Phariʒeuſʒay*

Szedszy tedy / náucz̃ćie ſię co to ieſt: Miłośierdźia chcę / a nie ofiáry. Bom 5 nie przyszedł wzywáć ſprawiedliwych / ále grzesznych.

ſweykiemus gidi= toio / bet piktai tu= rintiemus. ✧Nueii tad iszmokikites kas 5 tay ira[1] Miełasirdiſtes noriu / a ne afieros. Nes nota= iau wadintu teyſuiu bet nuſideiuſiu. ✧13

W dzień ś. Michała Archanioła Ewan. v Matth. ś. 18 10

10 *Vnt dienos ś. Michoło Ewan: Matth.* 18.

WOn czas: Przyszli do Iezuſá vczniowie / mówiąc: Ktoli więtszym ieſt w kroleſtwie niebieſkim? 15 A Iezus wezwawszy d{z}iećięćia / poſtawił ie w pośrzod ku ich / y rzekł: Zaprawdę powiadam 20 wam- iesli ſię nie náwroćićie y nie ſtanieećie ſię iako máłe dźiátki / nie 25 wnidźiećie do kroleſtwá niebieſkiego

✧ANuo metu. Prieio Iezuſop mokitiniey biłodami. ✧1 15 Kas dideſniu ira karaliſtey dungaus? ✧A Iezus priwa= dinis mażu berneli ✧2 paſtate ii widuy iu 20 ✧ir tare. Vżtieſu ſa[2] ✧3 kau iumus. Iey not[3] ſigrisite ir ne ſtoſites kaip mażieii ber= neley / ne ieyſite ka= 25 raliſten dungaus. ✧Kaſnorint tadu nu[4] ✧4 żiamins ſawi pati / kaip taſay waykie-

Kto

1 Eil. 5: nesurinktas skyrybos ženklas
2 Eil. 20: trūksta kėlimo ženklo po *ſa*
3 Eil. 21: trūksta kėlimo ženklo po *not*
4 Eil. 26: trūksta kėlimo ženklo po *nu*

Kto ſię tedy vniży
iako to dźiećiątko:
tenći ieſt więtſzy w
kroleſtwie niebie=
5 ſkim. A ktoby przy-
iął iedno dźiećiątko
tákowe w imię mo-
ie: mnie przyimuie.
A ktoby záś zgor-
10 ſzył iednego z tych
to małych / ktorzy
w mię wierzą: le=
pieyby mu było / á=
by záwieſzono ká=
15 mień młyńſki v ſzy-
ie iego / y zátopio-
no go w głębokośći
morſkiey. Biádá
świátu dla zgorſze-
20 nia. Abowiem mu=
ſząc przyść zgorſze-
nia: á wſzákże biá-
dá człowiekowi o-
nemu / przez ktore=
25 go zgorſzenie przy-
chodźi. A ieśli rę-
łá twoia ábo nogá
gorſzy ćię: odetni ią

lys / taſay ira dide=
ſnis karaliſtei dun=
gaus. ✧A kas priims ✧5
wienu toki waykie-
5 li wardan mano /
mani priima. ✧A kas ✧6
wel papiktins wie-
nu iżg tu mażitelu /
kurie ing mani tiki:
10 giereſn iam butu /
adunt vżkartu ak-
meni girnu (aba
akmeni melnićios)
vnt kakło io / ir nu-
15 ſkundintu ii giłu-
mon mariu. ✧Beda ✧7
(aba deia) ſwie=
tuy nuog papikti=
nimu. Nes muſiia
20 atayt papiktinimay
wienokig beda tam
żmoguy per kuri
papiktinimas ata=
yt. ✧A iey runka ta= ✧8
25 wo / aba koia tawo
piktina tawi: at-
kirs[1] iu ir atmeſk nu[2]
og ſawis. Giereſn

𝔑 2 y zárzuć

1 Eil. 27: turėtų būti *kirsk*
2 Eil. 27: trūksta kėlimo ženklo po *nu*

y ʒárʒuć od śiebie.
Lepieyći tobie vło-
mnym ábo chro
mym wniść do ʒy-
5 wotá: niʒli máiąc
dwie ręce / być wrʒu
conym w ogień
wiecʒny. A ieśli o-
ko twoie gorſzy ćię
10 wyłup ie / y ʒarʒuć
od śiebie. Lepieyći
tobie iednookim
wniść do ʒywotá /
niʒli dwie ocʒy má-
15 iąc bydʒ wrʒuco-
nym do piekła ogni=
ſtego. Pátrʒćieſz á=
byśćie nie wʒgar=
dʒáli iednego ʒ tych
20 to máłych. Abo-
wiemći wam po=
wiadam iʒ anyoło-
wie ich w niebie-
śiech ʒáwſze widʒą
25 oblicʒe Oyca mego
ktory ieſt w niebie-
siech.

taw ira łuſzam aba
rayſzam ieyt ing iʒ[1]-
watu: negi dwi run=
ki aba dwi koii tu=
5 rinćiam but imeſtu
vgnin vmʒinon. ✧A ✧9
iey akis tawo pikti=
na tawi / iʒdreſk
(aba iʒgierʒſk[2]) iu
10 ir atmeſk nuog ſa-
wis: giereſn taw
ira wienu aki turin[3]
ćiam ieyt ing ʒiwa=
tu / negi dwi aki
15 turinćiam but ime=
ſtu vgnin pragaro
(aba pekłos.)
✧Weyʒdekite adunt ✧10
nepaniekintumite
20 wieno iʒg tu maʒu-
iu. Nes ſakau iu-
mus / iog Angełay
iu dunguoſe wiſa-
dos regi weydu te=
25 wo mano / kuris ira
dunguoſe.

W dźień

1 Eil. 2: turėtų būti *ʒi*
2 Eil. 9: turėtų būti *iʒgrieʒſk* ?
3 Eil. 12: trūksta kėlimo ženklo po *turin*

W dźień śś. Symona y Iudy Apoſtołow Ewan: ś. Ian. 15

WOn czas: Mowił Iezus vczniom ſwoim. To wam przykazuię; ábyśćie ſię społecznie miłowali. Ieśli was świat nienawidźi: wiedzćieſz iż mnie piewey niż was nienáwidźiáł. Byśćie byli z świátá: tedyby świat co ſwego ieſt miłował Lecz iżeśćie nie ſą z świátá / alem ia was wybrał z światá: Przetoż was świát nienawidzi. Wſpomnićie na ſłowa moie / ktorem iá wam mowił: Nie ieſt ſługá więtſzy niż Pan iego. Ieślić mnie prześládowáli: y waśći pzreślá=

Vnt dienos śś. Simono ir Iudos Ewangelia Ioniep 15.

ANuo metu. Biłoio Iezus mokitiniams ſawo. ✧17 Tay iſakau iumus / adunt miłetumites draugie. ✧18 Iey ſwietas iuſu nopkinćia żinokite iog mani pirm neg iuſu nopkinte. ✧19 Kad butumite iżg ſwieto eſsi / ſwietas kas io ira / miłetu. A iog iżg ſwieto ne eſte / bet aſz iſzrinkau ius iżg ſwieto / del to iuſu ſwietas nopkin{ć}ia. ✧20 Atminkite vnt żodziu mano / kuriuos aſz iumus kałbeiau: Ne eſt dideſnis tarnas vnt Wieſzpaties ſawo. Iey mani perſekio[1] io ir ius perſekios /

R 3 dować

1 Eil. 27: trūksta kėlimo ženklo po *perſekio*

dowáć będą. Ieślić
słowá moie chowáli:
y wáſzeć chowáć bę
dą. Alec wam to
5 wſzytko czynić bę=
dą dla imienia me=
go: bo nie znaią o=
nego ktory mię po=
słał. Bych był nie
10 przyſzedł / á nie po=
wiadał im: nie mie-
liby grzechu. Lecz
teraz nie máią wy-
mowki z grzechu
15 ſwego. Ktoć mnie
nie nawidzi: y Oy=
ca mego nienawidzi
Bych był miedzy ni=
mi vczynkow nie
20 czynił / ktorych ża=
den inſzy nie czynił:
niemieliby grzechu.
Lecz teraz y wid{z}ie=
li / y nienawidzieli
25 mnie / y Oycá mego
A to żeby ſię wypeł=
niło słowo ktore ieſt
w zakonie ich nápiſane: Ze mię dáremnie
mieliw nienawiśći.

W dźień

iey żodzius mano
ażułaykie / ir iuſu
azułaykis. ✧21 Bet tay
wiſſa daris iumus
5 del wardo mano:
iog nežino to / kur=
ſay atſiunte mani.
✧22 Kad bućia notais
ir ne kałbeis iiemus
10 nuſideimo ne turetu
bet nu neturi iſzſi-
kałbeimo izg nuſi-
deimo ſawo. ✧23 Kas
mani nopkinćia ir
15 Tewo mano nop=
kinćia. ✧24 Kad bućia
darbu ne daris terp
iu / kuriu ne wie-
nas kitas ne dare /
20 nuſideimo neturetu.
✧25 Bęt adunt izſipil-
ditu żodis / kurſay
iſtatimi (aba zoka=
ny) iu ira paraśi-
25 tas. iog[1] nopkun=
toy tureio mani do-
wanay.

1 Eil. 25: turėtų būti *Iog*

W dźień wſzytkich
Swiętych Ewange:
Matth: 5.

WOn czas: Widząc Iezus rzeſze / wſtąpił ná gore. A gdy v{ś}iądł / przyſtąpili k niemu vczniowie iego: b otworzywſzy vſtá ſwe nauczał ich / mowiąc: Błogoſławieli vbodzy duchem: ábowiē ich ieſt Kroleſtwo niebieſkie. Błogoſłá wieni ćiſzy: ábowiem oni ośiedą ziemię. Błogoſłáwieni ktorzy ſą ſmutni: abowiem oni będą poćieſzeni. Błogoſławieni ktorzy łakną / y prágną: ábowiem oni będą náſyceni. Błogoſłáwieni miłośiermi: abowiem oni miłośierdzie otrzymáią. Błogoſławieni czyſtego ſercá: ábo-

Vnt dienos Viſſu
ſzwyntuiu Ewangelia
Matth. 5.

ANuo metu. ✧1 ✧Regiedamas Iezus minias / vſzeio vnt kałno. A kad ſedos prieio iop mokitiniey io. ✧2 ✧ir[1] atweris naſrus ſawo mokie iuos biłodamas: ✧3 ✧Pałáyminti (aba pagirti) vbagay dwaſiu: Nes iu ira karaliſte dungaus. ✧5 ✧Pałayminti romus: nes anis aptures ziemy. ✧4 ✧Pałayminti kurie werkia nes anis bus palinkſminti. ✧6 ✧Pałayminti kurie ałkſta ir trokſzta teyſibes: nes anis bus paſotinti. ✧7 ✧Pałayminti mieło-śirdingieii: nes anis miełasirdiſty igis (aba aptures)[2] ✧8 ✧Pałayminti ćiſtos sirdis[3]: nes anis Diewu re-

1 Eil. 9: turėtų būti *Ir*
2 Eil. 27: nesurinktas taškas
3 Eil. 28: turėtų būti *sirdies*

wiem oni Bogá oglą
dáią. Błogosłáwieni
pokoy cȝyniący: abo
wiem náȝwani będą
5 synámi Boȝymi. Bło
gosławieni ktorȝy
ćierpią prȝeslado=
wánie dla spráwiedli
wośći: ábowiem ich
10 iest kroleſtwo niebie=
ſkie. Błogosłáwieni
ieſteśćie / gdy wam
ȝłorȝecȝyć będą / y
prȝeśládowáć was /
15 y mowić wſȝytko ȝłe
prȝećiwko wam kłá-
máiąc / dla mnie.
Raduyćie się y weſel
ćie: ábowiem ȝapłátá waſȝá obfita ieſt w nie=
20 bieśiech.

gies. ✧Pałayminti pa[1] ✧9
kaiu daru: nes anis
ſunumis Diewo bus
wadinti[2] ✧Pałaymin= ✧10
5 ti kurie perſekioimu
kinćiá del teyſibes:
nes iu ira karaliſte
dungaus. ✧Pałaymin[3] ✧11
ti eſte / kad piktus ȝo-
10 dȝius iums kałbes
ȝmones / ir perſekios
ius / ir wiſſa pikta bi=
łos prieſȝ ius mełuo=
dami del manis.
15 ✧Dȝiaukites ir link- ✧12
ſminkites: nes ałga
iuſuſkalſi ira dun-
guoſe.

W dźień S. Marćina
Bisk: Ewan Luk: 11.

WOn cȝás: mo-
wił Ieȝus vcȝ=
25 niom swoim: Ȝaden
świece ȝápaliwſȝy /
nie ſtáwiá w ſkryto=
śći; áni pod korȝec:

Vnt dienos ś. Mnrtino[4]
20 *Ewang: Luk.* 11.

ANuo metu: Biło[5]
io Ieȝus mokiti=
niams ſawo[6] ✧Nekas[7] ✧33
ȝwakies aȝudegis / ne
25 ſtato paſłaptey / ney
po kietwirćiu: bet

ale ná

1 Eil. 1: trūksta kėlimo ženklo po *pa*
2 Eil. 4: nesurinktas taškas
3 Eil. 8: trūksta kėlimo ženklo po *Pałaymin*
4 Eil. 19: turėtų būti *Martino*
5 Eil. 21: trūksta kėlimo ženklo po *Biło*
6 Eil. 23: nesurinktas skyrybos ženklas
7 Eil. 23: turėtų būti *Niekas*

ále ná świecznik / á=
by ći ktorzy wcho=
dzą / widzieli świá=
tło. Swiecá ćiáłá
twoiego / ieſt oko
twoie. Iesliby tedy
oko twe było ſzczyre:
wſzytko też ćiało twe
świetne b[ę]dzie. Lecz
iesliby złe było: y ćiá
ło też twoie ćiemne
będzie. Pákrzayże te
dy żeby świátło kto
re w tobie ieſt / ćie=
mnośćią nie było.
Iesliby tedy ćiáło
twe wſzytko świetne
było nie máiąc iákiey
cząſtki {ć}iemney / bę-
dzie wſzytko świetne:
a iako świecá iáſna
oświeći ćię.

vnt liktoriáus / adūt
kurie ieyt / regietu
świeſiby. ✧Zwakie ku= ✧34
no tawo ira akis ta-
wo. Iey tadu akis ta[1]
wo bus tieſi / wiſſas
kunas tawo świeſus
bus. Bet iey pikta
bus / ir kunas teypa=
gi tawo tumſus.
✧Weyzdekig tad / a- ✧35
dunt świeſibe / kuri
tawimp ira / tumſi-
bems ne butu. ✧Iey ✧36
tadu kunas tawo
wiſſas swieſus bus
ne turedamas kokios
dalos tumſibiu / bus
wiſſas swieſus ir
kaip żwakie świe-
ſi apświes tawi.

W dźień ś. Katha-
rzyny Ewā: taż kto
ra ś. Agnieſzki ieſt
w dźień poświącá=
nia Kośćioła Ewan
gelia v Luk. ś 19.

Vnt dienos S. Katrinos
Ewang: toiig, kuri
vnt ś. Iagnieſzkos ira
paguldita.
Vnt paſzwyntimo Ba=
źnićios Ewā. Luk: 19.

Won

1 Eil. 5: trūksta kėlimo ženklo po *ta*

WOn cʒás: Wy=
ßedßy Ieʒus
ßedł prʒeʒ Ierycho.
A oto mąʒ imieniem
ʒácheuß: ktory był
Arcycelnikiem / á kte
mu bogatym. Y ſta-
rał ſię aby widʒiał
Ieʒuſa coby ʒácʒ był:
á nie mogł prʒed rʒe=
ßą / bo był małego
wʒroſtu. A bieʒáw=
ßy naprʒod / wſtą=
pił ná drʒewo płon-
ney figi / áby go vy=
ʒrʒał / bo támtędy
iść miał. A gdy prʒy
ßedł ku onemu miey-
ſcu / poyʒrʒawßy w-
ʒgorę Ieʒus / vy=
ʒrʒałgo / y rʒekł do
niego. ʒácheußu /
ſtąp prędko: ábo-
wiem dʒiś potrʒebá
mi mießkáć w domu
twoim. Y prędko
ſtąpił: y prʒyiął go
ʒ radośćią. A widʒąc
wßyſcy / ßemrali /

ANuo metu: ✧Iße= ✧1
is Ieʒus eio per
Ierichu. ✧A śitay wi- ✧2
ras wardu ʒacheus /
kurſay buwo wire-
ſniu terp muytiniku /
ir buwo didʒio turto.
✧Ir rupinos regiet Ie[1] ✧3
ʒaus kuo butu eſſus
ir negałeio del mi-
nios / nes buwo ma=
żo ſtomenio[2] ✧Ir pirm ✧4
vʒtekieis / vʒlipo vnt
medʒio figos łauko /
adunt ii iʒwiſtu: nes
tinay tureio praeyt.
✧Ir kad ataio vnt a= ✧5
nos wietos / pawi=
ʒdeis aukßtin Ieʒus /
ißwido ii ir tare iop.
ʒacheußay nulip
weykiey: nes śiudie=
nu reykia man but
namuoſe tawo. ✧Ir ✧6
nulipo weykiey / ir
prieme ii ſu dʒieug-
ſmu. ✧A regiedami ✧7
wiſsi / murmeio biło[3]
mowiąc:

1 Eil. 8: trūksta kėlimo ženklo po *Ie*
2 Eil. 12: nesurinktas taškas
3 Eil. 28: trūksta kėlimo ženklo po *biło*

mowiąc: iż ſtánął
goſpodą v człowieká
grzeſznego. A ſtánąwſzy
Zacheuſz / rzekł
5 do Páná: Oto Pá=
nie połowicę maię=
tnośći moiey / dawā
vbogim: á ieślim ko=
go w czym podſzedł /
10 wracam we czwornaſob.
Y rzekł mu
Iezus: Iż ſię dźiśia
zbáwienie sſtáło temu
domowi: dla te=
15 go że y on ieſt ſynem
Abráhámowym. Bo
przyſzedł Syn człowieczy
ſzukáć y zácho
wáć to co było zginęło.

20 Na święto iednego:
Męczennika Euan=
v Luk. ś. w Roz. 14.

ONEgo czáſu:
Rzekł Pan Ie-
25 zus do rzeſzy: ieśli kto
idzie do mnie / á nie
ma w nienawiśći
Oycá ſwego y mát=

dami: Iog żmogauſp
nuſideiuſiop vżeio.
✧A ſtowedamos[1] Zacheus / tare Wieſzpatieſp. ✧8
5 Wieſzpatie
śitay puſy turto ma=
no duomi vbagams /
a iey ku kami apga=
wau / ataduomi kie=
10 tweriopay[2] ✧Ir tare ✧9
iam Iezus: iog śiu
dienu ſtoios iżganimas
tiemus na=
mams / todrin iog ir
15 anas ira ſunumi Abráhamo.
✧Nes ata- ✧10
io ſunus żmogaus ie=
ſzkotu ir iżganitu / kas
buwo prażuwi.

20 *Vnt Szwiętes wieno*
Kintetoio. Luk. 14.

ANuo metu: ✧Tare ✧25
Iezus miniomus
✧iay kas eyt paſkuy ✧26
25 máni / a netur nopkintoi
Tewo ſawo /
ir motinos / ir ſunu /
ir

1 Eil. 3: turėtų būti *ſtowedamas*

2 Eil. 10: nesurinktas taškas

ki / y żony y dźieći /
y braćiey y śioſtr / ie-
ſzcze też y duſzę ſwo-
iey / nie może bydź v=
5 czniem moim. A kto
nie nośi krzyżá ſwe=
go / á idźie zá mną /
nie może bydź vcz-
niem moim. Abo-
10 wiem kto z was
chcąc budowáć wie-
żę / nie pierwey śiad=
ſzy ráchuie nakłady /
ktorych potrzebá / ie=
15 śli ma do wykoná-
nia: áby gdyby zało=
żył fundament á nie
mogł dokōczyć / wſzy
ſcy patrzáiący nie po
20 częli śmiáć ſię z nie=
go / mowiąc: Iż ten
człowiek począł bu=
dowáć / á nie mogł
dokonáć? Abo ktory
25 krol / máiąc iáchać
ſtoczyć woynę z dru=
gim krolem / nie pier
wey śiádſzy myśli ie=

broliu / ſeſeru / a dá-
bar ir duśios ſawo /
ir eyt paſkuy mani /
negal mano buut
5 mokitinis. ✧Net kas ✧28
iżg iuſſu noredamas
iżſtatit weżiu / ne
pirmiaus ſededamas
ſuſkaito indeimus ku[1]
10 rius reykia / adunt
turetu kuo pabaikt?
✧Idant kad vżguldis ✧29
fundamentu / a nega[2]
łetu pabaikt / wiſi re[3]
15 giedámi ne pradetu
apuiokt[4] io ✧táridami: ✧30
iog tas żmogus pra-
deio budawot / a ne=
gełeio[5] pabaikt. ✧Ar- ✧31
20 ba kuris karalus ei=
damas kariaut prieſz
kitu karalu / ne pir=
miaus ſededamas
muſto / ieigu galetu
25 ſu deſzimti tukſtun-
ćiu ſutiktie tu / kuris
ſu dwiem deſzimtim
tukſtanćiu eit iop?

śli

1 Eil. 9: trūksta kėlimo ženklo po *ku*
2 Eil. 13: trūksta kėlimo ženklo po *nega*
3 Eil. 14: trūksta kėlimo ženklo po *re*
4 Eil. 16: turėtų būti *apiuokt*
5 Eil. 19: turėtų būti *gałeio*

śli może z dźieśiąćią tyśięcy potkać śię z o nym / ktory z dwu- dźieſtą tyśięcy iedźie 5 przećiw niemu? Bo inaczey / gdy on ie- ſzcze ieſt d{ā}leko / poſel ſtwo wyprawiwſzy prośi o to co do po= 10 koiu należy. Ták te- dy káżdy ż was / ktory nie doſtępuie wſzytkie= go co ma / nie może bydź moim vczniem.

Wtora o tymże, E= wangel: Matth. 16.

15 ONEgo czáſu: Rzekł Pan Ie= zus vczniom ſwoim. Ieżli kto chce zá mną iść / niech ſam śiebie 20 záprzy / y weźmie krzyż ſwoy á náśla- duie mię. Bo ktoby chćiał záchowáć du= ſzę ſwoię / ſtráći ią: á 25 ktoby ſtráćił duſzę ſwoię dla mnie / nay=

✧kitaypo / dabar iżg ✧32 tolo eſſunćiop ſiuz= damas meldźia ape tai / kas pakaiuoſp 5 prigul. ✧Teipgi wie- ✧33 nas kuriſgi iżg iuſſu / kuris nopłaidźia wi= ſa ku tuur / negal mano buut mokiti- 10 nis.

Antara ape tugi, E= wan: Matth: 16.

✧ANuo metu: Ta= ✧24 re Iezus mokiti- 15 niáms ſawo: Iay kas nor eyt paſkui máni / tegul ſawii vżuſiżada / ir tegul neſza kriżiu ſawo / 20 ir ſeka máni. ✧Nes ✧25 kas nores iżganit du[1] śiu ſawo prapuldis iu: a kas paterios duśiu ſawo del ma= dźie

1 Eil. 21: trūksta kėlimo ženklo po *du*

dʒie ią. Bo coʒ pomo
ʒe cʒłowiekowi / ieśli=
by wßytek świat ʒy-
ſkał / á ná dußy ſwey
5 ßkodę podiął? ábo co
ʒá odmiánę da cʒło-
wiek ʒadußę ſwoię?
Abowiem prʒyidʒie
ſyn cʒłowiecʒy w
10 chwale oycá ſwego ʒ
Anyoły ſwoimi: á te
dy odda kaʒdemu we
dług vcʒynkow iego.

Na święto wielu
15 Męczennikow E-
wang: v Luk: ś. w
Rozd. 21.

ONego cʒáſu:
Rʒekł Pan Ie=
20 ʒus vcʒniom ſwoim:
Gdy vſłyßyćie walki
y roʒruchy / nie lękáy
ćie ſię: potrʒebá / á=
by to było wprʒod /
25 áleć nie wnet koniec.
Tedy im mowił: Po
wſtánie národ prʒe-

mii / ras iu. ✧Net ✧26
ku pades ʒmogui
iay ir wiſu ſwietu
nupelnitu / á duśiu
5 ſawo nuteriotu? ar-
ba kokiu atmainu du[1]
os ʒmuo aʒu dusiu
ſawo? ✧Net ſunus ✧27
ʒmogaus tuur atait
10 garboi Tewo ſawo
ſu Angełais ſawais:
ir tuomet atduos ku-
riamgi wienam pa-
lig darbu io.

15 *Vnt świętes daug kin*[2]
tetoiu Luk: 21.

ANuo metu: Tare
IEʒus mokiti[3]
niams ſawo: ✧Kad iʒ[4] ✧9
20 girſite karius ir truk-
ſmu neſibiiokite / bet
dabar ne tay gałas.
✧Tadu kałbeio iiemus[5] ✧10
Kialſis gimine prieß
25 gimini: ir karaliſte
prieß karaliſti: ✧ir ✧11
ʒiames drebeimai
ćiw na=

1 Eil. 6: trūksta kėlimo ženklo po *du*
2 Eil. 15: trūksta kėlimo ženklo po *kin*
3 Eil. 18: trūksta kėlimo ženklo po *mokiti*
4 Eil. 19: trūksta kėlimo ženklo po *iʒ*
5 Eil. 23: nesurinktas skyrybos ženklas

ćiw národowi / y kro-
ſtwo prʒećiw krole-
ſtwu: Y wielkie trʒę=
śienia ʒ́iemie będą
5 mieyſcámi / y mory /
y głody / y ſtrachy ʒ
nieba / y ʒnáki wielkie
będą. Ale prʒed tym
wßytkim targną ſię
10 ná was rękami ſwe=
mi / y będą prʒeślado
wać / podawaiąc do
boʒ́nic y więʒ́ienia /
ćiągnąc do krolow y
15 ſtaroſtow dla imie-
nia mego á potkáć
was na {s}wiádectwo
A prʒeto kładʒ́ie do
ſerc waßych nie ob=
20 myśláć iakobyśćie
mieli odpowiádać.
Abowiem ia wam
dã vſtá y mądrość /
ktorey nie będą mo=
25 gli odeprʒeć ani ſię
ſprʒećiwić wßyſcy
prʒećiwnicy waßy.
A będʒ́iećie wydani

didi bus wietomis /
ir marai / ir baday /
ir nuſgundimai iʒ́g
dungaus / ir ʒinkłay
5 didi bus. ✧Bet pirma ✧12
to wiſo / ßoks vnt
iuſſu runkomis ſa=
wo / ir perſekios /
páduodami Baʒ́ni=
10 ćioſya[1] ir apkaline-
ſna / tiſdami Kara=
lump / ir ſtoraſtump
del wardo mano. ✧A ✧13
pri{t}iks iumus vnt
15 ludiimo. ✧A dekite ✧14
ßirdiſna iuſſu ne ru-
pinties kaip atſaki=
tumete. ✧Nes aß ✧15
duoſiu iumus burnu
20 ir ißminti / kuriay
negałes atſiſpirt / ir
atſakit wiſi prießi-
nikay iuſſu. ✧A buſite ✧16
ißduoti nuog gimdi=
25 toiu / ir brolu / ir
nuog ginćiu / ir prie[2]
telu: ir numarins
niekurios iʒg iuſſu.
od

1 Eil. 10: turėtų būti *ćioſna*
2 Eil. 26: trūksta kėlimo ženklo po *prie*

od rodʒicow y brá=
ćiey / y krewnych / y
prʒyiáćioł: áośmierć
prʒyprawią niekto-
re ʒ was: y będʒie-
ćie w nienawiśći v
wßytkich dla imie-
nia mego: á włos ʒ
głowy wáßey nie ʒginie. W ćierpliwośći
wáßey otrʒymaćie duße wáße.

✧Ir buſite nopkintu ✧17
wiſiemus ʒmone=
mus del wardo ma-
no. ✧A pławkas iʒg ✧18
gałwos iuſſu nepra[1]
pułs / ✧kantribei iuſ= ✧19
ſu apturesite duśiu
iuſſu.

Wtora Ewangelia
na święto wielu Mę
czennikow, v Luk:
ś. w Rozdź: 6.

Onego cʒáſu: ʒße
dßy Pan Ieʒus
ʒ gory / ſtánął w po
lu / y rʒeßa vcʒniow
y mnoſtwo wielkie
ludu ʒe wßytkiey ʒy=
dowſkiey ʒiemiey ʒ
Ieruʒalem / y ʒ po
morʒa / y Tyru y
Sydonu: ktorʒy by
li prʒyßli áby go ſłu
cháli / y byli vʒdro-
wieni od niemocy

Vntara Ewângelia
vnt Kintetoiu
Luk. 6.

ANuo metu. ✧Nu= ✧17
ʒingdamas nuog
kałno Ieʒus ſtoioſi
vnt łauko / ir minia
mokitiniu io / kuopa
ʒmoniu dide iʒg wi-
ſos ʒiames Iudeos
ir Ieruʒalem ir iʒg
pamariu ir Tyru ir
Sidono / ✧kuriey ata[2] ✧18
io idant kłauſitu io /
ir butu iʒgiditi nuog
liguu ſawo. Ir ku[3]
ſwo=

1 Eil. 5: trūksta kėlimo ženklo po *nepra*
2 Eil. 21: trūksta kėlimo ženklo po *ata*
3 Eil. 24: trūksta kėlimo ženklo po *ku*

ſwoich. Y ktorʒy ná=
gábáni byli od du=
chow niecʒyſtych / v
ʒdráwiáni byli. Y
wſʒytká rʒeſʒa prá-
gnęli ſię go dotknąć:
abowiem moc wy=
chodʒiłá od niego /
y vʒdrawiáłá wſʒy=
tki. A on podnioʒſʒy
ocʒy ná vcʒnie ſwoie /
mowił: Błogoſłá=
wieni vbodʒy: bo wa
ſʒe ieſt kroleſtwo Bo
ʒe. Błogoſłáwieni
ktorʒy teraʒ łáknie=
ćie: bo będʒiećie ná=
ſyceni. Błogoſłá-
wieni ktorʒy płácʒe-
ćie teraʒ: bo ſię
śmiać będʒiećie. Bło
goſłáwieni będʒiećie
gdy was będą niena
widʒieć ludʒie / y gdy
was wyłącʒą / bę-
dą ſromoćić / á imię
wáſʒe wyrʒucáć iáko
ʒłe / dla Syná cʒło-

riey nuog dwáſiu
necʒyſtu kludineti
buwo / paſweikinti
liko. ✧Ir wiſa mi- ✧19
nia gieide daſilitet
io / nes galibe iʒg io
iſʒeidineio / ir ſwei=
kino wiſus. ✧A anas ✧20
pakiełys akis vnt
mokitiniu ſawo / ta-
re: Pagarbinti vba-
gai / nes iuſſu iir ka-
raliſte Diewo. ✧Pá- ✧21
garbinti kuriey nu
áłkſtáte / iog buſite
paſotinti: Pagarbin[1]
ti kuriey werkiete /
iog iuokſites. ✧Pagar[2] ✧22
binti buſite / kadu
iuſſu nopkins ʒmo-
nes / ir kad atſkirs
ir vʒugiedʒius[3] ius /
ir iſʒmes iuſſu war.[4]
du kaip piktu del
Synaus[5] ʒmogaus.
✧Dʒiaukites anoi die- ✧23
noi ir linkſminkites:
nes ſʒtay ałga iuſ-
wie=

1 Eil. 16: trūksta kėlimo ženklo po *Pagarbin*
2 Eil. 18: trūksta kėlimo ženklo po *Pagar*
3 Eil. 22: turėtų būti *vʒugiedʒins* ?
4 Eil. 23: vietoj kėlimo ženklo surinktas taškas
5 Eil. 25: turėtų būti *Sunaus*

wieczego. Weſelćie ſię dnia onego y raduyćie ſię: bo oto zápłata wáßá ieſt obfita w niebie.

ſu gauſi ira dungui.

5 Ewangełia ná święto Panien y Męczenniczek taż, ktora na święto S. Iagnieſzki Mat: 25.
10 Ná dźień Popielcowy v Matth: ś. 6.

Ewangelia vnt ßwętes Ponnu *Kintetoiu, toigi, kurioi vnt*
5 *ßwętes S. Iagnieß=*
Matth: 25.
Vnt Pełenu dienos, Matth: 6.

WOnczás mowił Pań Iezus vczniom ſwoim: Gdy
15 pośćićie / nie bądźćie iáko obłudnicy ſmętnymi: Abowiē twarzy ſwoie niſczą / áby ſię ludziom zdá=
20 li poßczącymi. Záprawdę powiádam wam / iż wzięli zapłátę ſwoię. Ale ty kiedy pośćiß / námaż
25 głowę twoię / y vmy oblicze ſwoie: ábyś ſię nie okazał ludziō

ANuo metu: Ta=
10 re Iezus mokitiniamus ſawo: ✧Kad ✧16
paſnikauiate / ne bukite kaip weydama.[1] riay nuludi. Nes
15 iżnaikina weydus ſawo / idant butu regieti nuog żmoniu iog paſnikauia. Vżtieſu ſakaw iumus /
20 eme nuopełnu ſawo. ✧A tu kad paſni= ✧17
kauii / patepk gáłwu ſawo / ir weydu ta=
wo nupraufk / ✧idant ✧18
iż pośćiß

1 Eil. 13: vietoj kėlimo ženklo surinktas taškas

iʒ pośćiſʒ / ále oycu
twemu ktory ieſt w
ſkrytośći: á oćiec
twoy ktory widʒi w
5 ſkrytośći) odda to=
bie. Nie ſkarbćie
ſobie ſkárbow ná ʒie=
mi: gdʒie rdʒá y mol
pſuie / y gdʒie ʒło-
10 dʒieie wykopywaią
y krádną. Ale ſkarb.
ćie ſobie ſkarby w
niebie: gdʒie áni
rdʒá / áni mol nie
15 pſuie / y gdʒie ʒło-
dʒieie nie wykopu-
ią / áni kradną. A-
bowiem gdʒie ieſt
ſkarb twoy / tam
20 ieſt y ſerce twoie.

Na dźień Bożego
Ciała, Iana 6.

WOn cʒás: Mo-
wił Pan Ieʒus
25 rʒeſʒom ʒydowſkim:
Ciało moie prawdʒi

neſiroditumei ʒmo-
nemus iog paſniká=
wii / bet Tewui ta-
wam kuris iir uuʒ=
5 dangoi. A Tewas ta[1]
wo kuris iir vuʒdan[2]
goi adduos taw. ✧Ne ✧19
iʒdinkite iumus yʒdu
ʒiamei / kur rundis[3] ir
10 mąlos gadina / ir kur
wagiei iʒkaſa ir pa=
wagia. ✧A kraukite ✧20
yʒdus iumus dūgui /
kur nei ruudis / nei
15 malos gadina / ir kur
wagiei neiiſʒkaſa ir
nepawagia. ✧Net ✧21
kur iir yʒdas tawo /
tyi iir ir ſʒyrdis tá=
20 wo.

Vnt Szwętes Kuno
Wieſʒpaties Iezaus.
Iona 6.

ANuo metu: Tare
25 Ieʒus miniomus
ʒydu: ✧Kunas mano ✧55
tikrai iir pianas: ir
wie

Ⓑ 2

1 Eil. 5: trūksta kėlimo ženklo po *ta*
2 Eil. 6: trūksta kėlimo ženklo po *vuʒdan*
3 Eil. 9: turėtų būti *ruudis*

wie ieſt pokarm: á
krew moia prawdʒi-
wie ieſt napoy. Kto
poʒywa mego ćiáłá /
5 á piie moię krew / we
mnie mießká / á ia
w nim. Iáko mię
poſłał ʒywiący O-
ćiec / y ia ʒywię dla
10 Oycá: á kto mie
poʒywa / y on ʒyć
będʒie dla mnie. Ten
ieſt chleb ktory ʒ nie=
bá ʒſtąpił. Nie iako
15 oycowie wáßy iedli
mánnę / y pomarli.
Kto poʒywa tego
chlebá / ʒyć będʒie ná
wieki.

krauias mano tikrai
gierimas. ✧Kas wał= ✧56
go mano kunu / ir gia[1]
ria mano krauiu / ma[2]
5 nimp giwena / ir aß
iump. ✧Kaipo ſiunte ✧57
mani giwiandamas
Tewas / ir aß giwe-
nu del Tewo: ir kuris
10 wałgo mani / ir anas
giwens del mani. ✧Toi ✧58
iira duona / kurioi iʒg
dundaus[3] nuʒingie[4]
Nekaipo Tewai iuſ=
15 ſu walgie monnu / ir
pamire. Kas wałgo
tu duonu / giwens
vnt vmʒiu.

20 Na dźień pogrze=
bu vmarłego Ewan
gelia Iana 11.

W On cʒas: Rʒe=
kła Marthá do
25 Ieʒuſá: Pánie / byś
tu był / nie vmárłby
był brat moy Lecʒ y

Vnt dienos Prałaida-
20 *wimo numiruſiu*
Ioan. 11.

A Nuo metu: ✧Tare ✧21
Mortha Iaʒa-
uſp: Wießpatie / kad
25 ćia butumei buwis
brolis mano butu ne=
teraʒ

1 Eil. 3: trūksta kėlimo ženklo po *gia*
2 Eil. 4: trūksta kėlimo ženklo po *ma*
3 Eil. 13: turėtų būti *dungaus*
4 Eil. 13: nesurinktas taškas

wiem / ʒe o cokolwiek
będʒieß Bogá pro-
śił / dáć Bog. Powie
dʒiał iey Ieʒus:
5 Ʒmartwychwſtanie
brat twoy. Rʒekła
mu Martha: Wiem
iʒ ʒmartwychwſtá-
nie w ʒmartwych-
10 wſtaniu / w oſtátni
dʒień. Rʒekł iey Ie=
ʒus: Iam ieſt ʒmar-
twychwſtánie y ʒy=
wot Kto w mię wie
15 rʒy / choćby y vmarł /
ʒyw będʒie. A wßel=
ki ktory ʒywie á wie=
rʒy w mię / nie vmrʒe
ná wieki. Wierʒyß
20 temu? Powiedʒiáłá
mu: Iśćie Pánie /
iam vwierʒyłá ʒeś
ty ieſt Chryſtus Syn
Boʒy / ktoryś ná ten
25 świat prʒyßedł.

numiris. ✧Bet ir nu ✧22
ʒinau / iog ko tiktai
papraßyſi nuog Die[1]
wo / duos taw Die=
5 was. ✧Tare iey Ie= ✧23
ʒus: Kielſis brolis
tawo. ✧Tare iam ✧24
Mortha: ʒynau iog
kielſis prieg vſikieli-
10 mu paſkutinei die-
noi[2] ✧Tare iey Ieʒus: ✧25
aß eſmi vſikielimas
ir giwenimas: kas
tik ing mani / nor nu=
15 mirtu / giwens / ✧ir ✧26
kuriſgi wienas kuris
giwena ir tik ing
mani nenumirs am=
ʒinai. Tikigu tam?
20 ✧Tare iam: Sʒep= ✧27
gi Wießpatie / aß
tykiu iog tu eſi
Chriſtus ſunus Die-
wo / kuris ßian ſwie=
25 tan ataiai.

DOKONCZENIE.

1 Eil. 3: trūksta kėlimo ženklo po *Die*
2 Eil. 11: nesurinktas taškas

Šaltiniai ir literatūra

ABARAVIČIUS, JUOZAS, 2002: *Skyrybos stilistika*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

ALEGAMBE, PHILIPPE, 1643: *BIBLIOTHECA SCRIPTORVM SOCIETATIS IESV*, ANTVERPIÆ: Apud IOANNEM MEVRSIVM.

A[LIULIS], V[ACLOVAS], 1989 (C): „Tėvo J. Jaknavičiaus nekrologas iš Ordino Mirusiųjų knygos", *Katalikų kalendorius žinynas*, Kaunas – Vilnius: Lietuvos Vyskupų Konferencija, 120–121.

AMBRAZAS, SAULIUS, 2004: „Dėl būdvardžių su priesaga *-intelis (-ė)* kilmės", *Baltistica* 39 (1), 71–76.

AMBRAZAS, SAULIUS, 2005: „Dvi Zietelos šnektos būdvardžių darybos ypatybės istoriniu požiūriu: dėl *o* ir *(i)i̯o* kamienų mišimo", *Kalbos istorijos ir dialektologijos problemos* 1, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 117–139.

AMBRAZAS, VYTAUTAS, 1962: „Absoliutinis naudininkas XVI–XVII a. lietuvių kalbos paminkluose", *Lietuvių kalbotyros klausimai* 5, 3–106.

ARMON, WITOLD, 1962–1964: „Jachnowicz Jan", *Polski Słownik Biograficzny* 10, Wrocław–Warszawa–Kraków: Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 269–270.

BAZYDŁO, JANUSZ, 1997: „Jachnowicz Jan", *Encyklopedia katolicka* 7, pod redakcją St. Wielgusa, Lublin: Katolicki Uniwersytet Lubelski, 646–647.

BEZZENBERGER, ADALBERT, 1877: *Beiträge zur Geschichte der Litauischen Sprache auf Grund Litauischer Texte des XVI. und XVII. Jahrhunderts*, Göttingen: Verlag von Robert Peppmüller.

Biblija arba Šventasis Raštas. Ekumeninis leidimas, Senąjį Testamentą iš hebrajų, aramėjų ir graikų k. vertė Antanas Rubšys, Naująjį Testamentą iš graikų k. vertė Česlovas Kavaliauskas, 1999, Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija.

BIHLMEYER, KARL, [20]1996: *Kirchengeschichte. Die Neuzeit und die neueste Zeit* 3, Paderborn, München.

BIEŚ, ANDRZEJ PAWEŁ; LUDWIK GRZEBIEŃ, MAREK INGLOT, 2003: *Polonica w Archiwum Rzymskim Towarzystwa Jezusowego. Tom 2, Lituania*, Kraków: Wydawnictwo WAM.

B[IRŽIŠ]KA, M[YKOLAS], 1923: „Jono Joknavičios tekstelis", *Vairas* 7, 17–18.

[BIRŽIŠKA], [MYKOLAS], 1931: „Jono Joknavičios tekstelis", *Iš mūsų kultūros ir literatūros istorijos* 1, Kaunas: Spindulys, 362–367.

BIRŽIŠKA, VACL[OVAS], 1926: „Dvi lietuvių literatūros istorijos XVII–XVIII amžiaus problemos", *Tauta ir Žodis* IV knyga, 301–313.

BIRŽIŠKA, VACLOVAS, 1939: „Dar dėl Jaknavičiaus ir Ewangelie polskie y litewskie", *Archivum Philologicum* VIII knyga, 49–82.

BIRŽIŠKA, VACLOVAS, 1960: *Aleksandrynas. Senųjų lietuvių rašytojų, rašiusių prieš 1865 m., biografijos, bibliografijos ir biobibliografijos* 1. *XVI–XVII amžiai*, Čikaga: JAV LB kultūros fondas.

BIRŽIŠKA, VACLOVAS, 1998: *Knygotyros darbai*, Vilnius: Pradai.

BROWN, JÓZEF, 1862: *Biblioteka pisarzów assysten-*

cyi polskiéj Towarzystwa Jezusowego, Poznań: w komisie i czcionkami Ludwika Merzbacha.

BURZYWODA, URSZULA; DANUTA OSTASZEWSKA, ARTUR REJTER, MIROSŁAWA SIUCIAK, 2002: *Polszczyzna XVII wieku. Stan i przeobrazenia*, Katowice: Śląsk.

CHALECKI, ADAM, 1609: *GRATVLATIONES A STVDIOSA IVVENTVTE ACADEMIAE VILNENSIS SOCIETATIS IESV, FACTAE, SERENISSIMIS ET AVGVSTISSIMIS, SIGISMVNDO III. POLONIAE, SVETIAE, GOTHIAE, VANDALIAE, [REG]I ET MAGNO LITHVANIAE DVCI, &C ET CONSTANTIAE AVSTRIACAE REGINAE. CVM SIGISMVNDO WLADISLAO, ET IOANNE CASIMIRO FILIIS, AC POLONIAE PRINCIPIBVS, Vilnam ingredientibus. Ab ADAMO CHALECKI de CHALEC, collectae, et MAGNO PRINCIPI SIGISMVNDO WLADISLAO, oblatae.* Anno à Virgineo partu, 1609, VILNÆ: Typis Academicis S. I.

ČEPIENĖ, KONSTANCIJA; IRENA PETRAUSKIENĖ, 1979: *Vilniaus akademijos spaustuvės leidiniai 1576–1805*, Vilnius: Lietuvos TSR Mokslų Akademijos Centrinė biblioteka.

DRZYMAŁA, K[AZIMIERZ], 1936: *Działalność jezuitów wileńskich w XVI w.*, Bąkowice pod Chyrowem: Drukarnia J. Styflego w Przemyślu.

EIGMINAS, K[AZIMIERAS], 1981: „Lietuvių kalbos gramatikos iki 1737 m. ir 'Universitas Lingvarum Litvaniae' atsiradimo sąlygos", *Universitas Lingvarum Litvaniae*, Vilnius: Mokslas, 7–53.

Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995, opr. Ludwik Grzebień SJ, Kraków: WAM, 1996.

Encyklopedia wiedzy o książce, red. Aleksander Birkenmajer et al., Wrocław, Warszawa, Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1971.

ESTREICHER, KAROL, 1901: *Bibliografia polska* 18, Kraków: Czcionkami drukarni uniwersytetu Jagiellońskiego pod zarządem Józefa Filipowskiego.

Evangelijos – [JAKNAVIČIUS, JONAS, 1647:] *EWANGELIE POLSKIE Y LITEWSKIE TAK NIEdźielne iáko y wſzytkich Swiąt, ktore w Kośćiele Katholickim, według Rzymskiego porządku przez cały rok czytáią. Wydáne za dozwoleniem ſtárſzych.* w WILNIE. W Drukániey Akademiey SOC. IESV Roku / 1647; Kauno technikos universiteto biblioteka: C 72772; elektroninis tekstas, abėcėlinė ir atvirkštinė žodžių formų konkordancija, parengė Milda Lučinskienė, Vytautas Zinkevičius (programuotojas), Vilnius, 1998; saugoma Lietuvių kalbos instituto Kalbos istorijos ir dialektologijos skyriuje, Senųjų raštų duomenų bazėje, inventoriaus Nr.: T-5; Nr. K-1-5; Nr. K-2-5. [Wersja elektroniczna, konkordancja form wyrazowych ułozona w postaci alfabetycznej oraz *a tergo*, przygotowała Milda Lučinskienė, Vytautas Zinkevičius (programista), Wilno, 1998; przechowuje się w Zakładzie Historii i Dialektologii Instytutu Języka Litewskiego, w bazie danych Starodruków, numer inwentaryzacyjny T-5; Nr. K-1-5; Nr. K-2-5]

FEIGELMANAS, NOJUS, 1959: *Senoji lietuviška knyga Vilniaus universitete*, Vilnius: Vilniaus valstybinis V. Kapsuko universitetas, Mokslinė biblioteka.

GALAUNĖ, P[AULIUS], 1926: „Ex-librisas Lietuvoje (XVI–XX šimtmečiai)", *Tauta ir Žodis* IV knyga, 607–650.

GENIENĖ, ZITA; JONAS GENYS, 1999: *Varnių kunigų seminarija*, Vilnius: Žemaičių kultūros draugijos redakcija.

GINEITIS, LEONAS, 1982: *Lietuvių literatūros istoriografija ligi 1940 m.*, Vilnius: Vaga.

GOŁĄB, JULIAN, 1906: *O tłómaczeniu Nowego Testamentu przez Ks. Jakóba Wujka*, Warszawa: nakładem redakcyi „Przeglądu Katolickiego".

GRZEBIEŃ, LUDWIK, 1982: „Jachnowicz Jan", *Słownik polskich teologów katolickich* 2, Warszawa:

Akademia Teologii Katolickiej, 99–100.

IVINSKIS, ZENONAS, 1953: „Lietuvių kalba viešajame Lietuvos 16–17 amž. gyvenime. Žiupsnelis medžiagos iš Romos archyvų", *Aidai* 8, 360–368.

I[VINSKIS], Z[ENONAS], 1956: „Jaknavičius Jonas", *Lietuvių enciklopedija* 9, South Boston: Lietuvių enciklopedijos leidykla, 257–259.

JABLONSKIS, KONSTANTINAS, 1973: *Lietuvių kultūra ir jos veikėjai*, Vilnius: Mintis.

[JAKNAVIČIUS, JONAS, 1674:] EWANGELIE POLSKIE Y LITEWSKIE. *Ták* NIEDZIELNE *Iáko y* WSZYTKICH SWIĄT, *Ktore w kośćiele Katholickim, według Rzymskiego porządku przez cały Rok czytaią*. WILNÆ. Typis Academicis SOC: IESV, 1674; Vilniaus universiteto biblioteka: L_R 108; elektroninis tekstas, abėcėlinė ir atvirkštinė žodžių formų konkordancija, parengė Milda Lučinskienė, Inga Pilipaitė, Vytautas Zinkevičius (programuotojas), Vilnius, 1999; saugoma Lietuvių kalbos instituto Kalbos istorijos ir dialektologijos skyriuje, Senųjų raštų duomenų bazėje, inventoriaus Nr.: T-6; Nr. K-1-6; Nr. K-2-6.

[JAKNAVIČIUS, JONAS, 1679:] EWANGELIE POLSKIE Y LITEWSKIE. *Tak NIEDZIELNE Iako y* WSZYTKICH SWIĄT *Ktore w kośćiele Katholickim, według Rzymſkiego porządku przez cały Rok czytaią*. VILNÆ Typis Academicis Soc: IESU 1679; Vilniaus universiteto biblioteka: L_R 8771; elektroninis tekstas, abėcėlinė ir atvirkštinė žodžių formų konkordancija, parengė Milda Lučinskienė, Vytautas Zinkevičius (programuotojas), Vilnius, 1999; saugoma Lietuvių kalbos instituto Kalbos istorijos ir dialektologijos skyriuje, Senųjų raštų duomenų bazėje, inventoriaus Nr.: T-7; Nr. K-1-7; Nr. K-2-7.

[JAKNAVIČIUS, JONAS, 1690:] EWANGELIE POLSKIE Y LITEWSKIE. *Tak NIEDZIELNE Iako y* WSZYTKICH SWIĄT *Ktore w kośćiele Katholickī, według Rzymſkiego porządku przez cały Rok czytaią. VILNÆ* Typis Academicis Soc: IESU. 1690; Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto biblioteka: B 752; elektroninis tekstas, abėcėlinė ir atvirkštinė žodžių formų konkordancija, parengė Milda Lučinskienė, Vytautas Zinkevičius (programuotojas), Vilnius, 2000; saugoma Lietuvių kalbos instituto Kalbos istorijos ir dialektologijos skyriuje, Senųjų raštų duomenų bazėje, inventoriaus Nr.: T-8; Nr. K-1-8; Nr. K-2-8.

JAKŠTAS, ADOMAS, 1902: „Apie lietuviškuosius Šventraščio vertimus", *Žinyčia* 4–5, 27–36.

JAKŠTAS, A[DOMAS], 1933: *Apie katalikiškus lietuviškus šventraščio vertimus ir vertėjus*, Kaunas: Žaibo bendrovė.

JAKULIS, ANTANAS, 1984: „'Sumos Evangelijų' ir 'Maldų krikščioniškų' ryšiai su ankstesniais lietuviškais raštais", *Kalbotyra* 35 (1), 31–41.

JUČAS, MEČISLOVAS, 2000: *Krikščionybės kelias į Lietuvą*, Vilnius: Baltos lankos.

JUDA, MARIA, 2001: *Pismo drukowane w Polsce XV–XVIII wieku*, Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.

JUDŽENTIS, ARTŪRAS, 2004: „Šalutiniai daiktavardiniai 1647 m. evangelijų sakiniai", *Baltistica* 39 (2), 259–267.

KABELKA, J[ONAS], 1938: „1647 metų evangelijos", *Archivum Philologicum* VII knyga, 73–87.

KRAUSE, AUGUST GOTTHILF, 1834: *Litthauen und dessen Bewohner in Hinsicht der Abstammung, der volksthümlichen Verwandtschaft und Sprache: ein geschichtliche Versuch, mit Beziehung auf Ruhigs Betrachtung der litthauischen Sprache*, Königsberg: Druck und Verlag der Hartungschen Hofbuchdrukkerei.

Krikščionybė Lietuvoje, redagavo Vytautas S. Vardys, 1997, Čikaga: Draugas.

LEBEDYS, JURGIS, 1963: *Mikalojus Daukša*, Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla.
LEBEDYS, JURGIS, 1976: *Lietuvių kalba XVII–XVIII a. viešajame gyvenime*, Vilnius: Mokslas.
L[ehman], B[ogusław], 1982: „Pismo gotyckie", „Pismo pochyłe", *Współczesne polskie drukarstwo i grafika książki. Mały słownik encyklopedyczny*, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo, 218–221.
Lietuvių kalbos enciklopedija, parengė Kazys Morkūnas, 1999, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
Lietuvos TSR bibliografija. Knygos lietuvių kalba 1, 1969, Vilnius: Mintis.
LUČINSKIENĖ, MILDA, 2001: „1674 metų *Ewangelie polskie y litewskie* tekstų, priskiriamų ne Jaknavičiui, leksikos redagavimas", *Acta Linguistica Lithuanica* 45, 113–121.
LUČINSKIENĖ, MILDA, 2001: „Rytietybių redagavimas Jono Jaknavičiaus *Ewangelie polskie y litewskie* 1674 metų leidime", *Archivum Lithuanicum* 3, 117–128.
LUČINSKIENĖ, MILDA, 2003: „Rašybos norminimo apraiškos *Ewangelie polskie y litewskie* 1647 ir 1674 metų leidimuose", *Acta Linguistica Lithuanica* 49, 51–59.
LUČINSKIENĖ, MILDA, 2005: „1647 ir 1674 m. *Ewangelie polskie y litewskie* leksika", *Prace Bałtystyczne* 2, 53–64.
LUKŠIENĖ, MEILĖ, 1966: „Bibliotekos Lietuvoje XIX a. pirmoje pusėje", *Bibliotekininkystės ir bibliografijos klausimai* 5, Vilnius, 109–138.
NATOŃSKI, BRONISŁAW, 1983: „Jan Poszakowski", *Polski Słownik Biograficzny* 27, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź: Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 706–707.
NESTLE-ALAND, 1992: *Novum Testamentum Latine*, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft.
N[IEDZIELSKI], J[AN], 1909: „Jachnowicz Jan", *Podręczna encyklopedia kościelna* 17–18, Warszawa: Wyd. Zygmund Chełmicki i inni, 250–251.
Nowy Korbut. Bibliografia literatury polskiej. Piśmiennictwo staropolskie 3, redaktor naczelny Kazimierz Budzyk, Warszawa: Państwowy instytut wydawniczy, 1965.
OBIREK, STANISŁAW, 1996: *Jezuici w Rzeczypospolitej Obojga Narodów w latach 1564–1668*, Kraków: Drukarnia Wydawnictwa WAM.
OLOFF, EFRAIM, 1744: *Polnische Liedergeschichte von Polnischen Kirchengesängen und derselben Dichtern*, Danzig.
OSTERMEYER, GOTTFRIED, 1793: *Erste littauische Liedergeschichte*, Königsberg: gedruckt mit Driestischen Schriften.
P[ACEVIČIUS], A[RVYDAS], 1997: „Kražių kolegijos biblioteka", *Knygotyra. Enciklopedinis žodynas*, Vilnius: Alma littera, 206.
PACEVIČIUS, ARVYDAS, 2005: *Vienuolynų bibliotekos Lietuvoje 1795–1864 m.*, Vilnius: Versus aureus.
PALIONIS, J[ONAS], 1967: *Lietuvių literatūrinė kalba XVI–XVII a.*, Vilnius: Mintis.
PALIONIS, JONAS, 1998: „Lietuvių rašomosios kalbos ir tarmių santykis XVIII a. LDK", *Lietuvių kalbotyros klausimai* 39, 101–133.
PALUSZKIEWICZ, FELICJAN, 1995: *Mały słownik jezuitów w Polsce*, Warszawa: Bobolanum.
PETRAUSKIENĖ, I[RENA], 1976: *Vilniaus Akademijos spaustuvė 1575–1773*, Vilnius: Mokslas.
PIECHNIK, LUDWIK, 1983: *Rozkwit Akademii Wileńskiej w latach 1600–1655*, Rzym: Apud „Institutum historicum Societatis Jesu".
RABIKAUSKAS, PAULIUS, 2002: *Krikščioniškoji Lietuva. Istorija, hagiografija, šaltiniotyra*, sudarė Liudas Jovaiša, Vilnius: Aidai.
RABIKAUSKAS, PAULIUS, 2002: *Vilniaus akademija ir Lietuvos jėzuitai*, sudarė Liudas Jovaiša, Vilnius: Aidai.
R[EITELAI]ČIŲ, JONAS, 1912: „Šv. Rašto į lietuvių kalbą vertimo istorija", *Vadovas* 47, 245–260.
ROSINAS, ALBERTAS, 1995: *Baltų kalbų įvardžiai: mor-*

fologijos raida, Vilnius: Vilniaus universitetas.

ROSTOWSKI, STANISLAO, 1768: *Litvanicarum Societatis Jesu historiarum provincialium. Pars prima.* 1564–1664, VILNÆ: TYPIS S. R. M. REIPUBLICÆ ACADEMICIS SOCIETATIS JESU.

SALOPIATA, PAUL, 1929: *Das Verhältnis der Evangelien-Texte in den ältesten katholisch-litauischen Drucken*, Göttingen: Gedruckt bei Hubert & Co. G. m. b. H.

SAWICKI, JAKUB, 1948: *Concilia Poloniae, źródła i studia krytyczne, II. Synody diecezji wileńskiej i ich statuty*, Warszawa: Nakładem towarzystwa naukowego warszawskiego.

SIARCZYŃSKI, FRANCISZEK, 1828: *Obraz wieku panowania Zygmunda III* 1, Lwów: WYCISNIĘTO KROTŁAMI JOZEFA SCHNAYDERA, DRUKARZA T. CZ. INST. BIBLIOT. IM. OSSOLINS.

SKARDŽIUS, PR[ANAS], 1930: „Dėl 'Universitas lingvarum Litvaniae' autoriaus", *Archivum Philologicum* I knyga, 115–119.

SMEREKA, WŁADYSŁAW, 1966: *Nowy Testament w przekładzie Ks. Dr Iakuba Wuika T. J. z roku 1593*, Krakow: Polskie Towarzystwo Teologiczne.

SOMMERVOGEL, CARLOS, 1893: *BIBLIOTHÉQUE DE LA COMPAGNIE DE JÉSUS* 4, Bruxelles: Oscar Schepens Société Belge de Librairie.

SOTVELLO, NATHANAELE, 1676: *Bibliotheca scriptorum Societatis Iesu*, Romae: Ex Typographia Iacobi Antonij de Lazzaris Varesij.

STANGAS, CHR[ISTIANAS] S[CHWEIGAARDAS], „Archivalia", *Archivum Philologicum* III knyga, 1932, 27–46.

STANKIEWICZ, MAURYCY, 1889: *Studya bibliograficzne nad literaturą litewską. Bibliografia litewska od 1547 do 1701 r.*, Kraków: Księgarnia G. Gebethnera i Spółki.

SUBAČIUS, PAULIUS, 2001: *Tekstologija. Teorija ir praktikos gairės*, Vilnius: „Aidai".

TOMASZEWSKI, ANDRZEJ, 1996: *Leksykon pism drukarskich*, Warszawa: Wydawnictwo Krupski i S-ka.

T[UMELIS], J[UOZAS], 1989 (C): „Švietėjas, pamokslininkas, labdarys", *Katalikų kalendorius žinynas*, Kaunas – Vilnius: Lietuvos Vyskupų Konferencija, 119–120.

TÜCHLE, HERMANN, 1986: *Historia Kościoła. 1500–1715*, 3, Warszawa: Instytut Wydawnictwa Pax.

VLADIMIROVAS, LEVAS, 1979: *Knygos istorija. Senovė. Viduramžiai. Renesansas. XVI–XVII amžius*, Vilnius: Mokslas.

WYCZAWSKI, HIERONIM, 1983: „Wujek Jakub", *Słownik polskich teologów katolickich* 4, 469–478, Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej.

ZINKEVIČIUS, Z[IGMAS], 1971: „Dėl K. Sirvydo 'Punktų Sakymų' genezės ir kalbos", *Baltistica* 7(2), 153–167.

ZINKEVIČIUS, Z[IGMAS], 1972: „Rytietiškoji XVII a. lietuvių raštų kalba, jos kilmė ir išnykimas", *Baltistica* 8 (1), 79–100.

ZINKEVIČIUS, ZIGMAS, 1977: „Dėl lietuvių raštų kalbos kilmės", *Baltistica* 13 (1), 237–244.

ZINKEVIČIUS, ZIGMAS, 1988: *Lietuvių kalbos istorija* 3. *Senųjų raštų kalba*, Vilnius: Mokslas.

ZINKEVIČIUS, ZIGMAS, 1995: „Svarbiausios tirtinos lietuvių kalbos istorijos problemos", *Lituanistica* 1 (21), 73–77.

ZINKEVIČIUS, ZIGMAS, 2000: *Lietuvių poteriai*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Biblijos vietų rodyklė

Ja-177 Jono **Jaknavičiaus** *EWANGELIE POLSKIE Y LITEWSKIE* : dokumentinis leidimas ir kompaktinė plokštelė /Lietuvių kalbos institutas; parengė Milda Lučinskienė. – Vilnius : Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2005. – 504 p.: iliustr. – (Bibliotheca Archivi Lithuanici, ISSN 1648-3294; t. 6)
Santr. angl.: p. 64–66. – Bibliogr.: p. 498–502. – Biblijos vietų r-klė: p. 503.
ISBN 9986-668-97-2

Šeštajame *Bibliotheca Archivi Lithuanici* tome spausdinamos jėzuito Jono Jaknavičiaus 1647 metų *Ewangelie polskie y litewskie*. Šios evangelijos – tai pirmosios spausdintos katalikiškos evangelijos lietuvių kalba.

Skaitytojui pateikiamas įvadinis straipsnis apie Joną Jaknavičių, 1647 metų *Ewangelie polskie y litewskie* faksimilės, paraidiniai lenkiško ir lietuviško teksto perrašai ir kompaktinė plokštelė su skaitmenine faksimile.
UDK 23/28

Milda Lučinskienė

Jono Jaknavičiaus

1647 metų

EWANGELIE POLSKIE

Y LITEWSKIE

Dailininkas Alfonsas Žvilius

Redaktorė Zita Šimėnaitė

Maketavo Saulius Juozapaitis

Užsakymas Nr. 29. Išleido Lietuvių kalbos institutas, P. Vileišio g. 5, LT-10308, Vilnius.
Tel./faksas (+ 370 5) 2 34 64 72
Spausdino UAB *Petro ofsetas*,
Žalgirio g. 90, LT-09303, Vilnius
Tel./faksas (+ 370 5) 2 73 33 47